

Jaromír Jirsa
(vedoucí autorského týmu)

**Eva Bartůňková, Vladimír Beran, Marek Doležal, Pavel Charvát,
Kryštof Janek, František Korbek, Tomáš Lichovník, Jaroslav Mádr,
Tomáš Mottl, Daniel Paľko, Bohuslav Petr, Viktor Sedlák,
Peter Trebatický, Monika Vacková, Kateřina Vančurová, Petr Vojtek**

Karel Havlíček
(editor)

**OBČANSKÉ
SOUDNÍ ŘÍZENÍ**
**soudcovský
komentář**

podle stavu k 31. 7. 2013

**H
BT**

Jaromír Jirsa
(vedoucí autorského týmu)

**Eva Bartůňková, Vladimír Beran, Marek Doležal, Pavel Charvát,
Kryštof Janek, František Korbel, Tomáš Lichovník, Jaroslav Mádr,
Tomáš Mottl, Daniel Paľko, Bohuslav Petr, Viktor Sedlák,
Peter Trebatický, Monika Vacková, Kateřina Vančurová, Petr Vojtek**

Karel Havlíček
(editor)

**OBČANSKÉ
SOUDNÍ ŘÍZENÍ**
**soudcovský
komentář**

podle stavu k 31. 7. 2013

**H
BT**

ISBN 978-80-87109-40-3

**OBČANSKÉ
SOUDNÍ ŘÍZENÍ**

**soudcovský
komentář**

© Jaromír Jirsa (vedoucí autorského týmu), Eva Bartůňková, Vladimír Beran, Marek Doležal,
Karel Havlíček, Pavel Charvát, Kryštof Janek, František Korbel, Tomáš Lichovník,
Jaroslav Mádr, Tomáš Mottl, Daniel Paľko, Bohuslav Petr, Viktor Sedlák, Peter Trebatický,
Monika Vacková, Kateřina Vančurová, Petr Vojtek, 2013

© Karel Havlíček, ed. 2013

Obsah
a pomocné
orientační rejstříky
Občanského soudního řízení
soudcovský
komentář

Přehled ustanovení a komentářů podle legislativní systematiky zákona

Část I. Obecná ustanovení	23
Hlava I. Základní ustanovení	23
Hlava II. Soudy	45
Pravomoc	45
Příslušnost	73
Vyloučení soudců	91
Hlava III. Účast na řízení	115
Účastníci	115
Zástupci účastníků	161
a) na základě zákona	161
b) na základě plné moci	171
c) na základě rozhodnutí	223
Hlava IV. Úkony soudu a účastníků	259
Úkony soudu	259
Úkony účastníků	299
Doručování	339
Postup při doručování	365
Předvolání a předvádění	415
Pořádkové opatření	425
Lhůty	433
Část II. Činnost soudu před zahájením řízení	457
Hlava I. Předběžná řízení	459
Smírčí řízení	459
Hlava II. Předběžná opatření a zajištění důkazu	469
Předběžná opatření	469
Zajištění důkazu	539
Zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví	543
Část III. Řízení v prvním stupni	553
Hlava I. Průběh řízení	553
Zahájení řízení	553
Místní příslušnost	577
Účastníci	607
Úkony účastníků ve věci samé	631
Průběh řízení	661
Zkoumání podmínek řízení	675
Překážky postupu řízení	699
Spojení věcí	747
Příprava jednání	757
Jednání	789
Hlava II. Dokazování	827
Důkazní povinnost	827
Provádění důkazů	839
Důkazní prostředky	851
Hodnocení důkazů	895

Hlava III. Náklady řízení	919
Druhy nákladů řízení	919
Placení nákladů řízení	939
Náhrada nákladů řízení	947
Rozhodnutí o nákladech řízení	973
Hlava IV. Rozhodnutí.	983
Rozsudek.	983
Usnesení	1069
Platební rozkaz	1083
Hlava V. Zvláštní ustanovení.	1111
Řízení o dědictví	1111
Činnost notářů v řízení o dědictví	1185
Péče soudu o nezletilé	1193
Řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení	1233
Řízení o osvojení	1243
Řízení o úschovách	1255
Řízení o umoření listin	1269
Řízení o způsobilosti k právním úkonům	1283
Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče.	1307
Řízení opatrovnické.	1339
Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí	1351
Řízení o povolení uzavřít manželství	1359
Řízení o určení data narození nebo úmrtí	1363
Řízení o prohlášení za mrtvého	1367
Řízení ve věcech obchodního rejstříku.	1383
Řízení ve věcech kapitálového trhu	1419
Řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta.	1425
Řízení o propuštění cizince ze zajištění	1433
Řízení o potvrzení evropského exekučního titulu.	1450
Řízení o soudním prodeji zástavy	1457
Část IV. Opravné prostředky	1465
Hlava I. Odvolání.	1465
Podání odvolání	1465
Náležitosti odvolání.	1481
Účinky odvolání	1493
Vzdání se odvolání a jeho vzetí zpět.	1497
Úkony soudu prvního stupně	1501
Řízení u odvolacího soudu	1513
Rozhodnutí o odvolání	1535
Náklady odvolacího řízení.	1559
Další průběh řízení	1563
Hlava II. Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost	1569
Přípustnost	1569
Podání žaloby	1585
Řízení a rozhodnutí o žalobě.	1593
Řízení a rozhodnutí po povolení obnovy nebo po zrušení rozhodnutí.	1605

Hlava III. Dovolání	1609
Přípustnost dovolání	1609
Podání dovolání	1621
Úkony soudu prvního stupně	1631
Řízení u dovolacího soudu	1637
Rozhodnutí o dovolání	1645
Část V. Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem	1655
Hlava I. Obecná ustanovení	1655
Hlava II. Podání žaloby.	1661
Hlava III. Řízení o žalobě	1671
Příslušnost.	1671
Projednání žaloby	1679
Hlava IV. Rozhodnutí o žalobě	1691
Část VI. Výkon rozhodnutí.	1701
Hlava I. Nařízení a provedení výkonu rozhodnutí.	1701
Předpoklady výkonu rozhodnutí	1701
Účastníci řízení	1715
Způsoby výkonu rozhodnutí	1723
Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí	1727
Prohlášení o majetku.	1733
Nařízení výkonu rozhodnutí	1747
Provedení výkonu rozhodnutí	1767
Zastavení výkonu rozhodnutí	1781
Náklady výkonu rozhodnutí	1795
Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.	1801
Použití ustanovení o výkonu rozhodnutí	1815
Hlava II. Srážky ze mzdy.	1823
Rozsah srážek	1823
Nařízení a provádění srážek.	1839
Odklad a zastavení výkonu rozhodnutí	1853
Výplata provedených srážek.	1861
Změna plátce mzdy.	1867
Několik plátců mzdy.	1875
Srážky z jiných příjmů.	1881
Hlava III. Příkázání pohledávky	1887
Příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu	1887
Příkázání jiných peněžitých pohledávek.	1917
Pohledávky nepodléhající výkonu rozhodnutí	1935
Postižení jiných majetkových práv.	1943
Postižení účasti povinného ve společnosti s ručením omezeným, v družstvu a komanditisty v komanditní společnosti	1947
Hlava IV. Správa nemovitosti	1951
Nařízení výkonu rozhodnutí	1951
Správa nemovitosti	1957
Hlava V. Prodej movitých věcí a nemovitostí.	1963
Věci nepodléhající výkonu rozhodnutí	1963
Prodej movitých věcí.	1969
Soupis na místě samém	1975
Jiný soupis.	1991

Další postup při prodeji movitých věcí	1995
Hotové peníze a cenné papíry či listiny představující právo na splacení dlužné částky	2021
Prodej nemovitostí	2025
Prodej spoluvlastnického podílu	2119
Prodej zástavy	2123
Hlava VI. Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech.	2125
Hlava VII. Postižení podniku	2133
Nařízení výkonu rozhodnutí	2133
Správce podniku	2143
Dohled soudu	2153
Cena podniku	2155
Prodej podniku	2159
Dražební vyhláška	2165
Dražební jednání.	2173
Rozvrh	2183
Zpráva o výkonu správy podniku	2193
Přechod práv a závazků na vydražitele	2197
Oznámení jiným orgánům	2199
Jiné výkony rozhodnutí.	2203
Zastavení výkonu rozhodnutí	2205
Postižení části podniku	2207
Postižení podílu spolumajitele podniku.	2209
Prodej zástavy	2211
Hlava VIII. Uspokojení práv na nepeněžitě plnění	2213
Návrh	2213
Vyklizení.	2217
a) bez náhrady	2217
b) se zajištěním bytové náhrady nebo přístřeší	2225
Odebrání věci	2235
Rozdělení společné věci	2245
Provedení prací a výkonů	2249

Část VII. Jiná činnost soudu 2257

Část VIII. Závěrečná ustanovení. 2263	2263
Přechodná ustanovení	2263
Zmocňovací ustanovení.	2281
Zrušovací ustanovení	2287

Přehled použitých grafů

Graf č. 1: Členění soudu jako organizace z hlediska funkčních skupin pracovníků	25
Graf č. 2: Zjednodušené schéma postavení stran sporu před soudem	34
Graf č. 3: Schematické znázornění organizace civilního úseku okresního soudu	35
Graf č. 4: Schematické znázornění organizace civilního úseku krajského soudu	35
Graf č. 5: Přehled dílčích poučovacích povinností vycházejících z obecného poučovacího principu	38
Graf č. 6: Dvojinstanční schéma podle § 10.	83
Graf č. 7: Pobočky krajských soudů (příloha č. 5 a 6 zákona o soudech a soudcích)	84
Graf č. 8: Pobočky okresních soudů (příloha č. 7 zákona o soudech a soudcích)	84
Graf č. 9: Krajské soudy a okresní soudy v obvodech jejich působnosti.	85
Graf č. 10: Vrchní soudy a krajské soudy v obvodech jejich působnosti	85

Graf č. 11: Instanční schéma třístupňové (čtyřlánkové) soudní soustavy podle § 10, 10a	86
Graf č. 12: Přehled o rozhodování o vyloučení soudce	105
Graf č. 13: Kroky při zajištění tlumočnicka	121
Graf č. 14: Organizační složky státu	129
Graf č. 15: Přehled vystupování ÚZSVM a jiných organizačních složek za stát	154
Graf č. 16: Schematické vyjádření činnosti v samostatné a přenesené působnosti obce	157
Graf č. 17: Test proporcionality	163
Graf č. 18: Schematické vyjádření vztahu způsobilosti v hmotném a procesním právu	164
Graf č. 19: Rozmezí způsobilosti k právním úkonům	169
Graf č. 20: Kombinace způsobilosti k právním úkonům, schopnosti samostatně jednat před soudem a zastoupení.	169
Graf č. 21: Další zástupce advokáta nebo obecného zmocněnce	182
Graf č. 22: Postup soudu v případech úmrtí účastníka	232
Graf č. 23: Schéma postupu hlasování v senátu	269
Graf č. 24: Příklad ideálního využití vyššího soudního úředníka (asistenta soudce) v průběhu řízení a v rámci týmu soustředěného kolem soudce	279
Graf č. 25: Mechanismus postupu při odvolání proti rozhodnutí VSÚ	280
Graf č. 26: Druhy protokolu (podle úkonu, který je předmětem protokolace)	289
Graf č. 27: Správný postup soudce z hlediska přípravy, jednání a rozhodnutí	292
Graf č. 28: Postup soudce při protokolaci námitky	293
Graf č. 29: Pohyb podání u soudu na začátku řízení	311
Graf č. 30: Rozvržení povinných údajů na podacím razítku	311
Graf č. 31: Typy podání	312
Graf č. 32: Způsoby, které může podatel využít k předložení příloh	327
Graf č. 33: Způsoby doručování písemností podle priorit	341
Graf č. 34: Metodická doporučení pro zjišťování jiné adresy pro doručení („pátrací činnost“)	346
Graf č. 35: Posloupnost metod doručování	363
Graf č. 36: Preventivní postup při delší nepřítomnosti adresáta na doručovací adrese	376
Graf č. 37: Typy průkazů doručení písemností	389
Graf č. 38: Rozhodnutí zveřejňovaná v Obchodním věstníku	412
Graf č. 39: Postup při nařízení jednání při nepřevzetí „prosté“ zásilky určené do vlastních rukou adresátem	417
Graf č. 40: Postup soudu prvního stupně v případech vadného návrhu na předběžné opatření	481
Graf č. 41: Organizační postupy při podání návrhu na předběžné opatření	493
Graf č. 42: Postup soudu v případech podání návrhu na předběžné opatření podle § 76a mimo pracovní dobu	507
Graf č. 43: Fáze předcházející vlastní realizaci předběžného opatření	522
Graf č. 44: Zjednodušené schéma místní příslušnosti soudu	581
Graf č. 45: Příklady možné multiplikace věcně příslušných soudů	583
Graf č. 46: Přehled změn v okruhu účastníků a na řízení zúčastněných subjektů	616
Graf č. 47: Postup soudu při změně žaloby	635
Graf č. 48: Výsledek řízení s uplatněným vzájemným návrhem (námitkou započtení)	652
Graf č. 49: Nástroje ke zjištění skutkových tvrzení	668
Graf č. 50: Nejčastější pokyny soudu v řízení	670
Graf č. 51: Pravomoc soudů podle soudního řádu správního (rozhodování)	686
Graf č. 52: Pravidlo 5P	692
Graf č. 53: Pravidlo od zvláštního k obecnému	693
Graf č. 54: Časový diagram možnosti vyslovení místní nepřislušnosti	694
Graf č. 55: Schematické posouzení povahy věci podle existence právního nástupnictví	703
Graf č. 56: Postup soudu v případech ztráty procesní způsobilosti účastníka v průběhu řízení	728
Graf č. 57: Taxativní výčet řízení, která se prohlášením konkursu nepřerušují	740
Graf č. 58: Přehled netypičtějších soudních řízení o právech týkajících se majetkové podstaty dlužníka nebo o povinnostech, které mají být uspokojeny z majetkové podstaty dlužníka	740

Graf č. 59: Procesní taktika podle chování žalovaného	767
Graf č. 60: Průběh přípravného jednání	782
Graf č. 61: Postup soudce při nabídce mediace	783
Graf č. 62: Příklad časové osy pro znázornění cesty ke skutkovému závěru	784
Graf č. 63: Postup soudce při jednání	806
Graf č. 64: Důsledky nepřítomnosti účastníka (jeho zástupce) u jednání (platí též u vedlejšího účastníka a jeho zástupce, státního zastupitelství či Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových – § 35, 35a)	807
Graf č. 65: Poučení podle ustanovení § 118a v časových souvislostech řízení	811
Graf č. 66: Vztah poučení podle § 118a k ostatním ustanovením	812
Graf č. 67: Vzorová struktura závěrečné řeči	826
Graf č. 68: Inventura skutkových tvrzení a analýza skutečností a důkazů	829
Graf č. 69: Nejčastější případy provádění důkazů mimo jednání (§ 122 odst. 2)	841
Graf č. 70: Příkladný přehled nezákonných důkazů	853
Graf č. 71: Pořadí, v jakém lze svědkovi klást otázky	861
Graf č. 72: Přehled důkazních prostředků k vyřešení odborné skutkové otázky	865
Graf č. 73: Postup soudu po přijetí spisu od znalce s vypracovaným písemným posudkem	874
Graf č. 74: Postup soudu při odstraňování vad posudku	876
Graf č. 75: Přehled způsobů provádění listinných důkazů	882
Graf č. 76: Postup při provádění listinných důkazů	884
Graf č. 77: Schematický přehled procesní situace (tvrzení a důkazy)	902
Graf č. 78: Přehled procesních domněnek a jejich důsledků	905
Graf č. 79: Přehled nejčastějších situací při osvobození od soudního poplatku	930
Graf č. 80: Formy rozhodnutí podle občanského soudního řádu	985
Graf č. 81: Postup při volbě typu rozhodnutí	985
Graf č. 82: Schematický přehled typů rozsudků v civilním řízení	987
Graf č. 83: Struktura odůvodnění rozsudku	1029
Graf č. 84: Praktická klasifikace typů usnesení	1071
Graf č. 85: Nejčastější případy usnesení, proti nimž je přípustné odvolání	1073
Graf č. 86: Nejčastější případy usnesení, proti nimž není přípustné odvolání	1073
Graf č. 87: Přehled usnesení nevyžadujících odůvodnění	1076
Graf č. 88: Typy platebních rozkazů	1084
Graf č. 89: Fáze dědického řízení	1115
Graf č. 90: Dědická posloupnost	1118
Graf č. 91: Obligatorní údaje poučení dědice o možnosti odmítnutí dědictví	1139
Graf č. 92: Postavení pohledávek věřitelů v dědickém řízení	1172
Graf č. 93: Přehled situací, kdy soud v agendě P rozhoduje usnesením	1211
Graf č. 94: Povinné ustanovení poručníka podle zákona o rodině	1226
Graf č. 95: Přehled typů opatrovníků	1343
Graf č. 96: Kategorie cizinců pobývajících na území České republiky	1435
Graf č. 97: Demonstrativní přehled nejdůležitějších právních předpisů a mezinárodních úmluv	1438
Graf č. 98: Fáze zpeněžení zástavy soudním prodejem zástavy	1459
Graf č. 99: Skutečnosti, za jejichž splnění soud nařídí prodej zástavy	1461
Graf č. 100: Typická usnesení upravující vedení usnesení	1471
Graf č. 101: Přehled odvolacích důvodů	1487
Graf č. 102: Účinky odvolání	1495
Graf č. 103: Podmínky pro změnu rozhodnutí nalézacího soudu	1548
Graf č. 104: Subjektivní lhůta pro podání žaloby na obnovu řízení	1588
Graf č. 105: Doporučený postup soudu po povolení obnovy	1606
Graf č. 106: Přehled prostředků procesní obrany účastníka v civilním řízení	1610
Graf č. 107: Posloupnost hledisek pro určení místní příslušnosti	1674
Graf č. 108: Základní předpoklady vykonávacího řízení	1703
Graf č. 109: Důvody odkladu provedení výkonu rozhodnutí	1770

Graf č. 110: Důvody odpůrcí žaloby.	1778
Graf č. 111: Alternativy důsledků kompenzačního projevu povinného k započtení pohledávky	1787
Graf č. 112: Přehled soudně vykonatelných exekučních titulů	1817
Graf č. 113: Pořadí kroků při uspokojování pohledávek výkonem rozhodnutí	1826
Graf č. 114: Návrh na zahájení výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky	1889
Graf č. 115: Obligatorní údaje písemného prohlášení povinného podle § 304a	1895
Graf č. 116: Obligatorní údaje návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 310	1913
Graf č. 117: Informační povinnost dlužníka povinného k rozvrhu	1933
Graf č. 118: Přehled přednostních pohledávek podléhajících výkonu rozhodnutí třemi pětinami podle § 319	1941
Graf č. 119: Rozvržení výtěžku (příklad 1)	2016
Graf č. 120: Rozvržení výtěžku (příklad 2)	2017
Graf č. 121: Rozvržení výtěžku (příklad 3)	2018
Graf č. 122: Rozvržení výtěžku (příklad 4)	2019
Graf č. 123: Jednotlivé fáze výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí	2027
Graf č. 124: Schematický přehled rozhodnutí soudu v jednotlivých etapách prodeje podniku	2150
Graf č. 125: Přehled bytových náhrad z hlediska kvality	2230

Přehled použitých tabulek

Tabulka č. 1: Příklady pravomoci soudu založené zvláštním zákonem (§ 7)	50
Tabulka č. 2: Nejčastější tzv. společenstevní věci řešené krajským soudem.	77
Tabulka č. 3: Správné označení státu jako účastníka řízení	148
Tabulka č. 4: Kontakty na Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a jeho organizační složky	149
Tabulka č. 5: Vyšší územní samosprávné celky	158
Tabulka č. 6: Kraje podle zákona o územním členění státu	158
Tabulka č. 7: Seznam obcí s rozšířenou působností.	166
Tabulka č. 8: Seznam regionálních poradenských center právní pomoci	195
Tabulka č. 9: Zvláštní případy ustanovení opatrovníka	227
Tabulka č. 10: Přehled dispozičních úkonů účastníků.	304
Tabulka č. 11: Smír, dohoda a uznání nároku.	309
Tabulka č. 12: Přehled nejčastějších podání, která neobsahují návrh na zahájení řízení	330
Tabulka č. 13: Povinné doručování písemností do vlastních rukou v nalézacím řízení.	367
Tabulka č. 14: Povinné doručování písemností do vlastních rukou v exekučním řízení	367
Tabulka č. 15: Přehled lhůt v občanském soudním řádu – lhůty zákonné pro účastníky a další subjekty	435
Tabulka č. 16: Přehled lhůt v občanském soudním řádu – lhůty zákonné pro soud.	444
Tabulka č. 17: Přehled lhůt v občanském soudním řádu – lhůty soudcovské.	447
Tabulka č. 18: Obecné soudy krajů.	588
Tabulka č. 19: Procesní kroky při postoupení pohledávky	718
Tabulka č. 20: Procesní kroky při převzetí dluhu	721
Tabulka č. 21: Podmínky pro konání přípravného jednání ve sporném řízení.	778
Tabulka č. 22: Nejčastější jiná procesní poučení	783
Tabulka č. 23: Pracovní tabulka pro hodnocení tvrzení žalobce a žalovaného (situace první)	835
Tabulka č. 24: Pracovní tabulka pro hodnocení tvrzení žalobce a žalovaného (situace druhá)	836
Tabulka č. 25: Vzorový výpočet odměny za právní zastoupení	925
Tabulka č. 26: Procesní zavinění a zastavení řízení	961
Tabulka č. 27: Chyby při rozhodování o nákladech a jejich náprava	976
Tabulka č. 28: Výpočet odměny notáře v dědickém řízení	980
Tabulka č. 29: Nároky při prvním postihu ze směnky.	1104
Tabulka č. 30: Nároky při dalším směnečném postihu	1104
Tabulka č. 31: Nároky při prvním šekovém postihu	1105

Tabulka č. 32: Nároky při dalším šekovém postihu.	1105
Tabulka č. 33: Odměna správce dědictví	1133
Tabulka č. 34: Odměny notáře jako soudního komisaře za úkony v řízení o dědictví	1163
Tabulka č. 35: Soudní řízení vedená v rámci agendy P	1199
Tabulka č. 36: Přehled opravných a podobných obranných prostředků.	1466
Tabulka č. 37: Přehled vyřízených věcí v agendě Co	1468
Tabulka č. 38: Přehled pochybení v poučení o opravném prostředku prodlužujících odvolací lhůtu .	1480
Tabulka č. 39: Odvolání a soudní poplatek (přehled modelových situací)	1505
Tabulka č. 40: Důsledky porušení poučovací povinnosti podle § 118a odst. 1–3	1527
Tabulka č. 41: Základní rozdíly mezi jednáním nalézacího a odvolacího soudu	1532
Tabulka č. 42: Rozhodování odvolacího soudu o nákladech řízení	1562
Tabulka č. 43: Společná pravidla žalob na obnovu řízení a pro zmatečnost	1574
Tabulka č. 44: Přehled ustanovení vyloučených z uplatnění v dovolacím řízení.	1643
Tabulka č. 45: Demonstrativní přehled účastníků řízení o výkon rozhodnutí	1718
Tabulka č. 46: Přehled důvodů pro zastavení výkonu rozhodnutí	1783
Tabulka č. 47: Přehled nezabavitelných částek podle počtu vyživovacích povinností.	1830
Tabulka č. 48: Informace vyžadované soudem od plátce mzdy při návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy povinným	1857
Tabulka č. 49: Přehled příjmů povinného pro účely výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy.	1885
Tabulka č. 50: Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu	1891
Tabulka č. 51: Údaje sdělované peněžním ústavem soudu k rozvrhu odepsané částky	1908
Tabulka č. 52: Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí příkázáním jiného majetkového práva	1945
Tabulka č. 53: Náležitosti návrhu na výkon rozhodnutí	1970
Tabulka č. 54: Metodika soupisu věcí v řízení o výkon rozhodnutí	1982
Tabulka č. 55: Základní metodologický postup při rozvrhu výtěžku	2020
Tabulka č. 56: Označení nemovitostí pro potřeby zápisu do katastru	2028
Tabulka č. 57: Přehled částí listu vlastnictví v katastru nemovitostí.	2029
Tabulka č. 58: Ustanovení neplatná pro další dražební jednání	2087
Tabulka č. 59: Skupiny pohledávek uspokojovaných z rozdělované podstaty.	2100
Tabulka č. 60: Výpočet výše odměny správce podniku	2194

Přehled použitých vzorových dokumentů

Vzorový dokument č. 1: Předvolání zástupce žalovaného	39
Vzorový dokument č. 2: Předvolání tlumočnicka	120
Vzorový dokument č. 3: Pověření k jednání za právnickou osobu.	143
Vzorový dokument č. 4: Plná moc	173
Vzorový dokument č. 5: Poučení o styku s utajovanými informacemi.	175
Vzorový dokument č. 6: Žádost o určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii	178
Vzorový dokument č. 7: Substituční plná moc	184
Vzorový dokument č. 8: Formulář pro žádost o poskytnutí právní pomoci odborovou organizací . . .	196
Vzorový dokument č. 9: Vzor generální plné moci	213
Vzorový dokument č. 10: Vzor procesní plné moci	213
Vzorový dokument č. 11: Vzor prosté plné moci	214
Vzorový dokument č. 12: Vzor zvláštní plné moci (nutno specifikovat dle požadavků zvláštních zákonů).	214
Vzorový dokument č. 13: Vzor ověřovací doložky pro legalizaci	218
Vzorový dokument č. 14: Vzor ověřovací knihy s uvedením údajů, které se v ní evidují	218
Vzorový dokument č. 15: Obecný vzor usnesení o ustanovení procesního opatrovníka.	225
Vzorový dokument č. 16: Protokol o slibu opatrovníka	228
Vzorový dokument č. 17: Vzor usnesení o odvolání opatrovníka z funkce	229

Vzorový dokument č. 18: Vzor usnesení o ustanovení zástupce	240
Vzorový dokument č. 19: Vzor usnesení o osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu a o ustanovení zástupce za řízení	241
Vzorový dokument č. 20: Usnesení o výzvě k předložení plné moci nebo pověření.	249
Vzorový dokument č. 21: Protokol o jednání před soudem prvního stupně – úvodní část	291
Vzorový dokument č. 22: Identifikátor elektronického podání	316
Vzorový dokument č. 23: Titulní strana fiktivního podání v civilním řízení před nalézacím soudem	325
Vzorový dokument č. 24: Žádost o sdělení údajů o povolení pobytu na území ČR.	350
Vzorový dokument č. 25: Doručování elektronickou poštou (e-mailem) – text v těle e-mailu.	359
Vzorový dokument č. 26: Potvrzovací zpráva od příjemce podepsaná uznávaným elektronickým podpisem	359
Vzorový dokument č. 27: Potvrzení o dodání a doručení do datové schránky.	360
Vzorový dokument č. 28: Výzva pro vyvěšení na úřední desce	369
Vzorový dokument č. 29: Sdělení pro vyvěšení na úřední desce	372
Vzorový dokument č. 30: Oznámení pro vyvěšení na úřední desce.	375
Vzorový dokument č. 31: Obálka typ č. I pro soudy.	390
Vzorový dokument č. 32: Obálka typ č. II pro soudy	391
Vzorový dokument č. 33: Obálka typ č. III pro soudy	392
Vzorový dokument č. 34: Potvrzení o přijetí.	393
Vzorový dokument č. 35: Doručenska do vlastních rukou (úplnou podobu těchto typů doručenek viz ve vzorových dokumentech typů obálek na předchozích stranách)	393
Vzorový dokument č. 36: Doručování elektronickou poštou (e-mailem)	394
Vzorový dokument č. 37: Potvrzení o dodání a doručení do datové schránky.	395
Vzorový dokument č. 38: Předvolání účastníka řízení (líc)	419
Vzorový dokument č. 39: Žádost o předvedení.	422
Vzorový dokument č. 40: Oznámení o určení otcovství	467
Vzorový dokument č. 41: Směnka – vyznačení platebního místa	598
Vzorový dokument č. 42: Návrh na vstup nabyvatelky práva do řízení na místo žalobce.	716
Vzorový dokument č. 43: Tzv. prostá výzva k vyjádření	763
Vzorový dokument č. 44: Tzv. kvalifikovaná výzva k vyjádření	772
Vzorový dokument č. 45: Předvolání žalobce k přípravnému jednání.	780
Vzorový dokument č. 46: Jedna z variant předvolání žalovaného k prvnímu jednání	792
Vzorový dokument č. 47: Předvolání svědka.	856
Vzorový dokument č. 48: Usnesení o určení znalečného.	875
Vzorový dokument č. 49: Výzva k zaplacení soudního poplatku	921
Vzorový dokument č. 50: Předvolání žalovaného k prvnímu jednání.	1001
Vzorový dokument č. 51: Platební rozkaz.	1087
Vzorový dokument č. 52: Ukázka titulní strany formuláře EPR	1099
Vzorový dokument č. 53: Potvrzení o nabytí majetku nepatrné hodnoty vypravitelem pohřbu.	1137
Vzorový dokument č. 54: Protokol o vyznění o dědickém právu a možnosti odmítnutí dědictví	1140
Vzorový dokument č. 55: Předvolání účastníka k prvnímu jednání před soudním komisařem	1143
Vzorový dokument č. 56: Listina o ustanovení poručníka	1230
Vzorový dokument č. 57: Matriční knihy – Kniha narození	1365
Vzorový dokument č. 58: Matriční knihy – Kniha úmrtí	1365
Vzorový dokument č. 59: Návrh na zahájení řízení o prohlášení za mrtvého.	1371
Vzorový dokument č. 60: Předložení odvolání odvolacímu soudu	1509
Vzorový dokument č. 61: Vzor pro předvolání účastníka koncentrovaného řízení (první strana)	1684
Vzorový dokument č. 62: Vzor pro předvolání účastníka koncentrovaného řízení (druhá strana)	1685
Vzorový dokument č. 63: Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy pro výživné.	1841
Vzorový dokument č. 64: Vyrozměnění o právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy	1843
Vzorový dokument č. 65: Výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky.	1892

Vzorový dokument č. 66: Vyrozumění o tom, že usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním peněžité pohledávky u peněžního ústavu nabylo právní moci	1899
Vzorový dokument č. 67: Vyrozumění ve věci výkonu rozhodnutí	1924
Vzorový dokument č. 68: Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí	1973
Vzorový dokument č. 69: Potvrzení o nabytí movité věci v dražbě	2005
Vzorový dokument č. 70: Vyrozumění katastrálního úřadu o tom, že byl podán návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí	2031
Vzorový dokument č. 71: Vzorový přehled základních úkonů v dražebním jednání	2064
Vzorový dokument č. 72: Vyrozumění katastrálního úřadu o tom, která zástavní práva nadále vážnou na vydražených nemovitostech a která z nich zanikla	2118
Vzorový dokument č. 73: Vyrozumění o tom, kdo nabyl v dražbě prodávaný podnik.	2201
Vzorový dokument č. 74: Vyrozumění povinného a orgánu obce o vyklizení se zajištěním náhrady	2233
Vzorový dokument č. 75: Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí odebráním věci.	2238
Vzorový dokument č. 76: Usnesení o povolení oprávněnému obstarat si na náklady povinného jinou věc	2243
Vzorový dokument č. 77: Usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí provedením zastupitelných prací	2251

Přehled novelizací občanského soudního řádu do 31. 7. 2013

I. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

II. novelizace:

- zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
- zákon č. 158/1969 Sb., kterým se doplňují a mění občanský soudní řád, notářský řád a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním
- zákon č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 20/1975 Sb., kterým se mění a doplňují některá další ustanovení zákoníku práce
- zákon č. 133/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 180/1990 Sb., o změnách předpisů o nemocenském a sociálním zabezpečení a mateřském příspěvku a některých dalších předpisů
- zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád
- zákon č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
- zákon č. 117/1994 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, doplňuje zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění zákona č. 331/1993 Sb., a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 122/1993 Sb., a mění zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění zákona č. 296/2007 Sb.
- zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů
- zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
- zákon č. 84/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 530/1990 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 118/1995 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o státní sociální podpoře
- zákon č. 160/1995 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém pojištění

18. zákon č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
19. zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů
20. nález Ústavního soudu č. 31/1996 Sb.
21. zákon č. 142/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
22. nález Ústavního soudu č. 269/1996 Sb.
23. zákon č. 202/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a kterým se mění zákon České národní rady č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, ve znění pozdějších předpisů
24. zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech)
25. zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu a o změně a doplnění dalších zákonů
26. zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
27. zákon č. 165/1998 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
28. zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů
29. zákon č. 360/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí
30. nález Ústavního soudu č. 2/2000 Sb.
31. zákon č. 27/2000 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách
32. zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
33. zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)
34. zákon č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
35. zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů
36. zákon č. 155/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
37. zákon č. 204/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 212/1996 Sb. a nálezu Ústavního soudu uveřejněného pod č. 243/1999 Sb., zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
38. zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu)
39. zákon č. 220/2000 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
40. zákon č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
41. zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
42. zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
43. zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
44. zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů

45. zákon č. 271/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
46. nález Ústavního soudu č. 276/2001 Sb.
47. zákon č. 317/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a o změně dalších zákonů
48. zákon č. 451/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
49. zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů
50. zákon č. 501/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
51. zákon č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního
52. zákon č. 202/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
53. zákon č. 226/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu)
54. zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů
55. nález Ústavního soudu č. 476/2002 Sb.
56. zákon č. 88/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 501/2001 Sb. a nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
57. zákon č. 120/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
58. nález Ústavního soudu č. 153/2004 Sb.

59. zákon č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů
60. zákon č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech
61. zákon č. 340/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), a některé další zákony
62. zákon č. 436/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zaměstnanosti
63. zákon č. 501/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím správního řádu
64. zákon č. 554/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
65. zákon č. 555/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
66. zákon č. 628/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o evropské společnosti
67. zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
68. zákon č. 170/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
69. zákon č. 205/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
70. zákon č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
71. zákon č. 342/2005 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o veřejných výzkumných institucích
72. zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech)
73. zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
74. zákon č. 413/2005 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti
75. zákon č. 56/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
76. zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem
77. zákon č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
78. zákon č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi
79. zákon č. 113/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů
80. zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
81. zákon č. 133/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

82. zákon č. 134/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
83. zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácími násilím
84. zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění
85. zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony
86. zákon č. 233/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
87. zákon č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce
88. zákon č. 308/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o evropské družstevní společnosti
89. zákon č. 315/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
90. zákon č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím
91. zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů (zákon o nabídkách převzetí)
92. zákon č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
93. zákon č. 126/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o přeměnách obchodních společností a družstev
94. zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů
95. zákon č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
96. zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky
97. zákon č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
98. zákon č. 305/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
99. zákon č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony
100. zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
101. zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
102. zákon č. 218/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
103. zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech
104. zákon č. 281/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím daňového řádu
105. zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku
106. zákon č. 286/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

107. zákon č. 420/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
108. nález Ústavního soudu č. 48/2010 Sb.
109. zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí
110. zákon č. 409/2010 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním zajištění
111. zákon č. 69/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
112. zákon č. 139/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění zákona č. 156/2010 Sb., a některé další zákony
113. zákon č. 186/2011 Sb., o poskytování součinnosti pro účely řízení před některými mezinárodními soudy a jinými mezinárodními kontrolními orgány a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
114. zákon č. 188/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
115. zákon č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
116. zákon č. 355/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
117. zákon č. 364/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí
118. zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
119. zákon č. 470/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
120. nález Ústavního soudu č. 147/2012 Sb.
121. zákon č. 167/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
122. zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)
123. zákon č. 334/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
124. nález Ústavního soudu č. 369/2012 Sb.
125. zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
126. zákon č. 399/2012 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o pojistném na důchodové spoření
127. zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
128. zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
129. zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Název předpisu s uvozovací větou

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Úplné znění občanského soudního řádu – v tomto znění k 31. 7. 2013 ve znění následujících zákonů a nálezů Ústavního soudu

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákonů č. 36/1967 Sb., č. 158/1969 Sb., č. 49/1973 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 133/1982 Sb., č. 180/1990 Sb., č. 328/1991 Sb., č. 519/1991 Sb., č. 263/1992 Sb., č. 24/1993 Sb., č. 171/1993 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 152/1994 Sb., č. 216/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 160/1995 Sb., č. 238/1995 Sb., č. 247/1995 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 31/1996 Sb., zákona č. 142/1996 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 269/1996 Sb., zákonů č. 202/1997 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 15/1998 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 326/1999 Sb., č. 360/1999 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 2/2000 Sb., zákonů č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 46/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 130/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 204/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 137/2001 Sb., č. 231/2001 Sb., č. 271/2001 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 276/2001 Sb., zákonů č. 317/2001 Sb., č. 451/2001 Sb., č. 491/2001 Sb., č. 501/2001 Sb., č. 151/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 226/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 120/2004 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 153/2004 Sb., zákonů č. 237/2004 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 340/2004 Sb., č. 436/2004 Sb., č. 501/2004 Sb., č. 554/2004 Sb., č. 555/2004 Sb., č. 628/2004 Sb., č. 59/2005 Sb., č. 170/2005 Sb., č. 205/2005 Sb., č. 216/2005 Sb., č. 342/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 383/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 79/2006 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 113/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 133/2006 Sb., č. 134/2006 Sb., č. 135/2006 Sb., č. 189/2006 Sb., č. 216/2006 Sb., č. 233/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 308/2006 Sb., č. 315/2006 Sb., č. 296/2007 Sb., č. 104/2008 Sb., č. 123/2008 Sb., č. 126/2008 Sb., č. 129/2008 Sb., č. 259/2008 Sb., č. 274/2008 Sb., č. 295/2008 Sb., č. 305/2008 Sb., č. 384/2008 Sb., č. 7/2009 Sb., č. 198/2009 Sb., č. 218/2009 Sb., č. 227/2009 Sb., č. 281/2009 Sb., č. 285/2009 Sb., č. 286/2009 Sb., č. 420/2009 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 48/2010 Sb., zákonů č. 347/2010 Sb., č. 409/2010 Sb., č. 69/2011 Sb., č. 139/2011 Sb., č. 186/2011 Sb., č. 188/2011 Sb., č. 218/2011 Sb., č. 355/2011 Sb., č. 364/2011 Sb., č. 420/2011 Sb., č. 470/2011 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 147/2012 Sb., zákonů č. 167/2012 Sb., č. 202/2012 Sb., č. 334/2012 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 369/2012 Sb., zákonů č. 396/2012 Sb., č. 399/2012 Sb., č. 401/2012 Sb., č. 404/2012 Sb., a č. 45/2013 Sb.

Národní shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

Část první

Obecná ustanovení

Hlava první

Základní ustanovení

§ 1

Úplné znění § 1 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávaní zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

Komentář k § 1
Komentátor: Jirsa

V prvním komentovaném ustanovení občanského soudního řádu je vyjádřen smysl procesního předpisu a celého soudního řízení, kterým je realizace ústavně zaručeného *práva na soudní ochranu* a s ním souvisejícího *práva na spravedlivý proces*.

K tomu srov. např. *nález Ústavního soudu* ze dne 4. 7. 1996, *sp. zn. III. ÚS 80/96*: „Právo na soudní (a jinou právní) ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (právo na spravedlivý proces) je výrazem jedné ze stěžejních zásad, na nichž spočívá demokratický právní stát (čl. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), ctití jako ústavní a všelidské hodnoty práva a svobody člověka a občana (dtto); ochrana těchto práv je ústavně svěřena především obecným soudům (čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), které při výkonu své jurisdikční pravomoci jsou vázány zákonem (čl. 95 odst. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), a to – jak se rozumí samo sebou – jak v oblasti hmotného, tak i procesního práva, jehož předpisy (pro úsilí o ochranu práva) vymezují stanovený postup (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), jímž je vázán nejen účastník soudního řízení, ale i obecný soud sám; aplikace těchto procesních předpisů obecnými soudy, případně jejich výklad jako formální (procesní) předpoklad zákonnosti jejich rozhodnutí musí proto být vždy s ústavními principy ve shodě.“

Ustanovením § 1 se *Ústavní soud* ve své rozhodovací činnosti zabývá často. Například ve svém *nálezu* ze dne 30. 11. 1999, *sp. zn. I. ÚS 531/98*, výstižně rozvinul definici procesního předpisu (jeho účelu a smyslu) takto: „Občanský soudní řád je nástrojem soudu k zajištění spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků v občanském soudním řízení (§ 1). Jde o normu, jejímž cílem je určitě a srozumitelně upravit postup soudu a účastníků řízení ve všech procesních situacích, které mohou za trvání sporu nastat. Avšak ani tento předpis, jakkoli je obsáhlý, nemůže poskytovat odpovědi na všechny otázky, které v průběhu řízení musí soud rozhodnout. Postrádá-li občanský soudní řád návod, jak v konkrétní procesní situaci postupovat, neznamená to, že by smysl a účel občanského soudního řízení nemohl být naplněn. Z nedostatku výslovné právní úpravy lze dovodit jen to, že vymezení postupu v takovéto procesní situaci zákon ponechává na interpretační praxi soudů. Je však samozřejmé, že výklad právního předpisu musí být založen na principech vyjádřených v ustanoveních § 1 až 6 o. s. ř., jakož i na souladu s ústavními principy spravedlivého procesu.“

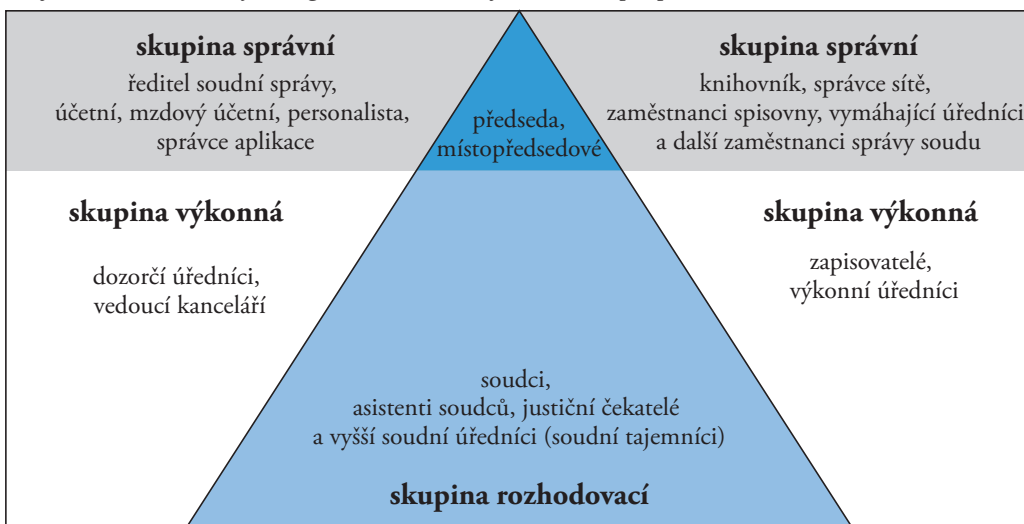
Ústavní soud zřetelně a konzistentně vyjadřuje své přesvědčení, že procesní předpis by měl vždy sloužit jen jako účelný nástroj k nalezení hmotného práva, nikoliv k tomu, aby se z něj samotného stal smysl celého řízení před soudem. Preferuje také jednoznačně *přírozenoprávní (materiální) přístup k procesu* před jeho formalistickým pojetím, v němž má účastník pocit, že soud vede řízení sám pro sebe, a nikoliv pro něj. K tomu lze například citovat z *nálezu Ústavního soudu* ze dne 20. 12. 2006, *sp. zn. II. ÚS 188/06*: „Ústavní soud připomíná, že úkolem obecných soudů především je, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům (čl. 90 Ústavy ČR). Za »zákonem stanovený způsob« je třeba považovat postup činěný v souladu s občanským soudním řádem, který soudům ukládá postupovat nejen tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávaní zákonů, ale též tak, aby nebylo zneužíváno právo (§ 1, 2). Obecné soudy proto musí interpretovat a aplikovat ustanovení občanského soudního řádu v souladu s účelem základního práva na soudní ochranu a upřednostňovat materiální chápání práva na soudní ochranu před formalistickým posuzováním předpokladů projednatelnosti návrhu.“

Postup soudu je podle § 1 postupem podle ustanovení občanského soudního řádu. Chápeme jím však pro účely tohoto komentáře *řetězec všech dílčích kroků*, které soud činí od zahájení řízení, nejčastěji od přijetí návrhu v podatelně až po založení spisu na spisovnu. Úmyslně je zvýrazněno slovo *soud*, protože ke konečnému vyřešení kauzy zdaleka nevede jenom postup soudce (případně senátu).

Je-li tedy v komentáři zmínka o postupu soudu, chápeme tím nejen *úkony soudu* ve smyslu ustanovení § 36–40b, ale také *další úkony*, které jsou svěřeny soudci, případně vyššímu soudnímu úředníkovi, soudnímu tajemníkovi, justičnímu čekateli či asistentovi soudce, administrativě i správě soudu – řetězec všech postupných kroků, které soud musí vykonat na cestě za rozhodnutím (a zčásti i po něm). Práce u soudu je prací týmovou a účastníkoví řízení je vcelku lhostejné, zda jednotlivé úkony provádí soudce nebo někdo jiný, zajímá jej především výsledek v podobě konečného rozhodnutí, případně jeho výkon (exekuce).

Každý soud je organizací, v níž pracují soudci, asistenti soudců, justiční čekatelé a vyšší soudní úředníci (soudní tajemníci), tedy *skupina „rozhodovací“*. Dále je zde *skupina „výkonná“* (dozorčí úředníci, vedoucí kanceláří, zapisovatelé, pracovníci podatelny, vyššího podacího oddělení, výkonní úředníci) a konečně *skupina „správní“*, tedy ředitel soudní správy, účetní, mzdový účetní, personalista, správce aplikace, knihovnik, správce sítě, zaměstnanci spisovny, vymáhající úředníci a další zaměstnanci správy soudu.

Graf č. 1: Členění soudu jako organizace z hlediska funkčních skupin pracovníků.

V týmové práci soudu musí soudce být individualitou, nikoliv však individualistou. Proto se v poslední době často hovoří o nutné změně organizace práce u jednotlivých soudů spočívající ve vytvoření minitýmů soustředěných kolem soudců.

Minitým je pružně a operativně fungující útvar, ve kterém jsou zvýrazněny přímé vztahy mezi soudcem a jeho podpůrným personálem, spolupracovníky v týmu.

Tím, kdo především ovlivňuje postup soudu v jednotlivé kauze, je *soudce*. Především v jeho rukou je ochrana konkrétního práva a to, kdy se účastníci dočkají konečného rozhodnutí. Soudce však potřebuje k výkonu své funkce odpovídající podmínky, které pro něj musí vytvořit správa soudnictví, především Ministerstvo spravedlnosti, jednotliví předsedové soudů a ředitelé soudních správ (k tomu srovnej hlava III zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Jestliže soudce tyto podmínky zajištěny má a postupuje v řízení s průtahy, vystavuje se nebezpečí kárného stíhání (zák. č. 6/2002 Sb., zák. č. 7/2002 Sb.), které může skončit v těch nejzávažnějších případech i odvoláním z funkce.

Podle úvodního ustanovení se v případě občanského soudního řádu jedná o *zákonnou úpravu* postupu soudu a účastníků. Vedle této úpravy, obsažené též v *zákonu č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích*, existuje však i úprava vyšší (v rovině ústavních garancí a základních lidských práv a svobod) a naopak nižší (podzákonné předpisy). Protože je postup soudu souhrnem konkrétních kroků všech justičních zaměstnanců na cestě za spravedlností, najdeme jeho úpravu ve více předpisech.

Z předpisů ústavních je to především *Ústava České republiky* (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.), která se věnuje soudní moci v hlavě čtvrté, a dále *Listina základních práv a svobod* (ústavní zákon č. 23/1991 Sb.) – hlava pátá – právo na soudní a jinou právní ochranu. Z podzákonných norem upravuje postup soudu především *jednací řád* (vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy) a *kancelářský řád* (instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se

vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy). Posledně uvedené předpisy jsou však natolik podrobné a psané odborným (justičním) jazykem, že je vhodnější, má-li někdo zájem seznámit se podrobněji s organizací práce a úpravou postupu konkrétního soudu, soustředit se spíše na webové stránky, které má každý soud v České republice a které najdeme na adrese www.justice.cz. Zde je možné především nahlédnout do *rozvrhu práce*, hlavního organizačního dokumentu upravujícího chod soudu v konkrétním kalendářním roce, který je i v listinné podobě přístupný zpravidla v sekretariátu předsedy nebo ředitele soudní správy. V rozvrhu práce je uvedeno zejména to, jak se jednotlivé případy rozdělují mezi soudce a ostatní justiční zaměstnance.

Postup účastníků ve smyslu komentovaného ustanovení nelze zaměňovat za *úkony účastníků* (§ 41–44) a bude dále vždy chápán jako *souborn povolených prostředků, jež může účastník použít pro dosažení úspěchu ve věci*. Pokud účastník v řízení postupuje nesprávně a nezodpovědně, může to pro něj v lepším případě znamenat oddálení konečného rozhodnutí, v horším případě finanční újmu (prohra ve sporu, pořádková pokuta, náhrada nákladů řízení), přičemž neúspěchu ve věci se může dočkat dokonce i bez meritorního projednání, například kontumací podle ustanovení § 153b.

Smyslem postupu soudu a účastníků je podle úvodního ustanovení spravedlivá ochrana práv a výchova k zachování zákonů, k čestnému plnění povinností a k účtě k právům jiných osob. Jinými slovy *ochrana spravedlnosti a výchova účastníků* (ale i ostatních osob na řízení zúčastněných) k čestnému plnění občanských povinností a lepšímu právnímu vědomí.

Například: *Pokud soudce v mediálně sledované kauze nařídí pečlivě připravené první jednání, k němuž zajistí veškeré potřebné důkazy, tyto důkazy při jednání provede, umožní přítomným novinářům pořádkově i obrazově záznamy, svůj rozsudek po vyhlášení řádně odůvodní, splní svoji zákonnou povinnost vyplývající z ustanovení § 1 mnohem lépe než soudce, který jednání donekonečna odročuje, novinářům činí schválnosti v podobě zákazů a příkazů, případně vyloučí veřejnost s pochybnými argumenty a namísto odůvodnění rozsudku v jednacím síni odkáže na jeho písemné vyhotovení.*

Soudy tedy plní nejen roli ochrannou, ale i výchovně preventivní, a to, jak důsledně soudci v jednotlivých kauzách postupují, má značný vliv na úroveň právního prostředí v naší společnosti. Jen silné a rozhodné soudy posílí v občanech právní vědomí, pocit, že platit dluh se musí řádně a včas, že vlastnické právo je nedotknutelné, že se mají plnit závazkové povinnosti, atd.

Také proto musí být, zejména pro naplňování výchovné role, důsledně dodržována *zásada veřejnosti* (srov. komentář k § 116) a soud nesmí připustit, aby účastníci procesní právo během řízení v rozporu s textem i duchem zákona zneužívali.

Komentátor: Trebatický

Úprava postupu soudu a účastníků obsažená v občanském soudním řádu platí v zásadě i pro řízení o soukromoprávních nárocích *s mezinárodním prvkem*. Jde o obecně uznávaný princip, z něhož existují některé dílčí výjimky, který výslovně deklaruje ustanovení § 48 za použití § 1 zák. č. 97/1963 Sb.

Postup soudu a účastníků v civilním řízení ve věcech s mezinárodním prvkem je v rámci *Evropské unie* upraven v některých případech *ve zvláštních předpisech*. Pomineme-li z důvodu jejich specifického předmětu úpravy nařízení č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, komentář k němuž lze nalézt ve zprávě prof. Miguela Virgose a Etienna Schmita z roku 1996 k tehdy členskými státy EU připravované Úmluvě o insolvenčním řízení, kterou však Velká Británie odmítla podepsat, nařízení č. 207/2009 o ochranné známce Společenství a nařízení č. 6/2002 o (průmyslových) vzorech Společenství, takto jsou především nařízením č. 44/2001, resp. s účinností od 10. 1. 2015 nařízením č. 1215/2012, upraveny otázky soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, nařízením č. 2201/2003 otázky soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, nařízením č. 4/2009 otázky příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech vyživovacích povinností (viz komentář k § 7), nařízením č. 1393/2007 je upraveno doručování soudních písemností do ostatních členských zemí (viz komentář k § 50j), nařízením č. 1206/2001 dokazování v ostatních členských státech (viz komentář k § 122), zákonem č. 629/2004 Sb. poskytování právní pomoci v přehraničních sporech (viz komentář k § 138). Nařízením č. 650/2012 upravuje příslušnost, rozhodné právo, uznávání a výkon rozhodnutí a přijímání a výkon veřejných listin v dědických věcech a vytvoření evropského dědického osvědčení. Nařízením č. 1896/2006 je speciálně

upraveno řízení o evropském platebním rozkazu, které bylo výslovně zakotveno i do občanského soudního řádu (viz komentář k § 174b), nařízením č. 805/2004 evropský exekuční titul pro nesporné nároky (viz komentář k § 200ua, resp. § 353) a nařízením č. 861/2007 evropské řízení o drobných nárocích.

Evropské řízení o drobných nárocích je řízením, v němž může žalobce v přeshraničném sporech za účelem ochrany svých práv namísto zahajování standardního řízení podle občanského soudního řádu *fakultativně* uplatnit nárok, jehož výše *nepřesahuje částku 2000 €* bez příslušenství. Úprava platí ve všech členských státech mimo Dánska. Přeshraničním sporem je přitom spor, ve kterém alespoň jeden z účastníků má bydliště (sídlo) v jiné členské zemi, než ve které se řízení koná. Bydliště, resp. sídlo účastníka se stanoví podle článků 59 a 60 nařízení č. 44/2001.

V tomto řízení lze projednat občanskoprávní a obchodněprávní nároky *kromě nároků* z odpovědnosti státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*), nároků z pracovněprávních vztahů, z porušení práv na ochranu soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy, majetkových nároků mezi manželi, nároků opírajících se o vyživovací povinnost, nároků ze závěti a dědictví a dalších nároků vyloučených z působnosti této úpravy čl. 2 nařízení. Nelze-li návrh zahrnout do působnosti nařízení č. 861/2007, soud o tom žalobce uvědomí, a pokud tento na projednání věci trvá, projedná ji ve standardním občanskoprávním řízení.

Řízení se *zahajuje návrhem*, jehož obsah upravuje vzorový formulář A, podaným u příslušného soudu přímo nebo poštou, eventuálně elektronickou poštou s použitím zaručeného elektronického podpisu dle zákona č. 227/2000 Sb. Za předpokladu doplnění návrhu předložením jeho originálu ve lhůtě 3 dnů lze návrh podat také elektronickou poštou nebo faxem. Řízení je v zásadě *písemné*.

Má-li návrh na zahájení řízení *vady* v podobě své neúplnosti, neurčitosti či nesrozumitelnosti, soud vyzve žalobce k jeho opravě nebo doplnění. Využije přitom formulář typu B. Neodstraní-li žalobce v určené lhůtě vady návrhu, nebo je-li návrh zjevně neopodstatněný či žaloba nepřípustná, soud návrh *odmítne*. Pojmy „zjevně neopodstatněný“ a „nepřípustný“ je přitom třeba dle čl. 13 preambule nařízení vykládat ve smyslu vnitrostátní úpravy.

Není-li návrh zatížen uvedenými nedostatky, soud jej spolu s *výzvou k vyjádření* v podobě formuláře C zašle ve lhůtě 14 dnů žalovanému. Ten má 30 dnů na to, aby se k žalobě vyjádřil. Obdržené vyjádření žalovaného soud zašle opět ve lhůtě 14 dnů žalobci.

Případný *vzájemný návrh* je třeba uplatnit za použití formuláře A. Soud s jeho obsahem obeznámí žalobce, který má na vyjádření lhůtu třiceti dnů, stejným způsobem jako žalovaného s žalobou. Přesahuje-li vzájemný návrh částku 2000 €, soud celou věc projedná běžným způsobem v řízení podle občanského soudního řádu. Ve smyslu čl. 6 odst. 3 nařízení č. 44/2001 by měl být pojem vzájemný návrh (nárok) vykládán jako návrh týkající se stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako návrh původní. Vzájemným návrhem není námitka započtení. Je zároveň třeba, aby i předmět vzájemného návrhu spadl do působnosti tohoto nařízení.

Ve lhůtě 30 dnů od obdržení vyjádření žalovaného k žalobě, resp. od obdržení vyjádření žalobce k vzájemnému návrhu žalovaného je soud povinen *o věci rozhodnout*. Nejsou-li však účastníky poskytnuté údaje pro rozhodnutí věci dostatečné, je soud oprávněn vyzvat je k doplnění poskytnutých informací ve lhůtě 30 dnů. Může také vyzvat účastníky k doplnění důkazů, nebo, považují-li to za užitečné, nařídít ve věci jednání, které se musí konat ve lhůtě 30 dnů od jeho nařízení. V těchto případech je soud povinen rozhodnout do 30 dnů od obdržení všech nezbytných podkladů, resp. od konání ve věci nařízeného jednání. Soud je povinen o věci rozhodnout i v případě, že účastníci v určených lhůtách na výzvu soudu nereagují. Na žádost účastníka a bezplatně soud prostřednictvím formuláře D potvrdí, že o věci bylo rozhodnuto.

Lhůty stanovené nařízením pro úkony účastníků může soud ve výjimečných případech v zájmu ochrany jejich práv prodloužit. Spolu se stanovením lhůty je třeba účastníka poučit o důsledcích jejího zmeškání. Nelze-li ve výjimečných případech dodržet lhůty stanovené pro postup soudu, soud učiní příslušný úkon co nejdříve. Pro účely výpočtu lhůt podle tohoto nařízení se postupuje podle nařízení č. 1182/71.

Náklady řízení, které byly účelně vynaloženy, hradí účastník, který neměl ve věci úspěch.

Vydané rozhodnutí lze napadnout *opravným prostředkem* v souladu s vnitrostátním právem. Krom toho v případě, že žaloba či předvolání k jednání nebyly žalovanému doručeny s dokladem o přijetí nebo mu nebyly doručeny s dostatečným předstihem tak, aby bez své viny mohl včas připravit svoji obranu, nebo pokud se žalovaný nemohl v řízení bránit z důvodu vyšší moci či z důvodu mimořádných okolností, které nezavinil, a za předpokladu, že žalovaný jedná bezodkladně, může *žádat přezkoumání* ve věci vydaného rozhodnutí. Nejsou-li uvedené podmínky splněny, soud přezkoumá odmítne. V případě, že návrh je důvodný, soud rozhodne, že přezkoumání je oprávněné. Ve věci vydané rozhodnutí dle čl. 18 odst. 2 nařízení je pak od počátku neplatné.

Doručování se provádí podle čl. 13 poštou s potvrzením o přijetí písemnosti.

Z hlediska nároků kladených na používané *jazyky* samotné řízení probíhá dle čl. 6 v češtině. To platí pro žalobní formulář, vyjádření žalovaného, případný vzájemný návrh, vyjádření žalobce ke vzájemnému návrhu a označení příslušných podpůrných (důkazních) listin. Obdrží-li soud jinou, např. důkazní, listinu v jiném jazyce, než ve kterém je vedeno řízení, je oprávněn po účastníku, který ji předložil, žádat její překlad do češtiny, je-li to nezbytné pro rozhodnutí o věci. Odmítne-li účastník přijetí písemnosti z důvodu, že není v jazyce, kterému rozumí, resp. v úředním jazyce země, do které je doručováno, soud o tom vyrozumí protistranu za účelem získání překladu dotčené listiny od ní.

Naiřízení č. 861/2007 upravuje samostatně také otázky *uznání a výkonu* v tomto řízení vydaných rozhodnutí, jakož i jazykové požadavky, které jsou na vykonávací řízení kladeny. V otázkách výslovně neupravených odkazuje na vnitrostátní úpravu.

Podobně jako v případech dalších unijních předpisů přijatých v rámci soudní spolupráce v civilních věcech lze jednotlivé formuláře a další praktické a průběžně aktualizované informace získat na internetových stránkách *Evropského soudního atlasu ve věcech civilních*.

Spolupráci členských států Evropské unie kromě Dánska ve věcech občanských a obchodních má obecně zjednodušovat, urychlovat a celkově zlepšovat *Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci*, vytvořená rozhodnutím Rady č. 2001/470/ES.

Činí tak jednak zřízením informačního systému pro veřejnost, který je veřejně přístupný na internetu, jednak zřízením informačního systému pro členy sítě, jehož smyslem je prostřednictvím vytvořených kontaktních míst poskytovat nezbytné informace, usnadňovat komunikaci a přispívat k hladkému průběhu řízení s cizím prvkem jak v případech potřeby aplikace platné unijní či mezinárodní úpravy, tak i v případech, které upraveny nejsou, a kdy tedy postupovat podle konkrétní unijní úpravy či úpravy obsažené v mezinárodních smlouvách nelze.

V *případě absence zvláštní unijní úpravy* v souladu se zásadou *vnitrostátní procesní autonomie* platí v rozsahu její věcné působnosti úprava obsažená v občanském soudním řádu i v *řízeních o nárocích založených právem Evropské unie*. Uvedeného principu se na druhou stranu nelze dovolávat ve vztahu k rozhodnutí instituce EU vydanému podle úpravy přijaté na unijní úrovni, která navíc na vnitrostátní právo neodkazuje (viz např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. září 2010, *Akzo Nobel Chemicals Ltd a Akros Chemicals Ltd v. Evropská komise, věc C-550/07 P*, body 113, 114).

Vedle zákonné úpravy spolu se zásadami, na nichž je občanské soudní řízení postaveno, je ovšem v takových případech třeba brát v úvahu i požadavky, které na řízení klade *právo Evropské unie*. Jde hlavně o požadavek *zákazu diskriminace*, označovaný též jako princip ekvivalence či rovnocennosti a požadavek *efektivity práva EU* tak, jak jsou vykládány v rozhodnutích Soudního dvora Evropské unie (srov. např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. září 2003, *Safalero Srl v. Prefetto di Genova, věc C-13/01, rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. března 2007, *Unibet (London) Ltd a Unibet (International) Ltd v. Justitiekanslern, věc C-432/05, rozsudek Soudního dvora* ze dne 24. března 2009, *Danske Slagterier v. Bundesrepublik Deutschland, věc C-445/06*). Ta jsou přístupná např. na internetových stránkách EUR-Lexu. V češtině jsou přitom dostupná rozhodnutí vydaná po vstupu České republiky do EU a výběr 948 rozhodnutí vydaných v době od roku 1956 do dubna 2004, označovaný jako tzv. historická judikatura, jejíž přehled se nachází např. na internetových stránkách Soudního dvora EU. Při práci s rozhodnutími Soudního dvora, a to platí obecně, je třeba pamatovat na to, že jednotlivá ustanovení v nich citovaných zakládacích smluv byla pozměňujícími smlouvami již několikrát přečíslována a že v průběhu doby také došlo ke změně používaného pojmosloví (srov. zejména Amsterodamskou smlouvu z roku 1997 a Lisabonskou smlouvu z roku 2007).

Podle *zásady ekvivalence* podmínky pro uplatňování nároků založených ustanoveními práva EU *nesmějí být méně příznivé* než podmínky pro uplatňování podobných nároků založených vnitrostátním právem. Procesní úprava nesmí znevýhodňovat osoby z ostatních členských zemí vůči osobám tuzemským. Pokud vnitrostátní úprava takové méně příznivé podmínky pro uplatnění nároků založených právem EU obsahuje nebo znevýhodňuje-li cizince z jiné členské země, neměla by být aplikována.

Při absenci odpovídající unijní úpravy určuje *příslušnost soudu a procesní podmínky pro podání žaloby* na ochranu práv, která žalobci svědčí na základě přímého účinku práva EU, vnitrostátní právo každé členské země. Tyto podmínky nesmějí být méně příznivé, než jsou podmínky pro podávání podobných žalob čistě vnitrostátní povahy (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. prosince 1976, *Rewe-Zentralfinanz eG a Rewe-Zentral AG v. Landwirtschaftskammer für das Saarland, věc 33-76*, nebo *rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. prosince 1976, *Comet BV v. Produktschap voor Siergewassen, věc 45-76, rozsudek Soudního*

dvora ze dne 7. ledna 2004, *The Queen*, na žádost *Delena Wells v. Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions*, věc C-201/02, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. července 1997, *GT-Link A/S v. De Danske Statsbaner (DSB)*, věc C-242/95, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. ledna 2010, *Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL v. Administración del Estado*, věc C-118/08).

Jako příklad úpravy, která rozlišuje mezi tuzemci a cizinci, lze uvést požadavek na složení *jistoty za náklady řízení* podle ustanovení § 51 zák. č. 97/1963 Sb. Podle něj cizinci, který se domáhá rozhodnutí o majetkovém právu, uloží soud na návrh odpůrce, aby složil soudem určenou jistotu za náklady řízení, s tím, že nesložil-li jistotu do stanovené lhůty, nebude proti vůli odpůrce v řízení pokračovat a řízení zastaví. Jistotu nelze uložit, jestliže: a) návrh na její složení byl podán, teprve když odpůrce ve věci již jednal nebo vykonal procesní úkon, ač již věděl, že navrhovatel není českým občanem nebo že české občanství pozbyl; b) ve státě, jehož je navrhovatel příslušníkem, se v podobných případech od českého občana jistota nežadá; c) navrhovatel má v České republice nemovitý majetek v ceně dostačující k úhradě nákladů, které odpůrce v řízení vzniknou; d) návrh na zahájení řízení je vyřizován platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem; e) navrhovatel je osvobozen od soudních poplatků a záloh.

Podle rozhodnutí Soudního dvora EU princip rovného zacházení zakotvený v čl. 59 Smlouvy o EHS (nyní čl. 56 Smlouvy o fungování EU) platí ve všech případech, kdy osoba nabízí služby, obvykle za úplatu, na území jiného členského státu, než ve kterém je její sídlo, ať už je sídlo osob, kterým jsou tyto služby určeny, kdekoliv. Představuje diskriminaci z důvodu národnosti, která je články 59 a 60 Smlouvy o EHS (nyní čl. 56 a 57 Smlouvy o fungování EU) zakázána, ukládá-li členský stát státnímu příslušníku z jiné členské země, který jakožto vykonavatel poslední vůle podal žalobu u soudu tohoto členského státu, z důvodu, že je cizincem, povinnost zaplatit jistotu za náklady řízení. Právo na rovné zacházení zakotvené v právu Společenství (nyní v právu EU) nesmí být podmíněno existencí mezinárodní smlouvy, založené na principu reciprocity, uzavřené mezi členskými státy. Účinnost práva Společenství (nyní práva EU) se nesmí lišit napříč různými odvětvími vnitrostátního práva, do kterých může zasahovat. Skutečnost, že předmět řízení má základ v dědickém právu, neumožňuje vyloučit aplikaci v právním řádu Společenství (nyní EU) zakotveného práva svobodného poskytování služeb ve vztahu k osobě pověřené vyřízením dané dědické věci (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 1. července 1993, *Anthony Hubbard (Testamentvollstrecker) v. Peter Hamburger*, věc C-20/92).

Civilní procesní úprava členského státu, která zavazuje státní příslušníky a právnické osoby z jiné členské země složit jistotu za náklady řízení v řízení, které hodlají zahájit proti státnímu příslušníku či právnické osobě z tohoto členského státu, spadá do působnosti Smlouvy o založení Evropského společenství ve smyslu jejího čl. 6 odst. 1 a podléhá všeobecnému principu zákazu diskriminace, stanovenému tímto článkem, má-li dopad, byť nepřímý, na obchod zboží a službami mezi členskými státy. Takový dopad může mít zejména v případě, kdy jistota za náklady řízení má být složena v řízení zahájeném žalobou o zaplacení kupní ceny zboží. Článek 6 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství totiž brání členskému státu žádat po státním příslušníku z jiné členské země, jenž u soudu tohoto státu zahájil řízení proti státnímu příslušníku tohoto státu, aby zaplatil jistotu za náklady řízení, nelze-li takovou povinnost uložit vlastnímu občanu, který nemá v této zemi majetek ani místo pobytu, za předpokladu, že se žaloba týká výkonu základních svobod zaručených právem Společenství (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 20. března 1997, *David Charles Hayes a Jeannette Karen Hayes v. Kronenberger GmbH*, věc C-323/95).

Vzhledem k tomu, že akt o podmínkách přistoupení z roku 1994 neobsahuje žádné zvláštní podmínky ohledně aplikace čl. 6 Smlouvy o založení ES, toto ustanovení je třeba dle čl. 2 aktu o přistoupení považovat za přímo aplikovatelné s tím, že Rakouskou republiku zavazuje od data jejího přistoupení a použije se v této členské zemi i na budoucí účinky skutečností nastalých před jejím přistoupením. Vnitrostátní civilní procesní úprava členského státu jako ta, jež požaduje po příslušníku jiné členské země, v případě, že není jeho rezidentem, složit jistotu za náklady řízení v případě, že hodlá podat žalobu proti společnosti, jíž je akcionářem, která má sídlo v tomto státě, spadá pod úpravu obsaženou v čl. 6 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství a podléhá všeobecnému principu zákazu diskriminace založenému tímto článkem, pokud pravidla práva Společenství, která chrání zájmy akcionářů, spadají do působnosti Smlouvy. Čl. 6 odst. 1 Smlouvy je třeba vykládat tak, že brání členskému státu požadovat složení jistoty za náklady řízení po příslušníku jiné členské země, jenž je zároveň příslušníkem země, která není členskou zemí, v níž je zároveň rezidentem, v situaci, kdy tato osoba, jež není rezidentem a nemá žádný majetek v tomto členském státě, podala žalobu v postavení akcionáře proti společnosti se sídlem v tomto členském státě, není-li takový požadavek adresován i příslušníkem tohoto státu, kteří nejsou jeho rezidenty a nemají zde majetek (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 2. října 1997, *Stephen Austin Saldanha a MTS Securities Corporation v. Hiross Holding AG*, věc C-122/96).

Výslovný zákaz uložení povinnosti složit jistotu za náklady řízení obsahuje například ustanovení čl. 44 odst. 5 nařízení č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinnostech.

Vnitrostátní *úpravu promlčení* nelze považovat za úpravu, která by byla v rozporu se zásadou rovnocennosti, upravuje-li vedle promlčení nároků založených právem unie i promlčení nároků založených vnitrostátním právem, a lze-li obě úpravy promlčení z hlediska jejich účelu a podstatných parametrů považovat za podobné (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. dubna 2010, *Friedrich G. Barth v. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, věc C-542/08*).

Právo Společenství zamezuje aplikaci ustanovení vnitrostátního práva členského státu, na základě kterého žaloba na náhradu škody způsobené státem porušením práva Společenství vnitřní legislativou, které bylo zjištěno rozsudkem Soudního dvora v řízení dle čl. 226 Smlouvy, může uspět pouze v případě, že žalobce vyčerpal všechny opravné prostředky, které má k dispozici podle vnitrostátního práva ke zpochybnění platnosti správního aktu přijatého na základě této vnitrostátní úpravy, zatímco toto ustanovení vnitrostátního práva se nepoužije v případě žalob na náhradu škody proti státu opírajících se o porušení Ústavy touto legislativou, které bylo zjištěno příslušným soudem. Princip ekvivalence totiž vyžaduje, aby *soubor norem upravujících opravné prostředky* byl aplikován, lhotejně, zda jde o opravné prostředky opírající se o porušení práva Společenství, nebo o porušení práva vnitrostátního. S přihlédnutím k jejich cíli a základním charakteristikám obě dotčené žaloby na náhradu škody mohou být považovány za podobné, jakmile se na jedné straně týkají stejného cíle, tj. odškodnění osoby, která utrpěla újmu jednáním či opomenutím státu, a na druhé straně jediný rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že porušení práva, o které se opírají, bylo v prvním případě zjištěno rozhodnutím Soudního dvora podle čl. 226 Smlouvy a v druhém případě příslušným vnitrostátním soudem. Tato posledně zmíněná okolnost však při absenci dalších charakteristických prvků umožňujících dospět k závěru o existenci dalších rozdílů mezi těmito žalobami nepostačuje ve smyslu principu ekvivalence k rozlišování mezi těmito dvěma typy žalob (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. ledna 2010, *Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL v. Administración del Estado, věc C-118/08*).

Podstatou a smyslem *požadavku efektivity práva EU* je podobně jako v případě zákazu diskriminace dosažení *modifikované aplikace* nebo dokonce *vyloučení aplikace* vnitrostátní (procesní) úpravy, která znemožňuje či znesnadňuje uplatňování nároků založených právem Evropské unie ve srovnání s podobnými nároky založenými právem vnitrostátním (viz např. výše citované *rozsudky Soudního dvora* ve věci *C-20/92*, ve věci *C-201/02* nebo ve věci *C-242/95*).

Nestanoví-li nařízení (unijní právní úprava) důsledky určitých skutečností, přísluší vnitrostátnímu soudu, aby v zásadě aplikoval vnitrostátní právo své země. Musí přitom dbát na zajištění plné účinnosti práva unie, což jej může vést k tomu, aby případně nepoužil vnitrostátní úpravu, která tomu brání, nebo aby vnitrostátní normu upravující pouze vnitrostátní poměry interpretoval způsobem umožňujícím regulaci dotčené přeshraniční situace (viz v tomto smyslu zejména *rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. března 1978, *Simmmenthal, věc 106/77*, bod 16; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. června 1990, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další, věc C-213/89*, bod 19; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 20. září 2001, *Courage Ltd v. Bernard Crehan a Bernard Crehan v. Courage Ltd a další, věc C-453/99*, bod 25; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. září 2002, *Antonio Muñoz y Cia SA a Superior Fruiticola SA v. Frumar Ltd a Redbridge Produce Marketing Ltd., věc C-253/00*, bod 28, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 8. listopadu 2005, *Götz Leffler v. Berlin Chemie AG, věc C-443/03*, bod 51).

Podle judikatury Soudního dvora přísluší vnitrostátním soudům, aby uplatněním zásady spolupráce, zakotvené v článku 5 Smlouvy o založení EHS, zajistily právní ochranu, která účastníkům řízení náleží na základě přímého účinku práva Společenství (viz *rozsudky Soudního dvora* ze dne 10. července 1980, *Ariete, věc 811/79*, a *Mireco, věc 826/79*). S požadavky vlastními povaze práva Společenství by bylo neslučitelné jakékoliv ustanovení vnitrostátního právního řádu či jakákoliv právní, správní nebo soudní praxe, které by měly za následek oslabení účinnosti práva Společenství tím, že by bránily vnitrostátnímu soudu, příslušnému k aplikaci tohoto práva, ponechat neaplikována ta ustanovení vnitrostátního práva, která představují překážku, byť jen dočasnou, v zajištění plné účinnosti a aplikace norem práva Společenství (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. března 1978, *Simmmenthal, věc 106/77*). Plná účinnost práva Společenství by byla rovněž narušena, bylo-li by ustanovení vnitrostátního práva s to zabránit soudu projednávajícímu spor, který se řídí právem Společenství, *nařídít předběžné opatření* za účelem zajištění plné účinnosti soudního rozhodnutí, které má být vydáno ohledně existence práv dovozených z práva Společenství. Z toho vyplývá, že soud, který by za těchto okolností nařídil předběžné opatření, nebýt konkrétního ustanovení vnitrostátního práva, je

pořádek od použití takového ustanovení vnitrostátního práva upustit. Tento výklad potvrzuje i systém zavedený článkem 177 Smlouvy o EHS, jehož účinnost by byla oslabena, pokud by vnitrostátní soud, který přerušil řízení do doby rozhodnutí o předběžné otázce, nemohl nařídit předběžné opatření do doby vydání rozhodnutí o věci, které je závislé na rozhodnutí o položené předběžné otázce (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. června 1990, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další, věc C-213/89*).

V řízení, jehož předmětem jsou závazky a práva občanskoprávní povahy, která byla účastníky svobodně nabyta, je na vnitrostátním soudu, aby aplikoval závazná ustanovení komunitárního práva, jako jsou články 3(f), 85, 86 a 90 Smlouvy, i když účastník, v jehož prospěch tato úprava svědčí, se jich nedovolal, v případě, že dotčené vnitrostátní právo takovou aplikaci umožňuje. V souladu se zásadou spolupráce, zakotvenou v čl. 5 Smlouvy, je na vnitrostátních soudech, aby zajistily právní ochranu, která jednotlivci náleží na základě bezprostředního účinku ustanovení komunitárního práva. Komunitární právo nicméně vnitrostátním soudům neukládá, aby se z úřední povinnosti zabývaly porušením ustanovení jeho norem v případech, kdy za účelem posouzení takové otázky by byly nuceny zříci se pasivní role, která jim v řízení přísluší, a kdy by musely přesáhnout předmět sporu tak, jak jej účastníci definovali, a kdy by se musely zabývat i jinými skutečnostmi a okolnostmi než pouze těmi, na nichž účastník, jemuž taková práva svědčí, staví svůj nárok. Při absenci odpovídající komunitární úpravy je na vnitrostátním právu každé členské země, aby určilo příslušné soudy a upravilo procesní pravidla, která se použijí v případě žalob na ochranu práv, která jednotlivci svědčí na základě přímého účinku komunitárního práva. Tato pravidla však nesmějí být méně výhodná než ta, která se použijí v případě podobných vnitrostátních žalob, a nesmějí výkon práv přiznaných komunitárním právem činit nemožným nebo přehnaně komplikovaným. Ustanovení vnitrostátního práva, které by *znesmožňovalo zahájení řízení o předběžné otázce* dle čl. 177 Smlouvy, nesmí být v tomto směru aplikováno. Každou věc, v níž vyvstává otázka, zda ustanovení vnitrostátní procesní úpravy zamezuje či přehnaně komplikuje aplikaci komunitárního práva, je třeba posoudit s ohledem na úlohu tohoto ustanovení v řízení, na jeho průběh a s ohledem na jeho zvláštnosti v jeho různých stupních. V rámci toho je třeba vzít v úvahu pokud možno také základní principy, na nichž je vnitrostátní právní systém postaven, jako je zajištění práva na obranu, zásada právní jistoty a řádného vedení řízení. V tomto ohledu zásada, podle které v civilním sporném řízení je na účastnících, aby byli aktivní, a soudu přísluší jednat z úřední povinnosti pouze ve výjimečných případech, kdy jeho zapojení vyžaduje veřejný zájem, odráží pojetí vztahů mezi jednotlivcem a státem, která převažují ve většině členských zemí. Chrání právo na obranu a zajišťuje řádný průběh řízení mimo jiné tím, že zamezuje prodloužení, která jsou hodnocení nových argumentů a námitek vlastní (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. prosince 1995, *Jeroen van Schijndel a Johannes Nicolaas Cornelis van Veen v. Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten, spojené věci C-430/93 a C-431/93*).

Zásada spolupráce vyplývající z článku 10 Smlouvy o založení ES neukládá vnitrostátnímu soudu povinnost ignorovat vnitrostátní procesní úpravu do té míry, že by mohl *přezkoumat pravomocné rozhodnutí* soudu a zrušit je, jeví-li se, že je v rozporu s právem Společenství. V zájmu zajištění stability práva a právních vztahů i řádného výkonu spravedlnosti je totiž důležité, aby soudní rozhodnutí, která se po vyčerpání přípustných opravných prostředků nebo po uplynutí lhůt stanovených pro jejich podání stala konečnými, již nemohla být zpochybněna (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. března 2006, *Kapferer, věc C-234/04*).

Úprava *přiměřených promlčecích lhůt* je z hlediska zásady efektivity, v zájmu zachování právní jistoty jak žalobce tak i příslušného státního orgánu, slučitelná s právem Unie. Tyto lhůty totiž nejsou s to prakticky znemožnit nebo nadměrně ztížit výkon práv založených právním řádem EU. Třiletá promlčecí lhůta se v tomto smyslu jeví jako přiměřená (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. dubna 2010, *Friedrich G. Barth v. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, věc C-542/08*).

Do okamžiku, než dojde k řádné transpozici směrnice do vnitrostátního právního řádu, nemohou jednotlivci požívat svých práv v plném rozsahu. Tento stav nejistoty přetrvává i poté, co Soudní dvůr rozhodl o tom, že dotčený členský stát nesplnil své povinnosti plynoucí ze směrnice, a dokonce i když Soudní dvůr rozhodl, že konkrétní ustanovení směrnice jsou dostatečně určitá a bezpodmínečná, aby bylo možno se jich dovolat před vnitrostátním soudem. Pouze řádná transpozice směrnice je s to tento stav nejistoty odstranit a pouze po takové transpozici je nastolena právní jistota, která je předpokladem toho, aby po jednotlivcích mohlo být žádáno, aby se svých práv domáhali u soudu. Z toho vyplývá, že do doby řádného provedení směrnice členský stát, jenž je s jejím provedením v prodloužení, se nemůže vůči jednotlivci dovolávat *zmeškání lhůt* pro podání žaloby proti státu na ochranu práv, která jednotlivci přiznávají ustanovení této směrnice, a že lhůta k zahájení řízení dle vnitrostátního práva do této doby neběží. Právo Společenství brání příslušným orgánům členského státu dovolávat se v řízení zahájeném u vnitrostátního soudu jednotlivcem proti

nim za účelem ochrany práv přiznaných mu přímo čl. 4 odst. 1 Směrnice 79/17 vnitrostátních procesních podmínek upravujících lhůty pro zahájení řízení, pokud dotčený členský stát tuto směrnici ve vnitrostátním právním řádu řádně neprovedl (*rozsudek Soudního dvora ze dne 25. července 1991, Theresa Emmott v. Minister for Social Welfare a Attorney General, věc C-208/90*).

Povinnost členských států založená směrnicí v podobě výsledku, kterého má být dosaženo, a jejich povinnost podle čl. 5 Smlouvy přijmout všechna vhodná opatření obecné či konkrétní povahy k zajištění splnění takové povinnosti je závazná pro všechny orgány členských států, včetně soudů, jde-li o záležitosti spadající do jejich pravomoci. Z toho vyplývá, že při aplikaci vnitrostátního práva soud, jemuž náleží jeho interpretace, je povinen je pokud možno vykládat ve světle znění a účelu směrnice tak, aby byl naplněn její smysl a vyhověno požadavku upravenému ve třetím odstavci čl. 189 Smlouvy. Jednotlivci jsou oprávněni dovolávat se proti státu v řízeních před vnitrostátními soudy ustanovení směrnice, která se jeví, pokud jde o její věcnou působnost, bezpodmínečnými a dostatečně konkrétními, není-li plná aplikace takové směrnice ve skutečnosti zajištěna. Tedy nejen v případech, kdy směrnice nebyla implementována či byla implementována vadně, ale také v případech, kdy vnitrostátní opatření, která směrnici provádějí bezvadně, nejsou aplikována tak, aby bylo dosaženo jejího smyslu. Ve skutečnosti bezvadné provedení směrnice vnitrostátními opatřeními nevyčerpává účinky směrnice a členské státy zůstávají vázány požadavkem zajistit plnou aplikaci směrnice dokonce i po přijetí prováděcích opatření (*rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 2002, Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise, věc C-62/00*).

Na druhou stranu nelze účastníkům umožnit dovolávat se komunitární právní úpravy způsobem svědčícím o *zneužití práva* či o podvodném jednání. Právo Společenství nebrání vnitrostátním soudům v aplikaci vnitrostátní úpravy za účelem zjištění, zda právo založené komunitární právní úpravou není uplatňováno zneužívajícím způsobem. Aplikace takové vnitrostátní úpravy však nesmí být na újmu účinnosti a jednotné aplikaci komunitárního práva v členských zemích. Vnitrostátní soudy nejsou především oprávněny při hodnocení výkonu práv založených komunitární úpravou modifikovat rozsah této úpravy či ohrozit její cíle (*rozsudek Soudního dvora ze dne 12. května 1998, Alexandros Kefalas a další v. Elliniko Dimosio a Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE /OAE/, věc C-367/96, rozsudek Soudního dvora ze dne 23. března 2000, Dionysios Diamantis v. Elliniko Dimosio a Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE /OAE/, věc C-373/97*).

Právu Společenství odporuje vnitrostátní právní úprava, která obecně vylučuje *odpovědnost členského státu za škodu* způsobenou jednotlivci porušením práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci z důvodu, že k tomuto porušení došlo v důsledku výkladu právních norem nebo v důsledku hodnocení skutečností a důkazů provedených tímto soudem. Vyloučení veškeré odpovědnosti státu v těchto případech by totiž vedlo k popření smyslu principu, podle něž jsou členské státy povinny nahradit škodu způsobenou jednotlivcům zjevným porušením komunitárního práva rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci, pokud by takové vyloučení odpovědnosti nezaručovalo jednotlivcům efektivní soudní ochranu jejich práv, založených systémem komunitárního právního řádu. Odpovědnost členského státu za škody způsobené jednotlivcům porušením práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci může být dána ve výjimečných případech, kdy tento soud zjevným způsobem porušil právo. Toto zjevné porušení je posuzováno zejména s ohledem na kritéria, jako jsou stupeň srozumitelnosti a určitosti porušené normy nebo to, zda porušení bylo záměrné, zda chybné právní hodnocení je omluvitelné nebo neomluvitelné, zda došlo k porušení povinnosti předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle třetího pododstavce článku 234 Smlouvy o ES dotčeným soudem, a v každém případě je presumováno, bylo-li dotčené rozhodnutí vydáno ve zjevném rozporu s judikaturou Soudního dvora v dané oblasti. Ačkoliv nelze v tomto ohledu vyloučit, aby vnitrostátní právo upřesňovalo kritéria pro posouzení povahy nebo stupně porušení povinnosti, která musí být splněna, má-li být založena odpovědnost státu za porušení práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci, tato kritéria však v žádném případě nemohou být přísnější než ta, která platí v případě zjevného porušení práva a která jsou upřesněna v *rozsudku Soudního dvora ze dne 30. září 2003, Gerhard Köbler v. Republik Österreich, věc C-224/01*. Z toho vyplývá, že s právem Společenství je v rozporu vnitrostátní právní úprava, která omezuje odpovědnost státu pouze na případy úmyslu nebo vážného porušení povinností soudce, vedlo-li by takové omezení k vyloučení odpovědnosti dotčeného členského státu v případech, kdy došlo ke zjevnému porušení práva (*rozsudek Soudního dvora ze dne 13. června 2006, Traghetti del Mediterraneo SpA v. Repubblica italiana, věc C-173/03*).

§ 2

Úplné znění § 2 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

V občanském soudním řízení soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně; dbají přitom, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických a právnických osob a aby práv nebylo zneužíváno na úkor těchto osob.

Komentář k § 2
Komentátor: Jirsa

Rozhodování sporů, řešení klasického *kontradiktorního konfliktu*, v němž na jedné straně stojí žalobce a na druhé straně žalovaný, je veřejností vnímáno jako hlavní náplň činnosti civilního soudu. To je také zdůrazněno v první části komentovaného ustanovení. Projednání věci je jen cestou k jejich rozhodnutí. Aby mohl soud rychle a spravedlivě rozhodnout, musí být mezi stranami zřejmé a nepochybné, v čem je mezi nimi spor. Účastníci se často obracejí na soud nepřipraveni, s tvrzením, že mají určitý nárok, avšak s mlhavými představami, v čem vlastně spočívá *podstata sporu*. Soud musí účastníky donutit, aby si mezi sebou vyjasnili, jaké je jádro sporu. Teprve potom může rychle a kvalitně rozhodnout.

Jak strany přivést k podstatě sporu, je podrobně popsáno v komentáři věnujícímu se přípravě jednání a jednání ve věci (viz komentáře k ustanovením § 114a–114c, 118, §120 odst. 4).

Jestliže soudce již v rámci přípravy jednání neobjasní, v čem je jádro sporu, je téměř vyloučeno, aby splnil svoji zákonnou povinnost a ve věci *rozhodl při prvním nařízeném jednání* (§ 114a odst. 1). A pokud soudce nerozhodne při jediném jednání, jde (až na výjimky) o jeho nedůslednost.

Také účastník si musí uvědomit, že v rámci dovolených postupů v řízení má možnost významně ovlivnit průběh i délku řízení v duchu zásady *práva náležejí bdělým* a že mu zákon svěčuje řadu prostředků, kterými může soud „donutit“, aby jednal věcně a rychle.

K tomu srovnej například *usnesení Ústavního soudu* ze dne 8. 7. 2009, *sp. zn. I. ÚS 863/09*: „Je však jen chybou samotného účastníka řízení, nevyužije-li svůj ústavně zaručený procesní prostor. Za ústavně konformní součást procesního práva považuje Ústavní soud setrvalé i zásadu, podle níž práva náležejí bdělým (*vigilantibus iura*). Tato zásada reflektuje na úrovni procesního práva základní ideu českého ústavního pořádku, podle které jsou základem státu svobodné osoby disponující autonomií vůle, kterou uplatňují v horizontálních vztazích, tj. ve vztazích mezi sebou navzájem, a kterou zásadně musí respektovat i veřejná moc, není-li zákonem zmocněna k omezujícím zásahům do této oblasti. Na úrovni procesního práva jsou proto účastníci řízení rovněž chápáni jako emancipované osoby, které jsou procesními normami vedeny k tomu, aby se svými vlastními úkony aktivně přičinily o prosazení a ochranu svých práv a nespolehaly na ochranitelskou ruku paternalistického státu.“

Účastník se významně spolupodílí na průběhu řízení a nese vždy část odpovědnosti za jeho výsledek, bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné či nesporné, zda je ovládáno zásadou projednací či vyšetřovací.

Například: *Žalobce podá neurčitou žalobu, za kterou nezaplatí soudní poplatek a nepřipojí k ní listinné důkazy, jejichž provedení se domáhá. Důsledek je následující: Soud musí nejprve vydat usnesení, kterým žalobce poučí, jakými vadami jeho podání trpí a jak je třeba tyto vady odstranit (§ 43 odst. 1). Usnesení je třeba nejen vydat, ale také písemně vyhotovit a doručit žalobci. Žalobce v lepším případě zareaguje ve stanovené lhůtě (nejčastěji patnáctidenní) a žalobu doplní, takže je způsobilá k projednání, stále však nepřipojí požadované listinné důkazy. Soud musí vydat výzvu k zaplacení soudního poplatku, vyhotovit ji, doručit a vyčkat, zda žalobce poplatek zaplatí. Zároveň znovu vyzve žalobce k zaslání listinných důkazů. I když žalobce dodatečně poplatek ve lhůtě zaplatí a zašle požadované listiny, znamenají tyto dva nadbytečné kroky v realitě české justice prodloužení řízení o několik měsíců. Kdyby žalobce podal bezvadnou žalobu i s listinami a vylepil na ni v kolcích soudní poplatek, dočká se konečného rozhodnutí mnohem dříve.*

Pod pojmem *rozhodování jiných věcí* je třeba chápat především rozhodování *nesporných věcí*, tedy vyřizování agendy, která je velmi různorodá. Každý okresní soud se dělí na dva hlavní úseky: trestní a civilní. Zatímco trestní nebývá dále rozdělen na další oddělení, civilní ano. Najdeme tedy téměř u každého soudu oddělení občanskoprávní, opatrovnické, obchodní, exekuční, dědické, případně detenční či další. Musí se

zde však vyřizovat i jiné agendy, jako je například umořování listin, soudních úschov, protestace směnek, u krajských soudů agenda insolvenční, agenda obchodního rejstříku, cenných papírů. Mezi klasické „vedlejší“ agendy patří výkon rozhodnutí, v soudní terminologii – exekuce.

Před středníkem v textu komentovaného ustanovení jsou výstižně, stručně a jasně popsány hlavní úkoly, které před sebou soudy v civilním řízení mají: **1. projednávání sporů; 2. rozhodování sporů; 3. výkon dobrovolně nesplněných rozhodnutí.**

Soud musí spor rychle, předvídatelně a koncentrovaně projednat, spravedlivě rozhodnout, ale také v případě potřeby své rozhodnutí vykonat. Významný poválečný český soudce JUDr. Josef Rubeš s oblibou říkal, že každý soudce by měl na začátku kariéry povinně vyřizovat exekuce, a to zejména proto, aby si uvědomil, že pokud vydá nevykonatelné rozhodnutí, jako by žádné nevydal. Malá nepřesnost, neurčitost ve výroku rozhodnutí, může znamenat, že veškeré soudcovy snažení, precizní písemné odůvodnění na několik stran, mohou přijít vniveč, protože účastníkovi se nedostane toho, pro co se na soud obracel, tedy exekučního titulu. Je především věcí soudu, aby vydal vykonatelné rozhodnutí, tedy aby jeho výrok byl určitý, přesný, bez chyb a nesprávností. Na vykonatelnost má však významný vliv i účastník, a to tím, jak precizně formuluje svůj konečný návrh (petit), který následně – v ideálním případě – soud přebírá do výroku svého rozhodnutí.

Za středníkem je v textu znovu, stejně jako v § 1, zdůrazněna preventivní a výchovná povinnost soudu, a dále povinnost vždy ochránit toho, kdo svá tvrzení opírá o příslušná hmotněprávní ustanovení, do jehož práv a právem chráněných zájmů zasahuje ten, kdo v právu není. Také proto nesmí soud během řízení asistovat zneužívání práva, jak bude dále uvedeno na více místech tohoto komentáře (§ 87, 93, 107a atd.) – k tomu srov. např. *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Nd 299/2012.*

Abychom mohli lépe chápat další ustanovení tohoto procesního předpisu, je důležité vysvětlit na samém začátku komentáře, co vlastně *spor* je a v čem spočívá jeho *podstata*. Spor není v procesní teorii i praxi na prvním místě chápán jako neshoda o právu, ale jako *neshoda o skutku*.

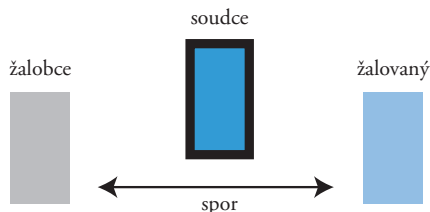
Spor je tedy primárně chápán jako otázka skutková, nikoliv právní. Jinak řečeno, jako rozdíl mezi příběhy, jak jej předestírá žalobce, a příběhem předkládaným ze strany žalovaného. Odlišnost mezi tím, co tvrdí žalobce a co žalovaný, to, o co se účastníci přou, o čem nejsou schopni se dohodnout.

Pokud tedy je v tomto komentáři zmínka o sporu, řeč je právě o rozdílech mezi příběhy – skutkovými verzemi stran. Sporem v pravém procesním slova smyslu není, pokud se strany shodnou na skutku (na tom, „jak to bylo“), a pouze na tento nesporný skutkový stav (příběh) mají jiný odlišný právní názor.

Příklad: Mezi stranami není sporu o tom, že žalovaný užíval nebytové prostory v žalobcově domě od 1. 4. 2012 do 31. 10. 2012 a že za toto užívání zaplatil žalobci částku 50 000 Kč. Žalovaný tvrdí, že se jedná o částku odpovídající nájemnému v místě a čase obvyklému, protože smlouvu, na základě níž nebytové prostory užíval, považuje za neplatnou. Žalobce argumentuje tím, že nájemní smlouva, v níž bylo sjednáno za stejné období nájemné 100 000 Kč, je platná, a že mu tedy žalovaný dluží částku 50 000 Kč. V tomto případě není spor ohledně příběhu, ale totožný příběh každá ze stran vykládá jinak – žalobce jako užívání na základě platné nájemní smlouvy, žalovaný jako užívání bez právního důvodu. Je na soudci, aby na jinak nesporný skutkový stav správně aplikoval příslušné ustanovení hmotného práva.

Obrazně řečeno, vycházíme-li z tradičního posazení účastníků v jednacím síni, po pravici soudcově se odvíjí jeden příběh žalující strany, po jeho levici druhý – verze strany žalované.

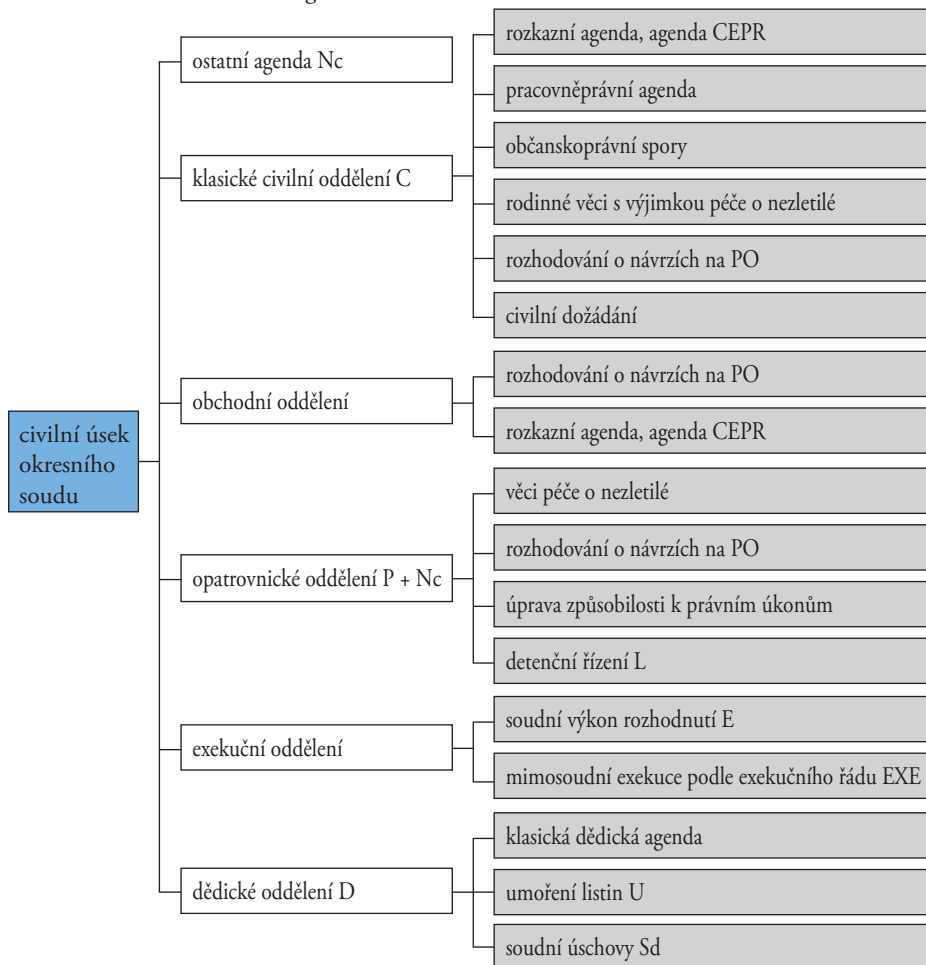
Graf č. 2: Zjednodušené schéma postavení stran sporu před soudem.

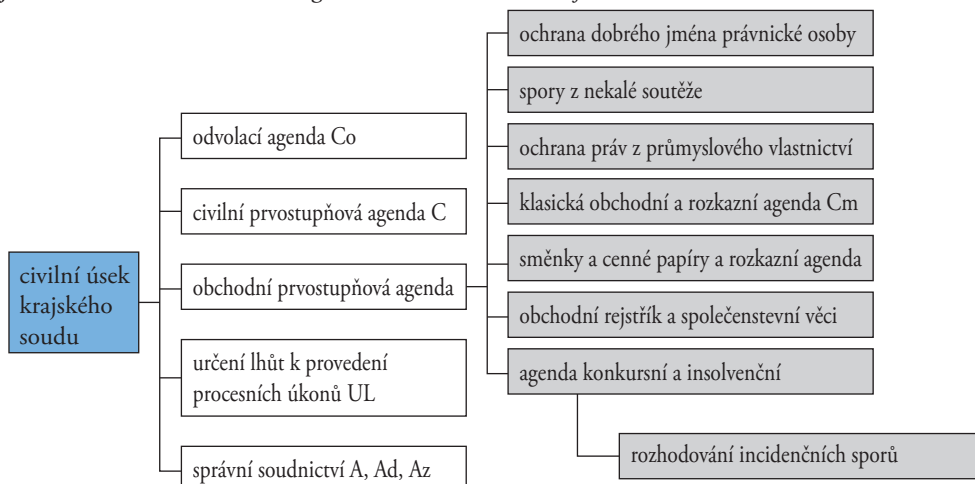
Bod, v němž se tyto dva příběhy střetávají (liší se v něm), lze označit za podstatu sporu. Jeho jádro. Důležité je toto jádro očistit v průběhu řízení od násosů a nepodstatných skutečností. To je jedna z hlavních úloh soudce a jeho týmu v procesu, bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné (§ 120 odst. 3), nebo nesporné (§ 120 odst. 2).

Jinak srovnej též komentář k ustanovení § 1.

Graf č. 3: Schematické znázornění organizace civilního úseku okresního soudu.

Graf č. 4: Schematické znázornění organizace civilního úseku krajského soudu.

§ 3

Úplné znění § 3 – v tomto znění od 1. 1. 1992 – poslední změna zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

Občanské soudní řízení je jednou ze záruk zákonnosti a slouží jejímu upevnování a rozvíjení. Každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno.

Komentář k § 3

Komentátor: Jirsa

V ustanovení je definován hlavní úkol civilního procesu, který je upraven komentovaným zákonem. **Zákonností** lze rozumět ideální stav společnosti, ve které se dodržují zákony, v tomto kontextu především psané zákony, hmotněprávní předpisy. *Dluhy se mají splácet, ublížit jinému na zdraví se nesmí, na cizí pozemek je vstup zakázán, vadné zboží lze vrátit ...* To jsou notorické pravdy a obecně vnímaná pravidla.

Každý soudce svojí rozhodovací činností, postupem v konkrétní věci, má přímý vliv na zákonnost. Hlavním úkolem soudů je chránit ty, v jejichž neprospěch jsou tato (a jiná) pravidla porušována, a nejen to: mají i na všechny subjekty práva působit tak, aby k zásahům do právem chráněných zájmů nedocházelo.

Především musí v soudním řízení postupovat tak, aby byla zajištěna tato ochrana rychle a spravedlivě. K tomu soudům a soudcům může sloužit účelně, koncentrovaně a nestranně vedené soudní řízení, které se, je-li správně využito, může stát skutečnou **zárukou zákonnosti**. Zárukou toho, že práva nebudou porušována, či spíše toho, že porušení bude napraveno, čímž ve společnosti dojde k posílení přesvědčení, že porušovat práva se nevyplácí.

Ve druhé větě tohoto ustanovení se odráží ústavní zásada práva na soudní ochranu (článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: *Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*).

Každý se tedy může obrátit na soud, aby se domáhal ochrany práva, které bylo porušeno nebo ohroženo, či spíše, *o němž tvrdí, že je porušeno nebo ohroženo*. Listina totiž deklaruje nárok na „domáhání se“ **práva na přístup k soudu**.

Praktickým důsledkem shora uvedené ústavní zásady je například i to, že každé (skutečně každé) podání, které je soudu doručeno, musí být zaevidováno do soudního rejstříku a soud se jej nemůže zbavit jinak, než že je buď zákonným způsobem odmítne po předchozí výzvě k odstranění vad (k tomu blíže komentář k ustanovení § 43), nebo je projedná, případně řízení zastaví bez meritorního projednání.

Občanské soudní řízení dává soudci do rukou celou řadu nástrojů, jak dosáhnout spravedlnosti nebo alespoň stavu právní jistoty. Jak upevňovat a rozvíjet společensky žádoucí stav, ve kterém je status quo v souladu s právem, a v této souvislosti nutno podotknout, že nejen s právem psaným, ale i nepsaným, vyššími principy, **ekvitou** (aequitas je „vyšší spravedlnost“, nevynutitelná pravidla slušnosti).

§ 4

Zrušen – od 1. 1. 1992 zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

§ 5

Úplné znění § 5 – v tomto znění od 1. 1. 1992 – poslední změna zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

Soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.

Komentář k § 5
Komentátor: Jirsa

Jednou ze základních povinností soudu je poučit účastníka tak, aby jen pro neznalost procesního předpisu neutrpěl újmu, což souvisí se *zásadou předvídatelnosti soudního rozhodnutí*. Jinými slovy – *neznalost hmotného práva sice neomlouvá, pro neznalost práva procesního však účastník nesmí bez předchozího poučení ze strany soudu probrát*.

Porušení poučovací povinnosti znamená ve svém důsledku zásah do významných ústavních práv, především do *zásady rovnosti účastníků* a *práva na spravedlivý proces*. Aplikací tohoto ustanovení se ve své rozhodovací praxi pravidelně zabývá *Ústavní soud*. Například v *nálezu* ze dne 27. 11. 2007, *sp. zn. II. ÚS 1331/07*, se uvádí: „... *Poučovací povinnost obecných soudů představuje jeden ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, zaručeného především v čl. 36 odst. 1 Listiny. Tomuto právu odpovídá povinnost soudů poskytovat účastníkům řízení poučení o jejich procesních právech a povinnostech (§ 5 o. s. ř.), včetně poučení o opravných prostředcích.*“

Komentované ustanovení obsahuje takzvanou *obecnou poučovací povinnost soudu (generální poučovací klauzuli)* a dva důležité pojmy: *procesní práva* a *procesní povinnosti*. Procesní práva účastníka jsou prostředky, které mu tento procesní předpis dává (nabízí) pro uplatňování nároků vyplývajících z hmotněprávních předpisů. Procesní povinnosti jsou potom úkoly, které soud v řízení od účastníka vyžaduje splnit a za jejichž nesplnění v některých případech stanoví (může stanovit) sankci, hlavně však jejich porušení znamená zhoršení jeho procesní situace.

K tomu je třeba dodat, že nejen občanský soudní řád účastníkovi ukládá povinnosti (přiznává práva), které je třeba v soudním řízení splnit. *Například povinnosti účastníka u soudního jednání (jak se má u jednání chovat) upravuje jednací řád, jiné může stanovit schválený rozvrh práce (kupříkladu povinnost navštěvovat soudní kanceláře pouze v určité úřední dobu).*

Povinností soudu je poskytovat účastníkům poučení pouze o procesních právech a povinnostech. K tomu srov. např. *usnesení Ústavního soudu* ze dne 5. 3. 1998, *sp. zn. III. ÚS 483/98*: „*Z ustanovení § 5 občanského soudního řádu lze vyvodit, že soud je povinen poučit účastníky o jejich procesních právech a povinnostech. Podle názoru Ústavního soudu je toto ustanovení nutno vyložit tak, že soud je povinen účastníky poučit, jaká práva jim přiznávají a jaké povinnosti jim ukládají procesněprávní předpisy, jak je nutno procesní úkony provést, popřípadě jak je třeba odstranit vady procesních úkonů již učiněných, aby vyvolaly zamýšlené procesní účinky. Do poučovací povinnosti tedy nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, aby dosáhl žádaného účinku. Pokud by v rámci poučovací povinnosti soud poučoval účastníky o tom, kdo je či není pasivně legitimován, šlo by o pouhé poučení o procesních právech a povinnostech, ale o zásah soudu, kterým by vedl účastníky k tomu, co mají v daném případě dělat, aby dosáhli žádaného právního účinku. Navíc takto chápanou poučovací povinností by soud mohl výrazně porušit zásadu rovnosti účastníků soudního řízení.*“ Zákony č. 30/2000 Sb. a č. 59/2005 Sb. byla tato zásada ovšem zčásti prolomena – konkrétně poučovací povinností podle § 118a, jak bude podrobně uvedeno v komentáři k tomuto ustanovení, a dále povinností upozornit v rámci smírného řešení věci na právní úpravu a stanoviska Nejvyššího soudu a jeho rozhodnutí, uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (§ 99 odst. 1, věta druhá, za středníkem).

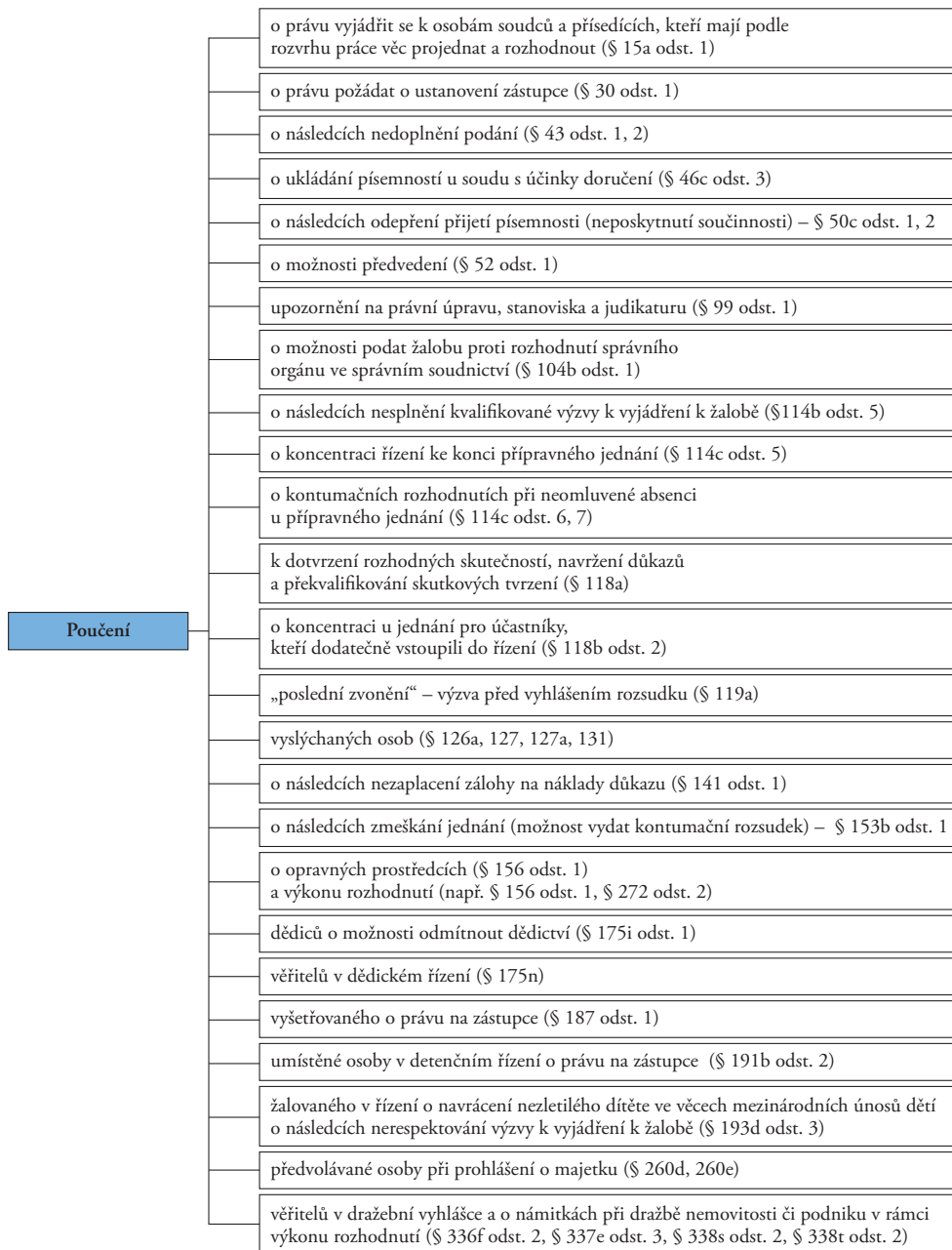
Procesní poučovací povinnost soudu je trvalá, permanentní, musí účastníka provázet od podání návrhu až po rozhodnutí dovolacího soudu (případnou exekuci).

Například: *V průběhu řízení vyplývá, že nájemní smlouva, o kterou žalobce opírá svůj nárok, je neplatná, nelze se podle ní domáhat zaplacení dlužného nájemného, ale pouze vydání bezdůvodného obohacení ve výši nájemného v čase a místě obvyklého, čemuž musí odpovídat i nová skutková turzení. Na to musí soudce účastníka upozornit a vyzvat jej (v tomto případě konkrétně podle ustanovení § 118a odst. 2), aby doplnil žalobu,*

označil nové důkazy, a nemůže prostě a jednoduše zamítnout žalobu z toho důvodu, že žalobce žaluje na základě neplatné smlouvy. Nebo jinak: V průběhu dokazování vyplyne ze svědeckých výpovědí, že škodní události byl přítomen ještě jeden svědek, který musel bezprostředně sledovat, jak ke škodě došlo. Soudce to postřehne, ne však nezastoupený žalobce, který svědeckou výpověď tohoto svědka nenavrhne, ačkoliv dosud je jeho procesní situace slabá a žalobce neunáší důkazní břemeno. Soudce musí účastníka poučit podle § 118a odst. 3 a nemůže žalobu zamítnout pro neunesení důkazního břemeno.

Obecná poučovací povinnost soudu má své vyústění v řadě dalších konkrétních ustanovení.

Graf č. 5: Přehled dílčích poučovacích povinností vycházejících z obecného poučovacího principu.

Vzorový dokument č. 1: Předvolání zástupce žalovaného.

Spisová značka:

(adresát)

PŘEDVOLÁNÍ

Ve věci
žalobce (žalobkyně):.....
proti
žalovanému (žalované):
o
se nařizuje jednání

na den v hod.
u soudu v, se sídlem
.....
v místnosti č. dv. posch.

K tomuto jednání jste předvolán(a) jako zástupce (zástupkyně) žalovaného(é). Nedostavíte-li se a nedostaví-li se ani žalovaný(á) k jednání bez důvodné a včasné omluvy (o důvodnosti omluvy k jednání rozhoduje soud) a navrhne-li to žalobce (žalobkyně), který(á) bude u jednání přítomen (přítomna), bude soud pokládat tvrzení obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná a na tomto základě může rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání. Nevydá-li soud rozsudek pro zmeškání, může věc projednat a rozhodnout ve Vaší nepřítomnosti.

V projednávané věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení tohoto jednání, v případě, že došlo k přistoupení dalšího účastníka nebo záměně účastníka, do skončení prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo záměně účastníka a které se ve věci konalo. Z důležitých důvodů Vám soud může na Vaši žádost poskytnout lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností.

K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností předsedou senátu v průběhu jednání podle § 118a odst. 2 o.s.ř.

Nesplní-li povinný(á) dobrovolně rozsudkem pro zmeškání uložené povinnosti, včetně povinnosti k náhradě nákladů řízení, může se oprávněný(á) domáhat nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce.

K jednání s sebou přineste toto předvolání a svůj občanský průkaz, popřípadě jiný průkaz totožnosti. Je-li zástupcem účastníka advokát nebo notář, je povinen mít u sebe průkaz advokáta nebo notáře.

Nejste-li advokátem nebo notářem a jste-li zaměstnán(a), oznamte svému zaměstnavateli, že jste předvolán(a). Máte právo, aby Vám zaměstnavatel poskytl na dobu účasti při jednání soudu pracovní volno bez náhrady mzdy. Soud Vám ukládá, abyste při jednání předložil(a) tyto listiny:

V dne

.....

Za správnost vyhotovení:

Upozornění: Vámi zastupovaný(á) žalovaný(á) je k jednání předvolán(a) samostatným předvoláním. Je-li nezletilý(á), byl(a)-li zbaven(a) způsobilosti k právním úkonům nebo byl(a)-li ve způsobilosti k právním úkonům omezen(a), jste však k jednání předvolán(a) pouze Vy, popřípadě je k jednání předvolán též jeho (její) zákonný zástupce .

Poučení: Jako zástupce (zástupkyně) účastníka řízení máte právo se vyjádřit k osobám soudců a přísedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout. Rozvrh práce každého soudu je veřejně přístupný; každý má právo do něho u soudu nahlédnout a učinit si z něj výpisy nebo opisy.

Náklady, které účastníkům nebo jejich zástupcům v řízení vzniknou, zejména hotové výdaje (včetně soudního poplatku), ušlý výdělek, náklady důkazů a odměna za zastupování advokátem nebo notářem, patří do nákladů řízení Vámi zastupovaného účastníka. O náhradě nákladů řízení rozhodne soud v rozhodnutí, kterým se u něj řízení končí.

Budete-li žádat náhradu ušlého výdělku, místního přepravného a jízdného, postupujte podle poučení uvedeného na rubru předvolání. Náhrada ušlého výdělku a místního přepravného nenáleží zástupci účastníka, který je advokátem nebo notářem.

Soudce (jeho asistent, vyšší soudní úředník) musí poučovat citlivě a adresně, nikoliv formálně a v obecné rovině, aby jeho poučení odpovídalo konkrétní situaci vzniklé v řízení. Vždy se musí jednat o poučení věcné, pokud možno příkladné, nikoliv abstraktní a neurčité. Například: *Je nesprávný takový postup, kdy soudce použije pro výzvu k odstranění vad žaloby (§ 43 odst. 1) předtištěný formulář, na němž je uvedeno, že žalobce je povinen „vylíčit rozhodující skutečnosti a označit přesné znění žalobního petitu“.* Pokud soudce dospěje k závěru, že žalobce dostatečně nesplnil svoji procesní povinnost vylíčit rozhodující skutečnosti a neuvedl v žalobě konečný návrh, měl by vždy účastníka poučit v kontextu konkrétní žaloby a procesní situace: 1. jakými konkrétními vadami žaloba trpí; 2. v čem tyto vady přesně spočívají; 3. jak přesně tyto vady odstranit.

V některých jednodušších procesních situacích může soud použít oficiální kancelářský vzor, který již předtištěné poučení obsahuje, což se týká zejména formulářů pro předvolání (viz vzorový dokument č. 1 na předchozí straně).

Účastník by potom měl, chce-li učinit pro úspěch ve věci vše, pozorně naslouchat (číst), jakého poučení se mu dostane, a pečlivě také uloženou povinnost splnit. *Je-li například poučen soudem ve smyslu ustanovení § 114b odst. 1, že se má k žalobě vyjádřit do 30 dnů, musí mít na paměti, že je jeho povinností jednak se k žalobě srozumitelně vyjádřit, a dále, že tak musí učinit nejpozději do 30 dnů, neboť pokud se vyjádří po lhůtě, utrpí prohru v podobě rozsudku pro uznání, což může znamenat značnou majetkovou újmu.*

Není-li účastníkovi zřejmé, o čem a proč jej soud poučuje a jaké mohou být důsledky nesplnění uložené povinnosti, lze doporučit, aby se na soud aktivně obrátil a sám si vyžádal dodatečné poučení. Jestliže se takto účastník ve vztahu k soudu projeví, je to vhodnější, než když zareaguje na poučení, kterému nerozumí, byť se snaží splnit povinnost podle svého nejlepšího přesvědčení.

V této souvislosti je třeba také upozornit na možnost *ustanovení zástupce* podle § 30. Odůvodňují-li to celkové majetkové poměry účastníka, nejde-li o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva a povaha věci to vyžaduje, lze ustanovit zástupce k ochraně účastnických zájmů, což může být v odůvodněných případech i advokát. Tento zástupce může účastníkovi pomoci například tím, že jej zorientuje ve složité procesní situaci, konkrétně mu poradí, jak zareagovat na poučení, kterému účastník nerozumí nebo nechápe jeho smysl. Zejména v řízení sporném je vhodné, aby účastník absolvoval řízení zastoupen advokátem, je-li to alespoň částečně v jeho možnostech. Podceňovat soudní řízení a spoléhat na přílišnou péči soudu se nemusí vždy vyplatit, i když je soud povinen účastníka poučit o všech jeho procesních právech a povinnostech.

Jinými slovy: *Pokud se účastník v soudním řízení neorientuje, například tak, že nerozumí, o čem jej soud poučuje a co od něj žádá, je nanejvýš vhodné: 1. vyhledat pomoc advokáta, 2. požádat o dodatečné poučení nebo 3. požádat soud o ustanovení zástupce.*

Právo být poučen má účastník bez ohledu na to, zda je zastoupen advokátem (příp. notářem), s výjimkou *obecného poučení při jednání* podle § 118a odst. 4 (viz komentář k tomuto ustanovení). K tomu dále srovnej též *nález Ústavního soudu* ze dne 6. 6. 1995, *sp. zn. I. ÚS 151/94*.

§ 6

Úplné znění § 6 – v tomto znění od 1. 1. 1992 – poslední změna zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

V řízení postupuje soud v součinnosti se všemi účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly spolehlivě zjištěny.

Komentář k § 6

Komentátor: Jirsa

Postup soudu (srov. komentář k ustanovení § 1) musí být efektivní, hospodárný a rychlý. Tyto principy je třeba respektovat, ačkoliv soudní řízení přirozeně obsahuje mnohé prvky, které uvedeným zásadám kladou jisté mantinely: rychlost a hospodárnost například nesmí být prosazována na úkor tzv. *férovosti procesu*. Kromě toho bohužel existují i legislativní překážky (přílišný formalismus procesního práva, nekoncepční řetězení novelizací základního procesního předpisu atd.), které ve skutečnosti posílení férového procesu nepřinášejí, nicméně efektivnosti, hospodárnosti a rychlosti řízení (postupu soudu) přinejmenším neprospívají. K tomu, aby soud mohl dostát svým povinnostem a prosadit uvedené zásady, má přesto i za současné situace k dispozici řadu nástrojů, které může účelně využívat. Je to zejména soudce, kdo má možnost ovlivnit délku řízení, a to hlavně svým *koncentrovaným postupem*, v němž jednotlivé úkony na sebe plynule navazují a především je z něj cítit snaha rozhodnout. Postup musí být nejen *rychlý*, ale též *účinný*.

Například: *Soudce nařídí ve věci každý měsíc jednání, ale rozhodne v rozporu s ustanovením § 114a odst. 1 až při sedmém z nich. To však představuje větší porušení soudcovských povinností než postup soudce, který několik měsíců jednání nenařídí, ale smysluplně vede jeho přípravu, po jejím skončení nařídí jednání první, zároveň také poslední, a účastníci při něm vyslechnou rozsudek. První popsaný postup je nejen nehospodárný, ale také neúčinný a oslabující autoritu soudu.*

Důležitým pojmem z komentovaného ustanovení je *součinnost soudu s účastníky*. Představuje reálné vyjádření zásady „*práva náležejí bdělým*“ (viz komentář k ustanovení § 2) a *odpovědnosti účastníků za výsledky řízení*. Druhá zásada je zákonodárcem posilována systematicky od začátku 90. let minulého století a projevila se ve všech významných novelách občanského soudního řádu:

- v zákonu č. 519/1991 Sb. (zákaz hmotněprávní poučovací povinnosti soudu – § 5, fikce pravdivosti nesporných tvrzení – § 120 odst. 4);
- v zákonu č. 171/1993 Sb. (možnost uznání nároku – ustanovení § 153a, sankce v podobě rozsudku pro zmeškání – ustanovení § 153b, zásada rozhodnutí na základě skutkového /nikoliv skutečného/ stavu – § 153 odst. 1);
- v takzvané velké novele – zákonu č. 30/2000 Sb. (kvalifikovaná výzva k vyjádření k žalobě a kontumační rozsudek pro uznání – § 114b, zásada neúplné apelace – § 205a);
- v takzvané souhrnné novele – zákonu č. 7/2009 Sb. (zákonná koncentrace řízení – § 114c odst. 5 a § 118b a nová doručovací úprava).

Má-li soud postupovat rychle a účelně, musí do procesu zapojit účastníky a dát jim zřetelně najevo, že jsou to do značné míry oni, kdo je odpovědný za výsledek řízení, což docílí například tím, že důsledně dbá na dodržování soudcovských lhůt, nevyšetřuje příliš aktivně skutkový stav, použije veškeré procesní sankce proti tomu, kdo se chová v řízení nezodpovědně, pečlivě provede takzvanou inventuru skutkových tvrzení a donutí účastníky oddělit nesporná tvrzení od sporných, atp. Z psychologického hlediska je ovšem mimořádně důležité, aby soud svým postupem účastníky také integrálně posiloval v přesvědčení, že i v jejich zájmu je, aby řízení postupovalo co nejefektivněji.

Průtahem soudu je takový postup, který je buď pomalý (mezi jednotlivými úkony je značná prodleva, případně je soud nečinný zcela), nebo neúčinný (postup je neefektivní a nekoncentrovaný), anebo, v tom nejhorším případě, pomalý i neúčinný.

Účastník řízení má řadu možností, jak se průtahům bránit. Především tím, že precizně plní pokyny soudu a své procesní povinnosti. Prostředků pro to, aby vyvíjel účelný a zákonem povolený tlak na soud, aby včas rozhodl, je celá řada. Již tím, jaký návrh účastník podá, výrazně ovlivní délku řízení. Jestliže je

návrh stručný, ale výstižný, je mnohem větší pravděpodobnost, že řízení bude probíhat rychle a účelně, než v případě, kdy je podán návrh neurčitý, musí být na výzvu soudu doplňován, nejsou k němu připojeny listinné důkazy apod.

V řízení však může nastat situace, kdy účastník poctivě plní své povinnosti, a přesto soud postupuje s průtahy. V takovém případě existuje několik možností, jak se průtahům bránit:

1. **Stížnost na průtahy**, nejčastěji k rukám předsedy příslušného soudu podle hlavy III dílu 6. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Jde o nevyužívanější nástroj na odstranění průtahů. Předseda soudu (pověřený místopředseda) je povinen zabývat se každou stížností, přešetřit ji a nejpozději do jednoho měsíce stěžovateli odpovědět. Je-li stížnost důvodná, musí být stěžovatel vyrozuměn o tom, jaká opatření byla učiněna k nápravě (nejčastěji pravidelné sledování spisu, pohovor se soudcem, kárná žaloba, finanční postih pro administrativní pracovníky ...).

2. **Návrhem na určení lhůty k provedení procesního úkonu** (§ 174a zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích) se lze domáhat, aby soud nejlépe vyššího stupně uložil soudu, u něhož jsou průtahy namítány, provedení určitého procesního úkonu (např. nařízení jednání, sepsání rozsudku, předložení spisu odvolacímu soudu). Účastník má v tomto případě právo na to, aby jeho spis byl do pěti pracovních dnů od podání návrhu předložen vyššímu soudu k rozhodnutí a ten aby do 20 dnů ode dne, kdy mu byl spis předložen, o návrhu rozhodl. Souhrnná novela (zák. č. 7/2009 Sb.) umožnila soudu, u něhož jsou průtahy namítány, aby v rámci určité autoremedury provedl se souhlasem stěžovatele do 30 dnů ode dne doručení návrhu všechny procesní úkony, u nichž podle navrhovatele dochází k prodlení; potom není třeba spis vyššímu soudu předkládat. Od 1. 7. 2009 nemusí podání takzvané **žaloby na odstranění průtahů** předcházet stížnostní řízení (viz bod 1).

K institutu žaloby na odstranění průtahů neexistuje příliš zajímavých judikátů, neboť není v praxi příliš často využíván právě k těm účelům, k nimž je podle svého názvu určen. Proto stojí za pozornost *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 10. 9. 2012, *sp. zn. 21 Cul 5/2012*, které se zabývalo meritem věci a podle něhož se nelze návrhem podle ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, domáhat určení lhůty k nařízení jednání. Nutno ovšem podotknout, že se judikát vztahuje k odvolacímu řízení a nařízení jednání odvolacího soudu. Jedním z hlavních argumentů, proč byl návrh na určení lhůty zamítnut, byl ten, že se odvolací soud při svém rozhodnutí může obejít bez nařízení jednání. Z toho *a contrario* plyne, že ve vztahu k nalézacímu řízení by navrhovatel nemusel být bez šancí v situaci, kdy by se soud prvního stupně ocitl ve fázi řízení, kdy by již bylo zřejmé, že není možné bez nařízeného jednání rozhodnout. Z uvedeného rozhodnutí dále citujeme:

„Vzhledem k tomu, že smyslem řízení o návrhu na určení lhůty podle ustanovení § 174a zákona o soudech a soudcích je – jak uvedeno výše – odstranění průtahů v řízení a že nemůže být prostředkem k ovlivnění (předurčení) postupu soudu, vůči němuž návrh směřuje, v řízení a při rozhodování sporu nebo jiné právní věci, může příslušný soud stanovit lhůtu jen ve vztahu k takovým procesním úkonům, o jejichž provedení soud, vůči němuž návrh směřuje, již rozhodl (a je v prodlení s jejich provedením) nebo jejichž potřeba provedení – i když o nich dosud nebylo rozhodnuto – je podle obsahu spisu a s přihlédnutím k povaze věci nepochybná a které ve věci stejně musí být podle zákona učiněny.

Při rozhodování o návrhu na určení lhůty k procesnímu úkonu může příslušný soud stanovit lhůtu jen k provedení takového procesního úkonu, u něhož jsou v návrhu namítány (tvrzeny) průtahy. Uvedený závěr vyplývá nejen z ustanovení § 174a odst. 2, věty druhé, zákona o soudech a soudcích (označení procesního úkonu, u něhož jsou namítány průtahy, je náležitostí návrhu, bez jejíhož splnění nelze v řízení pokračovat), a z ustanovení § 174a odst. 8, věty první, zákona o soudech a soudcích (příslušný soud může určit lhůtu k provedení úkonu, u něhož jsou v návrhu namítány průtahy), ale zejména ze zásady nezávislosti soudů a soudců při projednávání a rozhodování sporů a jiných právních věcí, která nesmí být dotčena tím, že by příslušný soud posuzoval – v rozporu se smyslem (účelem) řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu – nejen otázku určení lhůty k provedení procesního úkonu, ale rovněž to, ve vztahu k jakému procesnímu úkonu nastaly v řízení průtahy. Znamená to mimo jiné, že příslušný soud může vyhovět návrhu na určení lhůty k procesnímu úkonu dále jen tehdy, jestliže dospěje k závěru, že s ohledem na složitost věci, význam předmětu řízení pro navrhovatele, postup účastníků nebo stran řízení a na dosavadní postup soudu dochází v řízení k průtahům ve vztahu k takovému procesnímu úkonu, u něhož navrhovatel namítá (tvrdí) průtahy.

Navrhovanou délkou lhůty k provedení procesního úkonu naproti tomu příslušný soud vázán není. Navrhovatel není povinen v návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu uvádět její délku; učiní-li tak, může příslušný soud stanovit i jinou dobu provedení procesního úkonu, která je způsobilá zamezit dalším průtahům v řízení.“

3. Také *návrhem u Ústavního soudu* se lze domáhat odstranění stavu, který je v rozporu s ústavním právem na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod: *Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům ...*).

Tímto právem se zabýval *Ústavní soud* například ve svém *nálezu* ze dne 4. 6. 2003, *sp. zn. II. ÚS 71/99*: „Přítom právě toto ústavně zaručené základní právo, jež nezanedbatelnou měrou spolupodmiňuje ve společnosti vnímaný stupeň právní jistoty, náleží k těm, jejichž splnění je mj. jednou ze záruk posilování důvěry v právo a stimulem pro jeho dodržování ze strany občanů, při vědomí toho, že se jedná v tomto smyslu o oboustrannou projekci, neboť obsah právního řádu je stejně závazný jak pro stát, jenž z uvažovaného pohledu má vrchnostenské postavení, tak pro občany, jimž státní moc slouží (čl. 2 odst. 3 Ústavy), a to nejen v abstraktní rovině, nýbrž především ve svém praktickém uplatnění, protože řádný výkon spravedlnosti je třeba také chápat zejména jako včasnou ochranu práv, neboť řádná realizace (aplikace) práva soudní mocí je, nikoliv v poslední řadě, i dostatečnou zárukou pro náhled a přesvědčení občanů uznávajících řádný pořad usilí o dosažení práva, že se lze na justici spolehnout a na ni s důvěrou, coby respektovaného arbitra, přenést řešení sporů. Na druhé straně, v případě marného usilí o nalézání spravedlnosti cestou řádného pořadu práva, jsou právní subjekty, mimo ostatní negativní následky takto reflektované snahy, sváděny k tomu nalézat řešení jiná, v praxi ovšem začasť mnohdy rychlejší a průchodnější, přičemž právní stát by jim zajisté svou (ne)činností neměl dávat k takovým postupům, byť je tím samozřejmě nelze omluvit, sebemenší příčinu. Řečeno poněkud jinak, přiměřená včasnost ochrany narušeným právním vztahům ze strany k tomu *ex constitutione* povolaných orgánů státní (veřejné) moci je totiž nejen účinnější, ale především je základním předpokladem právního státu posilujícím důvěru v právo a spravedlnost ve společnosti vůbec.“ V souvislosti s tímto rozhodnutím stojí za pozornost, že problematika průtahů se zjevně týká i Ústavního soudu samotného, neboť ten citovaný náleží vydal po více než čtyřech letech od zahájení řízení. Otázkou je, do jaké míry se na průtazích při vyřizování věcí před Ústavním soudem podílejí například i historicky determinované případy nízké personální obsazenosti této instituce.

4. Konečně lze při splnění určitých podmínek podat i *stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva* ve Štrasburku v případech, kdy stěžovatel tvrdí, že je porušováno jeho právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, jež patří mezi základní svobody a lidská práva a je chráněno i Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 6 odst. 1, věta první, Úmluvy publikované pod č. 209/1992 Sb.: *Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoliv trestního obvinění proti němu.*).

Je třeba rozlišovat mezi *průtahem subjektivním* a *objektivním*. Subjektivní je takový průtah, který je způsoben porušením zákonných povinností (zejména povinnosti zakotvené v ustanovení § 79 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích ve znění pozdějších předpisů) a za který odpovídá příslušný soudce nebo zaměstnanec soudu. Objektivní průtah je způsoben poměry u jednotlivého soudu, tím, že soudci (zaměstnanci soudu) nejsou ze strany státní správy vytvořeny odpovídající podmínky k tomu, aby věc včas projednal.

Za objektivní průtah nemůže být sice soudce kárně potrestán, Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva však opakovaně judikovaly, že stát se nemůže zbavit odpovědnosti za porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě tím, že odkáže na nevyhovující podmínky u konkrétního soudu, byť by tyto podmínky byly ovlivněny objektivními okolnostmi. Jinak řečeno, účastníka řízení nezajímá, že podmínky u konkrétního soudu nejsou objektivně vzato příznivé, on má právo na projednání věci bez průtahů, toto právo je ústavní, stát je povinen je garantovat, a pro účastníka lhotejno jak.

K tomu citujme například z *nálezu Ústavního soudu* ze dne 2. 12. 2006, *sp. zn. II. ÚS 188/06*: „Ústavní soud se k problematice průtahů v řízení vyjádřil v řadě předchozích rozhodnutí (srov. např. rozhodnutí pod *sp. zn. IV. ÚS 50/03*, *sp. zn. III. ÚS 308/03*, *sp. zn. II. ÚS 109/99*, *sp. zn. I. ÚS 600/03*, *sp. zn. I. ÚS 543/03* a *sp. zn. II. ÚS 408/03*), v nichž uvedl, že je povinností státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby principy soudnictví zakotvené v Listině a Úmluvě byly respektovány.“

Soud se nemůže bez dalšího zprostit odpovědnosti za vzniklé průtahy ani tím, že se na jejich vzniku podíleli účastníci samotní. K tomu srov. např. *nálež Ústavního soudu* ze dne 22. 1. 2004, *sp. zn. IV. ÚS 475/03*: „... snaha kteréhokoliv účastníka občanskoprávního řízení toto řízení nedůvodně protahovat nemůže vést k rezignaci obecného soudu na zachování principu přiměřené délky daného řízení. Naopak, nastane-li takováto situace, je zákonnou i ústavní povinností soudu reagovat na ni takovými prostředky a postupy předpokládanými procesními předpisy upravujícími občanskoprávní řízení, které jsou tuto snahu schopny eliminovat.“

Soud má k dispozici řadu ustanovení zákona (např. § 43, 53, 114b, 114c, 118b, 147, 153b), aby účastníky donutil k procesní disciplíně. K tomu dodejme, že soud se nikdy nesmí dostat do situace, kdy by pro obstrukční chování účastníků nemohl rozhodnout, neboť jinak by postupoval v rozporu s ustanovením čl. 38 odst. 2 Listiny a ustanovením § 2 občanského soudního řádu. Zneužívání práva nemá místo v řízení před soudem, přestože k němu některá ustanovení (§ 12, 87, 93, 107a atd. – viz komentář k nim) přímo svádějí.

Nejčastěji jsou průtahy soudcem způsobeny tím, že:

1. není ve věci v rozumné lhůtě rozhodnuto,
2. není včas vyhotovena písemná verze rozhodnutí,
3. spis není včas předložen odvolacímu (dovolacímu) soudu k rozhodnutí,
4. dojde k založení nebo ke ztrátě spisu.

K délce řízení a odpovědnosti státu za průtahy srov. též *stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010*.

Rozsudková kázeň je soudcova schopnost (či neschopnost) vyhotovit rozhodnutí v zákonných lhůtách (§ 158 odst. 4) a schopnost soudní administrativy rozsudek včas přepsat a vypravit (zajistit jeho vyhotovení a doručení účastníkům).

Zejména advokáti bývají s podáváním stížností opatrní, aby si proti sobě nepopudili soudce, který věc vyřizuje. Všechno má však své meze. U jednoho nalézacího soudu se například ozval v roce 2003 advokát a napsal předsedovi, zda by mu nemohl být konečně doručen rozsudek vyhlášený v roce 1994. Zjistilo se, že spis byl po vyhlášení rozhodnutí ztracen, na což se nepřišlo ani v pravidelných výkazech a prověrkách. Rekonstruovat spis po devíti letech bylo však již dosti obtížné ...

K naplnění **povinnosti zjistit sporné skutečnosti** je třeba, aby soudce od samého začátku řízení důsledně postupoval tak, aby bylo zřejmé, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné a které nikoliv (k tomu blíže tzv. **inventura skutkových tvrzení** v rámci přípravy jednání).

Průtahy v řízení ve smyslu nečinnosti nejsou vždy tím, co řízení zdržuje. Soudce může naplnit smysl komentovaného ustanovení tím, že důsledně postupuje podle ustanovení § 120 odst. 4 (srov. komentář k němu), tedy že si vytvoří přesnou představu o tom, v čem tkví **podstata sporu**, a zbytečně neprokazuje nesporné skutečnosti.

Soudce musí dbát především na to, aby žaloba (návrh) byla určitá, úplná a jednoznačná, a pokud tomu tak není, je třeba zvolit postup podle ustanovení § 43 odst. 1 a žalobce (navrhovatele) vyzvat k jejím doplnění. Platí přitom, že výzva musí být konkrétní a návodná. Následně je třeba vyzvat druhou stranu k vyjádření k žalobě (návrhu), a opět je zapotřebí sledovat, aby vyjádření bylo určité, aby působilo pokud možno jako „zrcadlový obraz“ žaloby.

Nedostatky žaloby (vyjádření), které se nedaří odstranit na základě písemných výzev, je možné napravit při **přípravném jednání** (§ 114c odst. 1) či **jiném soudním roku**, zásadně nikoliv až při jednání (§ 115), při němž sice může soudce také doplňovat „mezery v tvrzení“ účastníků (viz poučovací povinnost podle § 118a odst. 1), musí se však jednat o výjimky, protože odstraňování těchto mezer se má dít především v rámci přípravy. Pokud tak soudce nepostupuje, riskuje, že dojde při prvním jednání k překvapivé situaci, na kterou nebude připraven a ve věci nerozhodne. Takový vývoj může vést k poškození práv účastníků, rozhodně však také mohou jeho důsledky dopadat na soudce.

Ke spolehlivému zjištění sporných skutečností vede takový postup soudce, v rámci kterého proti sobě postaví tvrzení jednotlivých stran (účastníků). Tento postup se nemusí nutně týkat řízení sporného, protože i v nesporném řízení je třeba objasnit rozdíly mezi skutkovými verzemi jednotlivých účastníků (i zde lze úspěšně využít **fikci pravdivosti skutkových tvrzení** podle ustanovení § 120 odst. 4).

Účastník může aktivním přístupem v řízení také přispět ke spolehlivému objasnění sporných skutečností. *Například tím, že zašle soudu v rámci přípravy jednání heslovitý přehled (seznam) sporných a nesporných skutečností vypracovaný na základě zkušeností získaných z mimosoudních jednání s protistranou.*

Především však to je vždy důkladná příprava soudce na první jednání ve věci (a při něm vynesení rozsudek), která znamená skutečně rychlou a účinnou ochranu práv (viz komentáře k ustanovením o přípravě jednání – § 114–114c).

Část první

Obecná ustanovení

Hlava druhá

Soudy

Pravomoc

§ 7

Úplné znění § 7 – odst. 1 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 2, 3, 4 v tomto znění od 1. 1. 2003 – poslední změna zákonem č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního

- (1) V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.
- (2) Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek uvedených v části páté tohoto zákona.
- (3) Jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon.
- (4) Pravomoc soudů ve věcech správního soudnictví upravuje zvláštní zákon.

Komentář k § 7
Komentátor: Havlíček

Komentované ustanovení se týká **pravomoci**, jíž je třeba obecně rozumět soubor práv a povinností, kterým je vybaven určitý subjekt (orgán) k rozhodování o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech jiných subjektů (mj. též např. o pravomoci a působnosti jiných orgánů), přičemž výsledky této rozhodovací činnosti jsou v rámci příslušného systému vynutitelné. **Pravomoc soudů** je tedy jejich mocenskou výbavou potřebnou k tomu, aby mohly projednávat, rozhodovat a svými rozhodnutími zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy nebo autoritativně potvrzovat, že právní vztahy existují či neexistují. Tato pravomoc je garantována **státním donucením** (tzn. – jako u všech státních orgánů – společnost organizovaná ve stát je oním systémem, v němž jsou rozhodnutí soudů vynutitelná).

Žádný orgán státu není ovšem nadán neomezenou pravomocí – to plyne z obecného systému dělby moci ve státě. Soudy mohou realizovat svou pravomoc pouze soudní činností, tj. rozhodovat v těch hranicích, jež jsou jim svěřeny ústavou a zákony nebo plynou z jiných pramenů práva.

Ne nadarmo se otázka pravomoci soudu (v praxi, judikatuře i literatuře často „přebíjená“ zřejmě mnohem košatějšími otázkami příslušnosti) znovu vrací „na pořad dne“ na jiných místech komentovaného předpisu – srov. k tomu např. komentář k § 114. Pasáž zákona nazvaná Příprava jednání tímto ustanovením začíná a pro případy uvedené v odstavci druhém téhož paragrafu by jí vlastně civilní procesní předpis mohl – s nadsázkou – i končit: „Zastaví-li soud řízení proto, že je tu takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit (§ 104 odst. 1), nebo že se nedostatek podmínky řízení nepodařilo odstranit (§ 104 odst. 2), popřípadě z jiných důvodů stanovených zákonem, anebo odmítne-li návrh (§ 43 odst. 2), je tím řízení skončeno.“

Specifickou otázkou je tzv. **mezinárodní příslušnost** českých soudů v agendách vztahujících se k cizině, která bývá označována částí autorů rovněž za **pravomoc**, ačkoliv z definičního hlediska nejde o nadání orgánu „právní moci“ (která je originárním, ústavně zakotveným prerogativem soudu), nýbrž o procesní projekci působnosti (kompetence). Situaci dále komplikuje globální integrační proces, který do jisté míry narušuje klasickou dělbu moci ve státě a směřuje k její modifikaci v útvaru, který má fakticky nadstátní podobu. Ke komentáři k § 7 připojujeme proto analýzu této problematiky spíše z důvodů zvyklostních.

K odst. 1, 2, 3:

Obecně platí, že soudy mají pravomoc k projednávání a rozhodování věcí v civilním řízení pouze tehdy,

1. **jde-li o věci vyplývající z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů**, neprojednávají-li je a nerozhodují-li o nich podle zákona jiné orgány, nebo

2. **jde-li o jiné věci** (než občanskoprávní, pracovní, rodinné a obchodní), stanoví-li to zákon.

Otázky pravomoci soudů, jak tvrdí někteří soudci, nepůsobí zpravidla velké interpretační ani aplikační problémy. Výjimky z tohoto pravidla ovšem nepochybně reprezentují spory o pravomoc (méně často pozitivní, častěji negativní) mezi soudy a jinými orgány. Ve skutečnosti je ovšem předmětem velkého konfliktu celá problematika tzv. odbřemeňování justice, z níž se stala záležitost především politická.

Zařazení určitého právního vztahu do kategorie věcí občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních je posuzováno v zásadě jednotně. Publikující autoři z teorie i praxe se v podstatě shodují, že rozhodujícím kritériem je vždy obsah právního vztahu (tzn. *materiální kritérium*), nikoliv to, který právní předpis na konkrétní vztah upravuje (*formální kritérium*). Nutno podotknout, že za současného stavu českého právního řádu není formální kritérium možno dost dobře přikládat jako hodnotící etalon nejen proto, že výklad a aplikace práva by neměly trpět formalismem již z podstaty moderního právního státu, ale bohužel zejména proto, že povahu jednotlivých právních předpisů mnohdy obestírají důsledky chaotických legislativních eskapád.

Soudce (soud) si ovšem bude otázkou, zda je oprávněn rozhodovat určitou věc (tedy zda je vybaven takovou pravomocí), klást spíše méně často. Uznávaná soudní praxe se plně shoduje v závěru, že podle komentovaného ustanovení se pravomoc soudů vztahuje k takovým sporům, jejichž *předmětem jsou nároky vyplývající ze soukromoprávních vztahů* mezi účastníky. Samotná povaha subjektů těchto právních vztahů přitom není rozhodující pro určení hmotněprávního charakteru projednávaného právního vztahu.

Ke shodnému závěru dospívá i judikatura Ústavního soudu (srov. např. *nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 12/02*, kde se jedná o možný spor o práva a povinnosti nástupnických subjektů po státní organizaci České dráhy – Ústavní soud dochází k názoru, že takový spor je svojí povahou sporem soukromoprávním, a nikoli veřejnoprávním, čili dle obecné úpravy § 7 odst. 1 občanského soudního řádu spadá do jurisdikce soudů).

V mnohých teoretických i komentářových pracích dochází k prolínání výkladu pojmů *pravomoc* a *příslušnost*. Nejde ovšem o pojmy s identickým obsahem. Příslušnost soudu (jak bude dále rozebráno) vymezuje věcně, místně a funkčně oblasti, v nichž se uplatňuje jeho pravomoc. Uvedené prolínání pojmů je pravděpodobně důsledkem skutečnosti, že zde účinkuje též fenomén *působnosti právní normy*, a to v tom smyslu, že normy jednotlivých právních odvětví, týkající se pravomocí soudů (stejně tak pravomocí jakýchkoliv jiných orgánů), upravují pravomoc vždy pouze v záběru, jenž jim přísluší. Občanský soudní řád tedy upravuje (srov. komentované ustanovení) pouze *pravomoc soudů v občanském soudním řízení* (civilním procesu). Táž pravomoc soudů (tedy – zjednodušeně – způsobilost věci projednávat a autoritativně rozhodovat) v jiných věcech je upravena dalšími procesními normami (obsaženými v soudním řádu správním, trestním řádu, atd. – podle momentálního stavu a struktury právního řádu jako celku). Obecně pak pravomoc soudů vyplývá z ústavy a soudcovského zákona.

Podívejme se, jak k řešení otázky pravomocí (resp. nedostatku pravomocí) přistupuje judikatura.

V *usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 295/98* se mj. cituje z *usnesení Městského soudu v Praze čj. 16 Co 234/95-46*, kterým byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně a řízení zastaveno. Odvolací soud vyšel z interpretace § 7, z něž je „jednoznačně patrné, že soudy nejsou zmocněny rozhodnout o tom, co navrhovatel v řízení požadoval, tj. uložit orgánům státní správy rozhodovat, tedy vykonávat svou kompetenci. Navrhovatel navíc žalobním návrhem požadoval, aby se tak stalo určitým způsobem a v určité době. Ani občanský soudní řád ani jiný právní předpis soudům takové kompetence (správně pravomoci) nesvěřuje. Návrhu nebylo možno v tomto řízení vyhovět, protože ve svých důsledcích byl v rozporu s ústavními zásadami dělby moci v České republice.“

Z *usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 570/2006*, které budeme citovat obsáhleji, přehledně vyplývá, jakými úvahami se soud řídil a k jakým závěrům dospěl při řešení věci, která svým charakterem odpovídá komentovanému ustanovení: „Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) dospěl k závěru, že rozhodování o povinnosti vrátit přeplatek příspěvku na provoz motorového vozidla, poskytnutého podle § 36 vyhlášky č. 182/1991 Sb., nepatří do pravomocí soudů. Příspěvek na provoz motorového vozidla je podle § 2 odst. 1 písm. b) a § 73 odst. 6 písm. a) zák. č. 100/1988 Sb. peněžitou dávkou sociální péče. O jeho poskytnutí rozhoduje podle § 34 odst. 1 písm. b) zák. č. 114/1988 Sb. obecní úřad obce s rozšířenou působností.“

Proti potvrzujícímu usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) občanského soudního řádu namítá, že příspěvek byl poskytnut na základě dohody (dvoustranného právního úkonu) a na jejím základě vzniklý právní vztah nemůže mít proto charakter správněprávního vztahu, založeného rozhodnutím (jednostranným aktem) správního úřadu, nýbrž vztahu občanskoprávního. Na podporu svého názoru argumentuje tvrzením, že poskytnutí příspěvku nepředchází vydání správního rozhodnutí. Navrhl proto zrušit usnesení soudů obou stupňů a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné. Dovolací námítkou žalobce napadá zejména závěr odvolacího soudu, že není dána pravomoc soudu ve věci rozhodnout.

Soudy obou stupňů opřeli svůj závěr o nedostatek pravomocí o § 96 a § 107 odst. 2 zák. č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, z nichž dovozují, že jedinečně v pravomocí správního orgánu je rozhodovat jak o přiznání, odejmutí či snížení příspěvku na provoz motorového vozidla, tak i o povinnosti vrátit dávku poskytnutou

neprávem nebo v nesprávné výši. Přehlížejí však, že předmětem řízení je vztah plynoucí z dohody o uznání dluhu a jeho splátkách ze dne 17. prosince 2003. Touto dohodou žalovaná uznala svůj závazek vůči dovolateli a zavázala se dlužnou částku splácet v měsíčních splátkách. Jelikož zaplatila pouze jednu splátku ve výši 500 Kč, žalobce v souladu s čl. II odst. 3 dohody podal návrh na vydání platebního rozkazu pro částku 3475 Kč.

Podle § 7 odst. 1 v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Podle odst. 3 tohoto ustanovení jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon.

Soudy jsou povolány k rozhodování o věcech, které svou povahou vyplývají ze vztahů uvedených taxativně v § 7 odst. 1 o. s. ř., není-li výjimečně založena výslovným ustanovením zákona pravomoc jiného orgánu. Vedle toho soudy rozhodují i o věcech do uvedeného výčtu nezařazených, jestliže jejich pravomoc zakládá zákon (§ 7 odst. 2). Pro posouzení, zda je v projednávané věci dána pravomoc soudu, je proto rozhodující charakter právního vztahu, z něhož vyplývá žalobcem uplatněný nárok. Jde o posouzení, zda právní vztah mezi účastníky lze podřadit vztahům vyjmenovaným v § 7 odst. 1 o. s. ř. Protože je pojmově vyloučeno, aby se jednalo o vztah pracovněprávní, rodinněprávní a nejde ani o vztah obchodní, je rozhodující, lze-li předmětný vztah zařadit mezi vztahy občanskoprávní.

Občanskoprávními vztahy jsou především takové právní vztahy, které občanský zákoník definuje v § 1, tedy i majetkové vztahy fyzických a právnických osob a majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem; vyznačují se rovným postavením účastníků (§ 2 odst. 2 obč. zák.) spočívajícím v tom, že ve vzájemném právním vztahu žádný z nich nemá nadřazené postavení a není oprávněn rozhodovat o právech a povinnostech druhého účastníka ani plnění povinností autoritativně vynucovat; základní právní formou, již se uplatňuje metoda právní regulace v těchto vztazích, je smlouva, popřípadě zákonem předvidaná právní skutečnost.

Žalobce v posuzované věci nárok na plnění uplatňuje na základě písemné dohody uzavřené účastníky, v níž se žalovaná zavázala zaplatit žalobkyni uznaný dluh. Jde tak nepochybně o případ, kdy právním důvodem plnění je občanskoprávní závazkový vztah vzniklý z dohody účastníků. V případě sporu o právech a povinnostech z tohoto vztahu rozhoduje ve smyslu § 7 odst. 1 o. s. ř. soud. Ostatně Nejvyšší soud ČR rozhodl obdobně v usnesení ze dne 28. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 907/2001, kdy předmětem řízení byl omylem vyplacený sociální příspěvek.

S názorem soudů obou stupňů, že právní vztah mezi účastníky není vztahem občanskoprávním, ale veřejnoprávním, proto nelze soubližit. Soudy obou stupňů jsou vázány právním názorem, který byl vysloven v tomto usnesení. “

K téže problematice se vyslovil Ústavní soud např. v *nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/06*: „Pro určení toho, zda se určitá věc bude projednávat a rozhodovat v civilním nebo ve správním soudnictví, je rozhodující soukromoprávní nebo veřejnoprávní povaha zásahu do vlastnického práva, nikoliv právní povaha vlastnického práva samotného. Napadá-li žalobce rozhodnutí o vylastnění nebo o nuceném omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene, není předmětem soudního řízení sama otázka vlastnického práva (není zde spor o vlastnické právo), nýbrž jeho předmětem je přezkum rozhodnutí o vylastnění nebo o nuceném omezení vlastnického práva. Právě tento právní titul, a nikoliv vlastnické právo samotné, je věcí ve smyslu § 7 o. s. ř., a jeho povaha je určující pro stanovení civilní nebo správní soudní pravomoci.“

V souvislosti s komentovaným ustanovením je zapotřebí poukázat na jeho vazbu k ustanovení § 103 (soud musí zkoumat a ověřit, zda vůbec může ve věci rozhodnout) a § 104. Podle jeho odst. 1, *jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.* Požadavek postoupení věci soudem příslušnému správnímu orgánu je praktickým důsledkem ideje dialektické jednoty veřejné moci: účastník, který hodlal řešit svou záležitost před soudem, je tak přímo orientován k tomu orgánu veřejné moci, kterému – na rozdíl od soudu – potřebná pravomoc nechybí. Platí pravidlo, že zastavuje-li soud řízení pro nedostatek pravomoci podle § 104 odst. 1, musí vždy „najít“ orgán, kterému věc jako pravomocnému postoupí. Nenajde-li takový orgán, musí věc projednat a rozhodnout sám. Nedostatek pravomoci soudu je zároveň *neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení*, který nelze zhojit.

Zdánlivě vcelku jednoduchou otázku, kdo má pravomoc rozhodovat o určitém okruhu vztahů, v podstatě komplikují dva faktory: nepřehlednost *právní úpravy* a vnitřní složitost některých *společenských vztahů* upravovaných právem. Jako příklad může posloužit třeba oblast *památkové péče*. Všichni jsme uvyklí, že jde o jakýsi vrchnostenský poměr státu (resp. jiných subjektů) k péči o kulturní bohatství, a obecně vzato respektujeme, že o těchto otázkách rozhodují „památkáři“. Právní vztahy v oblasti státní památkové péče nejsou tudíž v našem běžném pohledu vztahy občanskoprávními, pracovními, rodinnými nebo obchodními, ale vyplývají

z právních předpisů veřejného práva. Rozhodování v těchto věcech považujeme logicky za pravomoc správních orgánů. Shodneme se tedy jistě, že nepatří do pravomoci soudů nejen z pohledu ustanovení § 7. Soudy by mohly tyto věci projednávat a rozhodovat, jen kdyby to stanovil zákon. Ten však (zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči) v § 25 uvádí pod názvem „Organizační uspořádání státní památkové péče“, že státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury, krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Soud v těchto věcech nemá pravomoc rozhodovat, např. vydat závazné stanovisko podle § 14 zákona o státní památkové péči, povolení k restaurování kulturní památky apod. Stejně tak judikatura uvádí množství případů týkajících se právních poměrů osob konajících vojenskou činnou službu formou základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení v ozbrojených silách České republiky a řadu dalších.

Komentátor: Jirsa

V některých případech ovšem může být na první pohled problematické určit, zda se ještě jedná o právní věc vyplývající z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů (srovnej např. ustanovení § 9 odst. 3 a komentář k němu – podle tohoto ustanovení se za „obchodní věc“ považuje třeba řízení o zrušení obecně prospěšné společnosti, spor o ochranu názvu a dobré pověsti právnické osoby, věc týkající se jednání shromáždění společenství vlastníků bytových jednotek či řízení o zrušení veřejné výzkumné instituce a o jejím vstupu do likvidace), nebo jde již o pravomoc založenou speciálním zákonem. Řada autorů a dokonce i legislativa navíc, jak napovídá i předchozí komentář, zaměňuje pravomoc a působnost (resp. věcnou příslušnost) soudů, což je umocňováno faktickou složitostí systému. Pro účastníka řízení to však není podstatné a rozhodující. Ten se na soud obrací se svým nárokem a žádá, aby se „stát“ vypořádal s otázkou, zda je jeho nárok po právu či nikoliv. Pro něj je důležité rozhodnutí – až na druhém místě to, kdo je vydá. Také proto platí uvedená zásada, podle které je soud, není-li si jist svojí pravomocí a hlavně tím, jakému orgánu má věc postoupit, povinen věc projednat a rozhodnout sám.

Pro dokreslení lze citovat z další bohaté judikatury zabývající se tímto tématem:

Z usnesení Městského soudu v Praze čj. 15 Co 183/2007-19: „Pravomoc k projednání a rozhodnutí věci, které vyplývají z právních poměrů osob konajících vojenskou činnou službu formou základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení v ozbrojených silách České republiky, na základě žaloby dle ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř., zákon ve smyslu § 7 odst. 1, 3 o. s. ř. soudu nesvěřuje, a to i za situace, že byla mezi stranami uzavřena dohoda o uznání závazku a o náhradě škody.“ **Z usnesení Městského soudu v Praze čj. 16 Co 468/2003-41:** „K projednání nároku policisty na mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění při odškodnění nemoci z povolání není dána pravomoc soudu.“ **Z usnesení Městského soudu v Praze čj. 20 Co 137/2006-22:** „K rozhodnutí o nároku stavební spořitelny na státní podporu podle zák. č. 96/1993 Sb. není dána pravomoc soudu. O poskytnutí státní podpory je oprávněno rozhodnout Ministerstvo financí ČR.“

Z usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 160/2007: „Domáhá-li se uchazeč o přijetí do pracovního poměru justičního čekatela určení neplatnosti sdělení Ministerstva spravedlnosti o vyřazení z další účasti ve výběrovém řízení na místa justičních čekatelů, patří projednání a rozhodnutí dané věci dle ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. do pravomoci soudu.“ **Z usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2894/2008:** „... změna osoby uvedené v § 129 odst. 1 zákona č. 127/2005 Sb. v důsledku postoupení pohledávky osobou vykonávající komunikační činnost nemá vliv na pravomoc Českého telekomunikačního úřadu k rozhodování sporu týkajícího se povinnosti uložené tímto zákonem. Postoupením pohledávky osobou vykonávající komunikační činnost na žalobkyni (§ 524 obč. zák.) se na podstatě a charakteru sporu ničeho nezměnilo. Na žalobkyni (postupníka) s právem na plnění (včetně příslušenství pohledávky a veškerých práv s ní spojenými) přešly též povinnosti, jež má věřitel vůči dlužníkovi (např. poskytnout dlužníkovi potřebnou součinnost ke splnění dluhu, přijmout rádně nabídnuté plnění apod.). Rozsah a obsah povinností dlužníka je stejný a nemění se nic ani na běhu promlčecí doby. Z uvedeného vyplývá, že se žalobkyni nepodařilo prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. zpochybnit správnost právního názoru odvolacího soudu, že věc nespadá do pravomoci soudů, neboť podle § 129 odst. 1 zákona č. 127/2005 Sb. je k projednání a rozhodnutí této věci dána pravomoc Českého telekomunikačního úřadu (§ 7 odst. 1 a § 104 odst. 1 o. s. ř.).“

Následující tabulka není vyčerpávající, domníváme se však, že je dostatečně příkladná. Vychází částečně z ustanovení § 9 pojednávajícího o věcné příslušnosti. Její procesní úprava však v řadě případů navazuje na úpravu hmotněprávní, svěřující soudu pravomoc rozhodnout ve zvláštních případech, které jsou buď mimo rámec vztahů uvedených v komentovaném ustanovení, nebo na jejich hranici.

Tabulka č. 1: Příklady pravomoci soudu založené zvláštním zákonem (§ 7).

charakteristika rozhodovací pravomoci	právní úprava
spory vycházející z tiskového zákona	§ 14 zák. č. 46/2000 Sb.
spory vycházející z autorského zákona	§ 40 zák. č. 121/2000 Sb.
vymáhání práv z průmyslového vlastnictví	§ 4 zák. č. 221/2006 Sb.
spory o vypořádání dávek důchodového pojištění	§ 118a zák. č. 582/1991 Sb.
spory o vzájemné vypořádání přeplatku na dávce nemocenského pojištění	§ 124 odst. 3 zák. č. 187/2006 Sb.
spory o vzájemné vypořádání přeplatku na dávce státní sociální podpory	§ 62 odst. 3 a § 63a odst. 2 zák. č. 117/1995 Sb.
přezkum rozhodnutí orgánů sdružení, proti němuž nelze podat opravný prostředek	§ 15 zák. č. 83/1990 Sb.
přezkum rozhodnutí rozhodce	§ 14 zák. č. 2/1991 Sb.
rozhodování o návrhu na určení nezákonnosti stávky nebo výluky	§ 21 a 29 zák. č. 2/1991 Sb.
přezkum rozhodnutí orgánu strany a hnutí o skutečnostech zapisovaných do rejstříku stran a hnutí	§ 16a zák. č. 424/1991 Sb.
pravomoc ke zrušení rozhodčího nálezu	§ 31–35 zák. č. 216/1994 Sb.
jmenování rozhodce	§ 9 zák. č. 216/1994 Sb.
rozhodování podle insolvenčního zákona včetně rozhodnutí o úpadku centrálního deponitáře	zák. č. 182/2006 Sb. § 107 a zák. č. 256/2004 Sb.
rozhodnutí o zrušení evropské společnosti	§ 6 zák. č. 627/2004 Sb.
rozhodování ve věci voleb do rady zaměstnanců	§ 285 zák. práce
rozhodnutí o poskytnutí informací a zproštění mlčenlivosti	§ 54 zák. č. 307/2006 Sb.
rozhodnutí o jmenování nebo odvolání znalce	§ 31 zák. č. 125/2008 Sb.
rozhodnutí o zrušení investiční společnosti nebo investičního fondu s likvidací	§ 93 zák. č. 189/2004 Sb.
rozhodování sporů vyplývajících z ochrany práv k odrůdám	§ 27 zák. č. 408/2000 Sb.

Komentátor: Trebatický

Vymezení *pravomoci českých soudů ve vztahu k cizině* a s tím úzce související problematiku uznávání a výkonu cizích rozhodnutí upravuje řada mezinárodních smluv, které mají podle ustanovení § 2 zák. č. 97/1963 Sb. přednost před zákonem. Ten jinak otázky (mezinárodní) příslušnosti a pravomoci českých soudů a uznávání a výkon cizích rozhodnutí upravuje v ustanoveních § 37 a násl. a v § 63 a násl. zák. č. 97/1963 Sb. I v tomto smyslu se jedná o podmítku řízení (§ 103), jejíž nedostatek obecně nelze odstranit (§ 104 odst. 1).

Mezinárodními smlouvami byly otázky pravomoci, resp. příslušnosti soudů členských zemí a vzájemného uznávání a výkonu v jiné členské zemi vydaných rozhodnutí řešeny zpočátku i v rámci Evropského (hospodářského) společenství. Výrazný posun v tomto směru v podobě zahrnutí justiční spolupráce členských zemí v civilních věcech mezi otázky společného zájmu předznamenala Maastrichtská smlouva v roce 1992 a jejím přiřazením k problematice svobodného pohybu osob zakotvila Amsterodamská smlouva z roku 1997.

Stěžejním předpisem upravujícím *mezinárodní příslušnost (resp. pravomoc) soudů členských zemí Evropské unie* k projednání a rozhodnutí občanskoprávních a obchodních věcí je nařízení č. 44/2001 (Brusel I), resp. účinnosti od 10. 1. 2015 nařízením č. 1215/2012.

Nařízení č. 44/2001 je unijním právním předpisem, jehož výklad a aplikace podléhá zvláštním pravidlům, upraveným právem EU. Role Soudního dvora Evropské unie při výkladu a aplikaci této normy je nezastupitelná (srov. Lisabonskou smlouvou novelizovanou úpravu řízení o předběžné otázce dle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie v těchto věcech). Úprava v něm obsažená je bezprostředně aplikovatelná (čl. 288 Smlouvy

o fungování Evropské unie) a v zásadě má přednost před zákonem (obecně srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. července 1964, *Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, věc 6/64, a *rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. března 1978, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA.*, věc 106/77). Platí ve všech členských státech EU. Z hlediska časového se vztahuje na řízení zahájená po vstupu nařízení v platnost (čl. 66), tedy v případě České republiky od vstupu do EU (1. 5. 2004). Platí ve vztahu k fyzickým i právnickým osobám.

Výklad nařízení č. 44/2001 je předmětem *rozsáhlé judikatury Soudního dvora Evropské unie*. Použitelná je i nadále judikatura Soudního dvora ve vztahu k obsahově téměř totožné Bruselské úmluvě o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 27. září 1968, pravomoc k výkladu které byla ve prospěch Soudního dvora založena Protokolem z 3. 6. 1971 a kterou nařízení č. 44/2001 nahradilo (srov. čl. 19 preambule nařízení). Komentář k této úmluvě je obsažen v důvodové zprávě publikované v Úředním věstníku ES dne 5. 3. 1979 pod č. C 59/1, označované jako „the Jenard report“, následované důvodovou zprávou k Úmluvě o přistoupení Dánska, Irska a Velké Británie z roku 1978 (Úřední věstník ES ze dne 5. 3. 1979 pod č. C 59/71 – „the Schlosser report“), důvodovou zprávou k Úmluvě o přistoupení Řecka z roku 1982 (Úřední věstník ES ze dne 24. 11. 1986 pod č. C 298 – „the Evrigenis-Kerameus report“) a důvodovou zprávou k Úmluvě o přistoupení Portugalska a Španělska z roku 1989 (Úřední věstník ES ze dne 28. 7. 1990 pod č. C 189 – „the Almeida Cruz-Desantes Real-Jenard report“). Význam důvodových zpráv zdůrazňuje skutečnost, že Soudní dvůr při odůvodňování svých rozhodnutí z nich příležitostně cituje. Ucelený a věcně uspořádaný přehled do té doby vydaných rozhodnutí Soudního dvora k dané problematice je dostupný např. v publikaci od Michaela Bogdana & Ulfa Maunsbacha *EU Private International Law: An EC Court Casebook*, 2006. Pro usnadnění a zjednodušení orientace je i v případech judikatury věnované výkladu Bruselské úmluvy v dalším textu odkazováno pouze na věcně odpovídající úpravu obsaženou v nařízení č. 44/2001 a odkazy na jednotlivé články Bruselské úmluvy jsou vypuštěny.

Pojmy používané v nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat *autonomně*. Pouze takový výklad je s to zajistit jednotnou aplikaci v něm obsažené úpravy, jejímž cílem je zejména sjednotit pravidla pro stanovení příslušnosti soudů členských zemí tak, aby pokud možno ve stejném právním vztahu bylo zamezeno možnosti stanovit příslušnost podle několika různých kritérií a aby byla posílena právní ochrana osob bydlících či sídlících v EU tím, že zároveň bude žalobci umožněno snadno identifikovat soud, u něž může podat žalobu, a žalovanému předvídat, u kterého soudu může být žalován (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. července 1993, *Mulox IBC Ltd v. Hendrick Geels*, věc C-125/92, srov. také *rozsudek Soudního dvora* ze dne 6. října 1976, *Industrie Tessili Italiana Como v. Dunlop AG.*, věc 12-76).

Z hlediska věcné působnosti se úprava obsažená v nařízení č. 44/2001 vztahuje na řízení ve věcech *občanských a obchodních* s cizím prvkem. Posouzení, co je věcí civilní a obchodní ve smyslu tohoto nařízení, je otázkou unijního, nikoliv vnitrostátního práva (viz např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. července 1977, *Bavaria Fluggesellschaft Schwabe & Co. KG a Germanair Bedarfsluftfabrt GmbH & Co. KG v. Eurocontrol*, spojené věci 9 a 10-77, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. května 2003, *Préservatrice foncière TIARD SA v. Staat der Nederlanden*, věc C-266/01, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 5. února 2004, *Frabuil SA v. Assitalia SpA.*, věc C-265/02, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 21. dubna 1993, *Völker Sonntag v. Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann*, věc C-172/91, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. prosince 1980, *Nizozemský stát v. Reinhold Rüffer*, věc 814/79). Při interpretaci pojmu „obchodní a civilní věci“ nelze vycházet ze smyslu tohoto pojmu ve vnitrostátním právu, ale je třeba vycházet předně z účelu a systematiky nařízení a na druhém místě z obecných principů obsažených v souboru vnitrostátních právních řádů členských zemí. Spory mezi orgány státní moci a soukromými osobami, ve kterých veřejný orgán jedná v rámci výkonu svých veřejných pravomocí, jsou vyloučeny ze sféry aplikace tohoto nařízení (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. října 1976, *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG v. Eurocontrol*, věc 29-76).

Pojem cizího, resp. *mezinárodního prvku* v řízení není v nařízení definován (srov. bod 2 preambule nařízení č. 44/2001). Takový prvek může být dán různými okolnostmi konkrétního sporu a být převážná část případů, kdy účastníci řízení mají bydliště na území státu, u jehož soudu řízení probíhá (což je ve většině případů rozhodující pro posouzení soudní příslušnosti podle vnitrostátního práva), nebude úpravou obsaženou v nařízení č. 44/2001 dotčena, mezinárodní prvek zakládající aplikaci předmětné úpravy nelze ani v těchto případech vyloučit. Může jít o situace, kdy je u českého soudu žalován státní příslušník země, která není členem EU, který má v České republice bydliště. Může jít o situace, kdy řízení bylo zahájeno u českého soudu s tím, že jak žalobce, tak i žalovaný mají bydliště v České republice, nicméně vylučně příslušným k projednání věci je dle čl. 22 tohoto nařízení soud jiné členské země. Může se jednat o případ, kdy mezinárodní prvek zakládající aplikaci nařízení č. 44/2001 bude dán cizí státní příslušností strany sporu, apod.

Nařízení v kapitole II, s cílem odstranit překážky fungování vnitřního trhu, které mohou vyplynout z rozdílů mezi vnitrostátními úpravami, sjednocuje pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech nejen ohledně sporů v rámci EU, ale rovněž ohledně pří obsahujících mimounijní mezinárodní prvek, která tak vytvářejí ucelený systém (viz *Posudek 1/03 Soudního dvora* ze 7. února 2006, odst. 139 a násl.).

Mezinárodní prvek nemusí být založen zapojením několika členských států, ať už z důvodu předmětu sporu nebo bydliště stran. Zapojení členského státu a státu, který není členem EU, například z toho důvodu, že ve členském státě mají žalobce a žalovaný bydliště a v nečlenském státě došlo ke sporným skutečnostem, taktéž přiznává dotčenému právnímu vztahu mezinárodní povahu (srov. výklad Bruselské úmluvy z roku 1968 v *rozsudku Soudního dvora* ze dne 1. března 2005, *Andrew Owusu v. N. B. Jackson, jednající pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“*, a další, věc C-281/02).

Výňaty z působnosti nařízení jsou dle čl. 1 odst. 2 zejména z důvodu značných odlišností jednotlivých vnitrostátních úprav věci týkající se osobního stavu (tedy zejména řízení o rozvod manželství), způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manželi (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. března 1979, *Jacques de Cavel v. Louise de Cavel*, věc 143/78, a *rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. února 1997, *Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen*, věc C-220/95), dědické věci, věci týkající se sociálního zabezpečení, řízení konkursní, vyrovnací a řízení jim podobná (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 22. února 1979, *Henri Gourdain v. Franz Nadler*, věc 133/78).

Výjimka upravená v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení č. 44/2001 ve spojení s čl. 7 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 musí být vykládána, s ohledem na ustanovení čl. 4 odst. 2 písm. b) posledně uvedeného nařízení, v tom smyslu, že se nepoužije v případech žaloby prodávajícího podané z titulu výhrady vlastnictví proti kupujícímu, který je v úpadku, pokud se věc, které se výhrada vlastnictví týká, nachází v okamžiku zahájení insolvenčního řízení v členském státě, ve kterém bylo toto řízení zahájeno. Určující pro posouzení, zda se předmětná výjimka použije, je intenzita vazby mezi takovou žalobou a insolvenčním řízením. Směřuje-li žaloba pouze k zajištění aplikace ujednání o výhradě vlastnictví, tato vazba není ani dostatečně přímá ani dostatečně úzká k tomu, aby použití nařízení č. 44/2001 bylo vyloučeno. Taková žaloba představuje samostatný nárok, neboť nevychází z insolvenčního práva a nevyžaduje zahájení insolvenčního řízení ani zapojení insolvenčního správce. Pouhá skutečnost, že insolvenční správce je účastníkem řízení, nepostačuje k tomu, aby toto řízení bylo považováno za řízení vyvolané úpadkem a za řízení s úzkou vazbou na řízení o zpeněžení podstaty (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 10. září 2009, *German Graphics Graphische Maschinen GmbH v. Alice van der Schee*, věc C-292/08).

Výjimka stanovená v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení č. 44/2001 se vztahuje na rozhodnutí vydané soudem členského státu A ohledně zápisu vlastnického práva k podílům na základním kapitálu obchodní společnosti, která má své sídlo v členském státě A, podle jehož práva je třeba převod těchto podílů považovat za neplatný z důvodu, že soud členského státu A neuznává pravomocí správce podstaty z členského státu B v rámci insolvenčního řízení vedeného a ukončeného v členském státě B. Žaloba, která předcházela takovému rozhodnutí, je totiž přímo odvozena od insolvenčního řízení a je s ním úzce spojena. (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 2. července 2009, *SCT Industri AB in likvidation v. Alpenblume AB*, věc C-111/08).

Z působnosti nařízení jsou konečně vyloučena i rozhodčí řízení (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 25. července 1991, *Marc Rich & Co. AG v. Società Italiana Impianti PA*, věc C-190/89).

Vydání rozhodnutí soudem členského státu, jímž má být zakázáno určité osobě podat návrh na zahájení řízení u soudů jiného členského státu nebo v takovém řízení pokračovat s odůvodněním, že vedení takového řízení by bylo v rozporu s dohodou o rozhodčím řízení, je neslučitelné s nařízením č. 44/2001. Jestliže takové řízení spadá s ohledem na svůj předmět, tj. povahu práv, která mají být takovým řízením chráněna, jako je nárok na náhradu škody, do působnosti nařízení č. 44/2001, předběžná otázka týkající se použitelnosti rozhodčí doložky, včetně otázky její platnosti, spadá rovněž do působnosti tohoto nařízení. Z toho vyplývá, že námitka nepřislušnosti opírající se o existenci rozhodčí doložky, jakož i otázka její platnosti spadá do působnosti nařízení č. 44/2001 a náleží výhradně soudu, aby podle čl. 1 odst. 2 písm. d) a čl. 5 odst. 3 nařízení rozhodl o této námitce a o otázce své příslušnosti. Použití „*anti-suit injunction*“ s cílem zabránit soudu členského státu, který je za normálních okolností příslušný k rozhodnutí sporu podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, aby v souladu s čl. 1 odst. 2 písm. d) tohoto nařízení rozhodl o jeho samotné použitelnosti v řízení, které bylo u něj zahájeno, nutně vede k odnětí pravomoci tomuto soudu rozhodnout o své příslušnosti podle uvedeného nařízení.

Z toho v první řadě vyplývá, že „*anti-suit injunction*“ nerespektuje obecnou zásadu, podle které každý soud, u něhož byla žaloba podána, sám určuje podle odpovídajících pravidel, zda je příslušný k rozhodnutí o věci, která mu byla předložena. V tomto ohledu je vhodné připomenout, že nařízení č. 44/2001

neumožňuje – až na několik omezených výjimek – přezkum příslušnosti soudu jednoho členského státu soudem jiného členského státu. Za druhé tím, že brání soudu jiného členského státu ve výkonu jeho pravomocí, které mu přiznává nařízení č. 44/2001, totiž rozhodnout na základě pravidel, která definují věcný rozsah působnosti tohoto nařízení (v to počítaje i jeho čl. 1 odst. 2 písm. d/), zda se uvedené nařízení použije, „*anti-suit injunction*“ působí proti důvěře, kterou členské státy vzájemně přiznávají svým právním systémům a soudním institucím a na které spočívá systém příslušnosti upravený nařízením č. 44/2001. A konečně, pokud by prostřednictvím „*anti-suit injunction*“ mělo být zabráněno vnitrostátnímu soudu, aby sám mohl posoudit předběžnou otázku týkající se platnosti nebo použitelnosti rozhodčí doložky, účastník řízení by se mohl vyhnout řízení jen tím, že by takovou dohodu namítl, a žalobci, který ji považuje za neplatnou, neúčinnou nebo neaplikovatelnou, by se tak uzavřel přístup k soudu, na který se obrátil podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, čímž by mu bylo upřeno právo na soudní ochranu, na kterou má nárok. Tento závěr podporuje i čl. II odst. 3 Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, podepsané dne 10. června 1958 v New Yorku, podle kterého soud smluvního státu, u něhož byla podána žaloba ve věci, o níž strany uzavřely dohodu o rozhodčím řízení, odkáže strany na rozhodčí řízení k žádosti jedné z nich, ledaže zjistí, že zmíněná dohoda je neplatná, neúčinná nebo neaplikovatelná (*rozsudek Soudního dvora ze dne 10. února 2009, Allianz SpA a Generali Assicurazioni Generali SpA v. West Tankers Inc., věc C-185/07*).

Soudní příslušnost ve věcech, které jsou z působnosti úpravy obsažené v nařízení č. 44/2001 vyloučeny, je postupně upravována samostatnými předpisy.

Nařízení č. 44/2001 upravuje jak konkrétní *jurisdikční pravidla*, tak i s tím související *procesní postup* soudu v případech, že jeho příslušnost není dána, v případech překážky litispendence, v případech souvisejících řízení apod. (viz komentář k § 83, 104, 112, § 159a odst. 5). Upravuje pravidla pro určení *příslušnosti ve věci samé*, ale také samostatná pravidla pro určení *příslušnosti v řízení o předběžných a zajišťovacích opatřeních* (viz komentář k § 74).

Příslušnost soudů toho kterého členského státu EU k projednání a rozhodnutí jednotlivých druhů věcí je upravena v závislosti na různých kritériích. Základním a *obecným kritériem je bydliště*, resp. *sídlo žalovaného*. Obecně tak platí, že má-li žalovaný bydliště (sídlo) v členském státě EU, je třeba jej žalovat v tomto členském státě u soudu určeného podle pravidel upravujících věcnou a místní soudní příslušnost v tomto státě. V jiném členském státě může (příp. musí) být žalovaný s bydlištěm v členském státě EU žalován, pouze pokud jsou soudy tohoto státu příslušné přednostně podle zvláštní úpravy obsažené v nařízení č. 44/2001, nebo pokud je vedle obecně příslušného soudu zároveň dána i příslušnost soudů jiné členské země. Aplikace ustanovení § 86 o. s. ř. je v těchto případech vyloučena. Nemá-li žalovaný bydliště v členském státě EU, platí pro určení příslušného soudu s výhradami plynoucími z čl. 22 (výlučná příslušnost) a čl. 23 (příslušnost založená prorogační úmlouvou) úprava členského státu, v němž byla žaloba podána (čl. 4 odst. 1).

Výjimky ze zásady, podle níž se příslušnost soudu k projednání a rozhodnutí věci stanoví dle bydliště žalovaného, jsou v podobě příslušnosti výlučné, příslušnosti založené konkludentní prorogací či prorogační úmlouvou a příslušnosti ve zvláštních případech z hlediska aplikační hierarchie upraveny následujícím způsobem:

Nejdůležitější výjimkou z uvedeného pravidla je především v oddíle 6, čl. 22 upravená *příslušnost výlučná*. Výlučnou je potud, že ve vyjmenovaných případech nepřichází v úvahu určení příslušnosti podle jakýchkoliv jiných nařízením upravených kritérií. Platí i v případech, kdy strany nemají bydliště (sídlo) v EU, a aplikaci tohoto ustanovení nelze vyloučit smluvně ani zpochybněním existence či platnosti smlouvy, která tvoří předmět sporu (viz *rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1977, Theodorus Engelbertus Sanders v. Ronald van der Putte, věc 73-77*). Použití čl. 22 nařízení nelze vyloučit ani formou konkludentní prorogace dle čl. 24 nařízení tím, že se žalovaný účastní řízení zahájeného u nepřislušného soudu a nedostatek jeho příslušnosti k projednání věci nenamítne. Soud, u něž bylo řízení zahájeno, je přitom povinen otázku, zda k řízení není výlučně příslušný jiný soud, zkoumat z vlastní iniciativy (viz čl. 25 nařízení a *rozsudek Soudního dvora ze dne 15. listopadu 1983, Ferdinand M. J. J. Duijnste v. Lodewijk Goderbauer, věc 288/82*).

Tímto způsobem je upravena příslušnost především pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí ve prospěch soudů členského státu, na jehož území se tyto nemovitosti nacházejí. V případě nájmu nemovitostí za účelem jejich dočasného soukromého užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců jsou ve sporech mezi nájemcem fyzickou osobou a pronajímatelem, pokud mají bydliště na území stejného členského státu, příslušné soudy i tohoto státu.

Protože obsah pojmu *věcných práv k nemovitostem* se v členských zemích liší, jeho výklad by měl být autonomní a nesmí být chápán šíře, než připouští smysl tohoto ustanovení. Mělo by jít o věci, jejichž předmětem jsou práva žalobce *in rem*, uplatnitelná *erga omnes*, na rozdíl od práv *in personam*, jichž se

lze domáhat jen vůči dlužníkovi. Úprava tak např. nepokrývá případy, v nichž se věřitel odpůrcí žalobou domáhá neúčinnosti převodu vlastnického práva k nemovitosti s odůvodněním, že takový úkon dlužníka zkracuje uspokojení jeho pohledávky (např. *usnesení Soudního dvora* z 5. dubna 2001, *Richard Gaillard v. Alaya Chekili*, věc C-518/99).

Tato úprava se nevztahuje ani na žalobu, jejímž účelem je zabránit imisím hrozcím nebo působícím na pozemky ve vlastnictví žalobce, způsobeným ionizujícím zářením z jaderné elektrárny na území sousedního státu. Výlučná příslušnost soudů státu, kde se nemovitost nachází, totiž neplatí pro všechny žaloby týkající se věcných práv k nemovitostem, ale pouze pro takové, které spadají do působnosti citované úpravy a zároveň směřují k určení rozsahu, obsahu, samotného vlastnictví nebo držby nemovitosti nebo existence jiných věcných práv k ní a k tomu, aby držitelům těchto práv byla zajištěna jejich ochrana (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 18. května 2006, *Land Oberösterreich v. ČEZ a. s.*, věc C-343/04).

Ani žaloba o neplatnost (zrušení) kupní smlouvy, jejímž předmětem jsou nemovitosti, nespadá do oblasti působnosti čl. 22 odst. 1 nařízení 44/2001 (*usnesení Soudního dvora* ze dne 5. dubna 2001, *Richard Gaillard v. Alaya Chekili*, věc C-518/99).

Nárok na vydání obohacení vzniklého užíváním nemovitosti, uplatněný poté, co došlo ke zrušení převodu vlastnického práva k této nemovitosti, nespadá pod čl. 22 nařízení (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. června 1994, *Norbert Lieber v. Willi S. Göbel a Siegrid Göbel*, věc C-292/93).

Čl. 22 nařízení č. 44/2001 obsahuje imperativní a vyčerpávající výčet kritérií pro určení výlučné mezinárodní soudní příslušnosti členských států. Tento článek pouze určuje členský stát, jehož soudy jsou příslušné *ratione materiae*, aniž by stanovoval příslušnost uvnitř dotčeného členského státu. Přísluší totiž každému členskému státu, aby sám upravil svou organizaci soudnictví. Pravidlo *forum rei sitae* stanovené v čl. 22 odst. 1 nařízení č. 44/2001 tedy upravuje pouze mezinárodní soudní příslušnost členských států. Z toho vyplývá, že jakmile se nemovitost nachází na území členského státu, a tudíž byla naplněna podmínka pro určení příslušnosti podle čl. 22 odst. 1, skutečnost, že se nemovitost nachází na části území, nad níž vláda tohoto státu nevykonává skutečnou kontrolu, může mít případně dopad na řešení vnitrostátní příslušnosti soudů členského státu, ale nemůže mít žádný význam z hlediska účelu nařízení (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 28. dubna 2009, *Meletis Apostolides v. David Charles Orams a Linda Elizabeth Orams*, věc C-420/07).

Pod pojem *nájem nemovitosti* spadají všechny spory z nájmu týkající se závazků pronajímatele či nájemce, konkrétně spory o existenci nájmu či o výklad jednotlivých práv a povinností, jejich trvání, vrácení věci pronajímateli, o náhradu škody způsobené nájemcem, o zaplacení nájemného či vedlejších poplatků spojených s nájmem, jako je vodné, stočné, elektřina a plyn. Na druhou stranu spory, které se pouze nepřímo vztahují k užívání pronajaté nemovitosti, jako je ztráta požitku z dovolené nebo cestovní výdaje, do výlučné příslušnosti nespádají (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. ledna 1985, *Erich Rösler v. Horst Rottwinkel*, věc 241/83).

Výlučná příslušnost platí i pro žalobu na náhradu škody způsobené nikoliv náležitou péčí o pronajatou věc, kterou si fyzická osoba pronajala na dobu několikatydenní dovolené, i když žalobu nepodává přímo vlastník věci, ale cestovní kancelář, u níž si nájemce věc pronajal a již byla práva vlastníka nemovitosti postoupena. Vedlejší ustanovení smlouvy mezi cestovní kanceláří a nájemcem, upravující pojištění pro případ zrušení smlouvy a vrácení zaplacené ceny, která nejsou předmětem sporu, nemají na povahu nájmu nemovitosti vliv (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. ledna 2000, *Dansommer A/S v. Andreas Götz*, věc C-8/98).

Úprava výlučné příslušnosti v čl. 22 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se netýká smlouvy uzavřené v členském státě, ve které se cestovní kancelář se sídlem v tomto státě zavazuje zajistit pro klienta s bydlištěm v tomtéž státě ubytování v nemovitosti, jejímž není vlastníkem, po dobu několikatydenní dovolené v jiné členské zemi, jakož i rezervovat cestu. Taková komplexní smlouva, upravující soubor služeb poskytovaných zákazníku za jím hrazenou paušální odměnu, nemůže představovat „nájemní smlouvu“ ve významu citované úpravy, neboť její smysl na tyto situace nedopadá (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. února 1992, *Elisabeth Hacker v. Euro-Relais GmbH*, věc C-280/90).

Úprava v čl. 22 odst. 1 se nepoužije v případě smlouvy o členství v klubu, která jako protiplnění k poplatku za členství, který představuje dominantní prvek celkové ceny, umožňuje členům klubu nabýt právo k dočasnému užívání nemovitosti určené pouze svým druhem a polohou, a která zároveň počítá s členstvím v organizaci umožňující členům výměnu jejich užívacích práv (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. října 2005, *Brigitte a Marcus Klein proti Rhodos Management Ltd.*, věc C-73/04).

Úprava výlučné příslušnosti v *řízeních o zápis nebo platnost patentu* podle čl. 22 odst. 4 nařízení se týká všech řízení bez ohledu na to, zda je tato otázka uplatněna žalobou nebo v podobě obrany proti žalobě. Měl-li by být soud, u kterého byla podána žaloba týkající se patentu (žaloba o porušení patentových práv

nebo žaloba o určení, že k porušení práv nedošlo) oprávněn posoudit jako předběžnou otázku platnosti patentu, došlo by tím jednak k porušení úpravy příslušnosti v otázkách platnosti patentů a k obcházení kogentní povahy této úpravy. Jednak by taková možnost vedla k založení příslušnosti více soudů a byla by s to negativně ovlivnit předvídatelnost pravidel pro určení příslušnosti, a tudíž mít za následek porušení principu právní jistoty. A konečně, měly-li by být soudy jiného státu, než toho, ve kterém byl patent registrován, oprávněny, byť pouze nepřímo, posuzovat otázku platnosti takového patentu, vedlo by to ke znásobení rizika protichůdných rozhodnutí, jež má být předmětnou úpravou vyloučeno (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. července 2006, *Gesellschaft für Antriebstechnik mbH & Co. KG v. Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG., věc C-4/03*).

Pojem řízení týkající se registrace nebo platnosti patentů (čl. 22 odst. 4 nařízení) je třeba vykládat jako samostatný koncept, který má být jednotně aplikován ve všech zemích. Pojem nezahrnuje spory mezi zaměstnancem, jehož vynález byl nebo má být patentován, a jeho zaměstnavatelem, ohledně jejich práv k takovému patentu podle pracovní smlouvy (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. listopadu 1983, *Ferdinand M. J. J. Duijnste v. Lodewijk Goderbauer, věc 288/82*).

Kromě výše uvedených věcí je výlučná příslušnost soudů té které země upravena i v dalších případech, jako jsou řízení, jejichž předmětem je *platnost založení, nulita* nebo *zrušení společnosti* nebo jiných právnických osob nebo sdružení právnických nebo fyzických osob, nebo platnost usnesení jejich orgánů či řízení, jejichž předmětem je *platnost zápisů do veřejných rejstříků* a *výkon rozhodnutí*.

Článek 22 odst. 2 nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat v tom smyslu, že se *platnosti usnesení orgánů společnosti* ve smyslu tohoto ustanovení netýká žaloba, v rámci které jeden z účastníků řízení tvrdí, že usnesením přijatým orgánem společnosti byla porušena práva, která tomuto účastníku údajně přiznávají stanovy této společnosti. K použití tohoto ustanovení totiž nepostačuje, aby žaloba měla jakoukoliv spojitost s usnesením přijatým orgánem společnosti. Základním cílem výjimky z pravidla obecné příslušnosti zavedeného tímto ustanovením a stanovícího výlučnou příslušnost soudů členského státu, ve kterém se nachází sídlo společnosti, je soustředit příslušnost tak, aby nedocházelo k přijímání rozporných rozhodnutí týkajících se existence společnosti a platnosti usnesení jejich orgánů. Pokud by veškeré spory týkající se usnesení orgánů společnosti měly spadat pod tento článek, znamenalo by to, že žaloby podané proti společnosti, nezávisle na tom, zda by měly smluvní, delikttní či jinou povahu, by téměř vždy spadaly do příslušnosti soudů členského státu, ve kterém má daná společnost sídlo. Mimoto by takový výklad vedl k tomu, že odlišné příslušnosti stanovené čl. 22 odst. 2 by podléhaly jak spory, které by nemohly vést k rozporným rozhodnutím o platnosti usnesení orgánů společnosti, tak i spory, které vůbec nevyžadují přezkum plnění informačních povinností společnosti. Takový výklad by tudíž měl za následek rozšíření rozsahu působnosti čl. 22 odst. 2 nařízení č. 44/2001 nad rámec toho, co vyžaduje jeho cíl. Do rozsahu působnosti tohoto ustanovení proto spadají pouze věci, ve kterých účastník řízení zpochybňuje platnost usnesení orgánů společnosti s ohledem na použitelné společenstevní právo nebo ustanovení stanov upravující fungování jejich orgánů (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 2. října 2008, *Nicole Hassett v. South Eastern Health Board a Cheryl Doherty v. North Western Health Board, věc C-372/07*).

Článek 22 bod 2 nařízení č. 44/2001 má být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na spor, v jehož rámci společnost namítá, že se smlouvy vůči ní nelze dovolávat z důvodu neplatnosti – pro porušení jejich stanov – usnesení jejich orgánů, které vedlo k uzavření této smlouvy (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 12. května 2011, *Berliner Verkehrsbetriebe (BVG), Anstalt des öffentlichen Rechts v. JPMorgan Chase Bank NA, Frankfurt Branch, věc C-144/10*).

Druhou výjimkou z obecného pravidla pro určení příslušnosti je podle čl. 24 nařízení č. 44/2001 stanovení příslušnosti na základě tzv. *konkludentní prorogace*. Jde o situace, kdy soud členské země, u něhož je žaloba podána, není příslušný podle jiných ustanovení tohoto nařízení, nicméně se příslušným k projednání a rozhodnutí věci stane tím, že se žalovaný řízení před tímto soudem účastní a nepřislušnost soudu nenamítne. Tento způsob určení příslušnosti, jak již bylo řečeno, neplatí ve věcech, pro které je stanovena příslušnost výlučná.

Pojem „účasti žalovaného na řízení“ je třeba vykládat ve světle vnitrostátní procesní úpravy soudu, u něž řízení probíhá. Okamžik, do kterého je třeba námitku nedostatku příslušnosti uplatnit, je rovněž třeba určit podle vnitrostátního práva soudu, který řízení vede. A to zejména v případě, kdy tato námitka je uplatněna před vnesením obrany ve věci samé. Soudní dvůr nicméně judikoval, že nepřechází-li námitka nedostatku příslušnosti obraně ve věci, v žádném případě nesmí být uplatněna později, než kdy byl učiněn úkon, který je podle vnitrostátní úpravy považován za první obranu, která byla soudu adresována. Pravidlo konkludentní prorogace platí i v případech, kdy účastníci mezi sebou uzavřeli prorogační úmluvu dle čl. 23 nařízení,

avšak námitka nedostatku příslušnosti nebyla na tomto základě vznesena (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 24. června 1981, *Elefanten Schuh GmbH v. Pierru Jacqumainovi, věc 150/80*, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 7. března 1985, *Hannelore Spitzley v. Sommer Exploitation SA., věc 48/84*).

Uplatněním námitky nedostatku příslušnosti právo žalovaného vylíčit pro případ, že nebude shledána důvodnou, současně i obranu ve věci samé, není dotčeno (*rozsudek Soudního dvora* ze 14. července 1983, *Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG a další v. Amministrazione del Tesoro dello Stato, věc 201/82*).

Třetí výjimku z obecného kritéria pro určení příslušnosti, jímž je bydliště (sídlo) žalovaného nařízení č. 44/2001, stanoví v čl. 8 až 21. Jde o tři okruhy sporů. Jednak o spory ve věcech pojištění, o spory ve věcech spotřebitelských smluv, uzavíraných spotřebitelem, které nesouvisejí s jeho profesionální nebo podnikatelskou činností, a o spory z pracovních smluv. V těchto případech je *zvláštní příslušnost* soudů upravena jako povinná. Tato speciální úprava je motivována zájmem na ochraně slabší strany ve sporu.

V *pojišťovacích věcech* lze pojistitele žalovat u soudů členské země, v níž má své bydliště (sídlo), či jiné členské země, ve které je bydliště žalobce, je-li jím pojistník, pojištěný či jiná oprávněná osoba. Ve věcech pojištění odpovědnosti nebo pojištění nemovitosti lze pojistitele žalovat u soudu místa, v němž nastala škodná událost.

Úprava zvláštní příslušnosti ve věcech pojištění se netýká sporů vzniklých mezi zajistitelem a zajištěným v rámci zajišťovací smlouvy (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. července 2000, *Group Josi Reinsurance Company SA v. Universal General Insurance Company /UGIC/, věc C-412/98*).

Odkaz obsažený v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na čl. 9 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení je třeba vykládat v tom smyslu, že instituce sociálního zabezpečení, která je zákonným nabyvatelem nároků při dopravní nehodě bezprostředně poškozeného, nemůže proti pojistiteli osoby údajně odpovědné za tuto nehodu, jenž je usazen v jiném členském státě, podat žalobu přímo u soudů členského státu, v němž je její sídlo (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. září 2009, *Vorarlberger Gebietskrankenkasse v. WGV-Schwäbische Allgemeine Versicherungs AG, věc C-347/08*).

Řízení o sporu třetích osob, mezi pojistiteli, jehož základem je vícenásobné pojištění, nepatří mezi věci, k jejichž projednání a rozhodnutí je příslušnost soudu upravena zvláštním způsobem. Tím, že pojištěný má k dispozici více příslušných soudů než pojistitel, a tím, že možnost uzavření prorogační úmluvy ve prospěch pojistitele je vyloučena, ustanovení zvláštní úpravy příslušnosti u pojištěných věcech odráží zájem na ochraně pojištěného, jenž je ve většině případů konfrontován s formulářovou smlouvou, o jejímž obsahu nelze dále jednat, a jenž je ekonomicky slabší stranou. Žádná zvláštní ochrana nemá opodstatnění v případech vztahů mezi podnikateli v pojišťovnictví, z nichž o žádném nelze mít za to, že je ve slabším postavení vůči ostatním (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. května 2005, *Groupement d'intérêt économique /GIE/ Réunion européenne a další v. Zurich España a Société pyrénéenne de transit d'automobiles /Soptrans/, věc C-77/04*).

Zvláštní úprava *ve věcech spotřebitelských smluv* dopadá na všechny smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a osobou podnikající v některém z členských států EU s výjimkou přepravních smluv, ledaže se jedná o přepravní smlouvu kombinující v jednotné ceně přepravu a ubytování. Ochrana je spotřebiteli poskytována v případě smluv o koupi movité věci na splátky, smluv o půjčce splatné ve splátkách či v případě jiných úvěrových obchodů, jejichž účelem je financování koupě takových věcí. V ostatních případech úprava dopadá na situace, kdy smlouva byla uzavřena s osobou, která podniká v členském státě, v němž se nachází bydliště spotřebitele, nebo jejíž podnikatelské aktivity jsou na tento členský stát zaměřeny. Spotřebitel je pak oprávněn podat žalobu u soudu členské země, kde je jeho bydliště, nebo u soudu členské země, kde se nachází sídlo jeho smluvního partnera. Smluvní partner spotřebitele však může žalobu podat pouze u soudů členské země, ve které je bydliště spotřebitele.

Je-li žalovaný spotřebitel neznámého pobytu a soud není s to zjistit ve smyslu čl. 59 místo jeho aktuálního bydliště, lze za předpokladu, že soud nemá informace o tom, že by skutečné bydliště žalovaného bylo mimo území EU, pro určení příslušného soudu, brát v úvahu místo jeho posledního známého bydliště (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. listopadu 2011, *Hypoteční banka, a. s., v. Udo Mike Lindner, věc C-327/10*).

Pro určení, zda podnikatel, jehož činnost je prezentována na jeho internetové stránce nebo na internetové stránce jeho zprostředkovatele, může být považován za podnikatele „zaměřujícího“ činnost na členský stát, na jehož území má spotřebitel své bydliště ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení, je třeba zjistit, zda před uzavřením smlouvy se spotřebitelem bylo možno z obsahu těchto internetových stránek a z jednání podnikatele dovodit, že zamýšlel obchodovat se spotřebiteli s bydlištěm v jednom či ve více členských státech, včetně členského státu, ve kterém má spotřebitel bydliště, v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s nimi smlouvu.

Skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že činnost podnikatele je zaměřena na členský stát, v němž se nachází bydliště spotřebitele, jsou mj.: mezinárodní povaha jeho podnikání, popis cestovních tras s počátkem v jiných členských státech do místa jeho podnikání (sídla), použití jiného jazyka či jiné měny, než které jsou obvykle používány v členském státě, v němž má podnikatel sídlo, s možností provést rezervaci a potvrdit ji v tomto jiném jazyce, uvedení telefonického spojení s mezinárodním předčíslem, existence vydajů na službu sponzorovaných odkazů na internetu s cílem usnadnit spotřebitelům s bydlištěm v jiných členských státech přístup na stránku podnikatele nebo jeho zprostředkovatele, použití jiného názvu domény prvního řádu, než je název domény členského státu, v němž má podnikatel sídlo, uvedení mezinárodní klientely složené ze zákazníků s bydlištěm v jiných členských státech. Je na vnitrostátních soudech, aby v tomto směru provedly dokazování.

Na druhou stranu samotná přístupnost internetové stránky podnikatele nebo jeho zprostředkovatele v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, k přijetí takového závěru nepostačuje. Totéž platí o uvedení elektronické adresy či jiných kontaktních údajů nebo o použití jazyka či měny, které jsou obvykle používány v členském státě, v němž má podnikatel sídlo (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 7. prosince 2010, *Peter Pammer v. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG, věc C-585/08, a Hotel Alpenhof GesmbH v. Oliver Heller, věc C-144/09 /spojené věci C-585/08 a C-144/09/*).

V situaci, kdy se spotřebitel podle práva členského státu, na jehož území má své bydliště, u soudu příslušného podle místa svého bydliště domáhá, aby bylo společností provozující zásilkový prodej usazené v jiném členském státě uloženo vyplatit mu výhru, kterou údajně získal,

- pokud tato společnost za účelem jeho pobídnutí k uzavření smlouvy zaslala dopis adresovaný jemu osobně, který u něj mohl vyvolat dojem, že mu bude vyplacena výhra, požádá-li o její vyplacení zpětným odesláním „potvrzení o uplatnění výhry“ přiloženého k tomuto dopisu,
- aniž by vyplacení této výhry záviselo na objednání výrobků nabízených touto společností k prodeji nebo na zkušební objednávce,

je pravidla o příslušnosti stanovená nařízením č. 44/2001 nutno vykládat následujícím způsobem:

- taková žaloba spotřebitele spadá pod čl. 15 odst. 1 písm. c) uvedeného nařízení za podmínky, že prodávající se jakožto podnikatel právně zavázal tuto výhru spotřebiteli vyplatit;
- není-li tato podmínka splněna, ustanovení čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001 se na takovou žalobu vztahuje pouze za podmínky, že spotřebitel u tohoto prodávajícího zboží skutečně objednal.

Článek 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001 totiž vyžaduje, aby mezi spotřebitelem a osobou provozující profesionální nebo podnikatelskou činnost byla uzavřena smlouva. K tomu, aby smlouva ve smyslu tohoto ustanovení vznikla, je nezbytné, aby se prodávající zavázal předložením závazné nabídky, co do rozsahu a předmětu dostatečně jasně a určité pro vznik smluvního vztahu, to znamená tím, že vyjádří bezpodmínečnou vůli vyplatit předmětnou výhru spotřebitelům, kteří o to požádají. V případě neexistence takového závazku se čl. 15 odst. 1 písm. c) použije jen za podmínky, že klamavý příslib výhry byl následován uzavřením smlouvy mezi spotřebitelem a společností provozující zásilkový prodej, doložené objednávkou učiněnou u této společnosti (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. května 2009, *Renate Ilsinger v. Martin Dreschers, věc C-180/06*).

Jak vyplývá z *rozsudku Soudního dvora* ze dne 6. září 2012, *Mühlleitner, věc C-190/11*, čl. 15 odst. 1 písm. c) nevyžaduje, aby smlouva mezi spotřebitelem a podnikatelem byla uzavřena na dálku. Toto rozhodnutí prakticky znamená, že spotřebitel může podat proti zahraničnímu obchodníku žalobu u svého vnitrostátního soudu, i když sporná smlouva nebyla uzavřena na dálku; fakt, že spotřebitel vycestoval za účelem podepsání smlouvy do členského státu obchodníka, nevylučuje příslušnost soudů členského státu spotřebitele.

Ve vztazích založených pracovními smlouvami může zaměstnanec žalovat zaměstnavatele buďto u soudů členského státu, kde se nachází bydliště (sídlo) zaměstnavatele, nebo u soudů členské země, ve které zaměstnanec svou práci pro zaměstnavatele obvykle vykonává. Je-li míst obvyklého výkonu práce víc, příslušným k projednání věci je soud místa, kde se nachází provozovna, která zaměstnance najala. Zaměstnavatel, který nemá domicil v členském státě, ale má zde umístěnou pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu, je považován za osobu s bydlištěm či sídlem v této zemi. Zaměstnavatel může žalovat zaměstnance výhradně u soudů země, ve které má zaměstnanec bydliště.

Projevem respektu vůči smluvní volnosti stran je v čl. 23 nařízení č. 44/2001 zakotvená možnost založit příslušnost soudu té které členské země k projednání věci dohodou stran v podobě tzv. *prorogační úmluvy*. Nedohodnou-li se strany jinak, je takto sjednaná příslušnost vylučná. Jde o čtvrtou a poslední výjimku z obecného pravidla pro určení soudní příslušnosti ve věcech občanských a obchodních. Existenci takové smlouvy není třeba v řízení zkoumat z úřední povinnosti, ale pouze k námitce účastníka. Prorogační

úmluva je vyloučena v případech, pro které je stanovena příslušnost výlučná (čl. 22), a v případě, že úmluva by byla v rozporu se zvláštní úpravou prorogačních úmluv ve věcech pojištění, ve věcech spotřebitelských smluv a individuálních pracovních sporů, obsaženou v člancích 13, 17 a 21 tohoto nařízení.

Platnost prorogační úmluvy se posuzuje podle čl. 23 nařízení, a nikoliv podle pravidel stanovených v tomto směru vnitrostátním právem. Jedná se o tzv. uzavřený režim (*self-contained regime*). Úmluva musí být uzavřena písemně nebo ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi stranami, nebo v mezinárodním obchodě ve formě odpovídající zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát. Alespoň jedna ze stran musí mít bydliště (sídlo) na území členské země EU. Posoudí-li soud jedné členské země namítanou prorogační úmluvu jako neplatnou a pokračuje v řízení, nelze takový závěr přezkoumávat v řízení u soudu jiné členské země, ale je třeba jej uznat a respektovat.

Požadavek písemné formy je naplněn v případě, že prorogační dohoda je součástí všeobecných podmínek vytištěných na rubu smlouvy za předpokladu, že smlouva, podepsaná oběma stranami, obsahuje výslovný odkaz na tyto všeobecné podmínky (*rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1976, Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani s.n.c. v. Riwa Polstereimaschinen GmbH., věc 24-76*).

Formální požadavky pro uzavření prorogační úmluvy jsou splněny, pokud je zjištěno, že příslušnost byla určena ústní dohodou, že písemné potvrzení takové dohody jednou ze stran bylo obdrženo druhou stranou a že tato strana nicého nenamítala (*rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 1985, F. Berghofer GmbH & Co. KG v. ASA SA., věc 221/84*).

Obsahuje-li pojistná smlouva uzavřená mezi pojistitelem a pojistníkem ve prospěch třetí osoby ujednání o prorogaci týkající se i potenciálních sporů zahájených takovou třetí osobou, tato třetí osoba, byť sama takové ujednání nepodepsala, je oprávněna se jej dovolávat za předpokladu, že mezi pojistitelem a pojistníkem byl požadavek písemné formy ujednání o příslušnosti naplněn a že souhlas pojistitele v tomto směru je zjevně dán (*rozsudek Soudního dvora ze dne 14. července 1983, Gerling Konzern Speziale Kreditversicherungs-AG a další v. Amministrazione del Tesoro dello Stato, věc 201/82*).

Souhlas smluvních stran s prorogační doložkou se považuje za daný, odpovídá-li jejich jednání mezinárodním obchodním zvyklostem v oblasti, v níž podnikají (ty jim jsou či by měly být známy). Existence takové zvyklosti je dána, pokud podnikatelé v této oblasti je při uzavírání smluv určitého druhu všeobecně a pravidelně dodržován určitý způsob jednání. Ten přitom nemusí být dodržován v konkrétních zemích, natož ve všech členských státech. Zvláštní způsob publicity (být ta v případech zpřístupněných standardizovaných znění prorogačních doložek může přispět k prokázání, že určitý způsob jednání je všeobecně a pravidelně dodržován) nemůže být požadován ve všech případech. Zpochybnění způsobu jednání, které představuje zvyklost, před soudem takovému jednání kvalitu zvyklosti neodnímá. Konkrétní požadavky, které zahrnuje pojem „ve formě, která odpovídá“, je třeba zhodnotit výlučně ve světle obchodních zvyklostí v dané oblasti mezinárodního obchodu, aniž se berou v úvahu požadavky případně stanovené vnitrostátním právem. Znalost zvyklosti je třeba hodnotit ve vztahu mezi původními stranami prorogační úmluvy; jejich národnost je bez významu. Tato znalost je dána, je-li v oblasti, v níž strany podnikají, při uzavírání smlouvy určitého druhu konkrétní způsob jednání všeobecně a pravidelně dodržován a lze jej považovat za zavedenou zvyklost. Otázka volby soudu v prorogační úmluvě smí být hodnocena jen podle kritérií upravených citovanou normou. Úvahy o vztazích mezi určeným soudem a předmětem sporu, o platnosti ujednání či úvahy vedené hmotněprávní úpravou odpovědnosti jsou v tomto směru bez významu (*rozsudek Soudního dvora ze dne 16. března 1999, Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA v. Hugo Trumpy SpA., věc C-159/97, rozsudek Soudního dvora ze dne 20. února 1997, Mainschiffahrts-Genossenschaft eG/MSG/ v. Les Gravières Rhénanes SARL., věc C-106/95*).

Prorogační úmluva týkající se sporů mezi společností a jejími akcionáři může být obsažena ve stanovách této společnosti. Je závazná pro všechny akcionáře bez ohledu na to, jakým způsobem akcie nabyli, za předpokladu, že stanovy společnosti jsou uloženy na místě, kam má akcionář přístup, nebo ve veřejném rejstříku (sbírce listiny). Je na vnitrostátním soudu, který je příslušný v tomto směru, aby interpretoval tuto úmluvu za účelem zjištění, které spory pokrývá (*rozsudek Soudního dvora ze dne 10. března 1992, Powell Duffryn plc v. Wolfgangu Petereitovi, věc C-214/89*).

Ve vztahu mezi dopravcem a držitelem náložního listu jsou podmínky stanovené pro ujednání o příslušnosti splněny za předpokladu, že prorogační úmluva byla platně uzavřena mezi dopravcem a odesílatelem a že podle relevantní vnitrostátní úpravy tato třetí osoba nabytím náložního listu vstoupila do práv a povinností odesílatele (*rozsudek Soudního dvora ze dne 19. června 1984, Partenreederei ms. Tilly Russ a Ernest Russ v. NV Haven- & Vervoerbedrijf Nova a NV Goeminne Hout, věc 71/83, viz také rozsudek Soudního dvora ze dne 9. listopadu 2000, Coreck Maritime GmbH v. Handelsveem BV a další, věc C-387/98*).

Není třeba, aby soud příslušný k projednání a rozhodnutí věci byl zjištělný z dohody přímo. Stačí, stanoví-li dohoda dostatečně určitá objektivní kritéria, na jejichž základě má být tento soud určen (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. listopadu 2000, *Coreck Maritime GmbH v. Handelsveem BV a další, věc C-387/98*).

Platně uzavřenou prorogační úmluvou určený soud má výlučnou pravomoc k posouzení otázky platnosti smlouvy, ve které je prorogační doložka obsažena (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 3. července 1997, *Francesco Benincasa v. Dentalkit Srl., věc C-269/95*).

Není-li příslušnost soudu dána podle uvedených pravidel, tedy jako výlučná, v podobě konkludentní prorogace, jako zvláštní v případech spotřebitelských smluv, pracovněprávních vztahů a ve věcech pojištění či prorogační úmluvou stran sporu, k projednání a rozhodnutí věci je bez ohledu na státní příslušnost účastníků, jak již bylo řečeno, *obecně příslušný* soud určený podle bydliště (čl. 59 nařízení) nebo sídla, ústředí nebo hlavní provozovny (čl. 60 nařízení) žalovaného. Věcně a místně příslušný soud se určí podle vnitrostátního práva země, jejíž soudy jsou podle čl. 2 odst. 1 příslušné.

To, zda se místo bydliště nebo sídla žalovaného nachází v této členské zemi, soud, u něhož byla žaloba podána, určí podle vlastního vnitrostátního práva bez ohledu na to, zda má žalovaný bydliště či sídlo i v jiné členské zemi. Nemá-li účastník bydliště v zemi, u jejíhož soudu byla žaloba podána, soud za účelem zjištění, zda účastník má bydliště v jiné členské zemi, aplikuje její vnitrostátní právo. K určení, zda má trust sídlo v členském státě, u jehož soudů byla žaloba podána, použije soud pravidel svého mezinárodního práva soukromého. Ta aplikuje i v případech, že žalovaný nemá bydliště v členském státě EU. V takovém případě se totiž soudní příslušnost určí podle vnitrostátních pravidel země, kde byla žaloba podána (ledaže jde o příslušnost výlučnou ve smyslu čl. 22 nebo založenou prorogační úmluvou dle čl. 23).

Bydliště žalovaného zde slouží jako kritérium pro určení mezinárodně příslušného soudu podle nařízení č. 44/2001, a nikoliv jako podmínka aplikace tohoto nařízení (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. listopadu 2011, *Hypoteční banka, a. s., v. Udo Mike Lindner, věc C-327/10*). Nelze se tedy bezvýhradně ztotožnit s názorem *Nejvyššího soudu ČR*, vyjádřeném v jeho *usnesení* ze dne 26. 5. 2011, *sp. zn. 33 Cdo 2485/2008*, podle kterého, je-li v řízení s mezinárodním prvkem žalovaný neznámého pobytu, je třeba s poukazem na § 86 o. s. ř. soudní příslušnost určit podle vnitrostátních procesních pravidel České republiky.

Je-li bydliště žalovaného neznámé, za předpokladu, že nařízení č. 44/2001 je aplikovatelné, úprava v něm obsažená nebrání aplikaci vnitrostátních procesních pravidel umožňujících v zájmu zabránit odepření spravedlnosti vedení řízení vůči osobě, která se řízení neúčastní a jejíž pobyt není znám (tedy ustanovení opatrovníka takové osobě). Jistěže za předpokladu, že navzdory veškerému v souladu s principy náležitě péče a dobré víry uskutečněnému pátrání po pobytu žalovaného se jej najít nepodařilo (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. listopadu 2011, *Hypoteční banka, a. s., v. Udo Mike Lindner, věc C-327/10*).

Podle čl. 2 odst. 2 nařízení platí pro osoby, které nejsou státními příslušníky členského státu, v němž mají bydliště, stejná pravidla jako pro státní příslušníky této země. Bez ohledu na to, zda jde o žalobce či žalovaného, je tímto ustanovením zakotvena zásada *rovného zacházení s cizinci* s bydlištěm v zemi, ve které se nachází sídlo soudu. Pro takového cizince tedy platí stejná pravidla pro určení soudní příslušnosti jako pro státní příslušníky této země s bydlištěm v ní. Článek 2 nařízení lze aplikovat i v řízení, jehož účastníci mají svá bydliště v členském státě, u jehož soudu řízení probíhá, a jejichž spor má určitou vazbu na třetí, nikoliv členský stát. Článek 2 totiž upravuje také vztahy mezi soudy jedné členské země a soudy nečlenské země a nikoliv jen vztahy mezi soudy několika členských zemí navzájem (srov. výklad Bruselské úmluvy z roku 1968 v *rozsudku Soudního dvora* ze dne 1. března 2005, *Andrew Owusu v. N. B. Jackson, jednající pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“, a další, věc C-281/02*).

Úprava obsažená v kapitole II nařízení v zásadě platí v případech, kdy žalovaný má bydliště nebo sídlo na území členského státu, a to i v případech, že žalobce má bydliště či sídlo ve státě, který není členem EU. Pouze ve výjimečných případech předmětná úprava výslovně příslušnost k projednání věci staví na tom, aby bydliště či sídlo žalobce bylo na území členského státu (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. července 2000, *Group Josi Reinsurance Company SA v. Universal General Insurance Company IUGIC, věc C-412/98*).

Nařízení č. 44/2001 brání soudu členské země vyslovit nedostatek své příslušnosti s tím, že soud nečlenské země by byl vhodnější k projednání věci i v případě, že příslušnost soudu žádné další členské země není dána nebo že žádný z prvků v řízení obsažených nemá žádnou souvislost s jinou členskou zemí. Předmětná úprava totiž žádnou výjimku opírající se o námitku *forum non conveniens* neupravuje. Připuštění této námítky je s to negativně ovlivnit předvídatelnost pravidel pro určení příslušnosti, a tudíž mít za následek porušení principu právní jistoty. Připuštění námítky *forum non conveniens* by oslabilo jednotnou aplikaci takto upravených jurisdikčních pravidel a právní ochranu osob usazených v EU (srov. výše, *věc C-281/02*).

Vedle *obecně příslušného soudu* dle čl. 2 nařízení má žalobce v některých případech možnost podat žalobu i u jiného soudu, než kde se nachází bydliště (sídlo) žalovaného. *Příslušnost na výběr danou* upravují čl. 5, 6 a 7 tohoto nařízení. Předpokladem jejich použití je dostatečně významný vztah mezi předmětem řízení a soudem, který má věc projednat z pohledu efektivity co do shromažďování důkazů a vedení řízení (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 30. listopadu 1976, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA., věc 21-76*).

Soudem na výběr daným je podle čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 ve věcech, jejichž předmětem je *smlouva nebo nároky ze smlouvy*, především soud určený podle místa plnění závazku ze smlouvy. Jde o úpravu, která v praxi co do svého výkladu působí obtíže. Dosavadní rozsáhlá judikatura Soudního dvora přitom ani zdaleka neřeší všechny problémy, které při aplikaci vznikají. Vyplývá z ní nicméně, že samotný pojem sporu, jehož předmětem je smlouva nebo nároky ze smlouvy, je třeba vykládat autonomně (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 22. března 1983, *Martin Peters Bauunternehmung GmbH v. Zuid Nederlandse Aannemers Vereining, věc C-34/82*). S ohledem na to, že pojem nároků ze smlouvy právní řády jednotlivých členských zemí vykládají různě, je to v zájmu zajištění jednotného výkladu nařízení č. 44/2001 a rovnosti práv a povinností upravených tímto nařízením závěr zcela logický. Ačkoliv žádný obecný návod pro posouzení toho, co pojem „nároků ze smlouvy“ zahrnuje, nebyl vytvořen, jednotlivá rozhodnutí Soudního dvora případ od případu naznačují kritéria pro posouzení, kdy se o takový nárok jedná a kdy nikoliv (viz také důvodovou zprávu k Luganské úmluvě z 30. 10. 2007, Úřední věstník EU z 23. 12. 2009, č. C 319/1 odst. 42 a násled.).

Žalobce se může dovolávat soudní příslušnosti podle místa plnění smlouvy dle čl. 5 odst. 1, i když existence (platnost) smlouvy, o níž se nárok opírá, je mezi účastníky sporná. V případech spadajících pod úpravu čl. 5 odst. 1 vnitrostátní soud zabývající se otázkami nároků ze smlouvy je příslušný k hodnocení jednotlivých prvků, jejichž existence vede k závěru o uzavření smlouvy, neboť takové hodnocení je nezbytné k posouzení otázky příslušnosti daného soudu (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 4. března 1982, *Effer SpA v. Hans-Joachim Kantner, věc 38/81*).

Žaloba, kterou se spotřebitel domáhá podle právních předpisů členského státu, na jehož území má své bydliště, uložení povinnosti společnosti provozující zásilkový prodej se sídlem v jiném členském státě vyplácet mu výhru údajně jím získanou, má smluvní povahu ve smyslu čl. 5 odst. 1 za podmínky, že jednak tato společnost za účelem přimět spotřebitele k uzavření smlouvy mu zaslala jmenovitě určený dopis, který mohl vyvolat dojem, že mu bude vyplacena výhra, pokud zašle zpět „oznámení o uplatnění výhry“ přiložené k tomuto dopisu, a že spotřebitel přijal podmínky stanovené prodávajícím a skutečně požádal o vyplacení slíbené výhry. Na tento výklad nemá žádný vliv za situace, kdy uvedená zásilka obsahovala také reklamní katalog výrobků této společnosti s formulářem „nezávazná zkušební objednávka“, okolnost, že vyplacení výhry není závislé na objednavce zboží a že spotřebitel ve skutečnosti žádnou objednávku neučinil (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 20. ledna 2005, *Petra Engler v. Janus Versand GmbH., věc C-27/02*).

V případě žaloby na náhradu škody je na vnitrostátním soudu, aby posoudil, zda podle (hmotného) práva, jímž se smlouva řídí, jde o samostatný smluvní závazek, či o závazek nahrazující porušené smluvní ujednání (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 6. října 1976, *A. De Bloos, SPRL v. Société en commandite par actions Bouyer, věc 14-76*).

Ustanovení čl. 5 odst. 1 se nepoužije v situaci, kdy místo plnění závazku nelze zjistit, neboť spočívá v závazku zdržet se jednání, jež není geograficky omezeno. Pak se příslušnost určí dle čl. 2 odst. 1 (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. února 2002, *Besix SA v. Wasserreinigungsbau A. Kretzschmar GmbH & Co. KG /WABAG/ a Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & KG /Plafog/, věc C-256/00*).

Článek 5 odst. 1 neplatí v případě nároků z vad zboží nebo v případě žalob týkajících se jeho nevhodnosti k zamýšlenému použití mezi kupujícím a výrobcem zboží, jenž není zároveň prodávajícím tohoto zboží. Tato úprava totiž nepokrývá situace, ve kterých chybí svobodně přijatý závazek jedné strany vůči druhé (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. června 1992, *Jakob Handte & Co. GmbH v. Traitements mécano-chimiques des surfaces SA., věc C-26/91*).

Místo plnění závazku ve smyslu čl. 5 odst. 1 je třeba určit podle hmotného práva, které upravuje sporný závazek, stanoveného podle odpovídajících norem mezinárodního práva soukromého. Jurisdikční pravidla odchylná se od úpravy obsažené v čl. 2 nařízení, jako jsou ta, upravená v čl. 5 odst. 1, mají být vykládána tak, aby běžně informovaný žalovaný mohl rozumně předpokládat, u kterého jiného soudu, než je ten, kde bydlí (sídli), může být žalován (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 28. září 1999, *GIE Groupe Concorde a další v. Capitaine commandant le navire Subadiwarno Panjan a další, věc C-440/97*).

Podle čl. 5 odst. 1 není jeden a týž soud příslušný k projednání celé věci, jejímž předmětem jsou dva závazky stejné váhy z jedné smlouvy, v případě, že podle odpovídající kolizní úpravy jeden z těchto závazků má být splněn v místě, kde se řízení koná, a druhý v jiném členském státě (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 5. října 1999, *Leathertex Divisione Sintetici SpA v. Bodetex BVBA*, věc C-420/97).

Ústní ujednání o místě plnění, které je určeno nikoli za účelem stanovení místa plnění závazku, ale za účelem určení příslušných soudů, nespadá pod čl. 5 odst. 1 nařízení, ale pod čl. 23 nařízení, a je platné pouze v případě splnění tam stanovených podmínek. Zatímco strany mohou i bezformální dohodou stanovit místo plnění smluvního závazku jinak, než jak je upraveno hmotným právem, nejsou na druhou stranu oprávněny, s ohledem na strukturu založenou nařízením, stanovit (motivovány výhradně zájmem na určení příslušného soudu) místo plnění, které nemá žádnou skutečnou vazbu se smlouvou a kde by závazky ze smlouvy při respektování jejího obsahu splněny být nemohly (viz výše, věc C-106/95).

Žaloba, kterou se příjemce zboží, které bylo v průběhu přepravy po moři a po zemi poškozeno, nebo kterou se jeho pojistitel, na něhož práva příjemce zboží subrogací přešla poté, co mu vyplatil náhradu, domáhá náhrady škody na základě konosamentu nikoliv proti osobě, která tuto listinu vydala, ale proti osobě, kterou žalobce považuje za skutečného dopravce, nespadá do působnosti čl. 5 odst. 1, neboť předmětný konosament nedokládá existenci svobodně založeného závazkového vztahu mezi příjemcem zboží a žalovaným (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. října 1998, *Réunion européenne SA a další v. Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a Capitaine commandant le navire Alblasgracht V002*, věc C-51/97).

Dosud dostupnou judikaturou zůstává neřešený např. problém spočívající v otázce, ve kterých případech s mezinárodním prvkem, pokud vůbec, lze určit příslušnost soudu podle čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001 na základě platebního místa *směnky* nebo (v těch výjimečných případech, kdy jsou takové nároky u soudu uplatněny) *šeku*, a to ať už v takové listině uvedeného, či z hmotněprávní úpravy dovozeného. Jde samozřejmě pouze o situace, kdy se toto místo liší od místa bydliště žalovaného ve smyslu čl. 2 odst. 1 nařízení č. 44/2001. Při splnění podmínek dosud Soudním dvorem pro aplikaci úpravy obsažené v čl. 5 odst. 1 judikovaných nelze v zásadě namítat nic proti tomu, aby bylo toto pravidlo pro určení soudní příslušnosti aplikováno i ve směnečných či šekových věcech. Z ohledem na množství závazků, které mohou v závislosti na konkrétní situaci ze směnky či šeku vzniknout, lze však předpokládat, že odpověď bude záviset na konkrétních okolnostech sporu a ve vztahu k různým nárokům nemusí být stejná.

Vydjeme-li z toho, že vydání směnky či šeku jako cenných papírů pravidelně předchází jistá dohoda mezi dlužníkem a věřitelem, a z toho, že podle dosavadní judikatury Soudního dvora je předpokladem aplikace čl. 5 odst. 1 závazek svobodně přijatý jednou stranou vůči druhé, lze dospět k závěru, že příslušnost soudu určeného podle platebního místa směnky či šeku jakožto „místa plnění závazku“ by dána byla. Ve směnečných věcech tomu tak může být ve vztahu mezi remitentem a výstavcem směnky vlastní. Jen stěží by však bylo možno dovést aplikaci čl. 5 odst. 1 v případě nároku indosatáře vůči výstavci směnky vlastní, kdy převod směnky žádná podobná dohoda nedoprovází. Pak je třeba příslušný soud určit dle čl. 2 odst. 1 nařízení. Přímý závazkový vztah dále sotva lze automaticky dovést mezi remitentem a směnečníkem (příjemcem) u směnky cizí, leda by šlo o cizí směnku na vlastní řád výstavce či o zastřenou směnku vlastní. Podobně ne vždy lze určit existenci přímého závazkového vztahu (směnku doprovázejícího) mezi majitelem směnky a směnečným rukojmím (srov. např. Jan Kropholler, *Europäisches Zivilprozeßrecht*, 2005, Art. 5 para 19; Reinhold Geimer, Rolf A. Schütze, *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, 2004, Art. 5 para 49; Peter F. Schlosser, *Europäisches Zivilprozeßrecht*, 2003, Art. 5 para 6.; Birgit Bachmann, *IPRax*, 1997, 153, 155, 237 a násl.; Dieter Martiny, *Internationale Zuständigkeit für „vertragliche Streitigkeiten“ in Einheit und Vielfalt des Rechts*. Festschrift für Reinhold Geimer zum 65. Geburtstag, 2002, str. 641–668).

Aktuálně je otázka, zda lze pojem nároků ze smlouvy obsažený v čl. 5 odst. 1, písm. a) nařízení č. 44/2001 (či pojem věcí týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, použitý v čl. 15 odst. 1) interpretovat tak, že zahrnuje i nároky ze směnky je Soudním dvorem EU řešena ve věci C-419/11, *Česká spořitelna, a. s. v. Gerald Feichter*.

Čl. 5 odst. 1 písm. b) nařízení upravuje autonomní definici místa plnění závazku z dvou smluvních typů pro případ, že místo plnění nebylo ve smlouvě sjednáno. V případě *prodeje zboží* je to místo, kam zboží bylo ve skutečnosti dodáno nebo podle smlouvy dodáno být mělo. V případě *poskytování služeb* je to místo, kde služby byly nebo měly být poskytnuty. Co se týká rozhodného práva, podle čl. 17 preambule nařízení č. 593/2008, nedojde-li k jeho volbě, měly by být pojmy „poskytování služeb“ a „prodej zboží“ při aplikaci článku 5 nařízení č. 44/2001 a – vztahuje-li se tato úprava na danou věc – při aplikaci nařízení č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), vykládány stejným způsobem.

Článek 5 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 je dle názoru Soudního dvora třeba vykládat v tom smyslu, že smlouvy, jejichž předmětem je dodání zboží, které má být vyrobeno nebo zhotoveno, musí být kvalifikovány jako „prodej zboží“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. b), první odrážky, tohoto nařízení, i když kupující stanovil určité požadavky ohledně pořízení, zpracování a dodání zboží, aniž by poskytl materiál pro jeho výrobu nebo zhotovení, a dodavatel je odpovědný za kvalitu a soulad zboží se smlouvou.

V případě zásilkového prodeje musí být místo, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno, určeno na základě ustanovení této smlouvy. Pokud nelze místo dodání určit na tomto základě bez odkazu na odpovídající hmotné právo, je tímto místem místo fyzického předání zboží, na základě něhož kupující nabyl nebo měl nabýt oprávnění skutečně s tímto zbožím nakládat v konečném místě určení prodeje (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 25. února 2010, *Car Trim GmbH v. KeySafety Systems Srl*, věc C-381/08).

V případě zásilkového prodeje místo, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno, je třeba ve smyslu ustanovení článku 5 bod 1 písm. b), první odrážka, nařízení č. 44/2001 určit na základě obsahu této smlouvy. Za tím účelem je soud členské země povinen vzít v úvahu všechna relevantní ujednání obsažená v této smlouvě, která mohou toto místo vymezit, jakož i podmínky obecně uznávané a používané na základě mezinárodních obchodních zvyklostí, jako jsou Incoterms. Nelze-li místo dodání určit tímto způsobem, bez použití hmotného práva, jímž se smlouva řídí, je místem dodání místo, kde došlo k vlastnímu předání zboží, na jehož základě kupující nabyl nebo měl nabýt oprávnění skutečně s tímto zbožím v místě plnění nakládat (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. června 2011, *Electrosteel Europe SA v. Edil Centro SpA*, věc C-87/10).

Úprava v čl. 5 odst. 1 písm. b), první odrážka, platí i v případech, kdy ve stejném členském státě je dáno několik míst plnění. V tomto případě je soudem příslušným k rozhodnutí o všech nárocích ze smlouvy o prodeji zboží soud, v jehož obvodu se nachází místo hlavního plnění, které musí být určeno v závislosti na ekonomických kritériích. Při neexistenci určujících kritérií pro zjištění místa hlavního plnění může žalobce podat žalobu u soudu místa plnění podle své volby (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 3. května 2007, *Color Drack GmbH v. Lexx International Vertriebs GmbH*, věc C-386/05).

Pravidlo o zvláštní příslušnosti ve smluvních věcech, stanovené v čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001, je odůvodněno úzkou vazbou mezi smlouvou a soudem, který má o sporu z ní rozhodovat. V případě více míst poskytování služeb v několika členských státech, ve světle požadavku úzkého vztahu a požadavku předvídatelnosti, je třeba najít místo, které zajišťuje nejužší vztah mezi dotčenou smlouvou a příslušným soudem, zejména místo, kde podle této smlouvy má dojít k hlavnímu poskytování služeb (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. července 2009, *Peter Rehder v. Air Baltic Corporation*, věc C-204/08).

Článek 5 bod 1 písm. b), druhá odrážka, nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat tak, že v případě poskytování služeb v několika členských státech je soudem příslušným k rozhodnutí o všech nárocích ze smlouvy soud, v jehož obvodu se nachází místo, v němž je poskytována většina služeb. Pro smlouvu o obchodním zastoupení je takovým místem místo, ve kterém je podle smlouvy poskytována většina služeb obchodního zástupce, a není-li takové místo ve smlouvě určeno, je jím místo faktického plnění smlouvy. Nelze-li toto místo určit podle těchto kritérií, je jím místo podnikání (sídlo) obchodního zástupce (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. března 2010, *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH v. Silva Trade SA*, věc C-19/09).

Článek 5 odst. 1 písm. b), druhá odrážka, nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat v tom smyslu, že v případě letecké dopravy osob z jednoho členského státu do jiného, uskutečňované na základě smlouvy uzavřené s jedinou leteckou společností, která je skutečným dopravcem, je soudem příslušným k rozhodnutí o návrhu na náhradu škody, který se zakládá na této smlouvě a na nařízení č. 261/2004 podle volby žalobce, soud, v jehož obvodě se nachází místo odletu nebo místo příletu letadla, tak jak jsou tato místa sjednána v uvedené smlouvě. V tomto ohledu službami, jejichž poskytování odpovídá plnění závazků vyplývajících ze smlouvy o letecké přepravě osob, jsou registrace, nástup cestujících a jejich přijetí na palubě v místě odletu sjednaném ve smlouvě, odlet letadla ve stanovenou hodinu, přeprava cestujících a jejich zavazadel z místa odletu do místa příletu, zaopatření cestujících během letu a nakonec jejich bezpečný výstup v místě přistání a v hodinu sjednanou v této smlouvě. Jedinými místy, která mají přímou vazbu s těmito službami, jsou přitom místa odletu a příletu letadla a musejí být chápána jako místa sjednaná v příslušné smlouvě o přepravě. Letecká doprava představuje, již z důvodu své povahy, služby poskytované nedělitelným a jednotným způsobem, a to z místa odletu do místa příletu letadla, takže v takových případech není možné rozlišit určitou část poskytování služby, která by představovala hlavní plnění, jež bylo poskytnuto v konkrétním místě. Každé z obou těchto míst má dostatečně blízkou vazbu ke skutkovým okolnostem sporu, a tudíž zaručuje úzký vztah mezi smlouvou a příslušným soudem v souladu s požadavky úzkého

vztahu a předvídatelnosti, které jsou naplňovány prostřednictvím koncentrace soudní příslušnosti do místa poskytování služeb a prostřednictvím určení jednotné soudní příslušnosti pro veškeré nároky ze smlouvy (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. července 2009, *Peter Rehder v. Air Baltic Corporation, věc C-204/08*).

Článek 5 odst. 1 písm. b), druhou odrážku, nařízení č. 44/2001 se utno vykládat v tom smyslu, že smlouva, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytuje za úplatu svému smluvnímu partnerovi právo k jeho užívání, není smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení. Pojem „služby“ znamená přinejmenším to, že strana, která ji poskytuje, vykonává za úplatu určitou činnost. Smlouva, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytuje svému smluvnímu partnerovi za úplatu právo k jeho užívání, však takovouto činnost v sobě nezahrnuje, neboť poskytnutím užívacího práva majitel práva duševního vlastnictví neposkytuje žádné plnění, ale zavazuje se pouze umožnit svému smluvnímu partnerovi jeho volné užívání. Tento závěr není možné zpochybnit argumenty založenými na výkladu pojmu „služby“ podle článku 50 Smlouvy o ES nebo na definici tohoto pojmu ve směrnících o daní z přidané hodnoty ani domnělou potřebou široce vymezit rozsah působnosti čl. 5 odst. 1 písm. b) ve vztahu k čl. 5 odst. 1 písm. a).

Zaprvé žádná skutečnost vycházející ze smyslu nebo systematiky nařízení č. 44/2001 nevyžaduje, aby pojem „poskytování služeb“, uvedený v čl. 5 odst. 1 písm. b), druhé odrážce, tohoto nařízení, byl vykládán podle kritérií vymezených Soudním dvorem v oblasti volného pohybu služeb ve smyslu článku 50 Smlouvy o ES. Zadruhé, na rozdíl od definice tohoto pojmu ve směrnících o daní z přidané hodnoty, která je negativní a již ze své povahy nutně široká, v rámci čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se v případech, kdy se nejedná o smlouvu o prodeji zboží, soudní příslušnost neurčuje pouze podle pravidel, která platí pro smlouvy o poskytování služeb. Podle čl. 5 odst. 1 písm. c) tohoto nařízení se v případě smluv, které nejsou ani smlouvami o prodeji zboží, ani smlouvami o poskytování služeb, použije článek 5 odst. 1 písm. a). Zatřetí, ze systematiky čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001 je zřejmé, že zákonodárce Společenství přijal rozdílná pravidla pro určení soudní příslušnosti v případě smluv o prodeji zboží a smluv o poskytování služeb na straně jedné a v případě jakýchkoli jiných smluv, které nejsou tímto nařízením zvlášť upraveny, na straně druhé. Rozšíření rozsahu působnosti čl. 5 odst. 1 písm. b), druhé odrážky, nařízení č. 44/2001 by vedlo k obcházení vůle zákonodárce Společenství v tomto směru a narušilo by účinnost úpravy obsažené v čl. 5 odst. 1 písm. c) a písm. a).

Při určení soudu příslušného podle čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 k rozhodnutí o žalobě na zaplacení úplaty dlužné podle smlouvy, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytl svému smluvnímu partnerovi oprávnění k užívání tohoto práva, je třeba i nadále vycházet ze zásad, které vyplývají z judikatury Soudního dvora vztahující se k čl. 5 odst. 1 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. V této souvislosti je vzhledem k naprosté shodě mezi zněním čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 a čl. 5 odst. 1, první věty, Bruselské úmluvy, jakož i vzhledem k záměru vyjádřenému v devatenáctém bodě odůvodnění uvedeného nařízení, jímž je zajištění skutečné kontinuity s uvedenou úmluvou, třeba dospět k závěru, že zákonodárce Společenství mínil pro všechny jiné smluvní typy než ty, jejichž předmětem je prodej zboží nebo poskytování služeb, zachovat v rámci nařízení č. 44/2001 zásady vypracované Soudním dvorem v kontextu Bruselské úmluvy, zejména pokud jde o závazek, který má být brán v úvahu, a o určení místa jeho plnění. Z toho vyplývá, že vzhledem k tomu, že neexistuje žádný důvod pro rozdílný výklad těchto dvou norem, požadavky koherence a právní jistoty vyžadují, aby byl v zájmu zajištění jednotného výkladu Bruselské úmluvy a nařízení č. 44/2001 článku 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 přiznán stejný rozsah působnosti jako příslušnému ustanovení Bruselské úmluvy (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 23. dubna 2009, *Falco Privatstiftung a Thomas Rabitsch v. Gisela Weller-Lindhorst, věc C-533/07*).

Ve věcech týkajících se *delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti* je vedle obecného soudu žalovaného upravena v čl. 5 odst. 3 příslušnost soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události.

Pojem sporů týkajících se delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti obsažený v čl. 5 odst. 3 je třeba chápat jako samostatný koncept zahrnující všechny žaloby, jejichž předmětem je založení odpovědnosti žalovaného, které se netýkají nároků ze smlouvy ve smyslu čl. 5 odst. 1. Soud, jenž je příslušný k projednání věci týkající se delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti, není příslušný k projednání té části žaloby, která se takové odpovědnosti netýká (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. září 1988, *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a další, věc 189/87*).

Preventivní žaloba podaná sdružením na ochranu spotřebitelů za účelem zabránění podnikateli v používání nečestných smluvních podmínek ve smlouvách se soukromými osobami je věcí týkající se delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti ve smyslu čl. 5 odst. 3 (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 1. října 2002, *Verein für Konsumenteninformation v. Karl Heinz Henkel, věc C-167/00*).

Žaloba, kterou se věřitel domáhá rozhodnutí o neúčinnosti převodu vlastnického práva k nemovitosti s odůvodněním, že takový úkon dlužníka zkracuje uspokojení jeho pohledávky, nespadá pod úpravu obsaženou v čl. 5 odst. 3 ani pod úpravu v čl. 22 a 31 nařízení č. 44/2001 (srov. *rozsudek Soudního dvora* z 26. března 1992, *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert a Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG.*, věc C-261/90).

Za situace charakterizované jednak závazků svobodně přijatých jednou stranou vůči druhé při příležitosti jejich jednání s úmyslem uzavřít smlouvu a jednak možným porušením zákona, konkrétně požadavku, aby strany při takovém jednání byly v dobré víře, žaloba založená na předšmluvní odpovědnosti (*culpa in contrabendo*) žalovaného je věcí týkající se deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti ve smyslu čl. 5 odst. 3 (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. září 2002, *Fonderie Officine Meccaniche Tacco-ni SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH /HWS*, věc C-334/00).

V situacích, kdy místo škodné události a místo, kde došlo ke vzniku škody, není totožné, je třeba pojem „místa škodné události“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 vykládat tak, že zahrnuje obě místa, tedy místo, kde škoda vznikla, i místo, kde došlo k události, která ji způsobila. Proto má žalobce na výběr, zda žalovaného bude žalovat u soudů místa, kde škoda vznikla, nebo u soudů místa, kde škodná událost nastala (*rozsudek Soudního dvora* z 30. listopadu 1976, *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Mines de potasse d'Alsace SA.*, věc 21-76).

Oběť pomluvy obsažené v novinovém článku distribuovaném v několika členských zemích je na základě čl. 5 odst. 3 oprávněna podat žalobu na náhradu škody proti vydavateli jak u soudů členského státu, ve kterém je sídlo vydavatele (které mají pravomoc přiznat náhradu veškeré škody způsobené pomluvou), tak i u soudů každého členského státu, ve kterém byl článek distribuován a kde oběť tvrdí, že utrpěla újmu na své reputaci (kde se však může domáhat pouze náhrady škody způsobené v této zemi). Kritéria určující, zda sporná událost byla škodná, jakož i důkazní prostředky, které mají prokázat existenci a rozsah tvrzené škody, nestanoví nařízení, ale hmotné právo určené podle vnitrostátních pravidel mezinárodního práva soukromého země, u jejíhož soudu byla žaloba podána, za předpokladu, že smysl nařízení tím není dotčen (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 7. března 1995, *Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd v. Presse Alliance SA.*, věc C-68/93). Co do hmotněprávní kolizní úpravy viz v tomto směru posléze přijaté nařízení č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

K otázce určení příslušného soudu v případě porušení osobnostních práv informacemi zveřejněnými na internetu viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 25. října 2011, *eDate Advertising GmbH v. X*, věc C-509/09, a *Olivier Martinez a Robert Martinez v. MGN Limited*, věc C-161/10 (spojené věci C-509/09 a C-161/10).

Článek 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat v tom smyslu, že v rámci sporu o náhradu škody způsobené podnikem dodáním kontaminovaného chemického výrobku, který učinil nepoužitelným umělé hnojivo, jež podnik vyrábí z více surovin, a zpracováním tohoto výrobku, označuje výraz „místo, kde došlo ke škodné události“, místo, kde vznikla škoda v důsledku běžného použití výrobku k účelu, pro který byl určen. Toto ustanovení totiž míří nejen na místo škodné události, ale rovněž na místo, kde škoda vznikla, a tím je továrna podniku, ve které došlo ke zpracování vadného výrobku, čímž byla na výsledném výrobku způsobena majetková škoda utrpěná podnikem, která přesahuje rámec škody spojené se samotným výrobkem. V tomto ohledu umožňuje zohlednění místa, kde škoda vznikla, lišícího se od místa příčinné události, obrátit se na soud, který je nejvhodnější k rozhodnutí o věci zejména z důvodu blízkosti sporu a snadnosti dokazování. Naopak volba pouze místa příčinné události by ve značném množství případů vedla k záměně mezi případy příslušnosti stanovenými články 2 a 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, takže by toto posledně uvedené ustanovení ztratilo v tomto směru svůj smysl (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. července 2009, *Zuid-Chemie BV v. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA.*, věc C-189/08).

Ustanovení čl. 5 odst. 3 však neopravňuje žalobce nárokovat náhradu škody, která mu vznikla v důsledku škody utrpěné jinými osobami, podat žalobu proti osobě, která škodu způsobila, u soudů místa, kde škoda vznikla jemu (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. ledna 1990, *Dumez France SA a Tracoba SARL v. Hessische Landesbank a další*, věc C-220/88).

Pojem místa vzniku škody dle čl. 5 odst. 3 nezahrnuje místo, kde poškozený utrpěl finanční újmu jako důsledek původní škody utrpěné touto osobou v jiném členském státě. Ačkoliv uvedený pojem může pokrývat jak místo, kde škoda vznikla, tak i místo, kde došlo ke škodné události, nelze jej vykládat natolik široce, že by zahrnoval jakékoliv místo, kde mohou být pocíťovány nepříznivé důsledky události, která vedla ke vzniku škody na jiném místě (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. září 1995, *Antonio Marinari v. Lloyds Bank plc a Zubaidi Trading Company*, věc C-364/93). Pojem místa vzniku škody je třeba dále vykládat tak, že neodkazuje

na místo, kde žalobce bydlí či kde má umístěný svůj majetek, pouze z důvodu, že v takovém místě utrpěl finanční újmu způsobenou ztrátou části majetku, ke které došlo v jiném členském státě (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 10. června 2004, *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier a další, věc C-168/02*).

V řízeních ve věcech *vyživovací povinnosti* je příslušný vedle soudu určeného podle bydliště žalovaného také soud určený podle místa bydliště nebo místa obvyklého pobytu oprávněného. Za podmínek upravených v čl. 5 odst. 2 nařízení č. 44/2001 je k projednání a rozhodnutí takové věci příslušný také soud, který je příslušný k řízení o osobním stavu (o rozvod), je-li nárok na výživné uplatněn jako vedlejší nárok v tomto řízení. Tuto právní úpravu nahrazuje od okamžiku nabytí její účinnosti úprava obsažená v nařízení č. 4/2009.

Z judikatury Soudního dvora plyne, že pojem oprávněné osoby nutno vykládat s ohledem na smysl nařízení nezávisle na vnitrostátní úpravě. Zahrnuje osobu, jejíž nárok na výživné již byl uznán, i osobu, která výživné nárokuje poprvé (*rozsudek Soudního dvora* z 20. března 1997, *Jackie Farrell v. James Long, věc C-295/95*).

Pojem vyživovací povinnosti je třeba vykládat široce. Zahrnuje jakýkoliv závazek určený k zaopatření jednoho z manželů nebo stanovený s ohledem na potřeby a možnosti každého z manželů, ať už se jedná o periodické platby či paušální úhradu nebo o převod majetku. Na druhou stranu, je-li předmětem řízení rozdělení společného majetku mezi manžely, taková věc je z působnosti nařízení č. 44/2001 vyňata (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. února 1997, *Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen, věc C-220/95*).

To, že nárok na výživné je uplatněn jako vedlejší v řízení o rozvod manželství, které je z působnosti nařízení č. 44/2001 vyloučeno, nemá vliv na závěr, že jde ve smyslu čl. 5 odst. 2 nařízení o nárok na výživné (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 6. března 1980, *Louise de Cavel v. Jacques de Cavel, věc 120/79*). Toto ustanovení nelze však vztahovat i na situace, v nichž se veřejný orgán žalobou domáhá vrácení peněz vyplacených podle norem veřejného práva v podobě studijní podpory oprávněné osobě, jejíž práva vůči povinnému na něj přešla subrogací (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. ledna 2004, *Freistaat Bayern v. Jan Blijdenstein, věc C-433/01*).

Ve *sporech vyplývajících z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny* stanoví článek 5 odst. 5 další případ příslušnosti na výběr dané, a to ve prospěch soudu místa, kde se tyto složky nacházejí. I v tomto případě jde o autonomní koncept, jenž má být interpretován ve všech členských zemích stejným způsobem.

Pojem pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny zahrnuje složku, která funguje trvale jako prodloužená ruka mateřské organizace, má své vedení a je věcně vybavena tak, aby mohla obchodovat s třetími osobami, které, ač jsou si vědomy spojení s mateřskou organizací, jejíž sídlo je v zahraničí, mohou jednat přímo s tímto jejím zastoupením. Pojem „spory vyplývající z provozování“ zahrnuje (i) spory vztahující se k právům a smluvním či mimosmluvním závazkům souvisejícím s vedením pobočky, zastoupení či jiné provozovny, jako jsou spory týkající se nájmu prostor, kde tyto složky sídlí, či najímání místních zaměstnanců; (ii) spory týkající se závazků přijatých takovou složkou jménem mateřské společnosti, které mají být plněny v členské zemi, v níž se složka nachází, jakož i spory z mimosmluvních závazků, které tato složka převzala na účet mateřské společnosti v místě, kde sídlí. Je na soudu, u kterého byla žaloba podána, aby prošetřil skutečnosti, na základě kterých lze dospět k závěru, zda taková složka existuje, a aby zhodnotil její právní postavení ve smyslu uvedeného výkladu (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 22. listopadu 1978, *Somafer SA v. Saar-Ferogas AG., věc 33/78*).

Pojem pobočky, zastoupení či provozovny nezahrnuje samostatného obchodního zástupce, který sám organizuje svoji činnost a rozhoduje, jakou část své činnosti věnuje zájmům zastoupeného, který není omezen v zastupování konkurence ve stejném výrobním či obchodním odvětví a který pouze předává objednávky mateřskému podniku, aniž by se sám podílel na přípravě jejich podmínek či jejich realizaci (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 18. března 1981, *Blanckaert & Willems PVBA v. Luise Trost, věc 139/80*).

V případech *plurality žalovaných*, kdy jsou nároky žalobce vůči nim spjaty tak úzce, že je účelné projednat je ve společném řízení a vyhnout se tak riziku vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v několika samostatných řízeních, lze žalobu podat podle čl. 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001 proti všem žalovaným u soudu určeného podle místa bydliště jednoho z nich (viz také *rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. září 1988, *Athanasios Kalfelis v. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a další, věc 189/87*). Jde o další případ v nařízení č. 44/2001 upravené příslušnosti na výběr dané, kteroužto volbu má žalobce vedle možnosti žalovat každého z žalovaných samostatně u soudu určeného podle místa jeho bydliště (sídla).

Podle čl. 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001 nemůže být žalovaný s bydlištěm (sídlem) v jednom členském státě žalován v jiném členském státě u soudu, u kterého byla podána žaloba proti spolužalovanému, který nemá bydliště či sídlo v členském státě, s odůvodněním, že spor je nedělitelný, a nikoliv pouze s touto věcí související (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. října 1998, *Réunion européenne SA a další v. Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a Capitaine commandant le navire Alblasgracht V002, věc C-51/97*).

Článek 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se lze dovolávat v rámci žaloby podané v jednom členském státě proti žalovanému s bydlištěm v tomto státě a dalšímu žalovanému s bydlištěm v jiném členském státě, i pokud je tato žaloba již k okamžiku podání považována vůči prvnímu žalovanému za nepřipustnou podle vnitrostátní úpravy, jako je předpis vylučující individuální žaloby věřitelů proti úpadci. Uvedené ustanovení totiž jednak neobsahuje žádný výslovný odkaz na použití vnitrostátních norem ani žádnou podmínku, podle které by žaloba podaná proti více žalovaným musela být k okamžiku jejího podání ve vztahu ke každému z nich přípustná podle vnitrostátní právní úpravy. Krom toho, jelikož není součástí ustanovení, která výslovně stanoví použití vnitrostátního práva a která tedy slouží jako právní základ jeho aplikace, nemůže být toto ustanovení vykládáno v tom smyslu, že by jeho použití mohlo záviset na účinku vnitrostátních právních předpisů. Na druhou stranu toto ustanovení nelze vykládat tak, že by snad žalobci umožňovalo podat žalobu proti více žalovaným s jediným cílem, a to odejmout jednoho z nich soudům členského státu, ve kterém má bydliště (*rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2006, Reich Montage AG v. Kiesel Baumaschinen Handels GmbH, věc C-103/05*, viz také Jenardovu důvodovou zprávu, Úřední věstník ES ze dne 5. 3. 1979, č. C 59/1, str. 26).

Skutečnost, že žaloby podané proti více žalovaným mají různé právní základy, není překážkou pro použití čl. 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001. I když z jeho znění nevyplývá, že totožnost právních základů žalob podaných proti jednotlivým žalovaným je součástí podmínek pro jeho použití, je třeba zjistit, zda existuje mezi jednotlivými žalobami podanými tímž žalobcem proti více žalovaným takový vztah, aby bylo účelné rozhodnout o nich společně s cílem zabránit možnosti protichůdných rozhodnutí v několika samostatných řízeních. V tomto ohledu nestačí existence odlišností v řešení sporu k tomu, aby rozhodnutí mohla být považována za protichůdná. Toto ustanovení se použije, když žaloby podané proti různým žalovaným mají souvislost při svém podání, aniž by bylo třeba zvlášť zkoumat, zda nebyly podány s jediným cílem, a to odejmout některého z žalovaných soudům členského státu, v němž má své bydliště nebo sídlo (*rozsudek Soudního dvora ze dne 11. října 2007, Freeport plc v. Olle Arnoldsson, věc C-98/06*).

Pravidlo zvláštní příslušnosti stanovené v čl. 6 odst. 1 nařízení č. 44/2001 nemůže být použito ve sporu spadajícím do oddílu 5 kapitoly II (ve věcech individuálních pracovních smluv). Jednak z čl. 18 odst. 1 tohoto nařízení a jednak z doslovného výkladu oddílu 5 vyplývá, že soud, který má rozhodnout o sporu z individuální pracovní smlouvy, musí být určen podle pravidel stanovených v tomto oddílu, která z důvodu svého zvláštního a vyčerpávajícího charakteru mohou být měněna nebo doplněna jinými pravidly pro určení příslušnosti uvedenými v téže nařízení pouze tehdy, pokud je na ně učiněn výslovný odkaz. Pokud jde o možnost, že by se úpravy obsažené v článku 6 odst. 1 nařízení mohl dovolávat pouze zaměstnanec, ta naráží na znění jak tohoto ustanovení, tak na znění oddílu 5 kapitoly II tohoto nařízení. Kdyby totiž vnitrostátní soud transformoval zvláštní pravidla pro určení příslušnosti, určená k usnadnění řádného výkonu spravedlnosti, na jednostranná pravidla příslušnosti, která ochraňují stranu považovanou za slabší, takový výklad by šel nad rámec vyváženosti zájmů, které unijní zákonodárce za současného stavu práva zavedl. Krom toho by takový výklad byl stěžejně slučitelný se zásadou právní jistoty, která vyžaduje zejména, aby byla pravidla příslušnosti vykládána způsobem vyznačujícím se vysokou předvídatelností (*rozsudek Soudního dvora ze dne 22. května 2008, Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline v. Jean-Pierre Rouard, věc C-462/06*).

Příslušným k projednání *vzájemné* či *intervenční žaloby* nebo *žaloby ze záruky* je vedle obecného soudu žalovaného podle čl. 6 odst. 2 a 3 nařízení č. 44/2001 také soud, u něhož řízení probíhá.

Je-li žaloba proti žalovanému s bydlištěm v jedné členské zemi podaná u soudu jiné členské země podle čl. 5 odst. 1, tento soud je příslušný dle čl. 6 odst. 2 nařízení č. 44/2001 k projednání věci ze záruky proti osobě s bydlištěm v jiné členské zemi, než ve které sídlí soud. Článek 6 odst. 2 však nezavazuje soud, aby žalobu ze záruky připustil. Za účelem zhodnocení její přípustnosti je oprávněn použít vnitrostátní procesní předpisy, pokud účinnost unijní úpravy v tomto směru nebude dotčena a že nepřipustnost žaloby ze záruky nebude odůvodněna tím, že poskytovatel záruky má bydliště či sídlo na území jiné členské země, než ve které sídlí soud (*rozsudek Soudního dvora z 15. května 1990, Kongress Agentur Hagen GmbH v. Zeebaghe BV, věc C-365/88*).

Článek 6 odst. 2 nařízení č. 44/2001 je aplikovatelný v případě žaloby ze záruky mezi pojistiteli, založené na vícenásobném pojištění, existuje-li natolik dostatečná souvislost mezi původní žalobou a žalobou ze záruky, že nelze dospět k závěru, že se jedná o pouhé obcházení pravidel pro určení příslušnosti soudu. Je přitom třeba zajistit, aby žaloba ze záruky nesměřovala pouze k tomu, aby žalovaný byl odňat příslušnému soudu (*rozsudek Soudního dvora ze dne 26. května 2005, Groupement d'intérêt économique /GIE/ Réunion européenne a další v. Zurich España a Societé pyrénéenne de transit d'automobiles /Soptrans/, věc C-77/04*).

Článek 6 odst. 3 nařízení č. 44/2001 stanoví podmínky, při jejichž splnění je dána příslušnost soudu k projednání nároku, který by jinak vyžadoval samostatné řízení. Tato úprava však nedopadá na případy, kdy se žalovaný pouze brání námitkou započtení své pohledávky vůči žalobci. Způsoby obrany, jichž se lze v řízení dovolávat, a podmínky pro jejich uplatnění upravuje vnitrostátní právo (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. července 1995, *Danvern Production A/S v. Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co.*, věc C-341/93).

Vztah úpravy obsažené v nařízení č. 44/2001 k jiným nástrojům upravujícím příslušnost soudů členských zemí EU stanoví čl. 67 a násl. tohoto nařízení. Výjmenované dvoustranné smlouvy o právní pomoci však Soudní dvůr EU není oprávněn interpretovat.

Ustanovení článku 71 nařízení č. 44/2001 o použití mezinárodních smluv (úmluv) upravujících soudní příslušnost, uznání nebo výkon rozhodnutí ve zvláštních věcech znamená, že např. úprava litispence v čl. 31 odst. 2 ženevské úmluvy o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě ze dne 19. května 1956 a úprava vykonatelnosti obsažená v čl. 31 odst. 3 této úmluvy se použije za předpokladu, že se jedná o úpravu značně předvídatelnou, usnadňuje-li řádný výkon spravedlnosti a umožňuje-li minimalizovat riziko souběžných řízení a zároveň, za podmínek přinejmenším stejně příznivých jako v případě uvedeného nařízení, je s to zajistit volný pohyb soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, jakož i vzájemnou důvěru ve výkon spravedlnosti v rámci Unie (*favor executionis*) (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 4. května 2010, *TNT Express Nederland BV v. AXA Versicherung AG*, věc C-533/08).

Některé nedostatky obsažené v nařízení č. 44/2001 má s účinností od 1. 1. 2015 odstranit nové nařízení o soudní příslušnosti v občanských a obchodních věcech, vydané pod č. 1215/2012. Tímto nařízením je nově ve věcech *pojištění, spotřebitelských smluv* a ve *sporech z individuálních pracovních smluv* upravena povinnost soudu před uznáním své příslušnosti ověřit, že žalovaný je informován o svém právu namítat nepřislušnost soudu a o účincích, které v tomto smyslu vyvolá jeho účast, resp. neúčast na soudním řízení. Modifikována je i úprava *dohody o volbě soudu*. Mimo jiné umožňují stranám uzavřít prorogační dohodu bez ohledu na to, zda se jejich bydliště nachází v členské zemi EU či nikoliv.

Očekávání, která byla do revize nařízení č. 44/2001 co do odstranění *nedostatku univerzální působnosti* této normy (srov. čl. 4) vkládána v podobě zavedení možnosti žalovat u soudů členských zemí i osoby bez bydliště, resp. sídla v členské zemi Evropské unie buď u soudu členské země, v níž se nachází majetek žalovaného (podpůrná příslušnost), nebo v podobě *forum necessitatis* (viz návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 3. 1. 2011, KOM(2010) 748 v konečném znění/2 – COD 2010/0383 a v něm obsaženou důvodovou zprávu), nebyla zcela naplněna. Úprava obsažená v nařízení č. 1215/2012 tyto návrhy nakonec neimplementovala v plném rozsahu. V zájmu zajištění ochrany spotřebitelů a zaměstnanců a v zájmu respektování smluvní volnosti stran byla modifikována pouze pravidla pro určení příslušnosti v těchto případech tak, aby byla použitelná bez ohledu na místo bydliště žalovaného (viz čl. 17 a násl., čl. 20 a násl. a čl. 25 a násl. nařízení č. 1215/2012).

Speciální úpravu příslušnosti soudů členských zemí EU ve zvláštních věcech, která doplňuje úpravu zavedenou nařízením č. 44/2001, obsahuje ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti nařízení č. 2201/2003 (Brusel IIa), které nahradilo úpravu obsaženou v nařízení č. 1347/2000, jež do značné míry převzalo obsah v té době připravované mezinárodní smlouvy se stejným předmětem úpravy. Důvodová zpráva prof. Borrásce k ní byla publikována v Úředním věstníku ES ze dne 16. 7. 1998 č. C 221/27.

Nařízení č. 2201/2003 stanoví příslušnost v řízeních o rozvod, ve věcech prohlášení manželství za neplatné, jakož i v řízeních ve věci rodičovské zodpovědnosti, představující soubor práv a povinností ve vztahu k osobě dítěte či k jeho majetku. Z působnosti této úpravy jsou *vyloučeny* otázky určení a popření otcovství, osvojení, předadopční opatření nebo rozhodnutí ohledně neplatnosti či zrušení osvojení, otázky vyživovací povinnosti, správy jmění nebo dědictví a další (viz čl. 1 nařízení č. 2201/2003).

Soudní příslušnost ve věcech *rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné* se dle čl. 3 a násl. citovaného nařízení stanoví v závislosti na konkrétních okolnostech sporu na základě různých kritérií, jako je obvyklé bydliště manželů, resp. jejich poslední společné bydliště, pokud tam jeden z nich stále bydlí, bydliště žalovaného, resp. žalobce, státní občanství manželů či v případech, kdy nelze příslušnost stanovit dle takto upravených zásad, na základě vnitrostátního práva soudu, u něhož byl návrh podán.

Daná úprava se samozřejmě nepoužije v řízení zahájeném předtím, než se stát, v němž řízení probíhá, stal členem EU (*usnesení Soudního dvora* ze dne 17. 6. 2010, *Michalias v. Ioannou-Michalia*, věc C-312/09).

Z judikatury Soudního dvora EU vyplývá, že články 6 a 7 nařízení č. 2201/2003, upravující příslušnost ve věcech rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné, je třeba vykládat v tom smyslu, že v rámci řízení o rozvod manželství, pokud žalovaný nemá ani obvyklé bydliště v některém členském státě, ani není jeho

státním příslušníkem, nemohou soudy členského státu zakládat svou příslušnost na normách svého vnitrostátního práva, pokud jsou podle článku 3 uvedeného nařízení příslušné soudy jiného členského státu. Podle znění čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení se totiž příslušnost v každém členském státě určí v souladu s vnitrostátním právem tohoto státu pouze tehdy, není-li žádný soud některého členského státu příslušný podle článků 3 až 5 uvedeného nařízení. Krom toho podle článku 17 tohoto nařízení musí soud členského státu, který k projednání věci není příslušný, rozhodnout, že není příslušný, je-li podle tohoto nařízení příslušný soud jiného členského státu. Tento výklad nezpochybňuje ani obsah článku 6 vzhledem k tomu, že použití čl. 7 odst. 1 a čl. 17 tohoto nařízení není závislé na okolnostech, které se týkají žalovaného, nýbrž pouze na tom, zda je soud některého členského státu příslušný na základě článků 3 až 5 nařízení, jehož cílem je zavést jednotná kolizní pravidla v rozvodových věcech tak, aby byl zajištěn co nejširší volný pohyb osob. Proto se citované nařízení použije rovněž na státní příslušníky třetích zemí, jejichž vazba na území některého členského státu je dostatečně silná v souladu s kritérii pro určení příslušnosti podle tohoto nařízení, což jsou kritéria založená na zásadě, že musí existovat skutečné pouto mezi dotyčnou osobou a příslušným členským státem (*rozsudek Soudního dvora ze dne 29. listopadu 2007, Kerstin Sundelind Lopez v. Miguel Enrique Lopez Lizazo, věc C-68/07*).

V případě, kdy soud členského státu musí na základě čl. 64 odst. 4 nařízení č. 2201/2003 zkoumat, zda by byl soud členského státu původu soudního rozhodnutí k projednání věci příslušný podle čl. 3 odst. 1 písm. b) téhož nařízení, brání poslezně uvedené ustanovení tomu, aby tento soud považoval manžele, kteří jsou oba státními příslušníky jak tohoto členského státu, tak i členského státu, kde bylo rozhodnutí vydáno, výlučně za státní příslušníky tohoto členského státu. Tento soud musí naopak přihlídnout k tomu, že manželé jsou rovněž státními příslušníky členského státu původu rozhodnutí a že tamní soudy by proto mohly být příslušné k projednání věci. Pokud by totiž manželé, kteří mají dvojí společnou státní příslušnost, byli považováni za státní příslušníky pouze tohoto členského státu, znamenalo by to, že je jim upřeno právo dovolávat se na základě přechodného ustanovení obsaženého v čl. 64 odst. 4 nařízení č. 2201/2003 před soudem tohoto členského státu ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení za účelem založení příslušnosti soudů jiného členského státu, byť jsou jeho státními příslušníky. Jsou-li oba manželé státními příslušníky dvou stejných členských států, brání čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení č. 2201/2003 tomu, aby byla příslušnost soudů jednoho z těchto členských států vyloučena z důvodu, že navrhovatele k tomuto členskému státu neváže žádná další pouta. Soudy členských států, s nimiž manželé mají státní příslušnost, jsou naopak na základě tohoto ustanovení příslušné k projednání věci, takže si manželé mohou podle svého uvážení zvolit soud členského státu, jemuž bude spor předložen. V tomto ohledu je systém určování příslušnosti soudů stanovený v čl. 3 odst. 1 písm. a) a b) nařízení č. 2201/2003 založen na několika alternativních objektivních kritériích a na jejich rovnocenném postavení. Příslušnost několika soudů k projednání věci tedy možná je. Krom toho ze znění čl. 3 odst. 1 písm. b) nelze nijak vyvozovat, že by pro účely uplatňování tohoto ustanovení mohla být brána v úvahu pouze státní příslušnost, která „nejpřesněji odpovídá skutečnosti“. Takové kritérium se nemůže opírat o účel tohoto ustanovení ani o kontext, do něhož je zasazeno, a vedlo by k omezování jednotlivců v jejich volbě příslušného soudu, zejména pokud využili práva na volný pohyb osob. Pokud by tedy bylo obvyklé bydliště hlavním hlediskem pro určování státní příslušnosti, která nejpresněji odpovídá skutečnosti, znamenalo by to zejména, že by mnohdy docházelo k překrytí kritérií pro určení soudní příslušnosti stanovených v čl. 3 odst. 1 písm. a) a b) nařízení č. 2201/2003. To by u osob s více státními příslušnostmi vedlo k hierarchizaci těchto kritérií, třebaže ze znění uvedeného ustanovení nic takového nevyplývá (*rozsudek Soudního dvora ze dne 16. července 2009, Laszlo Hadadi /Hadady/ v. Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi /Hadady/, věc C-168/08*).

Ve věcech *rodičovské zodpovědnosti* je k projednání věci v zásadě příslušný soud toho členského státu, ve kterém se nachází místo obvyklého bydliště dítěte. Z tohoto pravidla nařízení č. 2201/2003 upravuje v řadě případů (zákonná změna bydliště dítěte či dohoda rodičů) výjimky, motivované především ochranou zájmů dítěte. Nelze-li určit místo obvyklého bydliště dítěte a příslušnost nelze stanovit podle upravených pravidel, příslušnými k projednání věci jsou soudy členské země, ve které se dítě zdržuje. V případech, kdy nelze příslušnost stanovit dle jednotlivých ustanovení nařízení, každý členský stát může aplikovat vlastní vnitrostátní úpravu. Ve výjimečných případech je v zájmu dítěte dokonce umožněno příslušnému soudu postoupit věc soudu jiného členského státu, pokud je tento jiný soud z hlediska svého umístění k projednání věci vhodnější.

Z judikatury Soudního dvora se podává, že článek 1 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, upravující věcnou působnost tohoto nařízení, je třeba vykládat tak, že rozhodnutí, které nařizuje okamžitě převzetí péče o dítě a jeho umístění mimo vlastní rodinu do pěstounské rodiny, spadá pod pojem „občanskoprávní věci“ ve smyslu tohoto ustanovení, pokud toto rozhodnutí bylo přijato v rámci pravidel veřejného práva na ochranu

dítěte. Pojem „občanskoprávní věci“ ve smyslu uvedeného ustanovení je třeba totiž vykládat autonomně. Pouze jednotná aplikace nařízení č. 2201/2003 v členských státech, která vyžaduje, aby rozsah působnosti tohoto nařízení byl vymezen unijním právem, a nikoli vnitrostátními právními řády, může zajistit uskutečnění cílů sledovaných tímto nařízením, mezi něž patří rovné zacházení se všemi dotčenými dětmi. Tento cíl je podle páteho bodu odůvodnění uvedeného nařízení zajištěn pouze tehdy, pokud veškerá rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti spadají do působnosti tohoto nařízení. Tato zodpovědnost je v čl. 2 odst. 7 tohoto nařízení definována široce v tom smyslu, že zahrnuje veškerá práva a povinnosti fyzické nebo právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena soudním rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou. V tomto ohledu není podstatné, zda je rodičovská zodpovědnost dotčena ochranným opatřením státu nebo rozhodnutím, které je vydáno z podnětu nositele nebo nositelů práva péče o dítě (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 27. listopadu 2007, *věc C-435/06*).

Nařízení č. 2201/2003 je třeba vykládat tak, že harmonizovanou vnitrostátní úpravu týkající se uznávání a výkonu správních rozhodnutí o převzetí osob do péče a o jejich umístění, přijatou v rámci severské spolupráce, nelze použít na rozhodnutí o převzetí péče o dítě, které spadá do působnosti tohoto nařízení. Spolupráce mezi severskými státy v této oblasti totiž není uvedena mezi výjimkami taxativně vyjmenovanými v nařízení č. 2201/2003. K opačnému závěru nevede ani obsah prohlášení č. 28 o severské spolupráci, připojený k Závěrečnému aktu Smlouvy o podmínkách přistoupení Rakouska, Finska a Švédska a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. Podle uvedeného prohlášení se totiž členské státy Evropské unie, které se připojily k severské spolupráci, zavázaly pokračovat v této spolupráci v souladu s právem Společenství. Z toho plyne, že tato spolupráce musí dodržovat zásady zakotvené v právním řádu Společenství. Vnitrostátní soud aplikující v rámci své pravomoci právo Společenství má přitom povinnost zajistit plný účinek těchto norem podle potřeby i tak, že z úřední povinnosti ponechá neaplikovánu jakoukoliv vnitrostátní úpravu, která těmto normám odporuje (*věc C-435/06*).

Vzhledem k tomu, že čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, upravující obecnou soudní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti, neobsahuje za účelem výkladu pojmu „obvyklé bydliště“ výslovný odkaz na vnitrostátní právo členských států, je tento pojem třeba vykládat v kontextu obsahu a cíle nařízení, deklarovaného zejména v dvanáctém bodě jeho odůvodnění, podle něhož jsou pravidla pro určení příslušnosti, která nařízení stanoví, formulována v nejlépeším zájmu dítěte, zejména na základě kritéria úzké vazby. Kromě fyzické přítomnosti dítěte v členském státě je tedy třeba zohlednit další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu a že pobyt dítěte vykazuje jistou integraci v rámci sociálního a rodinného prostředí. Pojem „obvyklé bydliště“ podle čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 má proto být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá místu, které vykazuje známky určité integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem je třeba přihlídnout zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a k důvodům pobytu na území členského státu, jakož i k důvodům přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám jeho školní docházky, k jeho jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě. Je na vnitrostátním soudu, aby místo obvyklého bydliště dítěte určil s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem každého jednotlivého případu (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 2. dubna 2009, *věc C-523/07*). K výkladu pojmu „obvyklé bydliště“ viz také *rozsudek Soudního dvora* ze dne 22. prosince 2010, *Barbara Mercredi v. Richard Chaffe*, *věc C-497/10 PPU*.

Zvláštní pravidla pro určení příslušnosti platí v případech *neoprávněného odebrání nebo zadržení* dítěte. Smyslem této úpravy je zabránit případům neoprávněného odebrání dítěte v rámci Evropské unie a zajistit jeho navrácení. Neoprávněným odebráním nebo zadržením dítěte se přitom dle čl. 2 odst. 11 nařízení rozumí odebrání nebo zadržení dítěte, (a) kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením, a (b) za předpokladu, že v době odebrání nebo zadržení bylo právo péče o dítě skutečně vykonáváno, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání nebo zadržení nedošlo. Péče o dítě se přitom považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti.

Především opatření není „rozhodnutím o právu péče o dítě, které neobsahuje navrácení dítěte“ ve smyslu článku 10 písm. b) bod iv) nařízení č. 2201/2003 a nemůže vést k přechodu příslušnosti na soudy členského státu, do něhož bylo dítě protiprávně přemístěno (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 1. července 2010, *Doris Povse v. Mauro Alpago*, *věc C-211/10 PPU*).

Úprava obsažená v nařízení č. 2201/2003 nebrání tomu, aby právo členského státu podřizovalo svření dítěte do výchovy otci nesezdanému s jeho matkou podmínce, aby otec získal rozhodnutí příslušného vnitrostátního soudu o přiznání takového práva, na jehož základě může být odebrání nebo zadržování dítěte jeho matkou považováno za protiprávní ve smyslu čl. 2 odst. 11 uvedeného nařízení (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 5. října 2010, *J. McB. v. L. E., věc C-400/10 PPU*).

Žádost předkládajícího soudu o projednání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu nařízení č. 2201/2003 v *naléhavém řízení* upraveném v čl. 104b jednacího řádu Soudního dvora je odůvodněná, jestliže je založena na nutnosti naléhavého postupu. Tak tomu je tehdy, když by jakékoliv zdržení značně negativně ovlivnilo vztahy mezi dítětem a rodičem, s nímž nebydlí, a kdyby tím způsobená škoda byla nenapravitelná. Taková potřeba vyplývá jak z bodu 17 odůvodnění nařízení, který hovoří o neprodleném navrácení neoprávněně odebraného dítěte, tak i z čl. 11 odst. 3 téhož nařízení, který pro vydání rozhodnutí soudu, u kterého je žádost o navrácení dítěte podána, stanoví lhůtu šesti týdnů. Použití naléhavého řízení odůvodňuje také potřeba chránit dítě před jakoukoliv případnou újmu a nutnost zajistit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy rodičů (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. července 2008, *Inga Rinau, věc C-195/08 PPU*).

Příslušnost soudů členských zemí EU *ve věcech vyživovacích povinností* nově stanoví nařízení č. 4/2009, které, nahrazuje úpravu obsaženou v čl. 5 odst. 2 nařízení č. 44/2001. Podle něj je k projednání nároku na výživné příslušný soud místa obvyklého bydliště žalovaného či oprávněného nebo soud příslušný ve věci řízení o osobním stavu nebo rodičovské zodpovědnosti, za podmínky, že je návrh ve věci výživného s takovou věcí spojen. Mimo vyživovací povinnosti vůči nezletilému mají účastníci právo se na příslušném soudu dohodnout. Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před ním účastní. To neplatí, pokud se účastní proto, aby namítl nepřislušnost soudu. Není-li žádný soud členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, mohou soudy členského státu, ve kterém byl návrh podán, ve výjimečných případech spor rozhodnout, jestliže ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést. Spor však přitom musí vykazovat dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl návrh podán.

Je-li cílem návrhu změna již vydaného rozhodnutí o vyživovací povinnosti, k projednání návrhu jsou příslušné soudy členské země, ve které se nachází bydliště oprávněného, bylo-li původní rozhodnutí vydáno soudem této země a jestliže zde oprávněný stále bydlí, ledaže oprávněný souhlasí s řízením u jiného soudu.

Zvláštní úpravu soudní příslušnosti obsahuje také nařízení č. 1346/2000 *o úpadkovém řízení*. Výjimky z úpravy soudní příslušnosti obsažené v nařízení č. 44/2001 stanoví nařízení č. 207/2009 *o ochranné známce Společenství* a nařízení č. 6/2002 *o (průmyslových) vzorech Společenství*. Zvláštní úpravu soudní příslušnosti *v dědických věcech* obsahuje nařízení č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení, které nabývá účinnosti dne 17. srpna 2015.

Na stejných principech jako nařízení č. 44/2001 je postavena i Luganská úmluva z 30. 10. 2007 (viz rozhodnutí Rady 2007/712/ES ze dne 15. října 2007), která nahrazuje Luganskou úmluvu z roku 1988, jejíž stranou se Česká republika nestala. Problematiku soudní příslušnosti upravuje ve vztahu mezi Evropskou unií, Švýcarskem, Norskem a Islandem. Ve vztahu mezi Evropskou unií (včetně Dánska) a Norskem je účinná od 1. 1. 2010, vůči Švýcarsku od 1. 1. 2011 a vůči Islandu od 1. 5. 2011. Podrobný komentář k této úmluvě v podobě důvodové zprávy prof. Pocarů byl publikován v Úředním věstníku EU dne 23. 12. 2009 pod č. C 319/1. Judikatura k interpretaci Luganské úmluvy bude přístupná např. na stránkách Soudního dvora EU.

Komentátor: Havlíček

K odst. 4:

Komentované ustanovení se týká pouze *pravomoci soudů v občanském soudním řízení*; pokud jde o soudní řízení správní, odkazuje na zvláštní zákon. Tím se stal zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ze dne ze dne 21. března 2002, který nabyl účinnosti 1. 1. 2003. Příznačné je mj. i to, že k datu uzávěrky této části komentáře byl již čtyřicetkrát novelizován.

§ 8

Úplné znění § 8 – v tomto znění od 1. 1. 1970 – poslední změna zákonem č. 158/1969 Sb., kterým se doplňují a mění občanský soudní řád, notářský řád a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním

Má-li být před řízením u soudu provedeno řízení u jiného orgánu, mohou soudy jednat jen tehdy, nebyla-li věc v takovém řízení s konečnou platností vyřešena.

Komentář k § 8
Komentátor: Havlíček

Rešerše platnou českou legislativou i závěry, k nimž docházejí komentátoři, se v podstatě shodují v tom, že návod k použití tohoto ustanovení dnes neexistuje, neboť komentovaným ustanovením naznačené dělení pravomoci mezi soud a jiný orgán v současnosti žádný právní předpis neupravuje.

Snad jen krátce lze poznamenat, že pro taková ustanovení, jejichž obsah je z hlediska užitelnosti překonaný, zastaralý, používá právníká mluva pojem „obsoletní“. Původním záměrem bylo vytvořit právní podmínky pro realizaci myšlenky přenesení určitých pravomocí ze státu na nestátní sféru (především v oblasti pracovněprávní na orgány tehdejšího Revolučního odborového hnutí).

Různí autoři připomínají případy z minulosti, kdy se *tzv. dělená pravomoc* uplatňovala např. za základem dřívější úpravy myslivosti, poštovníctví či sdružování v politických stranách a hnutích, a upozorňují, že dělenou pravomocí nemá zákon na mysli případy, kdy musí dojít k obligatornímu uplatnění nároku u povinného subjektu.

Problematiky *tzv. dělené pravomoci* se týká například *usnesení Nejvyššího soudu* z 11. února 2003, *sp. zn. 29 Cdo 393/2000-80*, v němž jde o plnění ze závazkového právního vztahu založeného mezi účastníky smlouvou o poskytnutí úvěru poštovního. Jedná se ovšem o případ řešený podle tehdy platného a účinného právního stavu. V rozhodnutí se mj. uvádí:

„Dovolací soud se s ohledem na ustanovení § 103 a 104 o. s. ř. a na námítky dovolatele nejprve zabýval tím, zda je v předmětné věci dána pravomoc soudu. V doplnění dovolání, datovaném dnem 18. 9. 1999, žalovaný ve stručnosti uvedl, že žalobce měl vymáhat nezaplacené poštovní poplatky ve správním řízení, jak to vyplývá z § 3 odst. 5 nařízení vlády č. 240/1949 Sb., a soudy neměly provádět řízení; řízení mělo být podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastaveno a věc měla být postoupena k zahájení správního řízení ve smyslu zák. č. 71/1965 Sb. Z uvedeného vyplývá, že žalovaný namítá nedostatek pravomoci soudu a tím důvod přípustnosti dovolání dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ačkoli to takto výslovně v dovolání neuvedl.

Dovolací soud se vzhledem k tomu, že jde o spor mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, zabýval tím, zda není zvláštním zákonem stanoveno, že danou věc, která by jinak patřila do pravomoci soudu, pojednává a rozhoduje o ní jiný orgán, popř. že musí předcházet řízení u jiného orgánu. V době podání žaloby (12. 9. 1995) a rozhodování odvolacího soudu (25. 5. 1999) platil zák. č. 222/1946 Sb., o poště (poštovní zákon), ve znění zák. č. 86/1950 Sb. a zák. č. 88/1950 Sb., vládní nařízení č. 240/1949 Sb. kterým se provádí poštovní zákon, ve znění vyhlášky č. 135/1980 Sb. a vyhláška č. 78/1989 Sb., poštovní řád, ve znění vyhlášky č. 59/1991 Sb. V § 1 poštovního zákona byla vymezena poštovní výhrada tak, že státu bylo přiznáno výhradní právo dopravovat věci vyčtené v § 2 poštovního zákona a zřídit a provozovat podnik k dopravě těchto věcí. Poštovní výhradě podléhaly otevřené nebo uzavřené písemnosti (§ 2 poštovního zákona) a výjimky z poštovní výhrady byly upraveny v § 3 poštovního zákona.

Podle § 11 odst. 1 poštovního zákona při sporech o tom, byly-li náležitě splněny podmínky pro používání pošty, vyhovuje-li postup při poštovní dopravě nebo byl-li poštovní poplatek vyměřen správně, byl pořad práva vyloučen. Pokud se někdo cítil poškozen jednáním pošty, mohl si stěžovat u poštovních správních úřadů (§ 11 odst. 2 poštovního zákona). Pro řízení o stížnostech se použilo obdobně předpisů platných pro řízení ve věcech správních (§ 11 odst. 3 poštovního zákona).

V případech, ve kterých poštovní správní úřad rozhodoval o nárocích vyplývajících z odpovědnosti pošty za věci poštou dopravované, bylo straně dotčené rozhodnutím ponecháno na vůli dovolávate se po vyčerpání opravných prostředků nápravy ve výroku o těchto nárocích pořadem práva (§ 12 odst. 1 poštovního zákona). Poplatky, které byly vybírány za dopravu poštovních zásilek a za jiné poštovní úkony (poštovní poplatky), bylo

možné kreditovat nebo paušalovat (§ 3 odst. 1 a 3 vlád. nařízení 240/1949 Sb.). Nároky na zaplacení nezaplacených poštovních poplatků a jiných částek se podle § 3 odst. 5, věta druhá, vl. nař. č. 240/1949 Sb. vymáhaly „politickou exekucí“.

Zákonem č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), byly zrušeny zák. č. 222/1949 Sb. včetně nařízení vlády č. 240/1949 Sb. a vyhláška č. 78/1989 Sb., ve znění novel ke dni účinnosti uvedeného zákona, tj. k 1. 7. 2000.

V § 42 odst. 1 zákona o poštovních službách bylo stanoveno, že na právní vztahy u poštovní zásilky, která byla podána u České pošty, státního podniku, přede dnem účinnosti tohoto zákona, se vztahují dosavadní právní předpisy, tj. ty předpisy, které jsou uvedeny v předchozím odstavci a byly zrušeny. Zákon o poštovních službách neobsahuje nadále ustanovení o poštovní výhradě a ustanovení, jimiž by se zakládala pravomoc jiného orgánu pro projednávání a rozhodování věcí, které vyplývají ze vztahů při poskytování poštovních služeb (§ 4 a 5 zákona o poštovních službách), popř. nestanoví, že by před řízením u soudu mělo předcházet řízení u jiného orgánu (tzv. dělená pravomoc).

S ohledem na ustanovení § 42 odst. 1 zák. č. 29/2000 Sb. dovolací soud posuzoval věc podle předpisů o poště platných do 1. 7. 2000, neboť jde o právní vztahy u zásilek podaných na poště před uvedeným datem. Z předpisů platných před 1. 7. 2000, jejichž rozhodná ustanovení byla uvedena výše, vyplývá, že mj. při sporech o správném vyměření poštovního poplatku, byl „pořad práva vyloučen“ (§ 11 odst. 1 poštovního zákona), tj. byla vyloučena pravomoc soudu tento spor rozhodovat. Projednat a rozhodnout věc příslušelo určeným správním orgánům. Pokud se jednalo o nezaplacené poštovní poplatky, popř. jiné částky, bylo jejich vymáhání svěřeno správním orgánům, tehdy politickou exekucí (§ 3 odst. 5, věta druhá, vl. nař. č. 240/1949 Sb.), nyní v rámci správního řízení, a to na základě příslušného exekučního titulu.

Uvedená ustanovení vycházela z toho, že v zák. č. 222/1946 Sb. byla pro stát vymezena poštovní výhrada a stát k dopravě věcí podléhajících poštovní výhradě zřídil a provozoval podnik, a to Č. p., která měla podle tohoto zákona povahu zvláštní součásti státní správy (veřejnoprávní povahu) se svými okresními (obvodními) a krajskými správami pošt, jako správními orgány. K 1. 7. 1989 se Č. p. stala státním podnikem s vymezeným předmětem podnikání. Do jejího předmětu činnosti patřil mj. výkon poštovního provozu na území České republiky, v rozsahu podání, přeprava a dodání poštovních zásilek. Z toho je zřejmé, že Č. p., státní podnik, se stala podnikatelským subjektem, tedy subjektem soukromého práva, aniž by na tuto změnu bylo reagováno odpovídající úpravou zák. č. 222/1946 Sb., popř. nařízením vlády č. 240/1949 Sb. Taktéž byly poté zrušeny správní orgány pošty.

Z uvedeného je zřejmé, že v předmětné věci jde o vztah mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti a předmětem sporu je úhrada poštovních poplatků. Jde-li o tento vztah, je podle § 7 odst. 1 o. s. ř. dána pravomoc soudu tehdy, není-li zákonem stanoveno, že tyto věci projednávají a rozhodují o nich jiné orgány. Ustanovením § 11 odst. 1 poštovního zákona byla vyloučena pravomoc soudu mj. v případech, byl-li poštovní poplatek vyměřen správně. Pod pojmem „správného vyměření“ poštovního poplatku je nutné zahrnovat nejen případy, kdy je namítána nesprávnost ve výši poštovního poplatku, ale i ty případy, kdy poštovní poplatek nebyl vůbec uhrazen. Z toho, a to i s ohledem na ustanovení § 3 odst. 5, věty druhé, nařízení vlády č. 240/1949 Sb., podle něhož se nezaplacené poštovní poplatky vymáhají politickou exekucí, tj. správní exekucí, jejímž předpokladem je rozhodnutí správního orgánu, vyplývá, že předmětná věc nespadá do pravomoci soudů, ale ve věci je oprávněn rozhodnout příslušný správní orgán. Pokud ve věci přesto soudy rozhodovaly, je nutné konstatovat, že řízení trpí vadou dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně je proto nutné zrušit a dále postupovat dle ustanovení § 243b odst. 3 o. s. ř., tj. řízení zastavit a věc postoupit správnímu orgánu, do jehož pravomoci náleží.“

Dělená pravomoc se uplatňovala též například v režimu dřívějšího zákona o myslivosti (podmínky pro uplatnění nároku na náhradu škody v řízení podle § 8 o. s. ř. a § 36 odst. 1 a 5 zákona č. 23/1962 Sb., o myslivosti – tomuto řízení předcházelo řízení před rozhodčí komisí).

§ 8a

Zrušen – od 1. 1. 2003 zákonem č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního

Část první

Obecná ustanovení

Hlava druhá

Soudy

Příslušnost

§ 9

Úplné znění § 9 – odst. 1, odst. 2, návětí, písm. a), odst. 3, návětí, písm. c), d), e), f), h), j), k), l), m), o), q), písm. r) bod 1, 2, 3, 4, 5, 6 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 2 písm. b), c), e), f), g), h) odst. 3 písm. n) v tomto znění od 1. 1. 2003 – poslední změna zákonem č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního; odst. 2 písm. d) v tomto znění od 1. 1. 2009 – poslední změna zákonem č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění; odst. 2 písm. i) v tomto znění od 1. 1. 2013 – poslední změna zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 3 písm. a) v tomto znění od 1. 7. 2005 – poslední změna zákonem č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů; odst. 3 písm. b) v tomto znění od 18. 6. 2006 – poslední změna zákonem č. 308/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o evropské družstevní společnosti; odst. 3 písm. g) v tomto znění od 1. 4. 2008 – poslední změna zákonem č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů (zákon o nabídkách převzetí); odst. 3 písm. i), s), t), u) v tomto znění od 1. 1. 2008 – poslední změna zákonem č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím; odst. 3 písm. p) v tomto znění od 1. 1. 2011 – poslední změna zákonem č. 409/2010 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním zajištění; odst. 3 písm. r), návětí, odst. 5 v tomto znění od 1. 7. 2009 – poslední změna zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; odst. 3 písm. v) v tomto znění od 1. 7. 2008 – poslední změna zákonem č. 126/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o přeměnách obchodních společností a družstev; odst. 3 písm. w) v tomto znění od 1. 1. 2012 – poslední změna zákonem č. 355/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; odst. 4 v tomto znění od 1. 11. 2012 – poslední změna zákonem č. 334/2012 Sb., který se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

- (1) Nestanoví-li zákon jinak, jsou k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy.
- (2) Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně
- ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku a ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích,
 - ve sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona,
 - ve sporech o vzájemné vypořádání dávky důchodového pojištění a důchodového zabezpečení poskytnuté neprávem nebo ve vyšší výměře, než náležela, mezi zaměstnavatelem a příjemcem této dávky,
 - ve sporech o vzájemném vypořádání přeplatku na dávce nemocenského pojištění vyplacené neprávem nebo ve vyšší částce a ve sporech o vzájemném vypořádání regresní náhrady zaplacené v důsledku vzniku nároku na dávku nemocenského pojištění,
 - ve sporech o určení nezákonnosti stávky nebo výluky,
 - ve sporech o neplatnost skončení pracovního nebo služebního poměru podle § 18 odst. 2 zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky,
 - ve sporech týkajících se cizího státu nebo osob požívajících diplomatických imunit a výsad, jestliže tyto spory patří do pravomoci soudů České republiky,
 - ve sporech o zrušení rozhodnutí rozhodce o plnění závazků z kolektivní smlouvy,
 - ve sporech o vzájemném vypořádání přeplatku na dávce státní sociální podpory a dávce pomoci v hmotné nouzi poskytnuté neprávem nebo ve vyšší částce mezi oprávněnou osobou a osobou společně posuzovanou nebo mezi oprávněnou osobou a právníckými nebo fyzickými osobami uvedenými ve zvláštním právním předpise.
- (3) Krajské soudy dále rozhodují v obchodních věcech jako soudy prvního stupně
- ve věcech obchodního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností, nadačního rejstříku a rejstříku společenství vlastníků jednotek,
 - ve statusových věcech obchodních společností, družstev a jiných právníckých osob podle části první, druhé a čtvrté obchodního zákoníku a o zrušení evropské společnosti a evropské družstevní společnosti

s likvidací za podmínek stanovených přímo použitelným předpisem Evropských společenství a zvláštním zákonem vydaným k jeho provedení,

c) ve věcech vyplývajících z právních vztahů, které souvisejí se zakládáním obchodních společností, družstev, obecně prospěšných společností, nadací a nadačních fondů,

d) v řízení o zrušení obecně prospěšné společnosti a její likvidaci a o jmenování jejího likvidátora,

e) v řízení o zrušení nadace nebo nadačního fondu a jejich likvidaci, o jmenování likvidátora nadace nebo nadačního fondu a o jmenování nových členů správní rady nadace nebo nadačního fondu,

f) v řízení o zrušení státního podniku a o jmenování a odvolání jeho likvidátora,

g) ve sporech z právních vztahů mezi obchodními společnostmi (družstvy) a jejich zakladateli (společníky nebo členy), jakož i mezi společníky (členy nebo zakladateli) navzájem, jde-li o vztahy týkající se účasti na společnosti (členského vztahu v družstvu), o vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka (členská práva a povinnosti), a o vztahy související se zvýšením základního jmění (přistoupením společníka nebo člena), není-li dána příslušnost podle písmena b),

h) ve sporech mezi obchodními společnostmi (družstvy) a jejich statutárními orgány, likvidátory nebo jinými orgány a ve sporech mezi společníky (členy) a statutárními orgány, likvidátory či jinými orgány, jde-li o vztahy týkající se výkonu funkce těchto orgánů,

i) ve sporech z právních vztahů mezi podnikatelem, obecně prospěšnou společností, nadací nebo nadačním fondem a insolvenčním správcem majetku patřícího do jejich majetkové podstaty, popřípadě nuceným správcem, který jim byl ustanoven,

j) ve sporech z právních vztahů mezi prokuristou a podnikatelem, který prokuru udělil, a byla-li prokura udělena více osobám, z právních vztahů mezi těmito osobami navzájem,

k) ve věcech ochrany hospodářské soutěže,

l) ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním a z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství,

m) ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby,

n) ve sporech z práv k obchodní firmě,

o) ve sporech o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví, o nárocích z ohrožení a porušení práv z průmyslového vlastnictví a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva z průmyslového vlastnictví,

p) ve sporech z finančního zajištění a sporech týkajících se směnek, šeků a jiných cenných papírů, derivátů a jiných hodnot, které jsou obchodovatelné na kapitálovém trhu,

q) ve sporech z obchodů na komoditní burze,

r) ve sporech mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti z dalších obchodních závazkových vztahů, včetně sporů o náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení, s výjimkou sporů

1. ze smluv o úvěru, o běžném účtu a o vkladovém účtu a z jejich zajištění; ustanovení písm. p) tím není dotčeno,

2. o náhradu škody a o vydání bezdůvodného obohacení vzniklého v souvislosti se smlouvami uvedenými pod bodem 1 a jejich zajištění,

3. o určení vlastnictví k nemovitostem a o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitostem,

4. o práva k cizím věcem,

5. týkajících se nájmu nemovitostí, bytů a nebytových prostor,

6. o peněžité plnění, jestliže částka požadovaná žalobcem nepřevyšuje 100 000 Kč; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží,

s) ve věcech kapitálového trhu,

t) v řízení o neplatnosti smlouvy nebo dohody evropské společnosti, k jejímuž uzavření se vyžaduje podle zvláštního právního předpisu předchozí schválení správní radou,

u) ve věcech jednání shromáždění společenství vlastníků jednotek a sporů z toho vzniklých,

v) v řízení o zrušení veřejné výzkumné instituce a její likvidaci a o jmenování a odvolání jejího likvidátora,

w) řízení ve věci přeměn obchodních společností a družstev včetně všech řízení o náhradě podle zvláštního právního předpisu.

(4) Krajské soudy dále rozhodují jako soudy prvního stupně v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech, jakož i ve sporech o náhradu škody nebo jiné újmy, která vznikla zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu.

(5) Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) rozhoduje jako soud prvního stupně, stanoví-li tak zvláštní právní předpis.

Komentář k § 9
Komentátor: Vacková

Věcná příslušnost znamená dělení sporů a jiných právních věcí podle toho, zda se v prvním stupni projednávají a rozhodují u okresních (obvodních) nebo krajských (v hlavním městě u Městského soudu v Praze) soudů. Zákonodárce vychází z předpokladu, že úzce vyhraněné, méně frekventované a obecně složitější kauzy by měly být svěřeny v první instanci specialistům u krajských soudů.

K odst. 1:

Úprava *věcné příslušnosti soudů* je nepřehledná, což je dáno už složitostí samotného soudního systému, ale bohužel dále komplikováno procesní úpravou, která stanoví řadu výjimek z obecných pravidel. V praxi soudci zpravidla necítí potřebu teoretizovat o třech stupních a čtyřech člancích soustavy soudů. Potřebují jen vědět, zda má smysl, aby právě oni soudili tu kterou věc, aby ji neřešili zbytečně. Sebelepší rozhodnutí soudu věcně nepřislušného musí být odvolacím soudem zrušeno, neboť bylo vydáno v řízení, jemuž chyběla jedna z jeho podmínek (§ 103 a násl., § 219a odst. 1 písm. a/).

Zatímco soudce řeší, je-li soudcem soudu věcně příslušného, potenciálního žalobce naopak především zajímá, u kterého soudu má žalobu v konkrétní věci podat.

Soudem prvního stupně mohou být dle druhu projednáváné věci buď *soudy okresní* (či jim na roven postavené), nebo *soudy krajské*.

Soudce okresního soudu má oproti svému krajskému kolegovi situaci na první pohled jednodušší. Měl by totiž zásadně řešit vše (odst. 1), ovšem až na celkem asi 30 zákonem taxativně uvedených výjimek (viz blíže odst. 2 a 3), které v prvním stupni rozhoduje soud krajský. Pod ony výjimky se však vejde obrovské množství věcí, které lze s trochou nadsázky rozdělit do dvou velkých skupin: *první* tvoří věci typově zcela odlišné od těch, které „se soudí na okrese“, *druhou* velkou skupinu tvoří spory podřaditelné pod písmeno r) odstavce třetího (s výjimkou tam pod šesti body uvedených výjimek).

Soudci okresního i krajského soudu lze vzhledem k uvedenému poradit, aby zbystřil pozornost v okamžiku, kdy se mu na stůl dostane věc, kterou ještě nesoudil, která se mu jeví z hlediska uplatněného nároku či skutkového základu věci neobvyklá. Je totiž velice pravděpodobné, že ji dosud nesoudil právě proto, že je soudcem soudu, který pro její řešení není věcně příslušný.

Soudce soudu okresního by měl vždy zpozornět, jestliže má podle žaloby řešit závazkový vztah mezi podnikateli. Lépe je raději vždy v takovém případě nahlédnout do procesní normy, konkrétně na již zmiňované písm. r) v třetím odstavci, a ujistit se o své věcné příslušnosti.

Má-li soudce o své věcné příslušnosti pochybnosti, měl by vždy postupovat podle § 104a odst. 2. K této problematice srov. též komentář k tomuto ustanovení.

K odst. 2:

Odstavec druhý obsahuje věci typově odlišné od klasických „okresních žalob“.

K písm. a): Řadí se sem nároky upravené ustanoveními § 11 až 16 obč. zák., to jest nároky z porušení práva na *ochranu osobnosti*, a dále nároky vycházející z *tiskového zákona* (zák. č. 46/2000 Sb.) či *zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání* (zák. č. 231/2001 Sb.); *nejčastěji se jedná o spory související se šířením nactiutrbáčnych, nepravdivých a dehonestujících informací (textů, fotografií, různých vyobrazení, zejména karikatur, koláží apod.)*.

Problém může vzniknout tehdy, je-li uplatňován kromě typického zadostiučnění v penězích též nárok na náhradu škody způsobené neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti. Podle stávající praxe je i v tomto případě dána věcná příslušnost krajského soudu. Soudce okresního soudu by proto měl dát pozor v případě náhrady škody uplatňované z důvodů podezřele neobvyklých, např.: „*V časopise XY bez mého soubhlasu uveřejnili soubor fotografií, na nichž jsem vyfotografována, jak jím uzeniny; z tohoto důvodu odmítl přijmout mé fotografie časopis Vegan, čímž mi ušel zisk.*“

K písm. b): Patří sem nároky plynoucí z *autorského zákona* (zák. č. 121/2000 Sb.), opět včetně nároku na náhradu škody neoprávněným zásahem do autorských práv způsobené. *Jde například o žaloby správců autorských majetkových práv (OSA, Intergram, Dilia apod.), spory z neoprávněného užití díla, zdržovací žaloby atd.*

K písm. c)–i): Posoudit otázku věcné příslušnosti soudů ve věcech uvedených pod komentovanými ustanoveními v praxi nečiní zásadní problém právě pro jejich typovou odlišnost od ostatních „běžných“ sporů, případně u věcí uvedených pod písmenem g) pro specifčnost subjektů, jichž se spory tam uvedené týkají.

Zaměnit lze některé z nich (písm. c/, e/, h/) snad jen se spory vyplývajícími z pracovněprávních vztahů, takové spory však zpravidla na okresních soudech řeší specialisté, jimž jsou úskalí zmíněné věcné příslušnosti dobře známa. Ustanovení písmene i) odkazuje na § 62 odst. 3 a § 63a odst. 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

K odst. 3:

Toto ustanovení se týká výlučně obchodních věcí.

K písm. a)–j), t)–w): Obsah těchto ustanovení by bylo možno shrnout pod jedinou, byť rozvitou větu: Krajské soudy jsou v prvním stupni věcně příslušné pro ta řízení, která se týkají založení, vzniku, zrušení, zániku a přeměn těch právnických osob, jež jsou zapisovány do *obchodního rejstříku a jiných soudem vedených rejstříků* (srov. k tomu komentář k ustanovení § 200a), a vztahů uvnitř těchto právnických osob.

Pro obchodní společnosti, družstva (část druhá obchodního zákoníku) a evropské společnosti lze hovořit – o řízeních o zápisu takové právnické osoby do obchodního rejstříku a o změně tohoto zápisu (písm. a/), – o řízeních týkajících se právních úkonů a skutečností, které zápisu uvedených právnických osob do rejstříku předcházejí (písm. c/), tj. například vztahů ze smluv, jimiž jsou společnosti či jiné právnické osoby zakládány, a to např. včetně řízení o ustanovení znalce k ocenění nepeněžitých vkladů (§ 59 odst. 3, věta druhá, obch. zák.),

– o řízeních týkajících se vztahů, jež mají základ v části druhé obchodního zákoníku (písm. b/, g/, h/), – o řízeních, která souvisejí s přeměnami podle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, tj. fúzí, rozdělení, převodem jmění na společníka, změnou právní formy (písm. w/).

Vždy, když se navrhopatel (písm. b/, g/ – jde o řízení nesporná dle § 200e), případně žalobce (písm. h/) domáhá čehokoliv, co jakkoliv souvisí s rozhodnutím orgánu obchodní společnosti, družstva nebo jiné právnické osoby zapsané v obchodním (či jiném soudem vedeném) rejstříku, je třeba primárně uvažovat o věcné příslušnosti krajského soudu. Platí to též pro bytová družstva. Přesto, že pro řešení vztahů z nájmu družstevních bytů jsou věcně příslušné okresní soudy, pro vztahy družstevníků k družstvu (např. určení členství, neplatnost usnesení členské schůze apod.) či pro vztahy mezi družstevníky navzájem (např. žaloba na určení neplatnosti smlouvy o převodu členských práv a povinností) jsou věcně příslušné soudy krajské. I tyto spory patří pod případy, na něž dopadá ustanovení písm. g). Neplatí to však pro spory související s tím, jaké nároky má stát z důvodu členství v družstvu, jehož majetek nabyt jako *odúmrť*; zde je dána příslušnost soudů okresních (viz *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1629/2011*).

Tabulka č. 2: Nejčastější tzv. společenstevní věci řešené krajským soudem.

charakteristika věci	právní úprava
neplatnost usnesení valné hromady	§ 131, § 183 obch. zák.
neplatnost usnesení členské schůze družstva	§ 231 odst. 5, § 242 odst. 1 obch. zák.
zrušení společnosti	§ 68 odst. 6 obch. zák.
jmenování, odvolání, odměna likvidátora	§ 71 a násl. obch. zák.
jmenování členů představenstva či dozorčí rady akciové společnosti	§ 194 odst. 2, § 200 odst. 3 obch. zák.
vyloučení ze společnosti	§ 149 obch. zák.
zrušení účasti ve společnosti	§ 148 obch. zák.
žaloba na výplatu vypořádacího podílu	§ 150 obch. zák.
všechny žaloby související s otázkou platnosti smlouvy o převodu obchodního podílu, členského podílu v družstvu či s plněním z takové smlouvy	§ 115 obch. zák., § 229 a násl. obch. zák.
určení výše, resp. výplata přiměřené náhrady za tzv. vytěsnění minoritních akcionářů	§ 183i a násl. obch. zák.
nároky podle zákona č. 125/2008 Sb., tj. např. právo na dorovnání výměnného poměru podílů nebo akcií nebo na jejich výměnu, právo na náhradu škody z důvodů v zákoně uvedených atd.	zákon č. 125/2008 Sb.

Naopak platí, že krajský soud není soudem věcně příslušným tehdy, jestliže žaloba sice směřuje proti statutárnímu orgánu společnosti, ovšem je podávána někým, kdo s touto společností nemá nic společného. Nejdůležitějším slůvkem v ustanovení písm. h) je totiž slůvko „*jejich*“.

Příklad: *Proti jednatelem společnosti s ručením omezeným je uplatněn nárok na náhradu škody nikoliv společností samou, ale třetí osobou, která je přesvědčena, že jednatel v rámci výkonu své funkce nejednal s péčí řádného hospodáře, a tedy ze zákona ručí za škodu způsobenou společností, jejímž byl jednatelem. Škoda vznikla tím, že ona třetí osoba poskytla společnosti peníze na stavbu rodinného domku, domek společností dostavěn nebyl a třetí osoba musela na dostavbu svého domku vynaložit vyšší náklady. Takový spor bude řešit okresní soud.*

Slůvko „*jejich*“ je podstatné též v ustanovení písm. i). I zde je nutno si ujasnit, zda spor vede obchodní společnost či jiná právnická osoba se „svým“ správcem (tehdy je příslušný krajský soud), či zda se třetí osoba, tj. nikoliv úpadce či jiný účastník insolvenčního řízení, domnívá, že správce jí svou činností způsobil škodu (to je naopak věcně příslušný okresní soud – § 159 odst. 2 insolvenčního zákona).

V té souvislosti lze zmínit *usnesení Vrchního soudu v Praze* ze dne 29. 9. 2010, *sp. zn. 2 VSPH 540/2010*, v němž byla řešena otázka žalob směřujících vůči insolvenčnímu správci, neuspokojí-li pohledávky za majetkovou podstatou podle ustanovení § 203 odst. 1 insolvenčního zákona (typicky se jedná o pohledávky z pracovněprávních vztahů nebo pohledávky vůči úpadci vzniklé po rozhodnutí o úpadku a prohlášení konkursu na jeho majetek): „*Podle ustanovení § 203 odst. 1 insolvenčního zákona se pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené naroveň uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem. V případě, že je insolvenční správce v plné výši a včas neuspokojí, je odpovídajícím právním prostředkem pro jejich vymožení žaloba podaná u příslušného okresního soudu proti insolvenčnímu správci o jejich zaplacení s tím, že po právní moci rozhodnutí o žalobě určí insolvenční soud lhůtu k uspokojení přisouzených pohledávek a jejich příslušenství a to, která část majetkové podstaty může být použita k jejich uspokojení.*“

Shora uvedené platí obdobně též pro nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti (písm. a/, c/ až e/, i/) a pro společenství vlastníků jednotek (písm. u/), jde-li o spory vzniklé z jednání nejvyššího orgánu společenství, kterým je dle § 9 odst. 7 písm. a) zák. č. 72/1994 Sb. shromáždění vlastníků jednotek. Všechny uvedené subjekty jsou právnickými osobami, pro které krajské soudy vedou rejstříky (rejstřík nadací a nadačních fondů, obecně prospěšných společností a rejstřík společenství vlastníků jednotek). Příslušná právní úprava těchto právnických osob se týkající je obsažena v zák. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, zák. č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, a pro společenství vlastníků jednotek v zák. č. 72/1994 Sb., o vlastnictví k bytům. Do téže skupiny věcí projednávaných v prvním stupni krajskými soudy patří z odstavce třetího též zrušení státního podniku (písm. f/) a veřejné výzkumné instituce (písm. v/).

K písm. k)–m): Spory, které náležejí do této skupiny, lze stručně charakterizovat jako takové, které směřují k dodržení pravidel *fair play v podnikání* (§ 41–54 obč. zák., § 8 a násl. obč. zák., § 19b odst. 2 obč. zák.). Dodát lze snad jen k *písm. k)*, že věcmi zde uvedenými se dnes míní již jen řízení podle ustanovení § 200h a násl.

Vrchní soud v Praze ve svém *usnesení* ze dne 29. 01. 2010, *sp. zn. Ncp 2831/2009*, posuzoval otázku věcné příslušnosti soudů ve sporech o dobrou pověst právnických osob a dospěl k závěru, že „*k projednání a rozhodnutí ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby podle § 19b odst. 3 obč. zák. jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy bez zřetele na to, zda stranami sporu jsou podnikatelé.*“ Dospěl tak k opačnému závěru nežli *Nejvyšší soud* ve svém *usnesení* ze dne 22. 10. 2009, *sp. zn. 30 Cdo 3638/2009*, s nímž se soudní praxe neztotožnila.

K písm. o): Pro spory zde uvedené platí od 1. 1. 2008 úprava obsažená v zák. č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, a jediným příslušným soudem je od uvedeného data Městský soud v Praze, jehož věcná (a speciální místní) příslušnost plyne z § 39 odst. 2 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. K tomu srov. např. *usnesení Vrchního soudu v Praze* ze dne 13. 1. 2011, *čj. 3 Cmo 254/2010-79*, podle něhož je právo k obchodní firmě právem průmyslovým. Proto také ve věcech jeho ochrany (nejčastěji jde o spory související se zaměnitelnými názvy dvou obchodních společností) je pro celou Českou republiku jediným věcně i místně příslušným k rozhodnutí v prvním stupni Městský soud v Praze.

K písm. p): Lze připomenout, že ne každý spor, v němž se objeví slovo „*směnka*“, musí nutně být sporem ze směnky. Tvrdí-li žalobce například, že poskytl žalovanému půjčku, vrácení zajistil směnkou, nežádá však splacení směnky, ale vrácení této půjčky, pak nejde o spor ze směnky, ale ze smlouvy o půjčce (k podstatě směnečného řízení blíže viz komentář k § 175).

K písm. q)–w): Tato ustanovení by vesměs při výkladu neměla činit velké potíže, proto se dotkneme jen stručně některých z nich.

Spor týkající se *cenného papíru* či spor z *obchodu na komoditní burze* (písm. q)) obecně nebude obtížné rozzeznat, nebude problémem ani s řízením dle *písm. s)*. Toto písmeno se vztahuje nyní již výlučně k řízení podle ustanovení § 200f a 200g (srov. i komentář k nim).

Podle návěti *písmene r)* se toto ustanovení se týká všech obchodních závazkových vztahů mezi podnikateli, vznikají-li při jejich podnikatelské činnosti. Věcně příslušným je krajský soud za předpokladu, že jsou splněny současně všechny zde uvedené podmínky (*spor vznikl mezi podnikateli, při jejich podnikatelské činnosti a jde o spor z obchodního závazkového vztahu*) a není zároveň dána některá z výjimek uvedených pod body 1 až 6.

O spor z obchodního závazkového vztahu jde tehdy, jestliže základ vztahu vychází z úpravy obsažené v části třetí obchodního zákoníku (§ 261 a násl. obch. zák.), případně z takového vztahu, který s obchodním závazkovým vztahem souvisí (postoupená pohledávka na zaplacení provize za obchodní zastoupení) či z něho vychází (např. bezdůvodné obohacení, ostatně výslovně zmíněné, vzniklé v souvislosti s realizací díla dle neplatné smlouvy uzavřené dle obchodního zákoníku).

Obchodním závazkovým vztahem zcela jistě není vztah z pojistné smlouvy (§ 261 odst. 7 obch. zák.), a to bez ohledu na to, zda je pojištěna podnikatelská činnost. Žaloby o výplatu pojistného plnění či úhradu pojistného tedy vždy bude projednávat v prvním stupni soud okresní.

K tomu srov. rozhodnutí *Vrchního soudu v Praze* ze dne 4. 6. 2007, *čj. 9 Cmo 64/2007-176*: „*Novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2001, podstatným způsobem změnila úpravu věcné příslušnosti. Svěřovala-li dosavadní úprava věcné příslušnosti (úprava účinná do 31. 12. 2000) krajským soudům jako soudům prvního stupně rozhodnutí ve věcech obchodních, bez zřetele na to, zda účastníci závazkového vztahu jsou podnikatelé, spory (mj.) z pojištění spojeného s předmětem obchodní činnosti (§ 9 odst. 3 písm. al), činila tak nad rámec vymezení věci jako věci obchodní, jinými slovy tato úprava abstrahovala od rozlišení věci obchodních a neobchodních. Úprava věcné příslušnosti provedená občanským soudním řádem respektuje základní ideu reflektující ústavní principy, tj. v zásadě svěřuje projednávání a rozhodování sporů okresním soudům jako soudům I. stupně. Výjimku tvoří skupiny sporů projednávané a rozhodované krajskými soudy jako soudy I. stupně. Výčet takových sporů tedy nemůže být příkladný, ale konečný. Novela občanského soudního řádu ve znění zákona č. 30/2000 Sb. v souladu s tím konkretizuje spory svěřené k rozhodnutí krajským soudům jako soudům I. stupně, a pokud se jedná o spory z dalších vztahů (tj. v § 9 odst. 3 výslovně neuvedených) – vztahů uvažovaných v § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř. – podmiňuje věcnou příslušnost krajských soudů jako soudů I. stupně tím, že se jedná o spory „z dalších obchodních závazkových vztahů“, včetně sporů o náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti s tím, že se nejedná o spor uvedený ve výjimce pod písm. r) č. 1 – č. 5, přičemž, je-li žalováno o zaplacení, musí být částka požadovaná žalobcem vyšší než 100 000 Kč (bez zohlednění příslušenství). Je zřejmé, že uvedené ustanovení, pokud hovoří o věcné příslušnosti krajských soudů jako soudů I. stupně, akcentuje skutečnost, že se jedná o spory z obchodních závazkových vztahů. Právní teorie označuje vztahy založené pojistnou smlouvou za absolutní neobchod. Tomu byl dán i následně výraz novele obchodního zákoníku, která nabyla účinnosti dne 1. dubna 2003 (zákon č. 88/2003 Sb.), jestliže ustanovení § 261 citovaného předpisu bylo doplněno odst. 7, dle něhož se pojistná smlouva řídí občanským zákoníkem a zvláštními zákony. Tímto byl zcela jednoznačně pojistný vztah vyňat z obchodních závazkových vztahů a vyjádřena zásada, že na pojistnou smlouvu se ustanovení obchodního zákoníku nepoužijí. Přihlédneme-li k této skutečnosti v relaci na shora uvedenou zásadu (rozhodování sporů okresními soudy jako soudy prvního stupně), pak není místo pro úvahu o možné věcné příslušnosti krajských soudů jako soudů I. stupně k rozhodování sporů z takovýchto neobchodních závazkových vztahů. Jednalo by se o nepřijatelný rozšiřující výklad nad rámec ducha občanského soudního řádu. Ostatně, nad rozsah uvedeného, nutno dodat, že od účinnosti zákona o pojistné smlouvě (od 1. ledna 2005) je zcela nepochybně použito ustanovení obchodního zákoníku na vztahy založené pojistnou smlouvou vyloučeno, a tudíž zcela najisto vymezena podstata pojistných vztahů jako vztahů neobchodních.“*

Podnikateli jsou míněny osoby uvedené v § 2 odst. 2 obch. zák. Podstatné je, zda byly podnikateli v době, kdy vztah, který je základem sporu, vznikl. Stát ani samosprávná územní jednotka nejsou podnikateli a nejsou za podnikatele považovány přesto, že se závazkové vztahy vzniklé mezi nimi a podnikateli při uspokojování veřejných potřeb musí řídit obchodním zákoníkem (§ 261 odst. 2 obch. zák.).

Podnikatelskou činností je činnost, která je jako předmět podnikání zapsána v obchodním rejstříku (*spor z kupní smlouvy realizované v rámci předmětu podnikání „koupě zboží“*). Vznikl-li určitý vztah při podnikatelské činnosti, má se zato, že vznikl i v souvislosti s ní (*např. oprava nemovitosti, která je sídlem podnikatele, leasing automobilu určeného pro podnikatele apod.*).

Dosavadní rozhodovací praxe vrchních soudů vychází též z toho, že nemá-li spor o náhradu škody původ v obchodně závazkových vztazích (§ 373 obch. zák.) nebo nebyla-li porušena povinnost stanovená obchodním zákoníkem (§ 757 obch. zák.), je pro řízení věcně příslušný okresní soud přesto, že škoda vznikla jednomu podnikateli při podnikatelské činnosti a v souvislosti s podnikatelskou činností druhého podnikatele. *Příkladem může být často uplatňovaný nárok na náhradu škody podnikatelem hospodářicím v lesích tím, že byly exhalacemi produkovány jiným podnikatelem například při výrobě elektrické energie zničeny lesní porosty (tudíž jsou neprodejně, nezpracovatelné). Strany takového sporu nejsou v žádném závazkovém vztahu, základ odpovědnosti za takto vzniklou škodu (zpravidla ušlý zisk) není upraven obchodním zákoníkem.*

V poslední době soudy znovu řešily otázku výše žalobou uplatněného nároku z hlediska limitu pro určení věcné příslušnosti. *Vrchní soud v Praze* dospěl ve svém *usnesení* ze dne 18. 11. 2010, *sp. zn. Ncp 2505/2010*, k následujícímu závěru: „*Je-li v jedné žalobě uplatněno několik nároků na zaplacení peněžitého plnění se samostatným skutkovým základem, pak soud zkoumá podmínku věcné příslušnosti u každého takového nároku zvlášť; celková výše součtu jednotlivých žalobou požadovaných peněžitých plnění nemá z hlediska aplikace ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) bodu 6 o. s. ř. význam.*“

Z toho je patrné, že limit pro určení věcné příslušnosti není chápán jako kumulativní veličina. *Vrchní soud v Olomouci* má jiný názor, který vyslovil například v *usnesení* ze dne 21. 9. 2010, *sp. zn. Ncp 945/2010*: „*Pro rozhodnutí o věcné příslušnosti soudů je při kumulaci peněžitých nároků významná pouze celková hodnota sporu požadovaná žalobcem, jde-li o věci spolu skutkově související, posuzované na stejném právním podkladě, a pokud nejde o věci, jejichž předměty lze podřadit pod různá hlediska vymezená v ustanovení § 9 a § 9a o. s. ř.; v takovém případě se nezohlední výše dílčích uplatněných nároků.*“

Judikatorní výstupy tak zřetelně ukazují na poněkud odlišnou praxi Vrchního soudu v Praze a Vrchního soudu v Olomouci, což může přinášet jisté komplikace.

Praxe se dále shodla v tom, že uplatní-li žalobce žalobou podanou u okresního soudu několik spolu nesouvisejících nároků (*například nárok na zaplacení kupní ceny za několik samostatných dodávek zboží uskutečněných v různém časovém období, aniž by mezi účastníky existovala byt jen rámcová kupní smlouva*) a žádný z nich nepřesahuje 100 000 Kč, věcně příslušný je soud okresní. Jestliže by však mezi uplatněnými nároky byly i nároky přesahující tuto částku, řízení o nich se vyloučí k samostatnému projednání a spis s těmito vyloučenými nároky se předloží k rozhodnutí o věcné příslušnosti vrchnímu soudu, tzn. řeší se vlastně jako kompetenční konflikt. V soudní praxi převažuje názor (srov. k tomu např. *usnesení Krajského soudu v Plzni* ze dne 21. 2. 2012, *sp. zn. 25 Co 7/2012*), že mezi věci jednání společenství vlastníků jednotek ve smyslu *písm. u)* patří i spor týkající se požadavku společenství vlastníků jednotek na zaplacení příspěvku do fondu oprav a záloh za služby spojené s užíváním bytu, který je vznesen vůči vlastníku bytu.

Upozorňujeme však na *usnesení Vrchního soudu v Olomouci* ze dne 25. 4. 2013, *čj. Ncp 448/2013-79*, které „jde proti proudu“ ustálené judikatury a v němž se uvádí: „*K projednání a rozhodnutí sporu o zaplacení částky z titulu příspěvku do fondu oprav a záloh na služby poskytované s bydlením ve výši dle rozhodnutí shromáždění společenství vlastníků jednotek jsou příslušné okresní soudy.*“ Z tohoto důvodu by bylo pravděpodobně i přípustné dovolání podle úpravy účinné teprve od 1. 1. 2013 (§ 237). Pokud by se názor z komentovaného rozhodnutí v soudní praxi ustálil, znamenalo by to fakticky podstatné zatížení okresních soudů, na něž navíc od 1. 1. 2014 pravděpodobně přejde již tak nezanedbatelná část dosavadního obchodního nápadu krajských soudů. Vrchní soud v Olomouci přitom však dospívá k závěru vcelku logickému a hlavně precizně odůvodněnému: Předmět podobných řízení nemá charakter obchodní společenstevní věci, ale jde o ryze občanskoprávní vztah. Smyslem ustanovení § 9 je svěřit rozhodování v prvním stupni krajským soudům pouze ve věcech specializovaných, popřípadě méně četných, kde by jejich rozhodování okresními soudy mohlo vést k nežádoucí nejednotnosti rozhodovací praxe. To však podle vrchního soudu nehrozí v obdobných věcech, jako je tato, obvykle skutkové i právně zcela jednoduchých a vyskytující se ve velkému počtu, kde výše částky, která je předmětem řízení, je zpravidla nevelká.

K odst. 4:

Dne 1. 1. 2008 nabyl účinnosti insolvenční zákon (zák. č. 182/2006 Sb., který ještě předtím „stihl“ být novelizován zákonem č. 312/2006 Sb.). Insolvenční zákon zároveň zrušil do té doby platný zákon o konkursu a vyrovnání. V souvislosti s tím došlo k úpravě komentovaného ustanovení tak, že byla vypuštěna dosavadní písmena s) a t) z odstavce třetího (*písm. s/ ve věcech konkursu a vyrovnání; písm. t/ ve sporech vyvolaných konkursem nebo vyrovnáním, ledaže jde o vypořádání společného jmění nebo jiného majetku manželů*), dle nichž byl věcně příslušný krajský soud jako soud prvního stupně.

Zákon tato ustanovení zrušil přesto, že konkursní řízení zahájená před 1. 1. 2008 (a tedy i spory z nich bez ohledu na to, zda vzniknou po 1. 1. 2008) budou dokončena dle dosavadního zákona o konkursu a vyrovnání (a nebude jich málo).

Vzhledem k úpravě dané nově vloženým odstavcem 4 však netřeba zcela propadat panice: *Incidenční spory*, o nichž toto ustanovení hovoří, jsou totiž právě oněmi spory vyvolanými konkursem, zmínovanými bývalým písmenem t), tedy především spory o určení existence a pravosti pohledávky (§ 23 a násl. zákona o konkursu a vyrovnání, dnes § 198 a násl. insolvenčního zákona) a spory o vyloučení věci, práva či jiné majetkové hodnoty z konkursní podstaty (§ 19 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání, dnes § 225 insolvenčního zákona). Jde o spory, bez rozhodnutí v nichž nelze v insolvenčním řízení pokračovat, jejichž výsledek je pro další postup insolvenčního (dříve konkursního) řízení podstatný.

Současný insolvenční zákon incidenční spory uvádí výslovně v ustanovení § 159 odst. 1. Jsou jimi tedy

1. spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek;
2. spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5;
3. spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela;
4. spory na základě odpůřčí žaloby;
5. spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem;
6. další spory, které zákon označí jako spory incidenční.

V odstavci druhém téhož ustanovení zákon uvádí, že jiné spory incidenčními nejsou (souvislost s konkursem nemají v tom smyslu, že by jejich výsledek byl pro další postup v konkursu nezbytný), a to přesto, že probíhají za trvání insolvenčního řízení a jejich účastníkem je insolvenční správce (dříve správce konkursní podstaty). Ten totiž pouze jedná za úpadce ve sporech, jichž by úpadce mohl být účastníkem, i kdyby konkursu nebylo – např. o zaplacení nájemného či o vyklizení, pracovní spory apod.

Incidenčním sporem není např. ani spor o náhradu škody vzniklé tzv. šikanózním incidenčním návrhem podle § 147 odst. 2 insolvenčního zákona. Spory tohoto typu však také s účinností od 1. 11. 2012 řeší krajské soudy. Jde o změnu proti předchozímu stavu, kterou vyvolala novela č. 334/2012 Sb., která převedla agendu zajišťovanou dříve okresními soudy na soudy krajské.

Lze tedy dovodit, že jak pro incidenční spory související s řízením podle insolvenčního zákona, tak pro takové spory vyvolané po 1. 1. 2008 dosavadním konkursním řízením je shodně věcně příslušný krajský soud.

Vypuštěním dřívějšího textu písmene t) z občanského soudního řádu vznikl z hlediska vymezení věcné příslušnosti největší problém související s vypořádáním zaniklého společného jmění manželů. Tento spor vzhledem k tomu, že je nyní považován za incidenční spor (§ 159 odst. 1 písm. c/ insolvenčního zákona), řeší, vznikl-li již v souvislosti s insolvenčním řízením, krajské soudy (insolvenční soudy). Dle předchozího znění zákona (vzhledem k výjimce uvedené dříve u písmene t)) byly k řešení sporů o vypořádání společného jmění manželů souvisejícího s konkursním řízením věcně příslušné okresní soudy.

Insolvenční zákon v ustanovení § 432 stanoví zásadu, že pro konkursní a vyrovnací řízení zahájené před účinností insolvenčního zákona se použijí dosavadní předpisy. Toto přechodné ustanovení vykládají soudci specializující se na insolvenční řízení většinou tak, že se vztahuje nejen k dřívějšímu zákonu o konkursu a vyrovnání, ale též k občanskému soudnímu řádu. Spor o vypořádání společného jmění manželů související s konkursním řízením, které bylo zahájeno před 1. 1. 2008 dle dříve platného zákona o konkursu a vyrovnání, dle tehdejší výjimky dané písm. t) řeší dle tohoto výkladu nadále okresní soudy i tehdy, byl-li by takový spor sám zahájen po 1. 1. 2008.

§ 9a

Úplné znění § 9a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

K projednání žaloby podle § 91a jsou příslušné v prvním stupni okresní nebo krajské soudy podle toho, u kterého z těchto soudů probíhá v prvním stupni řízení o věci nebo právu, na něž si žalobce činí nárok.

Komentář k § 9a Komentátor: Vacková

Nejen věcně, ale i místně příslušný (srov. komentář k ustanovení § 88 písm. r/) k projednání žaloby z *hlavní intervence* (kdo si činí nárok zcela nebo částečně na věc nebo právo, o nichž probíhá řízení mezi jinými osobami, může až do pravomocného skončení tohoto řízení podat žalobu proti těmto účastníkům – srov. § 91a a komentář k němu) je soud, kde se vede řízení, do něhož je intervenováno.

Obě řízení se tedy vedou u téhož soudu a je praktické, aby obě řízení vedl týž soudce. Zpravidla lze doporučit, aby obě řízení byla spojena ke společnému projednání (§ 112 odst. 1).

Z judikatury srov. již v komentáři k ustanovení § 9 uvedené *usnesení Vrchního soudu v Olomouci* ze dne 21. 9. 2010, *sp. zn. Ncp 945/2010*. Dále srov. též obecné pasáže komentáře k ustanovení § 9.

§ 10

Úplné znění § 10 – odst. 1 v tomto znění od 1. 1. 1993 – poslední změna zákonem č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád; odst. 2 v tomto znění od 1. 1. 1993 – poslední změna zákonem č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád

- (1) Krajské soudy rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů.
- (2) O odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů prvního stupně rozhoduje vrchní soud.

Komentář k § 10
Komentátor: Vacková, Havlíček

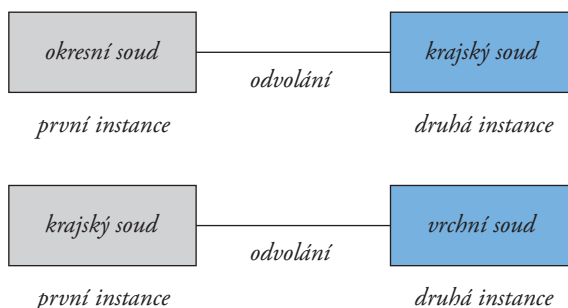
Takzvaná *funkční příslušnost* vymezuje rozsah příslušnosti soudu tak, aby bylo zřejmé, který soud rozhoduje v první instanci a který o řádných opravných prostředcích (odvolání).

Soustavu soudů v České republice tvoří podle Ústavy České republiky (čl. 91 odst. 1) Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Součástí moci soudní je ovšem i Ústavní soud. Tutéž úpravu (s výjimkou zakotvení Ústavního soudu, které je předmětem jiného právního předpisu) opakuje § 8 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech soudcích.

Články soudní soustavy jsou tedy uvedené soudy, jež jsou rozděleny do stupňů: *soustava soudů* má *čtyři články*: *okresní článek* zahrnuje soudy okresní a obvodní (v Brně městský), *krajský článek* soudy krajské (v Praze městský), *vrchní článek* tvoří vrchní soudy v Praze (pro české kraje) a Olomouci (pro kraje moravské a slezské), *nejvyšší článek* reprezentují Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud, avšak tyto články tvoří pouze *tři stupně*. V občanském soudním řízení rozhodují soudy *nalézací* jako soudy prvního stupně, soudy *odvolací* jako soudy druhého stupně a soud *dovolací*.

Podle toho, který soud rozhoduje v prvním stupni (jako soud věcně příslušný dle § 9, příp. § 9a), může věc postupovat v občanském soudním řízení mezi soudy jednotlivých stupňů pouze následujícím (zjednodušeně vyjádřeným) způsobem:

Graf č. 6: Dvojinstanční schéma podle § 10.

Nejvyšší správní soud nevystupuje v rámci občanského soudního řízení, rozhoduje o kasačních stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů vydaným ve správním soudnictví podle pravidel daných soudním řádem správním (zákon č. 150/2002 Sb.). V občanském soudním řízení se tedy z nejvyššího stupně angažuje pouze Nejvyšší soud.

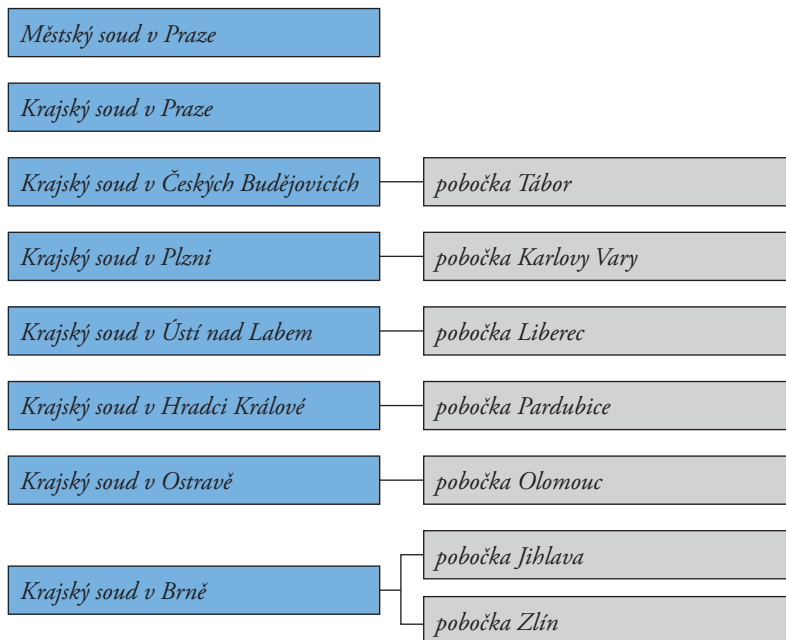
Podle čl. 91 odst. 1, věty druhé, Ústavy ČR může zákon stanovit jiné označení soudů. Působnost okresních soudů mají v Praze soudy obvodní, v Brně soud městský, naopak Městský soud v Praze je soudem s působností soudu krajského (§ 8 a 9 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Názvy, sídla a obvody soudů všech stupňů jsou stanoveny přílohami zákona o soudech a soudcích.

Podle těchto soudních obvodů (které nejsou totožné s územně správním uspořádáním) se určují soudy, jimž náleží určitá věc podle pravidel daných úpravou místní příslušnosti (§ 84 a násl.).

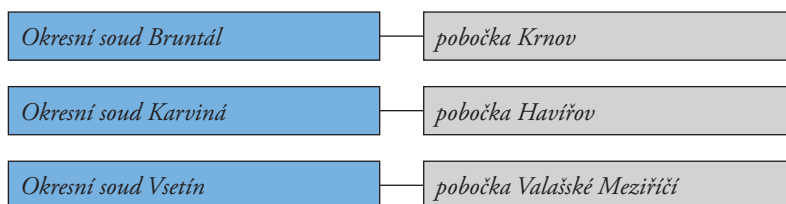
Má-li být například žaloba podána u soudu, který je místně příslušný podle bydliště žalovaného (§ 85 odst. 1), a žalovaný bydlí v obci Žerůtky, pak místně příslušným soudem okresním bude podle bodu 3, přílohy č. 3 zákona o soudech a soudcích Okresní soud v Blansku, místně příslušným krajským soudem Krajský soud v Brně dle bodu 7, přílohy č. 2 k zákonu. Šlo-li by o věc, v níž by v prvním stupni jako věcně příslušný rozhodoval krajský soud (§ 9 odst. 2 nebo 3), pak o odvolání by rozhodoval Vrchní soud v Olomouci podle bodu 2, přílohy č. 1 zákona o soudech a soudcích.

Obvody poboček okresních a krajských soudů zákon o soudech a soudcích ve svých přílohách neupravuje, nejsou vymezeny ani žádným předpisem podzákoným, rozdělení práce mezi soud a jeho pobočku řeší pouze rozvrh práce, s jehož obsahem se vždy pro ten který konkrétní soud lze seznámit na webové stránce soudu.

Graf č. 7: Pobočky krajských soudů (příloha č. 5 a 6 zákona o soudech a soudcích).

Graf č. 8: Pobočky okresních soudů (příloha č. 7 zákona o soudech a soudcích).

K odst. 1:

Obecné ustanovení obsažené v komentovaném odstavci odráží systém soudní soustavy a obecně vyjadřuje funkční příslušnost krajských soudů pro odvolací řízení při přezkoumávání rozhodnutí okresních soudů. Reálnou justičně geografickou podobu mu dává příloha č. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, která je označena „Názvy, obvody a sídla krajských soudů“. V ní zjišťujeme, který z osmi krajských soudů (včetně Městského soudu v Praze) rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutí tam vyjmenovaných soudů okresních.

Graf č. 9: Krajské soudy a okresní soudy v obvodech jejich působnosti.

Městský soud v Praze	obvodní soudy pro Prahu 1, Prahu 2, Prahu 3, Prahu 4, Prahu 5, Prahu 6, Prahu 7, Prahu 8, Prahu 9 a Prahu 10
Krajský soud v Praze	okresní soudy v Benešově, Berouně, Kladně, Kolíně, Kutné Hoře, Mělníku, Mladé Boleslavi, Nymburku, Praha-východ, Praha-západ, v Příbrami a v Rakovníku
Krajský soud v Českých Budějovicích	okresní soudy v Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Pelhřimově, Písku, Prachaticích, Strakoněcích a v Táboře
Krajský soud v Plzni	okresní soudy v Domažlicích, Chebu, Klatovech, Karlových Varech, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, v Rokycanech, Sokolově a v Tachově
Krajský soud v Ústí nad Labem	okresní soudy v České Lípě, Děčíně, Chomutově, Jablonci nad Nisou, Liberci, Litoměřicích, Lounech, Mostě, Teplicích a v Ústí nad Labem
Krajský soud v Hradci Králové	okresní soudy v Havlíčkově Brodu, Hradci Králové, Chrudimi, Jičíně, Náchodě, Pardubicích, Rychnově nad Kněžnou, Semilech, Svitavách, Trutnově a v Ústí nad Orlicí
Krajský soud v Brně	Městský soud v Brně a okresní soudy v Blansku, Brno-venkov, v Břeclavi, Hodoníně, Jihlavě, Kroměříži, Prostějově, Třebíči, Uherském Hradišti, Vyškově, Zlíně, Znojmu a ve Žďáru nad Sázavou
Krajský soud v Ostravě	okresní soudy v Bruntále, Frýdku-Místku, Jeseníku, Karvině, Novém Jičíně, Olomouci, Opavě, Ostravě, Přerově, Šumperku a ve Vsetíně

K odst. 2:

Podobně druhý odstavce komentovaného ustanovení řeší vztah vrchních a krajských soudů. Konkrétní justičně geografické naplnění obsahuje příloha č. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Graf č. 10: Vrchní soudy a krajské soudy v obvodech jejich působnosti.

Vrchní soud v Praze	Městský soud v Praze a krajské soudy v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem a v Hradci Králové
Vrchní soud v Olomouci	krajské soudy v Brně a v Ostravě

§ 10a

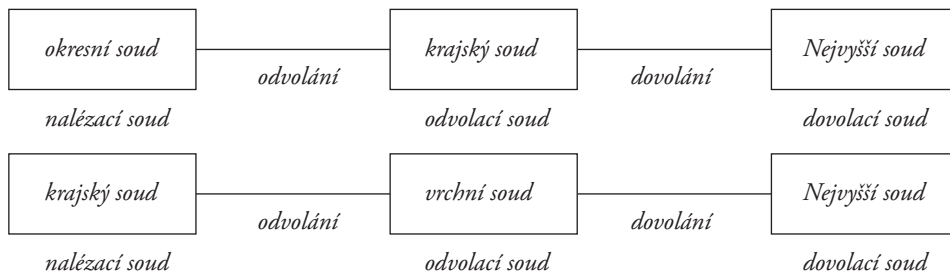
Úplné znění § 10a – v tomto znění od 1. 1. 1996 – poslední změna zákonem č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

O dovoláních proti rozhodnutím krajských nebo vrchních soudů jako soudů odvolacích rozhoduje Nejvyšší soud.

Komentář k § 10a
Komentátor: Vacková

V plném rozsahu je nutno odkázat na komentář k ustanovení § 10, který vysvětluje podstatu čtyřlankové třístupňové soustavy českých soudů. Zatímco však v první a druhé instanci (srov. graf v komentáři k § 10) vystupují promiscue soudy okresní/krajské a krajské/vrchní, komentované ustanovení vymezuje Nejvyšší soud jako jediný soud, který rozhoduje o dovolání, tj. o mimořádném opravném prostředku, jímž lze *z důvodů v zákoně taxativně uvedených* (§ 236 a násl.) napadnout rozhodnutí soudů odvolacích, vydaných v řízení o odvolání (§ 201 a násl.).

Graf č. 11: Inстанční schéma třístupňové (čtyřlankové) soudní soustavy podle § 10, 10a.

Přitom je však třeba zdůraznit, že třístupňový charakter soudní soustavy nemá odraz (jakkoliv to praxe často nesprávně právě takto chápe) v trojinstančnosti soudního řízení. Občanský soudní proces je zásadně *dvojinstanční*, což je dáno existencí řádných opravných prostředků.

§ 11

Úplné znění § 11 – odst. 1 v tomto znění od 1. 7. 2009 – poslední změna zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; odst. 2 původní znění od 1. 4. 1964 – nezměněno; odst. 3 v tomto znění od 1. 1. 1993 – poslední změna zákonem ČNR č. 24/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád

(1) Řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcně a místně příslušným je vždy také soud, jehož příslušnost již není možné podle zákona zkoumat nebo jehož příslušnost byla určena pravomocným rozhodnutím příslušného soudu.

(2) Je-li místně příslušných několik soudů, může se řízení konat u kteréhokoliv z nich.

(3) Jde-li o věc, která patří do pravomoci soudů České republiky, ale podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit, určí Nejvyšší soud, který soud věc projedná a rozhodne.

Komentář k § 11
Komentátor: Vacková

K odst. 1, 2:

Věcná a místní příslušnost patří k tzv. *podmínkám řízení*. Posuzovat věcnou a místní příslušnost soudu lze vždy pouze podle okolností, které tu byly *v okamžiku, kdy bylo řízení zahájeno*, bez ohledu na to, zda bylo zahájeno podáním žaloby, resp. návrhu, či usnesením soudu. Druhá věta komentovaného ustanovení (odst. 1) tedy upravuje zásadu *trvání příslušnosti* (princip *perpetuatio fori*), ze které jsou pouze dvě výjimky: *přenesení příslušnosti* (§ 177 odst. 2) a *delegace* (§ 12).

Není tedy možné například tehdy, když by se účastník po podání žaloby přestěhoval, vyslovit z tohoto důvodu místní nepříslušnost. V případě místní příslušnosti je nutno uvědomit si navíc rozdíl mezi posuzováním okolností pro určení místní příslušnosti a možností případný nedostatek místní příslušnosti napravit – řešit otázku místní příslušnosti lze pouze do okamžiku a za podmínek vymezených v § 105 odst. 1. Poté již místní příslušnost zkoumat nelze (viz dále).

Místně příslušných může být podle pravidel daných § 84 a násl. *více soudů* buď např. proto, že je více žalovaných a každý má svůj obecný soud v obvodu jiného soudu, nebo proto, že o určité věci lze vést řízení u více místně příslušných soudů (viz § 87 a komentář k němu). Řízení se podle odstavce druhého může konat u kteréhokoliv z těchto soudů. Je-li více žalovaných, nepřichází v úvahu, aby soud žalobu proti jednomu z nich vylučoval k samostatnému projednání jenom proto, aby mohl v řízení proti němu vyslovit místní nepříslušnost.

Jinak je tomu u *příslušnosti věcné*. Je-li jednou žalobou uplatněno více nároků a pro řízení o každém z nich je věcně příslušný jiný soud, je namístě vyloučit k samostatnému řízení tu věc, pro niž není věcně příslušný soud, u něhož byla žaloba podána, a po právní moci takového usnesení předložit vyloučenou věc k rozhodnutí o věcné příslušnosti místně příslušnému vrchnímu soudu (viz též komentář k § 112 odst. 2, § 104a odst. 2). Například: *Podnikatel A. požadoval po B. jednak nedoplatek za nájem nebytových prostor, jež mu pronajal, jednak kupní cenu vyšší než 100 000 Kč za movité věci tvořící zařízení nebytového prostoru a za zásoby, které mu v souvislosti s uzavřením nájemní smlouvy druhou smlouvou (kupní) prodal. Pro nároky vyplývající ze smlouvy o nájmu nebytových prostor je dle výjimky uvedené v § 9 odst. 3) písm. r) bod 5 věcně příslušný soud okresní, zatímco pro jiný – v písmenu r) neuvedený – spor mezi podnikateli vzniklý při jejich podnikatelské činnosti, v daném případě pro spor vyplývající z kupní smlouvy uzavřené dle § 409 a násl. obch. zák., je věcně příslušný soud krajský.*

Výrok usnesení, jímž okresní soud v tomto případě rozhodne o vyloučení věci, kterou mu pro nedostatek věcné příslušnosti nepřísluší řešit, zní například takto:

Spor o zaplacení kupní ceny movitých věcí a zásob v celkové výši 150 000 Kč s příslušenstvím se vylučuje k samostatnému rozhodnutí, bude veden pod sp. zn. ...

Nedostatek věcné příslušnosti je považován za nedostatek podmínek řízení, který, na rozdíl od nedostatku příslušnosti místní, nelze zhojit a příslušnost založit tím, že soud ve věci začne jednat. Pokud by v popsaném

případě jeden soud jednal a rozhodl o obou nárocích, byl by dán důvod pro zrušení rozhodnutí v odvolacím řízení (srov. komentář k § 9, 104a, 219c). Tím, že soud věc projednal, věcnou příslušnost nezaložil a okolnosti pro její posouzení, které tu byly při zahájení řízení, nezměnil. Nedostatek věcné příslušnosti soudu je považován za vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci – viz § 212a odst. 5, věta druhá.

Druhá věta prvního odstavce tohoto ustanovení, již přidala novela provedená zákonem č. 7/2009 Sb., hovoří jednak o nemožnosti zkoumat příslušnost, jednak o rozhodnutí soudu o příslušnosti. *Nemožnost zkoumat příslušnost* se týká výlučně příslušnosti místní, *určení příslušnosti rozhodnutím soudu* se týká příslušnosti místní i věcné. Místně nepřislušný soud tím, že provede úkony uvedené v § 105 odst. 1 a není-li včas vznesena námitka místní nepřislušnosti, se stává soudem místně příslušným. Věcnou příslušnost však lze zkoumat kdykoliv za řízení, dokud o ní není rozhodnuto vrchním nebo též Nejvyšším soudem, rozhoduje-li o věcné příslušnosti podle § 104a odst. 2, 3, 4. Jeho rozhodnutím je určena věcná příslušnost soudu, jehož se rozhodnutí týká. Pouze tehdy, nebylo-li o věcné příslušnosti podle § 104a rozhodováno, může odvolací soud zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně proto, že bylo vydáno soudem věcně nepřislušným, a postoupit věc jinému soudu. V takovém případě se rozhodnutím odvolacího soudu, jemuž byla věc postoupena, stává soudem věcně příslušným. Nestává se však automaticky místně příslušným soudem (viz § 104a odst. 6). Místní příslušnost je rozhodnutím soudu určena pouze tehdy, jestliže o ní soudy rozhodly postupem podle § 105 odst. 2, 3.

Měnit podmínky pro posuzování věcné příslušnosti krajského soudu, které tu byly v okamžiku zahájení řízení, nelze. Soud se nemůže zbavit povinnosti rozhodnout o věci například tím, že by jeden ze skutkově souvisejících peněžitých nároků, jejichž součet představuje 100 001 Kč (minimální limit pro věcnou příslušnost krajského soudu v obchodních věcech podle § 9 odst. 3 písm. r/ bod 6) vyloučil k samostatnému projednání a tím snížil limit pro posouzení věcné příslušnosti krajského soudu.

Jestliže v průběhu řízení v důsledku změny žaloby, již soud připustil, byla překročena hranice věcné příslušnosti dle § 9 odst. 3 písm. r) bod 6 (*je žalováno 100 000 Kč, v průběhu řízení je žaloba se souhlasem soudu rozšířena na 200 000 Kč*), podmínky věcné příslušnosti, které tu byly na počátku řízení, se nezměnily.

Je-li podán nejasný návrh, lze posuzovat podmínky věcné i místní příslušnosti až v okamžiku, kdy je návrh patřičně upraven postupem dle § 43.

K odst. 3:

Nejvyšší soud může rozhodovat na základě návrhu podaného před zahájením řízení, jehož se určení místní příslušnosti týká, návrh v takovém případě podává budoucí žalobce. Může také rozhodovat v již zahájeném řízení tehdy, jestliže v jeho průběhu vyvstanou pochybnosti o podmínkách místní příslušnosti. V takových případech soud, u něhož bylo řízení zahájeno, věc Nejvyššímu soudu postoupí k rozhodnutí. Rozhodnutí Nejvyšší soudu může znít (srov. např. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 3. 4. 2008, *sp. zn. 4 Nd 100/2008*):

Věc vedenou u Okresního soudu v Domažlicích pod sp. zn. 6 C 241/2013 projedná a rozhodne Obvodní soud pro Prahu 1.

Za zmínku stojí též *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 31. 8. 2006, *sp. zn. 25 Nd 55/2006*, který řešil otázku příslušnosti soudu členského státu Evropské unie ve věci výkonu rozhodnutí a dospěl k závěru, že je dána místem skutečného výkonu rozhodnutí. Výkon má být proveden tam, kde je reálně dosahnout jeho účelu (tj. požadované plnění skutečně vymoci), tedy kde povinný má (může mít) postžitelný majetek, z něhož může být uspokojena pohledávka oprávněného (článek 22 bod 5 nařízení Rady /ES/ č. 44/2001).

Odkazujeme i na *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 26. 8. 2011, *čj. 54 Co 523/2011-17*, z něhož plyne, že: „*Ustanovení § 11 odst. 2 o. s. ř. o možnosti konat řízení u kteréhokoliv z místně příslušných soudů neplatí absolutně. Spojí-li více žalobců zjevně účelově do jedné žaloby samostatné a spolu nesouvisející nároky tak, aby s ohledem na skutečnosti rozhodné pro posouzení místní příslušnosti na výběr dané u jednoho z nich byla založena i příslušnost ostatních, jde o obcházení práva, které nevylučuje vyslovení místní nepřislušnosti vybraného soudu, u něhož byly takto účelově spojené žaloby podány, a postoupení věci obecnému soudu žalovaného.*“ Závěr zde uvedený je odůvodněn mj. tím, že právo na zákonného soudce svědčí nejen žalobcům, ale všem účastníkům, a pokud by soud účelově spojování věcí akceptoval, došlo by ve skutečnosti k tomu, že by byl bez rozumných důvodů odňat zákonný soudce žalovanému. Účelové spojování různých samostatných žalob více žalobců s cílem založit místní příslušnost určitého soudu pro všechny, ačkoliv jinak by k tomu zákonné podmínky nebyly, je *jednáním zneužívajícím právo* na úkor strany žalované a podle § 1 a 2 nemůže požívat ochrany. Obdobně judikoval i *Nejvyšší soud v usnesení* ze dne 25. 10. 2012, *sp. zn. 21 Nd 299/2012*.

§ 12

Úplné znění § 12 – odst. 1, 3 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 2 původní znění od 1. 4. 1964 – nezměněno

- (1) Nemůže-li příslušný soud o věci jednat, protože jeho soudci jsou vyloučeni (§ 14, § 15 odst. 2 a § 16a), musí být věc přikázána jinému soudu téhož stupně.
- (2) Věc může být jinému soudu téhož stupně přikázána také z důvodu vhodnosti.
- (3) O přikázání věci rozhoduje soud, který je nejbližše společně nadřízen příslušnému soudu a soudu, jemuž má být věc přikázána. Účastníci mají právo se vyjádřit k tomu, kterému soudu má být věc přikázána, a v případě odstavce 2 též k důvodu, pro který by věc měla být přikázána.

Komentář k § 12

Komentátor: Vacková, Havlíček

Z určitých důvodů (nutnosti nebo vhodnosti – viz dále) musí nebo může být souzená věc předána jinému soudu, než který by byl k řízení příslušný. Zatímco věcnou a funkční příslušnost pochopitelně tímto způsobem měnit nelze, zákon předpokládá změnu soudu v rámci téhož stupně (*jinému soudu téhož stupně*) – k tomu srov. též komentář k § 10. Institut *přikázání věci jinému soudu téhož stupně* (též *delegace*) tedy vychází z představy, že mohou nastat buď situace, kdy bude nezbytné přenést rozhodování věci z jednoho soudu na druhý (totiž – budou-li naplněny podmínky, kdy „původní“ příslušný soud ve věci rozhodnout pro závažnou právní překážku nemůže), nebo situace, kdy bude z hlediska ekonomie řízení nebo z jiných důležitých důvodů vhodnější, aby k přikázání došlo.

K odst. 1:

Dle prvního odstavce (*tzv. delegace nutná*) je třeba, aby i bez návrhu v okamžiku, kdy soudce, který zjistí, že jsou splněny podmínky pro delegaci:

- sdělil účastníkům tuto skutečnost,
- sdělil jim, že věc bude předkládat nadřízenému soudu k rozhodnutí o delegaci,
- sdělil jim soud, který považuje za vhodný pro delegování věci,
- vyzval je, aby se vyjádřili k tomu, zda by měla být věc přikázána tomuto, či jinému soudu.

K odst. 2:

Podle komentovaného ustanovení (*tzv. delegace vhodná*) bude postup soudu obdobný s tím, že účastníci budou navíc vyzváni, aby se vyjádřili k důvodu, pro který má být věc delegována.

Delegaci vhodnou lze řešit na základě *návrhu* účastníků (to za soudní poplatek 1000 Kč – položka 24 sazebníku soudních poplatků), i *bez návrhu* (bez poplatku). Příslušný soud rozhodne o delegaci vhodně kladně tehdy, jestliže z hlediska zásady hospodárnosti řízení (procesní ekonomie) lepší či výhodnější, aby věc byla projednána jiným soudem.

Příklad vhodné delegace: *Z patnácti žalovaných jich 14 bydlí v Ostravě, zatímco žaloba byla podána u obecného soudu dle bydliště patnáctého žalovaného v Chebu. Nebo: Obecný soud žalovaného je v Berouně, zatímco veškeré navrhované důkazy lze vzhledem k jejich umístění (např. ohledání nemovitosti), případně bydlišti (výslech svědků) lépe provést v Brně, apod.*

Vhodná delegace je mimořádný procesní institut, který nesmí být nadužíván, neboť se jím zasahuje do ústavně zaručené zásady zákonného soudce. K tomu srov. např. *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2008, sp. zn. 29 Nd 227/2008*: „Podle ustanovení § 12 odst. 2 o. s. ř. může být věc přikázána z důvodu vhodnosti jinému soudu téhož stupně. Důvody vhodnosti podle tohoto ustanovení mohou být různé v závislosti na předmětu řízení, postavení účastníků i jiných okolnostech. Jde zejména o skutečnosti, z nichž lze dovodit, že jiným než příslušným soudem bude věc projednána rychleji a hospodárněji. K přikázání věci jinému než příslušnému soudu by však mělo docházet jen výjimečně ze závažných důvodů, neboť je uplatňováno jako výjimka z ústavně zaručené zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci a že příslušnost soudu a soudce

stanoví zákon (čl. 38 Listiny základních práv a svobod, publikované pod č. 2/1998 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.). Důvody pro odnětí věci příslušnému soudu musí být natolik významné, aby dostatečně odůvodňovaly průlom do citovaného ústavního principu.“

K odst. 3:

Příslušný k rozhodnutí o přikázání věci je soud, který je nejbližší společně nadřízen soudu příslušnému k rozhodování ve věci a soudu, jemuž věc má být přikázána. V návrhu na přikázání věci jinému soudu či ve vyjádření k výzvě soudu by účastníci měli uvést soud, kterému má být věc postoupena. Příklad petitu na přikázání věci: „Z důvodů shora uvedených navrhuji, aby Krajský soud v Hradci Králové rozhodl podle ustanovení § 12 odst. 2, 3 o přikázání věci Okresnímu soudu v Pardubicích.“ Vyjádření účastníků k vhodnosti přikázat věc právě k tomu či onomu soudu je třeba chápat zcela v duchu textu právního předpisu jako realizaci jejich práva, které má ovšem pouze konzultativní povahu a nezavazuje soud prikazující věc jinému soudu.

Příklad výzvy, kterou soud adresuje v této souvislosti účastníkovi:

Vážený pane, žalovaný navrhl ve svém vyjádření, které Vám v příloze zasíláme, přikázání věci Okresnímu soudu v Pardubicích z důvodů zde uvedených. Žádám Vás o vyjádření k tomuto návrhu ve lhůtě deseti dnů od doručení této výzvy. Pokud zůstane výzva bez vyjádření, budu ve smyslu § 101 odst. 4 o. s. ř. předpokládat, že nemáte proti delegaci námitky.

Ustanovení komentovaného odstavce tak ve druhé větě dostává spíše charakter proklamativní. Soud rozhodující o přikázání věci musí být daleko pevněji spoután základními principy občanského soudního řízení v tom smyslu, že v rozhodování o delegaci nepřipustí voluntarismus (který by ostatně zpochybňoval samo právo na spravedlivý proces), nýbrž bude ve svém rozhodování důsledně přihlížet k mravním, sociálním a etickým stránkám delegace.

Nejbližše společně nadřízeným soudem je krajský soud ve vztahu ke dvěma okresním soudům působícím v hranicích působnosti tohoto krajského soudu, *vrchní soud* ve vztahu ke dvěma krajským soudům působícím v hranicích působnosti tohoto vrchního soudu nebo ke dvěma okresním soudům působícím sice v hranicích dvou různých krajských soudů, avšak téhož soudu vrchního, nebo konečně *Nejvyšší soud*.

Ve svém *usnesení* ze dne 12. 8. 2007, *sp. zn. 25 Nd 230/2007, Nejvyšší soud* mj. konstatoval: „*Návrh na přikázání věci jinému soudu může být podán také z podnětu soudu, u něhož se řízení vede, a postup podle § 12 odst. 2 o. s. ř. (delegace vhodná) je možný i přes nesouhlas obou účastníků sporu. Pokud mají všichni žalobci ve věci sporu mezi vlastníky sousedních nemovitostí o ochranu před obtěžováním hlukem své bydliště v obvodu soudu jiného nežli obecného soudu žalovaného, a přitom se i obě dotčené nemovitosti nalézají v obvodu uvedené soudu, pak je postup dle ustanovení § 12 o. s. ř. (delegace vhodná) na místě, neboť toto opatření by mohlo přispět ke zvýšení hospodárnosti a rychlosti řízení.“*

§ 13

Zrušen – od 1. 1. 1970 zákonem č. 158/1969 Sb., kterým se doplňují a mění občanský soudní řád, notářský řád a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním

Část první

Obecná ustanovení

Hlava druhá

Soudy

Vyloučení soudců

§ 14

Úplné znění § 14 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Soudci a přísedící jsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti.
- (2) U soudu vyššího stupně jsou vyloučeni i soudci, kteří projednávali nebo rozhodovali věc u soudu nižšího stupně, a naopak. Totéž platí, jde-li o rozhodování o dovolání.
- (3) Z projednávání a rozhodnutí žaloby pro zmatečnost jsou vyloučeni také soudci, kteří žalobou napadené rozhodnutí vydali nebo věc projednávali.
- (4) Důvodem k vyloučení soudce (přísedícího) nejsou okolnosti, které spočívají v postupu soudce (přísedícího) v řízení o projednáváné věci nebo v jeho rozhodování v jiných věcech.

Komentář k § 14
Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

Soudce se v praxi občas ocitá v situaci, kdy má jistý vztah (poměr) k tomu, co projednává, nebo k těm, kdo se projednávání účastní, a musí se s tímto vztahem vypořádat. Nejde přitom jen o to, co si subjektivně o takovém vztahu myslí soudce, ale také o to, co si o něm objektivně myslí účastníci a veřejnost vůbec. Ve stejném postavení jako soudce je, pokud jde o důvody vyloučení, přísedící.

Ustanovení § 14 používá důležitý pojem *nepodjatost*, přičemž v praxi se v kontextu konkrétní souzené věci neřeší otázka nepodjatosti, ale naopak *podjatosti*. Jinak řečeno, je-li soudce nepodjatý, postupuje standardně v projednávání a rozhodování, aniž by se kdokoli zabýval jeho vztahem k věci nebo účastníkům. Teprve, je-li podjatý, ba dokonce i jsou-li tu jen pochybnosti o tom, že by podjatý být mohl, je třeba vzniklou situaci řešit.

Podjatost je vztah (zákon volí formulaci „poměr“) ke konkrétní kauze (nejen k předmětu řízení, ale k věci v širším slova smyslu), který může navozovat nejen u účastníků řízení, ale také u veřejnosti, právnické, novinářské či laické, představu, že soudce (přísedící) není schopen v konkrétní věci rozhodnout *nestranně*, nebo alespoň vzbuzuje pochybnosti o takové schopnosti soudce.

S nepodjatostí nelze ovšem *nestrannost* zaměňovat. Zatímco podjatost znamená určitý osobní vztah soudce k věci nebo účastníkům, nestranností rozumíme respektování ústavou zaručeného principu rovnosti (čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 37 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod). Přesto existuje mezi nestranností a nepodjatostí úzký vztah, protože soudce, který někomu v řízení straní (nebo se jako stranící jeví), vzbuzuje pochybnosti o své nepodjatosti.

K tomu srovnej například *nález Ústavního soudu* ze dne 27. 10. 2004, *sp. zn. I. ÚS 370/04*, podle kterého je nestrannost „především subjektivní kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednáváné věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům atd.), o níž je schopen relativně přesně referovat toliko soudce sám. Pouze takto úzce pojímaná kategorie nestrannosti soudce by však v praxi stěžejně nalezla uplatnění vzhledem k obtížné objektivní přezkoumatelnosti vnitřního rozpoložení soudce. Kategorii nestrannosti je proto třeba vnímat širše, tedy i v rovině objektivní. Za objektivní ovšem nelze považovat to, jak se nestrannost soudce pouze subjektivně jeví vnějšímu pozorovateli (účastníkovi řízení), nýbrž to, zda reálně neexistují okolnosti, které by mohly objektivně vést k legitimním pochybnostem o tom, že soudce má k věci určitý, nikoliv nezaujatý vztah.“

Subjektivní stránkou nestrannosti se zabývá například JUDr. Antonín Mokřý (Nezávislost a nestrannost soudce – vzájemná souvislost a podmíněnost pojmů, *Právní praxe* č. 8/1993, str. 460–461) charakterizující jako nestranného soudce, který „podle svého vědomí a svědomí je nezávislý na projednáváné věci a stranách sporu v tom smyslu, že je vůči nim neutrální, že vůči nim nemá předsudky, sympatie ani antipatie, že strany sporu jsou v jeho očích zcela rovné, že žádná z nich nemá v jeho očích apriorně žádnou výhodu ani nevýhodu, přednost ani nedostatek, že k právnímu vztahu, který řeší, nezískal vztah ještě před tím, než mu byla věc svěřena k rozhodnutí, a že tedy bude moci věci posuzovat zcela nezávisle a svobodně.“

Důvodem pro vyloučení z projednávání a rozhodnutí věci je tedy:

1. *poměr k věci,*
2. *poměr k účastníkům a jejich zástupcům.*

Ad 1. Méně časté jsou případy, kdy má soudce či přísedící poměr k věci (rozuměj k tomu, o co v řízení jde), kterou projednává. *Je však zřejmé, že soudce může stěžít soudit například spor o náhradu škody proti státu vzniklý v souvislosti s dlouhodobou regulací nájemného, pokud je pronajímatelem činžovního domu, v němž se nacházejí byty s regulovaným nájemným, a osobně je aktivním členem sdružení pronajímatelů domů.* K tomu srov. *usnesení Vrhelního soudu v Praze* ze dne 21. 2. 2013, čj. 3 VSPH 1066/2012-A-16: „*Poměr k věci může dle ustáleného výkladu vyplývat především z přímého právního zájmu soudce na projednáváné věci. Tak je tomu v případě, kdy soudce sám by byl účastníkem řízení, ať na straně žalobce či na straně žalovaného, nebo v případě, že by mohl být rozhodnutím soudu přímo dotčen ve svých právech (např. kdyby jinak mohl být vedlejším účastníkem). Vyloučen je také soudce, který získal o věci poznatky jiným způsobem než z dokazování při jednání (např. jako svědek vnímal skutečnosti, které jsou předmětem dokazování).*“

Ad 2. Častějším případem je vztah k účastníkům řízení a jako nejfrekventovanější (z logických důvodů) se jeví vztah k jejich zástupcům. K tomu citujeme ze stejného rozhodnutí jako výše: „*Soudcův poměr k účastníkům nebo k jejich zástupcům pak může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem (srovnej ustanovení § 116 občanského zákoníku), jemuž naroveň může v konkrétním případě stát vztah přátelský či naopak nepřátelský. V úvahu by zde také přicházel vztah ekonomické závislosti, např. v souvislosti s vědeckou či jinou publikační činností soudce apod.*“

Soudci se může stát, že v souzené věci narazí na svého známého. Je potom na něm, aby pečlivě zvážil, jak jej vztah k zástupci nebo přímo k účastníkovi řízení ovlivňuje v jeho nestranném úsudku. Soudce je profesionál a měl by se umět subjektivně povznést nad prostý fakt, že zná někoho z osob na řízení zúčastněných; sám fakt, že soudce studoval s advokátem jedné strany ve stejném ročníku na právnické fakultě, není důvodem pro vyloučení z projednáváné věci, přesto může již tato skutečnost vzbudit pochybnosti o soudcově nepodjatosti.

K tomu dále například z *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 12. 7. 2007, čj. 1 Nc 695/2007-43: „*Samotný fakt, že žalobce je manželem kolegy soudce, sám o sobě nezakládá důvod pro vyloučení všech soudců daného soudu dle § 14 odst. 1 o. s. ř. K tomu, aby byl soudce vyloučen, nemohou postačovat pocity soudce nebo nadřízeného soudu o tom, zda lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti, ale musí být vždy zjištěn důvod, z něhož vyplývá, že lze o soudcově nepodjatosti pochybovat.*“

Platí, že vyloučen z projednávání věci může být ten, u něhož se zřetelem na jeho poměr k věci, účastníkům nebo jejich zástupcům je tu důvod k *pochybnosti* o jeho *nepodjatosti*. Stačí *důvod k pochybnostem*, nikoliv až pochybnost sama. Tento důvod však musí být objektivně existovat a nemůže vycházet jen ze subjektivních pocitů toho, kdo námitku uplatňuje. Hovoříme o *subjektivní stránce podjatosti* a *objektivní stránce podjatosti*.

Například: *Soudce bude soudit svého nevlastního bratra, kterého nikdy neviděl, a nemůže tedy k němu mít subjektivně žádný vztah. Avšak pouhý fakt, že se jedná o polorodého sourozence, může objektivně vzbudit pochybnosti o soudcově nepodjatosti a byl by pravděpodobně důvodem pro jeho vyloučení.*

Podle názoru *Nejvyššího soudu* (viz jeho *usnesení* ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 5 Nd 397/2009) tedy „*k vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí konkrétní věci není třeba, aby byla prokázána jeho podjatost. Na druhé straně to však neznamená, že k takovému vyloučení soudce postačí jakékoliv subjektivní pochybnosti o nepodjatosti soudce. Proto k vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci je třeba, aby byly pochybnosti o jeho nepodjatosti založeny na existenci objektivního důvodu, který je dán pouze tehdy, zjistí-li se dostatečně intenzivní poměr soudce k věci, k účastníkům řízení či k jejich zástupcům, a to takový poměr, jehož povaha je skutečně způsobila (z objektivního pohledu) zpochybnit schopnost soudce nestranně a nezávisle rozhodnout v konkrétní věci. Poměr soudce k věci může vyplývat především z přímého právního zájmu soudce na projednáváné věci. Tak je tomu např. tehdy, když by soudce sám byl účastníkem řízení, anebo v případě, kdyby mohl být rozhodnutím soudu přímo dotčen ve svých právech (např. pokud by jinak mohl být vedlejším účastníkem). Vyloučen je také soudce, který získal poznatky o věci jiným způsobem než z dokazování při jednání (např. jako svědek vnímal skutečnosti, jež jsou předmětem dokazování). Soudcův poměr k účastníkům řízení nebo k jejich zástupcům pak může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem k těmto osobám (např. ve smyslu § 116 obč. zák.), přičemž se v konkrétním případě může jednat jak o vztah přátelský, tak i nepřátelský. V úvahu by zde také přicházel vztah ekonomické závislosti např. v souvislosti s vědeckou či publikační činností soudce apod. O žádný z uvedených případů se však v nyní posuzované věci nejedná.*“

Pokud soudce zjistí, že osoba jemu známá zastupuje stranu ve sporu nebo je přímo účastníkem řízení, lze doporučit, aby to v úvodu jednání (přípravného jednání) oznámil: „*Oznamuji přítomným, že znám advokáta žalované strany. Ačkoliv jsem s ním na fakultě udržoval poměrně přátelské vztahy, deset let jsem jej neviděl, v současné době s ním žádné vztahy neudržuji, a proto se podjatý necítím. Jsem schopen vás nestranně provést řízením. Vznášíte námitku podjatosti?*“

Takto transparentní postup může vyloučit pochybnosti o soudcově podjatosti a eliminovat tak její objektivní stránku, neboť tehdy, když soudce nemá co tajit a ke svému poměru k věci (účastníkům) se přiznává, dává tím zřetelně a veřejně najevo, že neexistuje nic, co by mu bránilo v nestranném úsudku.

Samotná skutečnost, že účastníkem řízení je soudce nebo přisedící téhož soudu, není bez dalšího důvodem pro vyloučení. Aby byl z projednávání a rozhodování věci vyloučen, musel by existovat mezi soudcem (přisedícím) – účastníkem a soudcem rozhodujícím bližší než běžný kolegiální vztah.

K tomu například z *nálezů Ústavního soudu* ze dne 24. 3. 2009, *sp. zn. I. ÚS 274/09*: „*Zvláště k posuzování vztahů kolegiality mezi soudcem a účastníkem řízení, který je rovněž soudcem (přisedícím), lze poukázat na závěr judikatury, podle něhož vztahy mezi soudci nepřekračující běžný pracovní kolegiální rámec nemají samy o sobě povahu důvodů pro vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci, jestliže tyto vztahy spočívají pouze v tom, že se soudci navzájem znají nebo jsou pro výkon funkce zařazeni na stejném soudu, v tomtéž oddělení či senátě (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2001, sp. zn. 4 Nd 114/2001).*“

Je nutné, aby se soudce vyvaroval projevů, které by mohly vést k pochybnostem o jeho nepodjatosti. Účastníci jsou citliví na jakýkoliv náznak nevhodného, strannost indikujícího chování soudce v průběhu řízení. *Před začátkem jednání, při příchodu do jednací síně, například soudce nemůže konverzovat pouze s právním zástupcem jedné strany. Nebo pokud se zástupce před vyhlášením rozsudku zdrží v jednací síni a začne se soudcem diskutovat, měl by soudce ihned zareagovat tím, že požádá advokáta, aby se vzdálil, nebo povolá zástupce protistrany.* Pokud se soudce takového chování nevyvaruje, může být vznesena námitka podjatosti proti jeho osobě, což znamená zbytečné prodloužení řízení.

Také při samotném jednání musí soudce „měřit oběma stranám stejným metrem“. K tomu například uvádí *Městský soud v Praze* ve svém *usnesení* ze dne 6. 4. 2007, *čj. 14 Co 11/2007-110*, kterým byla soudkyně vyloučena z projednávání a rozhodování věci, následující argumentací: „*Vzájemnou averzi žalobce a svědkyně, která se na jedné straně projevovala tykáním ze strany žalobce a na druhé straně ignorací otázek žalobce ze strany svědkyně a jejím zesměšňováním žalobce, neřešila soudkyně objektivně a nestranně. Zatímco negativní jednání svědkyně ignorovala, reakce žalobce zveličovala používáním expresivních výrazů v protokolaci a přehnanými reakcemi na jeho jednání. Soudce musí vždy zachovat klidnou atmosféru jednání a nestranným přístupem uklidňovat třeba vzrušenou atmosféru. Soudce si musí být vědom i toho, že přítomnost u jednání soudu znamená pro většinu zúčastněných osob stresovou situaci, kdy jejich reakce mohou být zkratkovitě a nepřiměřeně a jejich jazykové výrazy až expresivní. Pokud účastník použije ve vztahu k soudci invektivy, které již nejsou pro soudce únosné, lze se bránit jen podnětem k zahájení trestního stíhání např. pro trestný čin útoku na státní orgán (§ 154 tr. zák.), nikdy se to však nesmí odrazit jen v aktuální reakci nepřátelského postoje soudce k účastníkovi bezprostředně po takovém útoku účastníka. Negativní vztah soudkyně k žalobci se projevil tím, že po odchodu žalobce z jednací síně pokračoval výslech svědkyně klidně a, jak vypověděl svědek Š., bylo znát, že soudkyně a svědkyně spolu soucítí.*“

Jestliže se soudce dostane do situace, kdy zjistí, že zná osobu, které se konkrétní řízení dotýká, přesto není podjatý a není rozhodnuto o jeho vyloučení z projednání a rozhodnutí věci, je třeba v průběhu celého řízení s touto osobou omezit kontakty na minimum.

Jsou-li vztahy mezi advokátem (účastníkem) a soudcem natolik blízké, že se i v průběhu řízení pravidelně stýkají, mělo by to vždy vést k tomu, že soudce sdělí předsedovi soudu důvody, pro které je z rozhodování věci vyloučen – § 15 odst. 1.

Pokud soudce drží v tajnosti svůj vztah k věci nebo účastníkům (jejich zástupcům), musí počítat s tím, že jeho postup může vést ke zrušení rozhodnutí odvolacím soudem. Podle § 205 odst. 2 písm. a) je odvolacím důvodem prostý fakt, že ve věci rozhodoval soudce, u něhož jsou pochybnosti o nepodjatosti.

V dnešní mediální době dostává otázka podjatosti soudce nový rozměr související s výstupy v průběhu řízení, kterým se lze jen stěží ubránit. Skutečnost, že ve věci není pravomocně rozhodnuto, neznamená bez dalšího, že by se soudce měl médiím za každou cenu vyhýbat a neposkytnout například ani obecně formulovaný komentář pro zpravodajské účely obsahující jednovětě shrnutí odůvodnění rozsudku, které zaznělo v jednací síni. V této souvislosti však platí: Není-li ve věci pravomocně rozhodnuto, měly by se mediální výstupy týkat jen obecně zjistitelných (zpravodajských) a stručných informací o řízení.

Například: „Ve věci je nařízeno jednání na 3. 3. 2013.“ „K jednání byl předvolán svědek XY a soudní znalec.“ „Žalovanému byla uložena pořádková pokuta, protože se choval urážlivě.“ „Soud považoval důkazní návrhy otce za nadbytečné.“ „Žaloba byla zamítnuta, protože žalobce neprokázal, že by mu vznikla škoda v konkrétní výši.“

Stručný rozhovor určený ke zveřejnění k nepravomocně skončené věci je v omezeném rozsahu možný, stejně jako v případech zpravodajských výstupů však musí obsahovat jen to, co se veřejnost může dozvědět v rámci ústního odůvodnění v jednací síni. V každém případě by měl soudce trvat před zveřejněním na autorizaci rozhovoru. Ta může být provedena telefonicky či elektronicky a novinář zpravidla v takovýchto případech žádostem o autorizaci vyhoví. Poskytne-li však soudce delší komentář pro publicistický pořad či obsáhlejší rozhovor, ve kterém například polemizuje s argumenty, kritikou nebo dokonce veřejnými invektivami některého účastníka či jeho zástupce, lze takové chování obecně vnímat jako podjatost vzbuzující.

K této problematice se podrobně vyjádřil *Ústavní soud*, který ve svém *nálezu* ze dne 7. 3. 2007, *sp. zn. I. ÚS 722/05*, uvádí: „Nelze samozřejmě bez dalšího dospět k závěru o podjatosti soudce na základě pouhého faktu, že poskytne novinám rozhovor týkající se případu, který rozhodoval a který byl mimo jiné hojně medializován. Jak *Ústavní soud* uvedl obdobně např. v *nálezu sp. zn. II. ÚS 105/01*, soudce jako reprezentant veřejné moci může být objektem i neoprávněné kritiky ve sdělovacích prostředcích; současně je však třeba u něj předpokládat a požadovat vyšší stupeň tolerance a nadhledu, než tomu je u jednotlivých občanů. Např. různé stížnosti či názory na jím řešené případy sice mohou vzbudit u dotčeného soudce určitou nelibost, avšak s ohledem na to, že tyto skutečnosti jsou běžnou součástí práce soudců, nelze jim zpravidla přičítat založení dostatečně intenzivního negativního vztahu k účastníkům řízení, příp. k jejich zástupcům. *Ústavní soud* však na druhé straně zdůrazňuje, že není možné vyloučit úsudek o soudcově nepodjatosti, pokud je důvod o ní pochybovat vzhledem jeho konkrétním vyjádřením, veřejně vysloveným v době, kdy má ve věci opětovně rozhodovat, navíc za situace, kdy jeho dřívější právní názory a závěry byly jednou ze stran poměrně ostře napadeny a i ve sdělovacích prostředcích kritizovány. Za takových okolností lze pochybovat o tom, že soudce vůbec není dotčen takovým úsudkem o výkonu své rozhodovací pravomoci, o čemž právě svědčí i jeho výroky v inkriminovaném rozhovoru.“

Za tohoto stavu tedy mohou vzniknout důvodné pochybnosti o objektivitě a nestrannosti soudce ve vztahu k projednávané věci, bez ohledu na to, jak to soudce ve svém výroku myslel, co chtl skutečně říci, či případně, co nebylo nikoliv jeho vinou v článku obsaženo. Stranou lze na tomto místě ponechat i otázku možnosti následného demontování a vysvětlování věci, pokud snad – podle vyjádření soudce S. – vyzněl článek zkreseně, či otázku odpovědnosti samotného periodika za objektivní obsah všeho toho, co v rozhovoru skutečně zaznělo (pozn.: *tisk má nejen povinnost šířit informace a myšlenky týkající se činnosti justice, musí však respektovat i zvláštní postavení, které má justice jako garant hodnot právního státu; srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, Prager a Oberschlich proti Rakousku, 1995*), jelikož podstatným se jeví právě jeho celkové vyznění s dopadem na objektivní úsudek účastníků řízení, jakož i v veřejnosti, ve vztahu k očekávanému výsledku řízení.

Ústavní soud však usuzuje – ve světle shora řečeného – že soudce svými výroky (vyslovenými krátce před vlastním projednáváním a rozhodováním zkoumaného případu) překročil hranici toho, co lze považovat za přiměřený způsob poskytování informací o své činnosti. Jedním z obecně uznávaných důvodů omezení práva na informace je ostatně – kromě ochrany obecného zájmu a ochrany pověsti nebo práv jiných – právě zajištění autority a nestrannosti soudní moci (čl. 10 Evropské úmluvy). O to právě jde i v souzené věci. V tomto směru lze soubhlasit se stěžovateli, kteří připomněli obecnou zásadu, mnohdy zdůrazňovanou v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, podle které spravedlnost musí být nejen konána, ale musí být i vidět, že konána je (*justice must not only be done, it must also be seen to be done*).“

Na problematiku podjatosti jednotlivých soudců je třeba dívat se ještě z jednoho pohledu. Někdy se totiž stává, že soudce nepřilíš kolegiálně využije ustanovení o podjatosti k tomu, aby se ze sporných důvodů prohlásil za podjatého a zbavil se tak skutkově či právně složitě věci, náročné nebo veřejně sledované kauzy. Soudce však musí být odolný proti různým tlakům a atakům ze strany účastníků řízení, jejich zástupců, politiků nebo médií, nemůže se zbavit kauzy jenom proto, že je mu nepříjemná a nepohodlná. Od toho je soudce, aby se s podobnými situacemi vypořádal. Zveřejňování informací o zajímavé kauze v médiích, byť v mnoha případech nemusí být objektivní, nemůže vést soudce k tomu, aby se zprostil odpovědnosti za souzenou věc.

K tomu citujme například *usnesení Ústavního soudu* ze dne 29. 8. 2006, *sp. zn. I. ÚS 363/06*: „Případně politické ovlivňování spočívající ve veřejných projevech politiků, jakkoliv je z hlediska politické kultury demokratického právního státu nepřijatelné, nelze v obecné rovině považovat za důvod zpochybňující automaticky nezávislost a nestrannost konkrétních soudců.“

Zároveň lze připomenout řízení vedené u Městského soudu v Praze, v němž bylo vydáno předběžné opatření směřující proti kraji, jehož nejvyšší představitel velice nevhodně (a v rozporu s výše uvedeným rozhodnutím Ústavního soudu) komentoval rozhodnutí soudkyně, dokonce zveřejnil její telefonní číslo a všechny občany dotčené rozhodnutím vyzval, aby se jí telefonicky dotázali na důvody rozhodnutí. Přesto to nevedlo k tomu, aby soudkyně prohlásila, že není schopna nestranně rozhodnout.

Někteří účastníci řízení využívají sebemenší příležitost k procesním obstrukcím, jsou pro soudce obtížní a nepříjemní, píší o něm do podání vulgarismy, napadají jej, vznášejí námitky podjatosti proti všem soudcům, kteří by mohli jen okrajově mít s věcí něco společného. Také z toho důvodu se podle ustálené praxe (viz např. *usnesení Ústavního soudu* ze dne 3. 5. 2012, *sp. zn. III. ÚS 141/12*) osobní nestrannost soudu předpokládá, není-li důkaz opaku. Je proto značně nekolégiální, pokud se soudce nechá vyloučit z projednávání věci jenom proto, že o něm kverulant napíše něco urážlivého. Musí si být vědom toho, že pokud se prohlásí za podjatého, případně taková věc jeho kolegovi, ke kterému se kverulant bude chovat stejně urážlivě.

Ne každý vztah soudce k věci jej vylučuje z projednání a rozhodnutí. Není možné připustit, aby účastníci a veřejnost nabyli dojmu, že soudce byl na věci nějak zainteresován. Na druhé straně je však důležité si uvědomit, že kdyby skutečně každý vztah, který by jen náznamem mohl navodit dojem, že soudce má ke kauze jistý poměr, měl vést k vyloučení soudce, byly by věci, které by nemohl soudit vůbec nikdo.

Vezměme si například kauzu konkursů, na jejichž manipulaci se měli podílet i soudci. Kdybychom brali do důsledku to, že jakýkoliv náznak vztahu k věci soudce automaticky vylučuje z projednání a rozhodnutí, nenašli bychom u nás jediného soudce, který by mohl svého kolegu soudit.

Je-li účastníkem (zástupcem) podáno proti osobě soudce trestní oznámení, které souvisí s jeho postupem v konkrétní kauze, vede to často nadřazený soud k rozhodnutí o vyloučení – k tomu srov. *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 11. 9. 2006, *čj. 1 Nc 742/2006-83*: „Obecně lze konstatovat, že skutečnosti, kterými žalobce odůvodňuje svoji námitku podjatosti, nejsou samy o sobě relevantními důvody pro vyloučení soudkyně Obvodního soudu pro Prahu 1 JUDr. H. z projednávání a rozhodnutí této věci. Pouhé ničím konkrétně nepodložené tvrzení, že se soudkyně snaží zabránit průchodu práva a že je při svém postupu v řízení vedena úmyslem poškodit žalobce, nemůže vést k závěru, že by měla jakýkoliv osobní zájem na výsledku sporu, nebo že by bylo možno z jakýchkoli jiných důvodů pochybovat o její nepodjatosti ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 o. s. ř. Je tomu tak i proto, že postup soudce v řízení o projednávané věci nemůže být podle § 14 odst. 4 o. s. ř. důvodem k jeho vyloučení. Nicméně za situace, kdy žalobce podal proti JUDr. H. jak trestní oznámení, tak žalobu dle § 13 obč. zák., a sama soudkyně se v souvislosti s těmito událostmi cítí ve věci podjatá, nelze zaručit, že by její další postup při projednávání a rozhodnutí této věci byl zcela nestranný, a vznikl tak důvod k pochybnostem o její nepodjatosti. Proto Městský soud v Praze jako soud nadřazený rozhodl ve vztahu k uvedené soudkyni ve smyslu § 16 odst. 1 o. s. ř. tak, že ji z projednávání a rozhodnutí této právní věci vyloučil.“

To však nesmí vést k automatismům v rozhodovací praxi. Je třeba znovu zdůraznit, že námitky podjatosti bývá velice často využíváno k obstrukcím a k oddálení konečného rozhodnutí.

Ze soudní praxe jsou známy i případy, kdy účastníci, ve snaze oddálit co nejvíce rozhodnutí či zbavit se nepohodlného soudce, proti soudci podají účelově žalobu a následně vnesou námitku podjatosti s odůvodněním, že mezi nimi a soudcem probíhá soudní řízení. Pokud je zjevné, že postup účastníka je účelový a že se svou žalobou nemůže být úspěšný, nelze v takové skutečnosti spatřovat důvod pro vyloučení soudce.

Vztah k určité konkrétní osobě jako zástupci účastníka nemůže být hodnocen jinak než vztah ke stejné osobě, je-li v postavení účastníka: *U jednoho z jihomoravských okresních soudů například došlo k situaci, kdy advokát dlouhodobě působící v obvodu tohoto soudu podal jako účastník řízení žalobu v restituční věci. Všichni soudci tohoto soudu pak sdělili, že z důvodu přátelských vztahů s tímto advokátem se cítí podjati. Odvolací soud s ohledem na sdělení soudců rozhodl o jejich vyloučení a věc přikázal jinému soudu. Následně však při rozhodování o odvolání proti rozhodnutí tohoto soudu, ve všech věcech, ve kterých zastupoval zmíněný advokát a rozhodoval soudce, který sám sebe dříve ve vztahu k osobě advokáta označil za podjatého, napadené rozhodnutí zrušil s tím, že rozhodoval vyloučený soudce. Výsledkem byla situace, kdy věci, v nichž tento advokát zastupoval, nemohly být rozhodovány u tohoto soudu, což advokátovi výkon jeho praxe značně komplikovalo. Změna nastala až po několika letech, kdy u soudu začali působit noví soudci, kteří se „vylučovací akce“ neúčastnili.*

Ústavní soud dospěl ve svém *nálezu* ze dne 15. 11. 2010, *sp. zn. I. ÚS 517/10*, k závěru, že veřejnost má právo na informaci o členství soudce v Komunistické straně Československa k datu 17. 11. 1989. V souvislosti s tímto nálezem byly zveřejněny seznamy soudců – bývalých členů KSČ – a lze očekávat, že někteří účastníci budou tuto skutečnost uplatňovat v rámci námitek podjatosti. Můžeme si výjimečně představit, že charakter sporu vyvolá pochybnosti o podjatosti soudce s komunistickou minulostí (např. spory týkající

se majetku bývalé KSC, náhrada škody způsobené v souvislosti s členstvím v této straně, ochrana osobnosti atd.). A priori však není možné přijímat takový závěr, že členství v KSC bude bez dalšího důvodem pro to, aby se účastníci „zbavili“ zákonného soudce, a naopak – aby se soudci svévolně zbavovali „nepříjemných“ případů.

K odst. 2:

V tomto ustanovení je upraven specifický důvod pro vyloučení soudce bez dalšího: Pokud jednou ve věci rozhodl, je nemožné, aby ji sám přezkoumával, ať již v rámci řádných či mimořádných *opravných prostředků*.

K odst. 3:

O *žalobě pro zmatečnost* nesmí rozhodovat soudce, který rozhodoval v původním řízení. To je rozdíl oproti *žalobě na obnovu řízení*, u které je většinou naopak vhodné, aby rozhodoval stejný soudce.

K odst. 4:

V praxi se často setkáváme s tím, že je vznášena námitka podjatosti účastníky, kteří nejsou s průběhem řízení spokojeni, nesouhlasí s procesním postupem soudce a jeho rozhodovací činností. Nespokojenost s průběhem řízení nemůže být sama o sobě důvodem pro vyloučení, procesní postup soudce a jeho rozhodnutí je oprávněně hodnotit výlučně odvolací, případně dovolací soud (ve výjimečných případech i Ústavní soud). Tím se projevuje souvislost komentovaného ustanovení se *zásadou zákonného soudce* (čl. 38 odst. 1, věta první, Listiny základních práv a svobod: *Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci*.) Pokud však například soudce za zcela stejné nebo obdobné chování postihne jednoho účastníka pořádkovou pokutou a druhého nikoliv, mohlo by to výjimečně nadřazený soud vést k rozhodnutí o vyloučení soudce, jestliže by z jeho postupu vyplývala zjevná strannost a porušování zásady rovnosti účastníků.

Soudce může mít vztah i *k jednotlivým důkazům*, které budou v řízení prováděny. Může například znát svědka, soudního znalce. Takový vztah zásadně není důvodem pro jeho vyloučení, přesto se zejména v případě znaleckého dokazování může soudce setkat s tím, že účastník vznese námitku proti osobě soudce i znalce s následující argumentací: „*Protože soudce XY ustanovuje znalce YX pravidelně i v jiných kauzách, musí mezi nimi existovat jistý vztah, pro který je ovlivněn jak znalec, tak i soudce.*“

O námitce proti osobě znalce rozhodne soudce, který znalce ustanovil (k tomu srov. komentář k ustanovení § 127 o. s. ř. a ustanovení § 11 zák. č. 36/1967 Sb.), nejprve však musí rozhodnout o námitce proti jeho osobě nadřazený soud (§ 16).

Účastník si musí uvědomit, že námitka podjatosti není prostředek sloužící k tomu, aby se zbavil soudce, s nímž není spokojený, nebo soudce, který nevydal rozhodnutí pro něj příznivé. Námitka, z níž vyplývá pouze to, že účastník není spokojen s průběhem řízení, a nejsou v ní uvedeny žádné skutečnosti svědčící o vztahu k věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, ve svém důsledku znamená pouze zbytečné prodloužení řízení, neboť soudce, proti jehož osobě námitka podjatosti směřuje, předloží spis odvolacímu soudu, a ten zpravidla rozhodne tak, že soudce není vyloučen z projednání a rozhodování věci. V praxi to znamená oddálení konečného rozhodnutí, což není ku prospěchu účastníka, pokud ovšem námitku nevyužívá k obstrukcím (k tomu viz blíže též komentář k ustanovení § 15a).

Na výjimečné „odnětí“ věci soudci, který se dopouští v řízení závažných chyb nebo nerespektuje závazný právní názor, pamatuje ustanovení § 221 odst. 2 (srov. komentář k němu), podle kterého může odvolací soud *přikázat věc* k dalšímu projednání *jinému soudci*.

§ 15

Úplné znění § 15 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Jakmile se soudce nebo přísedící dozví o skutečnosti, pro kterou je vyloučen, oznámí ji neprodleně předsedovi soudu. V řízení lze zatím učinit jen takové úkony, které nesnesou odkladu.
- (2) Předseda soudu určí podle rozvrhu práce místo soudce (přísedícího) uvedeného v odstavci 1 jiného soudce (přísedícího) nebo, týká-li se oznámení všech členů senátu, přikáže věc jinému senátu; není-li to možné, předloží věc k rozhodnutí podle § 12 odst. 1. Jde-li o vyloučení podle § 14 odst. 1 a předseda soudu má za to, že tu není důvod pochybovat o nepodjatosti soudce (přísedícího), předloží věc k rozhodnutí soudu uvedenému v § 16 odst. 1.

Komentář k § 15

Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

Skutečnosti, pro něž je soudce vyloučen, je třeba *neprodleně oznámit* předsedovi soudu. To znamená ihned, jakmile je to možné. Pokud by tak soudce neučinil, mohlo by být jeho chování kvalifikováno jako narušující důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu, tedy v rozporu s jeho základními povinnostmi (§ 80 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), a v důsledku znamenat i *kárný postih* (k tomu srov. např. *rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu* ze dne 19. 10. 2011, *čj. 11 Ks 1/2011-131*). Kromě toho je skutečnost, že rozhodoval vyloučený soudce, *důvodem zmatečnosti* (§ 229 odst. 1 písm. e/).

I když soudce zjistí, že existuje určitý vztah, pro který je vyloučen z projednání a rozhodnutí věci, neznamená to, že nelze vůbec v řízení pokračovat a činit některé kroky vedoucí k rozhodnutí ve věci. Zejména může provádět úkony, které nesnesou odkladu. Mezi *neodkladné úkony* patří například rozhodnutí o zajištění důkazu a ve výjimečných případech, hrozí-li vážné ohrožení účelu předběžného opatření, také o návrhu na jeho vydání. Je možné činit i takové úkony, které sice nemusí být přímo neodkladné, v tom smyslu, že by jejich neprovedením mohla vzniknout těžko napravitelná újma, ale nejsou natolik procesně významné, aby je musel nutně provádět jen soudce, který nemá žádný vztah k věci (účastníkům).

Například: *I vyloučený soudce může zaslat účastníkovi výzvu k zaplacení soudního poplatku, zastavit řízení pro jeho nezaplacení by však již mohl stěžít.* Nebo: *Vyloučený soudce může provést při jednání některé úkony, které nevedou bezprostředně k rozhodnutí ve věci (uložit účastníkům, aby soudu předložili určité listiny, sdělili potřebné informace atd.).*

Stejnou oznamovací povinnost jako soudce, týkající se skutečností svědčících pro vyloučení, mají i *přísedící* (členové senátu).

K odst. 2:

Tím, kdo na prvním místě rozhoduje, zda je vyloučen soudce (přísedící), který oznámí skutečnosti svědčící pro vyloučení, je *předseda* příslušného *soudu*, rozvrhem práce lze pověřit i místopředsedy.

Postup předsedy není svázán zbytečnými formalitami, nevydává žádné rozhodnutí, dospěje-li k závěru, že soudce je vyloučen. Stačí věc přidělit jinému soudci podle *rozvrhu práce*. Protože rozvrhy práce nemají většinou stanoven zvláštní mechanismus pro přidělování spisů po vyloučených soudcích, zpravidla se věc přidělí *soudci zastupujícímu*, který vyloučeného soudce nahrazuje ve vyřizování věci v době jeho nepřítomnosti (nemoc, dovolená); je důležité, aby byly takové zástupy v rozvrhu práce uvedeny, pokud možno tak, aby soudce zastupovalo vždy více jeho kolegů. Především je však vhodné, aby zde bylo jasné ustanovení o způsobu přidělování věcí po vyloučených soudcích, např.: *„Je-li soudce vyloučen z projednávání a rozhodování věci pro podjatost, bude vyřizovat věc nejbližší zastupující soudce, a nebude-li to možné, dále soudce podle abecedního pořadí ...“*

Může se stát i to, že jsou z projednávání věci vyloučeni všichni soudci jednoho soudu (což připadá v úvahu zejména v těch případech, kdy je účastníkem řízení jejich kolega působící u stejného soudu a všichni soudci s ním mají bližší než běžný kolegiální vztah). Potom nezbude než věc předložit k rozhodnutí o *delegaci nutně* (k tomu srov. komentář k ustanovení § 12 odst. 1).

Je však třeba vyvarovat se alibismu a automatického zbavování spisů (viz komentář k § 14 a tam citované *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 12. 7. 2007, čj. 1 Nc 695/2007-43, a *nález Ústavního soudu* ze dne 24. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 274/09). *U stejného soudu může působit soudce, který nemá k soudci – účastníkovi řízení, objektivně i subjektivně vzato, žádný vztah. Například proto, že u soudu začal působit teprve nedávno a dotyčného kolegu viděl jednou v životě na pracovní poradě.*

Je-li vyloučen z projednávání věci přisedící, lze vyřešit situaci tím, že *předseda senátu* předvolá jiného přisedícího.

Teprve tehdy, dospěje-li předseda soudu k závěru, že u konkrétního soudce, jenž oznámí, že je vyloučen, není důvod pochybovat o jeho nepodjatosti, předloží věc *nadržitému soudu* k rozhodnutí (srov. komentář k ustanovení § 16).

Soudce se o skutečnosti, pro kterou je vyloučen, dozví zpravidla tak, že si přečte nově napadlou žalobu a zjistí podle jména účastníka nebo předmětu řízení, že má k věci jistý vztah. Nebo zjistí až v jednací síni, že zná některého účastníka nebo zástupce od vidění. Je pak povinen tyto skutečnosti neprodleně oznámit předsedovi. Zejména v mediálně sledovaných kauzách je třeba dbát na každý detail, který by mohl znamenat vzbuzení pochybností o nestrannosti soudce (senátu). *Z nedávné minulosti je znám případ, kdy v jedné trestní věci (stejně se to však mohlo stát v pracovněprávním sporu v civilním řízení) zasedal v senátu jako přisedící policista a senát rozhodoval o obžalobě směřující také proti policistovi. Média tento detail hodnotila citlivě a negativně.* Ve veřejně sledovaných kauzách mohou účastníci, jejich zástupci či politici v dnešní době, která bývá někdy označována jako mediokracie, využít každou maličkost k tomu, aby zpochybnili rozhodnutí nezávislého soudu nebo aby získali na svou stranu veřejné mínění, a to přesto, že se Ústavní soud opakovaně ve svých rozhodnutích vyslovil k nepřípustnosti ovlivňování veřejného mínění ze strany politiků v souvislosti s konkrétními rozhodnutími obecných soudů (srov. *usnesení Ústavního soudu* ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. II. ÚS 71/06).

§ 15a

Úplné znění § 15a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Účastníci mají právo vyjádřit se k osobám soudců a přísedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout. O tom musí být soudem poučeni.
- (2) Účastník je povinen námitku podjatosti soudce (přísedícího) uplatnit nejpozději při prvním jednání, kterého se zúčastnil soudce (přísedící), o jehož vyloučení jde; nevěděl-li v této době o důvodu vyloučení nebo vznikl-li tento důvod později, může námitku uplatnit do 15 dnů po té, co se o něm dozvěděl. Později může námitku podjatosti účastník uplatnit jen tehdy, jestliže nebyl soudem poučen o svém právu vyjádřit se k osobám soudců (přísedících).
- (3) V námitce podjatosti musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému soudci (přísedícímu) směřuje, v čem je spatřován důvod pochybnosti o jeho nepodjatosti, popřípadě kdy se o něm účastník podávající námitku dozvěděl, a jakými důkazy může být prokázán.

Komentář k § 15a
Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

Právo účastníků vyjádřit se k osobám soudců a přísedících lze prakticky chápat jako právo vznést *námitku podjatosti*. Poučení o tomto právu by mělo mít své místo především ve fázi přípravy jednání. Soudce je může připojit jako přípis k výzvě k vyjádření, zaplacení soudního poplatku, účastníka lze poučit ústně při jiném soudním roku či přípravném jednání (§ 114c).

Pokud soud nepoučí účastníka během přípravy, mělo by se tak stát zřetelně v jednací síni v úvodu jednání („Podle ustanovení § 15a máte nyní možnost vyjádřit se k osobě soudce (přísedícího), zapisovatelky a případně vznést námitku jejich podjatosti. Hodláte tuto možnost využít?“). V protokolu o jednání se poznamená: „Na poučení podle ustanovení § 15a účastníci reagují tak, že nevznášejí námitku podjatosti, k soudním osobám se nevyjadřují.“

Pokud přesto soud opomene účastníka poučit o možnosti vyjádřit se k osobám soudců a přísedících, neznamená to bez dalšího, že tím došlo k porušení práva na spravedlivý proces, rozhodl-li ve věci nepodjatý soudce (přísedící). K tomu srov. například *usnesení Ústavního soudu* ze dne 1. 10. 2007, *sp. zn. I. ÚS 239/05*: „Stěžovatel těž namítal, že při ústním jednání před krajským soudem dne 13. 11. 2004 nebyl vyzván k vyjádření k osobám soudců dle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř., a to ani v předvolání k tomuto jednání. K tomu Ústavní soud uvádí, že v obsahu spisu skutečně nelze nalézt žádnou oporu pro to, že stěžovatel byl poučen dle ustanovení § 15a o. s. ř. o právu vyjádřit se k osobám soudců odvolacího soudu, jak bylo povinností odvolacího soudu. Není o tom např. zmínka ani v protokole o jednání před odvolacím soudem ze dne 13. 12. 2004; proto je třeba stěžovateli dát za pravdu, že ze strany krajského soudu došlo k porušení citovaného ustanovení občanského soudního řádu. Vzhledem k tomu by bylo možné dospět k závěru o porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. To však platí toliko na první pohled. Smyslem lidskoprávních principů nalézajících své vyjádření v právu na spravedlivý proces – konkrétně na nestranný a nezávislý soud dle čl. 36 odst. 1 Listiny, které implikuje mj. právo účastníka řízení vyjádřit se k osobě soudce (tedy vznést i námitku podjatosti), jehož možnou realizaci zajišťuje rovněž právo účastníka řízení na poučení soudem o možnosti vyjádřit se k osobě soudce dle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř. (a tomu odpovídající povinnost soudu), je zabezpečit, aby v řízení jednal a rozhodoval soudce nepodjatý, a tak byla zajištěna jedna ze záruk správného a spravedlivého rozhodnutí. V tomto materiálním duchu tedy Ústavní soud posuzoval stěžovatelem argumentačně vymezené porušení práva na spravedlivý proces, tj. z toho hlediska, zda v souzené věci neabsentovalo její skutečné a účinné uplatnění s ohledem na funkci, kterou má v občanském soudním řízení plnit.“

V této souvislosti Ústavní soud nemohl přehlédnout, že stěžovatel žádné konkrétní skutečnosti, pro které by byl důvod pochybovat o nepodjatosti soudců senátu odvolacího soudu, kteří jeho odvolání projednávali a rozhodovali, neuvěděl; takovou konkrétní skutečností nemůže být pouze to, že v jiné věci, o které rozhodoval v minulosti stejný senát odvolacího soudu, podal stěžovatel ústavní stížnost a stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva.

Stěžovatel se totiž omezil v podstatě jen na stručnou, formální deklaraci toho, že nebyl vyzván k vyjádření k osobám soudců dle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř. Není tak žádného důvodu se domnívat, že by v dané věci rozhodoval podjatý (odvolací) soud a že by tak skutečné a účinné právo stěžovatele na spravedlivý proces, tj. s ohledem na funkci, kterou v občanském soudním řízení plní, absentovalo, bylo nenaplněno.“

Absence poučení má však významný vliv na počátek běhu subjektivní i objektivní lhůty podle druhého odstavce tohoto ustanovení. K tomu srovnaj například *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 18. 2. 2009, *sp. zn. 28 Cdo 4969/2008*: „*Poučovací povinnost soudu podle § 15a o. s. ř. možnosti účastníka namítat podjatost soudce (soudců), kterému věc náleží podle rozvrhu práce, postačí poskytnout v řízení jedenkrát; následkem jejího neposkytnutí je možnost uplatnění námítky podjatosti později nežli ke konci prvního jednání nebo po uplynutí zákonem stanovení lhůty.“*

Skutečnosti týkající se vyloučení soudce jsou *odvolacím důvodem* (§ 205a odst. 1 písm. a/) i *důvodem zmatečnosti* (§ 229 odst. 1 písm. e/). Stává se sice ojediněle, že účastník opře svůj odvolací důvod (důvod zmatečnosti) pouze o to, že nebyl soudem poučen o možnosti vznést námitku podjatosti, je však nanejvýš vhodné tuto eventualitu eliminovat včasným a jasným poučením.

Účastník sám nemusí spoléhat na poučení soudu a může se aktivně dozvědět z rozvrhu práce, který soudce věc projednává.

K odst. 2:

Účastník nemůže uplatnit námitku podjatosti kdykoliv, ale nejpozději při prvním „jednání“, u kterého je přítomen soudce, o jehož vyloučení má jít. V praxi se tak realizuje „vizuální stránka věci“. Není potom podstatné, zda jde o jednání ve věci samé (§ 115), dožádání (§ 39), jiný soudní rok (§ 114a odst. 2 písm. f/), nebo o jednání přípravné (§ 114c). Nemusí jít o první nařízené jednání ve věci (předchozí jednání může vést zastupující soudce, který je odročí). Podstatná je fyzická přítomnost projednávajícího soudce při úkonu soudu, okamžik, kdy účastník soudce „uvidí na vlastní oči“.

Druhá lhůta pro uplatnění námítky je subjektivní. Pokud vznikne důvod podjatosti později, má účastník možnost uplatnit jej do 15 dnů od okamžiku, kdy se o něm dozví. To, že důvod podjatosti vznikl později, respektive, že se o něm účastník později dozvěděl, prokazuje ten, kdo námitku vznášá, a nelze bez dalšího vycházet ze závěru, že námitka je podána včas (včasnost presumovat). K tomuto účelu nařídí soud rozhodující o námitce v případě potřeby jednání a při něm provede dokazování k tvrzení o okamžiku zjištění důvodu podjatosti. Nelze se ztotožnit s tím, co například ve svém *usnesení* ze dne 30. 10. 2009, *čj. 3 Cmo 157/2009-227*, uvádí *Vrchní soud v Praze*: „*Tvrzení žalobce o tom, že se o důvodu podjatosti dozvěděl den po vyhlášení napadeného rozhodnutí, je třeba považovat za prokázané, jelikož v řízení před soudem prvního stupně žádný z žalovaných netvrdil opak ani důkaz opaku nenabídl, navíc z obsahu spisu nic, co by bylo v rozporu s tímto tvrzením žalobce, nevyplývá.“*

Je-li námitka uplatněna pozdě, soud k ní *nepřiblíží*. Není třeba o tom vydávat samostatné rozhodnutí, avšak soud musí postup vysvětlit účastníkům při jednání a následně v písemném odůvodnění konečného rozhodnutí. Není-li ovšem účastník řádně poučen o možnosti vyjádřit se k osobám soudců (přísedících), nezačne běžet objektivní ani subjektivní lhůta pro uplatnění námítky.

K odst. 3:

Námitka je často účastníky zaměňována s polemikou nad průběhem řízení či stížností podle zákona o soudech a soudcích (hlava III díl 6 zák. č. 6/2002 Sb.). Podle zákona však neslouží k polemice ani k urychlení řízení a nemá zásadně obsahovat (v praxi však často obsahuje):

- *nesouhlas s procesním postupem soudce (vyššího soudního úředníka, tajemníka, justičního čekatele či jiného zaměstnance soudu),*
- *nesouhlas s rozhodnutím soudu,*
- *stížnost na průtahy,*
- *stížnost na nevhodné chování justičních pracovníků,*
- *projevy nespokojenosti s průběhem řízení,*
- *urážlivé výroky,*
- *úvahy nad stavem české justice a osobou soudce.*

Pro odstranění průtahů a nápravu nevhodného chování má účastník jiné nástroje (viz komentář k ustanovení § 6) a nesouhlas s rozhodnutím může uplatnit v opravných prostředcích. Při namítání podjatosti musí mít účastník na paměti, že nesprávně vznesenou námitkou řízení jenom prodlouží.

Chová-li se soudce v průběhu řízení tak, že lze mít pochybnosti o nestrannosti (nerespektuje důsledně *zásadu rovnosti zbraní*), může to znamenat důvod podjatosti a jeho vyloučení (k tomu srovnej *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 6. 4. 2007, čj. 14 Co 11/2007-110, citované v komentáři k ustanovení § 14).

Námítka může například znít následovně: „*Namítám podjatost soudce XY ve věci vedené u Okresního soudu v YX pod spisovou značkou 11 C 24/2012, protože jsem jej dne 18. 6. 2012 spatřil se zástupcem protistrany v kavárně Orient v družném rozhovoru, což mohu prokázat snímkem ze svého mobilního telefonu, který jsem za tím účelem pořídil. Protože mezi soudcem a zástupcem je evidentně blízký vztah, stykají se i v průběhu řízení, navrhuji, aby nadřízený soud vydal toto rozhodnutí: Soudce XY se vylučuje z projednání a rozhodnutí věci vedené u OS v YX pod sp. zn. 11 C 24/2012.*“

Takto formulovaná námitka obsahuje *obecné náležitosti podání* (§ 42 odst. 4), vyplývá z ní, kdo ji činí, kterému soudu je určena, které věci se týká a co sleduje, a dále i *náležitosti zvláštní*, to znamená:

- *označení vyloučeného,*
- *důvod jeho vyloučení,*
- *tvrzení o okamžiku, kdy došlo k seznámení s důvody vyloučení,*
- *důkaz vyloučení.*

Jestliže námitka neobsahuje potřebné náležitosti, je třeba účastníka vyzvat usnesením podle ustanovení § 43 odst. 1 k doplnění. Výzva musí obsahovat poučení o tom, v čem jsou spatřovány vady námítky, jak mají být odstraněny, ale i poučení, že v případě neodstranění vad *nebude k námitce přiblíženo* (§ 43 odst. 2, věta druhá). Nedoplněná námitka se tedy odmítá (§ 43 odst. 2, věta první), soud postupuje, jako by námitky nebylo; vždy je však třeba účastníkům při jednání vysvětlit, proč k ní nebylo přihlédnuto.

Výzva k doplnění musí být konkrétní a návodná. Například:

Podání nespĺňuje náležitosti námítky podjatosti a trpí vadami, pro které se jí soud nemůže zabývat. Podání obsahuje výhradu k rozhodnutí soudce, kterým nebyla připuštěna změna žaloby. Důvodem k vyloučení však nemůže být jeho postup ve věci nebo vlastní rozhodovací činnost. Aby se soud mohl námitkou zabývat, je třeba uvést, v čem konkrétně lze spatřovat vztah soudce k projednávané věci, účastníkům řízení nebo jejich zástupcům, pro který lze mít pochybnosti o tom, že soudce nebude rozhodovat nestranně. Doplňte tedy námitku do deseti dnů od doručení této výzvy, aby bylo zřejmé, z jakých konkrétních skutečností (chování) lze vyvozovat soudcův vztah k věci, účastníkům či zástupcům, a jakými důkazy mají být tyto skutečnosti prokázány. Nebude-li námitka doplněna ve stanovené lhůtě, soud k ní soud nepřiblíďne a dále bude ve věci jednat a rozhodovat soudce, proti němuž byla námitka vznesena.

Komentované ustanovení nabylo účinnosti 1. 1. 2001 a zavedla je do našeho procesního předpisu tzv. velká občanského soudního řádu (zák. č. 30/2000 Sb.). Jeho smysl je zřejmý. Jde o jedno z více ustanovení, která mají soudci umožnit naplnit stěžejní *zásadu rozhodnutí při jediném nařízeném jednání*. Proto může účastník, je-li řádně poučen, uplatnit námitku *nejpozději při prvním jednání* (jistý prvek koncentrace řízení), a proto se může sám soudce s námitkou vypořádat, pokud při tomto jednání také rozhodne (§ 15b odst. 2).

§ 15b

Úplné znění § 15b – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanské soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) K rozhodnutí o námitce podjatosti soud věc předloží s vyjádřením dotčených soudců (přísedících) svému nadřízenému soudu. V řízení lze zatím učinit jen takové úkony, které nesnesou odkladu.
- (2) Ustanovení odstavce 1 neplatí, byla-li námitka uplatněna před nebo v průběhu jednání, při němž byla věc rozhodnuta, a má-li soud za to, že námitka není důvodná.
- (3) Ustanovení odstavce 1 neplatí také tehdy, uplatnil-li účastník v námitce stejné okolnosti, o nichž bylo nadřízeným soudem (jiným senátem Nejvyššího soudu) již rozhodnuto, nebo je-li námitka zjevně opožděná.

Komentář k § 15b

Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

Soudce (přísedící), proti němuž námitka podjatosti směřuje, se k ní musí nejprve *vyjádřit*. Někdy je nutné, aby se vyjádřilo více osob – někdy je namítána podjatost všech soudců jednoho či dokonce i více soudů. Je-li však vznesena námitka „proti všem soudcům soudu XY“, není nutné, aby se k ní vyjadřovali všichni soudci tohoto soudu, ale pouze ti, kteří podle rozvrhu práce mohou být *soudci zákonnými* (rozhodující a zastupující).

K pojmu *úkony, které nesnesou odkladu*, srov. komentář k ustanovení § 15.

Vyjádření k námitce podjatosti má ve skutkové rovině stručně vystihovat, zda existuje vztah soudce k projednávané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům. Obvykle se používá formulace „nemám žádný vztah k projednávané věci, účastníkům řízení ani k věci samé“. V opačném případě je třeba tento vztah vysvětlit: „zástupce žalobce znám z dob studií, deset let jsem jej však neviděl, styky s ním neudržuji ...“. Takové vyjádření stačí k vydání rozhodnutí o námitce (vyloučení). Vyjádření naopak nemá obsahovat hodnocení toho, zda se v případě konkrétní osoby jedná o podjatost, tedy důvod pro vyloučení. Je nesprávné do vyjádření uvádět „*nechtím se být podjatý*“. Otázka podjatosti je již otázkou právního zhodnocení určitého skutkového stavu, který musí vyplynout jednak z obsahu spisu, vyjádření soudce, případně z jiných skutečností či důkazů. Právní zhodnocení musí provést zásadně *nadřízený soud*, až na výjimku uvedenou ve druhém odstavci tohoto ustanovení.

Pokud soudce nepřipojí k námitce vyjádření a spis předloží k rozhodnutí nadřízenému soudu, bude to znamenat vrácení spisu bez věcného vyřízení a zbytečné prodloužení řízení. Totéž nastane, pokud se sice vyjádří soudce, který věc projednává, ale nikoliv ostatní zákonní soudci, pokud proti nim námitka směřuje.

K odst. 2:

Zatím se komentář týkal situace, kdy je námitka vznesena v rámci přípravy jednání, před prvním jednáním ve věci, resp. před přípravným jednáním. Pokud účastník využije práva vznést námitku až při prvním jednání, které dotčený soudce řídí (účastní se jej přísedící), není nutné je odročit. Soud, u něhož je námitka vznesena, má v této situaci povinnost zabývat se jí v duchu *zásady rozhodnutí při jediném nařízeném jednání* sám.

Zákon předpokládá, že je snahou soudu ve věci rozhodnout při prvním jednání, a umožňuje mu vypořádat se s námitkou tak, aby její pouhé vznesení nemuselo znamenat odročení. Jinak řečeno, aby i přes vznesenou námitku, kterou soud vyhodnotí jako nedůvodnou, bylo ve věci možné rozhodnout.

Dospěje-li soud k závěru, že je námitka nedůvodná, uvede to do protokolu (záznamu) o jednání; není nutné vydávat usnesení, postačí připojit pasáž věnující se vztahu dotčené osoby k projednávané věci. Například: „Beru na vědomí, že žalovaný vznášá námitku podjatosti proti mé osobě z toho důvodu, že jsem žalobciv příbuzný. Ač mám stejné příjmení jako žalobce, nejsem s ním v žádném příbuzenském vztahu a jde o pouhou shodu jmen.“

Soud poté v jednání pokračuje, ve věci rozhodne a s námitkou se vypořádá v odůvodnění konečného rozhodnutí, do něhož připojí vysvětlení, jaký je jeho vztah k věci, a stručně vysvětlení, proč považoval námitku za nedůvodnou. Pokud se mu rozhodnout nepodaří, předloží spis po skončení jednání nadřízenému soudu.

Je-li namítána podjatost přísedícího, musí o námitce rozhodnout *senát* podle pravidel uvedených v ustanovení § 37 (viz komentář k němu).

Komentované ustanovení však nelze vykládat tak, že by se možnost věc rozhodnout při nedůvodné námitce vztahovala jen k situacím, kdy je námitka vznesena až v průběhu jednání (nebo bezprostředně před ním). Jak vyplývá např. z *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 714/2002*, podléhá režimu § 15b odst. 2 námitka podjatosti vznesená *kdykoliv od zahájení řízení až do rozhodnutí soudou* (tzn. např. ve vyjádření k žalobě), proti jehož soudci námitka směřuje.

K odst. 3:

Třetí odstavec komentovaného ustanovení pamatuje na situaci, kdy je námitka vznášena opakovaně pro stejné skutečnosti. Nejedná se zdaleka o „mrtvé“ ustanovení. Opakované námitky jsou totiž u kverulantů poměrně časté a někdy je problém zorientovat se v tom, o jaké námitce bylo rozhodnuto, o jaké nikoliv, ke které je třeba přihlížet, a ke které už bylo přihlédnuto. K tomu srov. např. *usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. I. ÚS 645/03*: „*Ústavní soud k tomu dodává, že právě ustanovení § 15b odst. 2, 3 o. s. ř. má zabránit tomu, aby účastníci řízení protahovali toto řízení svými námitkami podjatosti založenými na důvodech, které již byly posouzeny. Záleží pouze na účastníku řízení, zda tuto námitku uplatní jako odvolací důvod v odvolání, resp. jako důvod žaloby pro zmatečnost.*“

Je-li tedy vznesena *opakovaná námitka*, musí se soudce zabývat tím, zda obsahuje nové skutečnosti či nikoliv. Od toho se odvíjí jeho další procesní postup. Pokud námitka žádné nové skutečnosti neobsahuje, není třeba k ní přihlížet a spis předkládat nadřízenému soudu, což se projeví tím, že soud dále jedná a ve věci rozhodne. Je vhodné se s námitkou krátce vypořádat v odůvodnění rozhodnutí, kterým řízení končí, zejména nejde-li o obstrukci a je-li například opakovaná námitka vznesena v důsledku dezorientace účastníka v řízení.

Obdobně soud postupuje i při *zjevně opožděné námitce*, to znamená, při námitce vznesené později než při prvním jednání, při kterém byl přítomen soudce, o jehož vyloučení jde, není-li tvrzeno, že se účastník dozvěděl o důvodech vyloučení později. Ani v tomto případě není třeba spis předložit nadřízenému soudu. Soudce by se neměl v takové situaci zásadně ocitnout, protože má až na vzácné výjimky rozhodnout při prvním jednání. Může však nastat situace, kdy soudce nařídí *přípravné jednání* (§ 114c), ale účastník námitku vznesl až po jeho konání, před jednáním ve věci samé. Také v tomto případě půjde o zjevně opožděnou námitku.

V řízení mohou nastat především následující situace při vznesené námitce podjatosti:

1. *Nová a včasná námitka je podána před prvním jednáním a je řádně odůvodněna – řešení: soudce se vyjádří a spis předloží nadřízenému soudu, je-li námitka důvodná.*
2. *Námitka je podána před prvním jednáním a není řádně odůvodněna – řešení: soud vyzve účastníka k doplnění a poučí jej o následcích nedoplnění (viz komentář k ustanovení § 43 odst. 1, 2).*
3. *Námitka je doplněna na základě výzvy před prvním jednáním – řešení: soudce (přisedící) se vyjádří a spis zpravidla předloží nadřízenému soudu, nevyjde-li po doplnění najevo, že jde o námitku opožděnou, opakovanou či zjevně nedůvodnou.*
4. *Námitka není přes výzvu doplněna – řešení: soud k ní nepřiblíží, pokud v tomto směru výzva obsahuje poučení; neobsahuje-li, je třeba vydat novou výzvu s poučením.*
5. *Námitka je podána při prvním jednání a není řádně odůvodněna – řešení: soud účastníka vyzve k doplnění a v případě nedoplnění k námitce nepřiblíží, jedná dál a ve věci rozhodne.*
6. *Námitka je vznesena při prvním jednání ve věci, je odůvodněna, avšak není důvodná – řešení: soud se sám s námitkou vypořádá, jedná dál a rozhodne.*
7. *Námitka je vznesena při prvním nařízeném jednání, je odůvodněna a není nedůvodná – řešení: soud jednání odročí a spis předloží nadřízenému soudu.*
8. *Námitka je vznesena před soudem prvního stupně po prvním jednání, při němž je soudce (přisedící) přítomen – řešení: soud vyzve účastníka, aby sdělil, kdy se o důvodu vyloučení dozvěděl, a dále podle situace:*
 - a) *k námitce nepřiblíží a jedná dál, dozvěděl-li se účastník důvody vyloučení před prvním jednáním nebo je-li o námitku opakovanou,*
 - b) *k nové námitce přiblíží, dozvěděl-li se účastník o důvodech vyloučení později než při prvním jednání, vypořádá se s ní tak, že není vyloučen, je-li nedůvodná, a rozhodne i ve věci, je-li námitka vznesena při dalším jednání,*
 - c) *k námitce přiblíží, dozvěděl-li se účastník o důvodech vyloučení později než při prvním jednání, vyjádří se a předloží spis nadřízenému soudu, je-li nová (neopakovaná) námitka vznesena před dalším jednáním,*
 - d) *k námitce přiblíží, dozvěděl-li se účastník o důvodech vyloučení později než při prvním jednání, jednání odročí, vyjádří se a předloží spis nadřízenému soudu, pokud je nová námitka vznesena při dalším jednání a jeví-li se být důvodnou.*

§ 16

Úplné znění § 16 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) O tom, zda je soudce nebo přísedící vyloučen, rozhodne nadřízený soud v senátě. O vyloučení soudců Nejvyššího soudu rozhodne jiný senát téhož soudu.
- (2) Opožděně podanou námitku (§ 15a odst. 2) soud uvedený v odstavci 1 odmítne.
- (3) Dokazování k prokázání důvodu vyloučení soudce (přísedícího) provede soud uvedený v odstavci 1 buď sám nebo prostřednictvím doždaného soudu. Neprovádí-li se dokazování, není třeba k rozhodnutí podle odstavců 1 a 2 nařizovat jednání.

Komentář k § 16

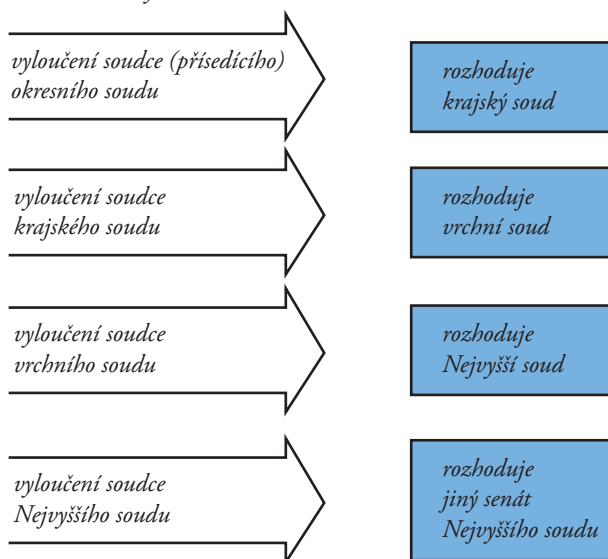
Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

O vyloučení rozhoduje *nadřízený soud*, který jinak řeší odvolání (dovolání) proti rozhodnutí soudu, u kterého působí ten, o jehož podjatost jde. K tomuto pojmu uvádí *Nejvyšší soud* ve *stanovisku pléna* ze dne 27. června 1996, *sp. zn. Plsn 1/96*: „Pojem »nadřízený soud«, je-li použit občanským soudním řádem k určení věcné příslušnosti soudu, vychází z organizačních vztahů uvnitř soustavy soudů, nikoliv ze vztahů instančních, a s pojmem »soud prvního stupně« jej tudíž zaměňovat nelze. Rozhoduje-li tedy vrchní soud o vyloučení soudců krajského soudu, není toto jeho rozhodnutí rozhodnutím soudu prvního stupně, přičemž funkční příslušnost soudu pro projednání odvolání proti takovému rozhodnutí občanský soudní řád ani neupravuje, když nepočítá s jinými odvolacími soudy než s krajskými soudy, rozhodují-li o odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů (§ 10 odst. 1 o. s. ř.), a vrchními soudy, rozhodují-li o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů jako soudů prvního stupně (§ 10 odst. 2 o. s. ř.).“

O vyloučení soudců (přísedících) soudů okresních (v Praze obvodních a v Brně městského soudu) rozhodují soudy krajské (v Praze městský), o námitkách proti soudcům krajských soudů (Městského soudu v Praze) rozhodují soudy vrchní a o námitkách proti soudcům soudů vrchních Nejvyšší soud. Většinou tedy platí: *Kdo rozhoduje o odvolání (dovolání), ten také rozhoduje o vyloučení.*

Graf č. 12: Přehled o rozhodování o vyloučení soudce.

Komentátor: Vojtek

Vzhledem k tomu, že v systému obecných soudů neexistuje soud nadřízený Nejvyššímu soudu, musí se ten se záležitostmi ohledně vyloučení svých soudců vypořádat sám. Soudce oznamuje skutečnosti, pro které je vyloučen, či předkládá spis s námitkou podjatosti předsedovi Nejvyššího soudu, který pak postupuje obdobně jako předseda jiného soudu podle ustanovení § 15 odst. 2 (srov. komentář k němu), avšak s tím rozdílem, že spis k rozhodnutí o vyloučení předkládá jinému senátu, než který má ve věci rozhodovat a jehož se pochybnosti o nepodjatosti týkají.

Jinak je situace stejná v tom, že dotčení soudci se musí vyjádřit o svém vztahu k věci, účastníkům či jejich zástupcům a že jiný senát Nejvyššího soudu rozhodne o vyloučení soudců usnesením.

Komentátor: Jirsa

Výrok rozhodnutí o námitce bude znít:

Soudce XY je (není) vyloučen z projednávání a rozhodnutí věci.

K odst. 2:

V zásadě by neměla nastat situace, kdy soud prvního stupně spis předloží nadřízenému soudu jen k rozhodnutí o opožděné námitce, protože opožděnost je povinen na prvním místě vždy zkoumat soud, proti jehož soudci (přísedícímu) námitka směřuje. Pokud ji posoudí jako opožděnou, nepředloží spis nadřízenému soudu a ve věci sám rozhodne (§ 15b odst. 3).

Jen vznes-li účastník včasnou námitku v rámci přípravy jednání *podle jména*, znamená to zpravidla předložení spisu nadřízenému soudu k rozhodnutí (a nutno dodat, že i nezanedbatelné prodloužení řízení). Namítne-li podjatost až při jednání „z očí do očí“, jde v řadě případů (jak o tom vypovídá soudní praxe) o námitku nedůvodnou, často sloužící k obstrukcím. Potom není třeba jednání automaticky, jen pro vznesení námitky, odročit, protože dotčený soudce (senát) je až na výjimky povinen při prvním jednání rozhodnout (§ 114a odst. 1) a za tím účelem ji sám vyhodnotit (srov. k tomu ustanovení § 15b odst. 2 a komentář k němu).

Někdy však může dojít k tomu, že námitka je podána opožděně a posoudí ji nadřízený soud (*nejčastěji námitkou účastník projevuje svoji nelibost s rozhodnutím soudce a zahrne ji do odvolání /dovolání/*). V takovém případě nadřízený soud v senátu složeném ze tří soudců usnesením námitku odmítne, většinou bez nařízení jednání. Je-li o námitce rozhodováno spolu s odvoláním, není nutné o odmítnutí vydávat samostatné usnesení a výrok lze zahrnout do rozhodnutí o odvolání.

Například:

- I. Námitka podjatosti žalovaného proti osobě soudce JUDr. Petra Šimáka se odmítá.*
- II. Rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje ...*

K odst. 3:

Existuje výjimka z pravidla, že k rozhodnutí o námitce nemusí nadřízený soud nařídit jednání. To je třeba nařídit, je-li k rozhodnutí o námitce prováděno dokazování.

Například: *Účastník v rámci přípravy jednání navrhne vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci, protože jej viděl v průběhu řízení s advokátem protistrany v restauraci na obědě, a k tomuto svému tvrzení navrhne svůj výslech a výslech svědka XY, který účastníka doprovázel. Soud provede dokazování jen pro účely rozhodnutí o námitce a k tomu nařídí jednání.*

Dokazování by měl zásadně provádět soud, který o námitce rozhoduje. Jen výjimečně bude vhodné provést dokazování prostřednictvím *soudu dožádaného*, a to za podmínek uvedených v ustanovení § 39 (srov. komentář k tomuto ustanovení).

K jednání soud obešle všechny, jejichž přítomnosti je třeba (§ 115), půjde o „plnohodnotné“ dokazování, pouze s tou výjimkou, že není prováděno za účelem rozhodnutí ve věci samé, nýbrž toliko za účelem rozhodnutí o námitce. Dokazování se řídí pravidly uvedenými v ustanovení § 122–124 (viz komentář k nim), to znamená, že účastníci řízení mají právo vyjádřit se nejenom k provedeným důkazům, ale též k důkazním návrhům.

Rozhodnutí o *vyloučení soudce* z projednávání a rozhodování věci je ze své podstaty výjimečným institutem, protože se dostává do kolize s ústavním *právem na zákonného soudce*. K tomu srovnej například *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 18. 12. 2001, *sp. zn. 5 Nd 335/2001*: „Rozhodnutí o vyloučení soudce podle § 16 o. s. ř. z důvodů uvedených v § 14 o. s. ř. představuje výjimku z ústavní zásady, podle níž nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, s tím, že příslušnost soudu i soudce stanoví zákon (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Tak, jak zákon tuto příslušnost stanovil, je zásadně dána, a proto lze vyloučit soudce z projednávání a rozhodování přidělené věci jen výjimečně a ze skutečně závažných důvodů, které mu reálně brání rozhodnout v souladu se zákonem nezaujatě a spravedlivě. Jinak není namístě průlom do zmíněné ústavní zásady. Důvod k vyloučení soudců nelze spatřovat ani v podílu soudců na dřívějších rozhodnutích. Tak to výslovně stanoví § 14 odst. 4 o. s. ř., podle něhož důvodem k vyloučení soudce (přisedícího) nejsou okolnosti, které spočívají v postupu soudce (přisedícího) v řízení o projednávané věci nebo v jeho rozhodování v jiných věcech.“

§ 16a

Úplné znění § 16a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

(1) Jestliže bylo rozhodnuto, že soudce (přisedící) je vyloučen, předseda soudu podle rozvrhu práce určí místo něho jiného soudce (přisedícího) nebo, jestliže byli vyloučeni všichni členové senátu, přikáže věc jinému senátu; není-li to možné, předloží věc k rozhodnutí podle § 12 odst. 1.

(2) Bylo-li rozhodnutí odvolacím nebo dovolacím soudem anebo na základě žaloby pro zmatečnost zrušeno proto, že ve věci rozhodoval vyloučený soudce (přisedící), nebo nařídil-li odvolací nebo dovolací soud, aby věc v dalším řízení projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), postupuje se obdobně podle odstavce 1.

Komentář k § 16a Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

S ohledem na nutnost dodržování *zásady zákonného soudce* (článek 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) je třeba, aby příslušný *rozvrh práce* obsahoval přesné ustanovení o způsobu určení soudce, který věc projedná namísto toho, kdo byl z projednání vyloučen. Zpravidla je vhodné takovéto ustanovení zahrnout do obecné (úvodní) části rozvrhu práce, například takto: „*V případě vyloučení určí předseda soudu nového soudce tak, že věc přidělí tomu, kdo podle rozvrhu práce vyloučeného soudce zastupuje. Není-li to možné, přidělí věc soudci, který vyřizuje věci napadlé do oddělení s číselným označením následujícím po čísle oddělení, do něhož je vyloučená věc zapsána. Není-li ani to možné, přidělí věc soudci, jehož přijetí je v abecedním pořadí nejbližší následující.*“

Při poněkud úzkostlivém lpění na zásadě zákonného soudce je takováto (nebo obdobná) formulace nezbytná. Podle znění zákona není možné ponechat přidělení věci na libovůli předsedy soudu na základě subjektivních kritérií, jako je například zkušenost s projednáváním obdobných případů, momentální psychická či fyzická kondice soudce či stav jeho senátu (počet vyřizovaných věcí). Odkaz na rozvrh práce v komentovaném ustanovení je jednoznačný, a proto musí rozvrh na podobné případy pamatovat.

To neplatí jen pro soudce, ale také pro přisedící. Protože v jejich případě neobsahuje většinou rozvrh ustanovení o zástupu, je vhodné stanovit pro určení nového přisedícího *kritérium abecedního pořadí*.

Na komentované ustanovení má návaznost ustanovení § 119 odst. 3 (srov. komentář k němu). Jestliže dojde mezi jednáními ke *změně v obsazení soudu*, musí se u jednání následujícího po odročení předseda senátu (samosoudce) podrobněji věnovat dříve provedeným důkazům (přednesům). Není nutno provádět dokazování znovu, je však třeba provést „inventuru“ důkazů již provedených a přednesů do té doby učiněných.

V případě, že jsou z projednávání věci vyloučeni všichni soudci konkrétního soudu (*například z toho důvodu, že účastníkem řízení je přímo soudce tohoto soudu, k němuž mají všichni jeho kolegové blízký vztah*), vzniká důvod k takzvané *delegaci nutné* (k tomu srov. komentář k ustanovení § 12 odst. 1). Pouhá skutečnost, že je soudce účastníkem řízení u svého soudu, však sama o sobě neznamená vyloučení všech zbylých soudců téhož soudu. K tomu srov. (obdobně) např. *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 12. 7. 2007, *čj. 1 Nc 695/2007-43*, kterým nadřízený soud nepřikázal z důvodu nutnosti věc jinému soudu v situaci, kdy účastníkem řízení byl manžel soudkyně zde působící: „*Vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci představuje výjimku z ústavní zásady, podle níž nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, a že příslušnost soudu a soudce stanoví zákon (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Vzhledem k tomu lze vyloučit soudce z projednávání a rozhodování přidělené věci jen výjimečně a ze skutečně závažných důvodů, které mu zcela zjevně brání rozhodnout v souladu se zákonem nezaujatě a spravedlivě. Takovým důvodem je především soudcův poměr k věci, který může vyplývat především z přímého právního zájmu soudce na projednávání věci (tj. např. v případě, kdy soudce sám by byl účastníkem řízení, nebo v případě, že by mohl být rozhodnutím soudu přímo dotčen ve svých právech). Vyloučen je také soudce, který získal o věci poznatky jiným způsobem než z dokazování při jednání. Poměr k účastníkům nebo k jejich zástupcům může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem, jemuž na roven může v konkrétním případě stát vztah přátelský nebo naopak zjevně*

nepřátelský. V úvahu přichází také vztah ekonomické závislosti apod. Novela ustanovení § 14 odst. 1 o. s. ř. s účinností od 1. 1. 2001 nabradila neurčitou formulaci o »pochybnosti o nepodjatosti soudce« formulací »je-li tu důvod pochybovat o podjatosti soudce«. Zákon tak zakládá vyloučení soudce na existenci určitého důvodu, vymezeného takovými konkrétně označenými a zjištěnými skutečnostmi, v jejichž světle se jeví soudcova nepodjatost pochybnou. Vylučuje se tak subjektivní pohled na vyloučení soudce. K tomu, aby byl soudce vyloučen, nemohou postačovat pocity soudce nebo nadřazeného soudu, zda lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti, ale musí být zjištěn (nejisto postaven) důvod, z něhož vyplývá, že lze pochybovat o soudcově nepodjatosti.

Z pohledu výše popsaného je zřejmé, že žádný ze soudců Obvodního soudu pro Prahu 8 neuvedl důvody, které by byly způsobilé odůvodnit závěr o jeho vyloučení ve věci. Ani soudkyně, která uvedla, že žalobce osobně zná, netvrdí, že by ji s ním pojilo nějaké osobní pouto, které by ji bránilo ve věci nezaujatě profesionálně postupovat a věc projednat a rozhodnout. Tím spíše pak nelze k takovému závěru dospět u soudců, kteří uvedli toliko, že žalobce je, resp. údajně by měl být, manželem jejich kolegyně.“

Při předložení spisu nadřazenému soudu (§ 12 odst. 3) k delegaci soudci připojí vyjádření o tom, zda mají skutečně vztah k projednávané věci (účastníkovi řízení či zástupci), pro který je důvod pochybovat o jejich podjatosti.

K odst. 2:

Také na základě rozhodnutí odvolacího nebo dovolacího soudu může výjimečně dojít ke změně v osobě soudce, který věc projednává a rozhoduje v ní. Může se tak stát pouze dvojím způsobem:

1. Rozhodnutím o žalobě pro zmatečnost podle ustanovení § 235h ve spojení s ustanovením § 229 odst. 1 písm. e).

2. Rozhodnutím o přikázání věci jinému soudci z důvodu nerespektování závazného právního názoru podle ustanovení § 221 odst. 2, § 243 odst. 5.

Dále k tomu může dojít ještě rozhodnutím podle ustanovení § 12 a § 16 odst. 1, výjimečně může spis přidělit předseda soudu jinému soudci postupem podle ustanovení § 2a odst. 1 j. ř. (*například z důvodu nemoci, odchodu soudce na jiný soud, do důchodu*). Jinak není odnětí věci možné a bylo by v rozporu s ustanovením čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V případě vyloučení senátu je nejvhodnější zvolit pro určení senátu náhradního *kritérium číselné posloupnosti* (*V případě vyloučení celého senátu projedná věc senát s číselným označením následujícím po senátu vyloučeném, s tím, že po nejvyšším čísle 35 C následuje číslo nejnižší 15 C!*).

§ 16b

Úplné znění § 16b – v tomto znění od 1. 4. 2005 – poslední změna zákonem č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Usnesení nadřízeného soudu podle § 16 odst. 1 a 2 je závazné pro soud a pro účastníky řízení; ustanovení § 205 odst. 2 písm. a), § 219a odst. 1 písm. a), § 229 odst. 1 písm. e) a § 242 odst. 3, věta druhá, tím nejsou dotčena.

Komentář k § 16b
Komentátor: Vacková

Shledá-li nadřízený soud vznesenou námitku podjatosti *nedůvodnou* (§ 16 odst. 1), případně odmítne-li ji jako *opožděnou* (§ 16 odst. 2), řízení před soudem prvního stupně nadále vede ten soudce, vůči němuž byla námitka vznesena. Jakékoli další námitky vůči jeho osobě (vznášené z téhož důvodu) jsou již bez významu a soudce, vůči němuž jsou vznášeny, se jimi nemusí zabývat, nepřihlíží k nim (§ 15b odst. 3).

Rozhodnutí o tom, zda je či není soudce vyloučen, případně o opožděnosti námitky podjatosti, je sice *závazné pro soud* (1. stupně) a *pro účastníky*, neznamená však, že by okolnost, že ve věci rozhodoval v tom či onom stupni vyloučený soudce, byla jednou pro vždy vyřešena. Může být totiž jako jedna z vad řízení *odvolacím důvodem* (§ 205 odst. 2 písm. a/), a tedy důvodem pro zrušení rozhodnutí odvolacím soudem (§ 219a odst. 1 písm. e/), může být uplatněna jako jeden z *důvodů zmatečnosti* vydaného rozhodnutí (§ 229 odst. 1 písm. e/), může k ní za podmínek daných ustanovením § 242 odst. 3 přihlédnout též dovolací soud. V uvedených případech se soudy nemusejí zabývat tím, zda vůbec byla námitka podjatosti vůči určitému soudci vznesena, případně zda byla vznesena včas a jak se s ní vypořádal k tomu příslušný soud, ale jen tím, zda soudce, který rozhodoval ve věci, skutečně byl z rozhodování vyloučen ve smyslu § 14 odst. 1. Bez ohledu na jakékoli předchozí rozhodnutí o vznesené námitce podjatosti (nebo i v případě neexistence takové námitky) tuto okolnost může v uvedených řízeních vyřešit příslušný soud sám.

Z judikatury (*usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 17/2003*) se mimo jiné dozvídáme: „Naplnění vady uvedené v ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. nespočívá – jak vyplývá zejména z jeho znění – v tom, že nebylo nadřízeným soudem rozhodnuto o účastníkem vznesené námitce podjatosti, ale ve zjištění (prokázání) toho, že ve věci rozhodoval soudce, který byl vyloučen, neboť pro jeho poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti (srov. § 14 odst. 1 o. s. ř.), nebo proto, že ve stejné věci rozhodoval u soudu nižšího (vyššího) stupně, popřípadě u dovolacího soudu (srov. § 14 odst. 2 o. s. ř.). Napadený rozsudek odvolacího soudu tedy nemůže být postižen vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. z důvodu, že o námitce podjatosti uplatněné žalovaným nebylo před jeho vyhlášením rozhodnuto nadřízeným soudem, ale jen tehdy, kdyby bylo prokázáno, že alespoň jeden člen senátu odvolacího soudu byl z projednání a rozhodnutí této věci vyloučen.“

§ 17

Úplné znění § 17 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

O tom, zda je vyloučen zapisovatel nebo jiný zaměstnanec soudu, jakož i znalec nebo tlumočník, rozhoduje předseda senátu; ustanovení § 14 odst. 1, § 15, § 15a odst. 1 a 3 a § 16 odst. 3 platí přiměřeně. Proti jeho usnesení není přípustný opravný prostředek.

Komentář k § 17
Komentátor: Jirsa

Jestliže se dozví *zaměstnanec soudu, znalec* či *tlumočník*, že existují skutečnosti, pro něž je důvod pochybovat o jejich nepodjatosti, jsou povinni to oznámit předsedovi soudu a ten, jsou-li důvody pro vyloučení:

1. určí zaměstnance jiného;

2. v případě ustanoveného znalce či tlumočníka oznámí tuto skutečnost příslušnému předsedovi senátu (projednávajícímu soudci), ten znalec (tlumočníka) zproští a ustanoví jiného.

Proti osobě asistenta soudce, vyššího soudního úředníka, čekatele, zapisovatele, tajemníka, výkonného úředníka, ale i proti dalším justičním osobám (např. proti vymáhající úřednici, jež vymáhá jménem státu pořádkovou pokutu) může být vznesena námitka podjatosti. Rozdíl oproti procesu, který následuje po námitce podjatosti vznesené ve fázi přípravy jednání proti osobě soudce (přisedícího), je ten, že o ní rozhoduje předseda senátu téhož soudu a není nutné spis předložit k rozhodnutí soudu nadřízenému (§ 16 odst. 1).

S ohledem na specifika znaleckého posudku, který je často klíčovým důkazem, se lze setkat s tím, že se účastníci domáhají *vyloučení znalce*. Komentované ustanovení navazuje na § 11 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, podle něhož znalec nesmí podat posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, orgánům provádějícím řízení, účastníkům nebo jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti. Podle citovaného zákona rozhoduje o tom, zda je znalec vyloučen, orgán, který jej pro podání posudku ustanoví.

Důvody pro vyloučení znalce jsou stejné jako u soudce či přisedícího (srov. komentář k ustanovení § 14). Například *Ústavní soud* ve svém *nálezu* ze dne 25. 6. 2003, *sp. zn. II. ÚS 35/03*, uvádí: „Podle § 17 ve spojení s § 14 odst. 1 občanského soudního řádu jsou znalci vyloučeni z podání znaleckého posudku v případě, že se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Jedním z takových důvodů, kdy lze zcela důvodně pochybovat o nepodjatosti znalce pro poměr k účastníkovi řízení, je v případě, že mezi nimi existuje pracovní poměr (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 1999, *sp. zn. Skno 4/99, Soudní rozhledy* č. 5/2000, dle kterého znalec, jenž je zaměstnancem jednoho z účastníků řízení, nemůže podle § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, podat posudek, neboť by mohly vzniknout pochybnosti o jeho nepodjatosti).“

Důvody pro vyloučení znalce nelze zakládat jen na subjektivních pochybnostech účastníka, ale musí být objektivizovány tak, že existují a účastníkem jsou tvrzeny skutečnosti, v jejichž světle může být nepodjatost konkrétní osoby zpochybněna (srov. *usnesení Ústavního soudu* ze dne 28. 2. 2006, *sp. zn. II. ÚS 71/06*). Stejně jako není bez dalšího kolegiální vztah soudce k účastníkovi řízení důvodem pro vyloučení, nezakládá tento důvod například okolnost, že znalec vyšetřoval žalobce před zahájením řízení v souvislosti s vypracováním posudku na žádost pojišťovny, která v řízení vystupuje jako vedlejší účastník na straně žalovaného (k tomu srov. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 29. ledna 2003, *sp. zn. 25 Cdo 1593/2001*).

Vypracoval-li znalec na základě soukromé zakázky účastníka posudek pro účely budoucího soudního řízení, a existuje-li tak mezi nimi komerční vztah (*vztah ekonomické závislosti*), zastává soudní praxe v některých případech názor, že jsou důvody pochybovat o znalcově nepodjatosti. Proto novela provedená zákonem č. 218/2011 Sb. zavedla nové ustanovení (§ 127a – viz komentář k němu), které umožňuje využít závěry „soukromého znalce“ pro rozhodnutí.

Také znalecký ústav může být výjimečně vyloučen podle tohoto ustanovení, stejně jako znalec – fyzická osoba. K tomu uvádí *Nejvyšší soud* ve svém *rozsudku* ze dne 29. 3. 2000, *sp. zn. 30 Cdo 2277/2000*: „Dovolací soud nesdílí názor soudu druhého stupně, že v daném případě pochybnost o nepodjatosti lze mít pouze u znalce jako fyzické osoby, nikoliv však u ústavů kvalifikovaných ke znalecké činnosti podle § 21 zmiňovaného zákona, neboť

to vyplývá právě z osobního vztahu, který k věci a k účastníkům, popřípadě k jejich zástupcům může mít vylučně fyzická osoba, a nikoliv ústav. Tato úvaha není podložena ani úpravou obsaženou v ustanovení § 17 o. s. ř., ani ustanovením § 22 odst. 3 ve spojení s § 21 a § 11 odst. 1 zákona č. 36/1997 Sb. Skutečností zůstává, že zařazení ústavu do organizační soustavy jednoho z účastníků řízení (obdobně lze uvažovat též u soudních znalců jako fyzických osob) je důvodem naplnění zákonného předpokladu pochybnosti o jeho nestrannosti, a tedy nepodjatosti.“

Podání námítky proti osobě znalce lze předejít tím, že soud, přestože již to není podle ustanovení § 127 odst. 1 (viz komentář k němu) jeho povinností, ustanoví znalce až po *shyšení účastníků*.

V obou případech, jak o námítce proti osobě zaměstnance soudu, tak o námítce proti osobě znalce (tlumočníka), předseda senátu soudu prvního stupně rozhodne usnesením, proti němuž není odvolání přípustné. Usnesením buď námítku zamítne:

Námítka proti osobě znalce X se zamítá.

nebo rozhodne tak, že:

Znalec X není vyloučen z podání posudku ve věci vedené u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 14 C 1/2012.

Pokud předseda senátu rozhodne, že znalec je vyloučen z podání znaleckého posudku, tímtež usnesením (jeho druhým výrokem) *ustanoví znalce nového*.

Fakticky stejný důsledek má usnesení, jímž soud znalce A zproští povinnosti podat posudek a zároveň ustanoví znalce B v situaci, kdy znalec A oznámí, že mu jsou známy okolnosti svědčící pro jeho podjatost.

Pro případy rozhodování o námitkách proti zaměstnancům soudu je nutné, aby byl v rozvrhu práce určen jeho mechanismus, respektive, aby bylo zřejmé, který předseda senátu o námítce proti konkrétní osobě rozhodne. Problém by neměl nastat za situace, kdy je práce u soudu soustředěna do týmů a je tedy zřejmé, s jakým soudcem je dotčným zaměstnanec soudu ve skupině. Týmová organizace práce však v podmínkách českých soudů není jediná představitelná (k tomu srov. blíže komentář k ustanovení § 38a) a zatím jsou zaměstnanci často přiděleni k jednotlivým agendám, nikoliv k osobám soudců.

O námítce proti osobě zapisovatele rozhodne soudce, pro kterého zapisovatelka momentálně (například při jednání) zapisuje, proti osobě vyššího soudního úředníka, který vyřizuje opatrovnickou agendu, předseda senátu, který soudí věci péče o nezletilé. Problém může nastat, vyřizují-li agendu péče o nezletilé dva soudci a více vyšších soudních úředníků a není přesně stanoven způsob rozdělení případů mezi jednotlivé vyšší soudní úředníky (u soudců to bývá zpravidla určeno přesně). Rozvrh práce však může obsahovat jednoduché ustanovení o tom, že *o námitkách podjatosti proti osobám zaměstnanců, u nichž není zřejmé, s jakým soudcem spolupracují, rozhoduje předseda senátu 15 C*.

Námítka podjatosti proti osobě zapisovatele nemůže být důvodem pro odročení, dojde-li k jejímu vznesení při jednání. Předseda senátu, který jednání vede, vyzve nejprve účastníka, aby námítku náležitě odůvodnil, a poté vyzve zapisovatele k vyjádření. Za tím účelem může též jednání přerušit na krátkou dobu. Potom při jednání vyhlásí usnesení a rozhodne, zda je zapisovatel z provádění úkonu vyloučen. Pokud vyloučen je, obrátí se na *dozorčí úředníci* a ta mu zajistí jinou zapisovatelku, nebo začne průběh jednání diktovat na diktafon (není-li pořizován záznam – § 40 odst. 1). Jednání se tak může o několik minut zdržet, je to však lepší, než je odročit o několik měsíců.

Nepřípustnost odvolání proti usnesení o námítce podle tohoto ustanovení je zdůrazněna *zásada rozhodnutí při jediném nařízeném jednání* a soudci dán do ruky další z řady prostředků, aby ji mohl dodržet.

Jinak srovnej komentáře k ustanovením § 14, 15, 15a, 16.

§ 17a

Úplné znění § 17a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

(1) O vyloučení notáře z úkonů soudního komisaře rozhoduje soud, který notáře provedením úkonů soudního komisaře pověřil; ustanovení § 14 až 16a platí přiměřeně. Proti jeho usnesení není přípustný opravný prostředek.

(2) O vyloučení notářských koncipientů, notářských kandidátů nebo jiných zaměstnanců notáře rozhoduje soud, který pověřil notáře provedením úkonů soudního komisaře; postupuje přitom obdobně podle § 17.

Komentář k § 17a

Komentátor: Sedlák

K odst. 1:

V dědickém řízení zaujímá velmi významné postavení *notář*, který byl soudem pověřen, aby jako *soudní komisař* za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví, a jenž se stává „prodlouženou rukou“ soudu, přičemž úkony, které v tomto řízení provede, se považují za úkony soudu (srov. k tomu ustanovení § 38, 175a a komentáře k těmto ustanovením). Podobně jako v případě soudců a přísedících je i v případě notáře vyžadováno, aby jeho postup a rozhodování nebyly zatíženy důvodnými pochybnostmi o tom, zda není podjatý. Proto § 17a odst. 1 umožňuje, aby notář, u kterého je dán *důvod pochybovat* o jeho nepodjatosti, byl z projednání věci vyloučen.

Notáře je z projednání věci možno vyloučit pouze z důvodů, o nichž hovoří ustanovení § 14 odst. 1, tj. pro jeho *poměr k věci, k účastníkům řízení* nebo *jejich zástupcům*, nikoliv pak z důvodů, o nichž hovoří ustanovení § 14 odst. 4, tj. z důvodů, které spočívají v postupu notáře v řízení o projednávané věci. A právě posledně zmíněné důvody jsou často účastníky řízení v jejich stížnostech, s nimiž se obracují na soud v souvislosti s tvrzeným vznikem zbytečných průtahů v dědickém řízení či procesních pochybení notáře, spojovány s požadavkem na notářovo vyloučení. Dochází tak k záměně dvou zcela odlišných situací, s nimiž jsou spojeny též různé postupy jejich řešení. Jak již bylo uvedeno, k vyloučení soudního komisaře z projednávání věci lze přikročit pouze za podmínky naplnění důvodu vzniku pochybností o jeho nepodjatosti pro jeho poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům. Směřují-li však výtky účastníků řízení vůči způsobu, jakým soudní komisař dědické řízení vede, nejsou podmínky pro jeho vyloučení postupem vycházejícím z § 17a odst. 1 dány, nýbrž je třeba tuto stížnost posoudit z pohledu ustanovení § 175zb (k podrobnostem srov. komentář k tomuto ustanovení). Pro případ, že bude taková stížnost shledána důvodnou, soud nerozhodne o vyloučení notáře z úkonů soudního komisaře, nýbrž ustanovení § 175zb mu ukládá notáře upozornit, že v případě výskytu dalších zbytečných průtahů v řízení mu bude věc odňata. Nebude-li ani poté zjednána náprava, soud mu *věc odejme*, čímž notáři zanikne právo na odměnu za úkony jím dosud provedené.

O důvodu, který může založit pochybnosti o nepodjatosti, se soud dozví buď od notáře samotného, jenž je v souladu s § 15 odst. 1 o příslušné skutečnosti, která tento důvod zakládá, povinen soud (předsedu příslušného senátu) informovat, nebo od účastníků řízení, kteří mají v souladu s § 15a odst. 1 právo se k osobě notáře vyjádřit, o čemž musí být též poučení (ke lhůtě, ve které je třeba námítku podjatosti vznesenou účastníkem uplatnit, a k jejím náležitostem srov. § 15a odst. 2 a 3 a komentář k tomuto ustanovení). Je-li *námítka podjatosti notáře* účastníkem řízení vznesena a je-li včasná, soud s jejím obsahem notáře seznámí (byla-li adresována přímo soudu, a nikoliv notáři) a vyžádá si jeho stanovisko ke skutečnostem, ze kterých je pochybnost o jeho nepodjatosti účastníkem dovozována. O tom, zda notář je z úkonů soudního komisaře vyloučen, rozhodne soud, který jej provedením těchto úkonů pověřil, a to usnesením, proti kterému není opravný prostředek přípustný. Byla-li námítka podána opožděně, tentýž soud ji odmítne (§ 16 odst. 2). Do doby, než soud o této věci rozhodne, činí notář v řízení jen takové úkony, které nesou odkladu (zejména půjde o *neodkladná opatření* dle § 175e). Dojde-li soud k závěru, že notáře je namístě z úkonů soudního komisaře vyloučit, zní výrok jeho rozhodnutí takto:

Notář JUDr. Petr Veselý, se sídlem Praha 1, Václavské nám. 1, je vyloučen z úkonů soudního komisaře ve věci projednání dědictví po Slavomíru Bergerovi, nar. 11. 8. 1934, zemř. 18. 4. 2012, posledně bytem Praha 1, Provaznická 15.

Je-li pověřený notář z úkonů soudního komisaře vyloučen, je nezbytné *pověřit provedením úkonů v řízení notáře jiného* (k tomu přiměřeně srov. postup popsany v komentáři k § 175a). Toho soud určí v souladu s § 175za podle rozvrhu, který postup, jakým je pověřování notářů sídlících v obvodu příslušného okresního soudu realizováno, upravuje, a který na návrh příslušné *notářské komory* vydává předseda krajského soudu na každý kalendářní rok (blíže srov. komentář k § 175za). Tento rozvrh v jednotlivých oddílech, z nichž sestává, obsahuje vedle seznamu notářských úřadů notářů, kteří v obvodu okresního soudu působí jako soudní komisaři, a způsobu rovnoměrného pověřování jednotlivých soudních komisařů úkony v řízení o dědictví, též označení notářského úřadu notáře, který bude pověřen úkony v řízení o dědictví v případech, kdy soudní komisař bude vyloučen podle § 17a odst. 1 nebo mu bude věc odňata podle § 175zb odst. 1 (srov. též § 99 odst. 1 vyhl. č. 37/1992 Sb.).

K odst. 2:

Usnesením soudu, jenž příslušného notáře pověřil k provedení úkonů soudního komisaře, může být z projednání dědictví vyloučen nejen notář samotný, nýbrž i *notářský koncipient*, *notářský kandidát* nebo jiný zaměstnanec notáře, který byl notářem pověřen k provedení úkonů v dědickém řízení (k otázce pověřování těchto zaměstnanců notáře provedením úkonů v dědickém řízení srov. komentář k § 38). I v tomto případě jsou pro případné vyloučení zmíněných zaměstnanců notáře rozhodné pouze skutečnosti uvedené v § 14 odst. 1, přičemž je třeba postupovat přiměřeně podle § 17. Ani proti takovému rozhodnutí tudíž není odvolání přípustné.

Část první

Obecná ustanovení

Hlava třetí

Účast na řízení

Účastníci

§ 18

Úplné znění § 18 – odst. 1 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 2 v tomto znění od 20. 10. 2008 – poslední změna zákonem č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony

- (1) Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv.
- (2) Účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočnicka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočnicka účastníku, s nímž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.

Komentář k § 18
Komentátor: Jirsa, Janek

K odst. 1:

Jedním ze základních principů civilního procesu je *zásada rovnosti účastníků*, která znamená především, že každý má neomezitelné právo na to, aby jeho věc srozumitelně (*předvídatelně*) *projednal a rozhodl nezávislý, nestranný soudce* a nebylo mu odepřeno *právo na spravedlivý proces*. V občanském soudním řádu je vyjádřena v komentovaném ustanovení a její podstatou je zajištění stejných možností (*férového procesu*) pro uplatnění práv všem účastníkům.

Rovnost účastníků je dokonce ústavním principem zakotveným v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (*Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.*), v čl. 37 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod (*Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.*), a právě proto se jí často zabývá *Ústavní soud*, který například ve svém *nálezu* ze dne 16. 10. 2007, *sp. zn. I. ÚS 1012/07*, uvádí: „*Ústavní soud dovozuje, že v podobných případech je – obecně vzato – namístě zdůraznit i zvláštní postavení, které má justice jako garant hodnot právního státu. Je třeba vyjít z požadavku, podle kterého je nezbytně důležité, aby soudy v demokratické společnosti vzbuzovaly u občanu důvěru. Účastníci řízení oprávněně očekávají, že soud bude nestranný a spravedlivý v každém ohledu a v každé fázi řízení, neboť v této oblasti mají význam i pouhá zdání. Jedná se o obecnou zásadu, mnohdy zdůrazňovanou v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, podle které spravedlnost musí být nejen vykonávána, ale musí být i vidět, že vykonávána jest (justice must not only be done, it must also be seen to be done).*“ Nebo v *nálezu Ústavního soudu* ze dne 13. 11. 2003, *sp. zn. III. ÚS 202/03*: „*Jedním ze základních principů, jimiž je soudní řízení ovládáno, je princip rovnosti účastníků, který vyjadřuje skutečnost, že účastníci řízení (strany) musí stát před soudem v rovném postavení, aniž by byla jedna nebo druhá strana jakkoli procesně zvýhodněna. K provedení tohoto principu se ukládá soudu povinnost, aby oběma stranám sporu zajistil stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Obdobně chápe princip rovnosti stran Evropský soud pro lidská práva, který používá v této souvislosti pojem »rovnost zbrání«.* Podle konstantní judikatury tohoto soudu princip rovnosti zbrání, jako jeden z prvků širšího pojetí spravedlivého procesu, vyžaduje, aby každé procesní straně byla dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (viz např. *Dombo Bebeer B. V. proti Nizozemí*, 1993, *Ankerl proti Švýcarsku*, 1996, *Komanický proti Slovensku*, 2002).“

Zásada rovnosti prolíná celým občanským soudním řádem a nachází své vyjádření v mnoha dalších ustanoveních a procesních institutech, z nichž nejdůležitější jsou následující:

1. Ustanovení o *poučovacích povinnostech soudu* (§ 5, 118a, 119a a další). Soud je povinen poučit *všechny účastníky*, aby nebyli neúspěšní jen pro neznalost procesního práva a špatnou orientaci v řízení.
2. Vyloučení podjatého (pochybnosti o nepodjatosti vzbuzujícího) soudce z projednání a rozhodnutí věci (§ 14) a možnost vznést *námítku podjatosti* (§ 15a).
3. *Procesní opatrovník* (§ 29) osoby, která se nemůže plnohodnotně zúčastnit soudního řízení.
4. Možnost účastníka požádat o ustanovení *zástupce ex officio* (§ 30).
5. *Povinnost soudu zaznamenat úkon*, při němž jedná s účastníky (§ 40).
6. Ustanovení § 49 odst. 4 a § 50 odst. 2, která ve spojení s § 46b písm. a) a e) zrovnoprávňují postavení fyzické a právnické osoby při *doručování* soudních písemností.

7. Povinnost soudu **doručit** ostatním účastníkům žalobu či návrh na zahájení řízení (§ 79 odst. 3).
8. Stejná možnost realizovat **základní účastnické povinnosti – tvrdit rozhodné skutečnosti a plnit důkazní povinnost** (§ 101 odst. 1 písm. a/, b/).
9. Oprávnění soudu jednat podle ustanovení § 101 odst. 3 v **nepřítomnosti účastníka** jen tehdy, když je řádně předvolán a měl se (objektivně vzato) možnost o úkonu soudu dozvědět.
10. Předem daná (přesná) pravidla pro **příslušnost soudu** k projednání věci.
11. Ustanovení § 115 o povinnosti soudu **předvolat k jednání** (či obecně k úkonu soudu – *podle shora citovaného rozhodnutí Ústavního soudu byla například zásada rovnosti porušena tím, že účastník nebyl předvolán k místnímu šetření v rámci znaleckého dokazování*) včas všechny, jejichž přítomnosti je třeba, a upuštění od ústního projednání věci jen se souhlasem účastníků (§ 115a).
12. Důsledné **respektování projednací zásady** a omezení soudu v provádění důkazů nad rámec účastnických návrhů ve sporném řízení (§ 120 odst. 3) – **zákaz zvyhodňování jedné strany vyšetřováním skutkového stavu**.
13. Povinnost soudu **provádět důkazy** jen při jednání, a tedy v přítomnosti účastníků či v nepřítomnosti účastníka řádně předvolaného, který se bez omluvy k soudu nedostavil. Také v případě, že je prováděno dokazování v nepřítomnosti účastníka, který nebyl k jednání řádně předvolán, je porušena zásada rovnosti účastníků. Jestliže soud takto provedené důkazy bere v úvahu podle ustanovení § 132 při svém rozhodnutí, nezhojí tuto vadu řízení ani skutečnost, že účastník je k dalšímu jednání předvolán řádně (k tomu srov. **rozsudek Nejvyššího soudu** ze dne 25. 7. 2002, *sp. zn. 28 Cdo 201/2002*).
14. **Právo účastníků vyjadřovat se k návrhům** důkazů a ke všem **provedeným důkazům** (§ 123).
15. **Osvobození od soudních poplatků**, odůvodňují-li to poměry účastníka (§ 138) a byl-li by nemajetnému (sociálně slabému) občanovi zamezen přístup k soudu a ke spravedlnosti.
16. **Nemožnost překročit návrh** (petit) – **zákaz přisoudit více, než je žalováno** (§ 153 odst. 2) – k tomu srovnej například **nález Ústavního soudu** ze dne 5. 5. 2009, *sp. zn. IV. ÚS 2780/08*.
17. **Povinnost vysvětlit rozhodnutí** (§ 156 odst. 1) a **přesvědčivě odůvodnit rozsudek v písemném vyhotovení** (§ 157 odst. 2, předposlední věta) vyplývající i z ustanovení § 80 odst. 3 písm. b) zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (*Při své rozhodovací činnosti soudce zejména dbá o to, aby jeho rozhodnutí bylo srozumitelně a pečlivě odůvodněno.*).
18. **Povinnost doručit rozhodnutí** všem účastníkům (§ 158 odst. 2 a § 168 odst. 2).
19. Rovná **možnost podat** proti rozhodnutí **opravný prostředek** (§ 201).
20. **Povinnost doručit** ostatním účastníkům některá **odvolání** (§ 210 odst. 1) – k tomu srov. např. **nález Ústavního soudu** ze dne 13. 11. 2003, *sp. zn. III. ÚS 202/03*: „*Tím, že obecný soud nedoručil stěžovateli odvolání žalobkyně, neumožnil mu se k němu vyjádřit a rozhodl o nákladech řízení toliko na základě podaného odvolání, zkrátil stěžovatele na jeho procesních právech, čímž porušil ústavně chráněnou rovnost účastníků řízení (čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, § 18 odst. 1 o. s. ř.)*.“
- V důsledku rozhodnutí Ústavního soudu coby takzvaného **negativního zákonodárce** došlo pro rozpor dále uvedeného ustanovení se zásadou rovnosti účastníků i ke změně občanského soudního řádu (zrušení ustanovení § 220 odst. 3 s účinností od 1. 4. 2011) – viz **nález Ústavního soudu** ze dne 19. 1. 2010, *sp. zn. Pl. ÚS 16/09*: „*Ustanovení § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, je v části, která umožňuje změnu usnesení, jímž byl soudem prvního stupně odmítnut nebo zamítnut návrh na vydání předběžného opatření nebo jímž bylo řízení o tomto návrhu zastaveno, v kontextu nyní platného a účinného občanského soudního řádu v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.“
- Zásada rovnosti může být porušena tehdy, zjišťuje-li soud skutkový stav příliš aktivně – ve prospěch jen některého účastníka. V této souvislosti je důležité uvědomit si vztah mezi **zásadou rovnosti** na straně jedné a **zásadou vyšetřovací** či **projednací** na straně druhé. Zároveň je rozdíl mezi postupem soudu v řízení **nesporném** (§ 120 odst. 2) a **sporném** (§ 120 odst. 3).
- Ve věcech uvedených v § 120 odst. 2 může soud v duchu zásady vyšetřovací provádět dokazování aktivněji. Zákon zde chrání účastníky řízení, kteří objektivně nemohou plnohodnotně hájit svá práva, nebo existuje veřejný zájem na precizním zjištění (vyšetření) skutkového stavu. Pokud však soud vyšetřuje příliš aktivně v řízení sporném a provádí i ty důkazy, které nejsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a nevyplývají z obsahu spisu, může se jednat o pregnantní porušení zásady rovnosti stran a odvolací důvod pro účastníka, v jehož neprospěch byly důkazy provedeny. Souhrnná novela (zák. č. 7/2009 Sb.) podstatným způsobem omezila soud v jeho iniciativě, pokud jde o dokazování nad rámec účastnických návrhů (srov. komentář k ustanovení § 120 odst. 3).

Z hlediska zásady rovnosti (přílišná „péče“ o účastníka – i zastoupeného advokátem, který nezodpovědně přistupuje k plnění svých procesních povinností) kritické reakce vyvolává sporná poučovací povinnost podle ustanovení § 118a, zejména ta podle prvního a třetího odstavce citovaného ustanovení (*výzva k doručení rozhodných skutečností a výzva k označení důkazů*). Na tomto místě však zákon upřednostňuje *zásadu předvídatelnosti* soudního rozhodnutí.

V průběhu celého řízení musí soud vždy dbát na to, aby zásada rovnosti účastníků byla zachována. Porušení tohoto principu může mít dalekosáhlé důsledky: v řízení nalézacím může být důvodem ke zrušení rozsudku či v případě pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu pro úspěšnou žalobu pro zmatečnost podle ustanovení § 229 odst. 3.

Dojde-li k porušení povinností uvedených shora pod body 1–20, bude pravděpodobným důsledkem zrušení rozhodnutí v rámci řízení o řádném či mimořádném opravném prostředku nebo před Ústavním soudem. Jsou však rovněž činnosti (chování soudců a zaměstnanců soudu podílejících se na jeho úkonech v rámci řízení) přímo nepostizitelné, avšak vyvolávající pochybnosti o soudcově nestrannosti, nepodjatosti a rovném přístupu ke všem účastníkům. V duchu zásady rovnosti a pravidel férového procesu se musí soud (nejen soudce, ale každý, kdo v konkrétním řízení za soud jedná a činí za něj úkony) důsledně vyvarovat zejména těchto činností:

- osobní jednání pouze s některým účastníkem v nepřítomnosti ostatních (telefonáty) bez zaznamenání data, účelu a obsahu jednání (telefonátu) do spisu;
- nevhodné hodnocení projevů některého z účastníků v jednací síni (zbytečná přísnost, nadbytečné napomínání, hodnocení přednesů);
- hodnocení kvality zastoupení advokátem před jeho klientem a ostatními účastníky;
- příliš příkré formulace v písemném vyhotovení rozhodnutí ve vztahu jen k některému účastníkovi;
- „velkorysost“ k nezodpovědnému chování účastníků (zástupců) v průběhu řízení (automatické vyhovění žádostem o odročení, ignorace lhůt);
- unáhlené ukládání pořádkových pokut;
- vstřícnost k procesním návrhům účastníka oddalujícím konečné rozhodnutí;
- odbyté zhodnocení tvrzení a důkazů účastníka v rozhodnutí.

Vymezeno pozitivně – soudce musí všem účastníkům „měřit stejným metrem“, neboť na jakékoli ex-cese a vychýlení z rovnováhy jsou účastníci citliví.

V praxi mají někdy účastníci nebo jejich zástupci tendenci „vysvětlovat“ svůj názor na souzenou věc při osobních schůzkách či během telefonátů. To není důvod pro to, aby se k soudci nikdo nemohl dovolat nebo jej navštívit (a například se mu omluvit za nedodržení soudcovské lhůty), ale musí být o tom záznam ve spisu a soudce musí včas účastníka varovat, pokud se pouští do skutkového či právního hodnocení věci. Dožaduje-li se účastník osobní schůzky týkající se souzené věci, lze na takovou žádost reagovat poměrně jednoduše: „Pane žalobce, představte si, že bych se bez vašeho vědomí scházel s advokátem protistrany a diskutoval s ním, jak on vidí souzenou věc. To by se vám jistě nelíbilo ...“ Pokud by soudce jednostranně přijímal nebo poskytoval od účastníka informace o skutkové podstatě projednávané věci, porušil by jednu ze svých základních povinností upravenou v ustanovení § 80 odst. 3 písm. a) zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

K odst. 2:

Rovně postavení účastníků zajišťuje také jejich *právo jednat před soudem v mateřtině*, které mají bez ohledu na to, zda jsou státními příslušníky České republiky, a je také upraveno v ústavní rovině (čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod: *Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka*). Účastníci mohou ve své mateřtině činit veškerá podání a při jednáních či jiných úkonech soudu se ve svém mateřském jazyku vyjadřovat; skutečnost, že je účastník zastoupen advokátem, nemá na realizaci tohoto ústavního práva vliv (k tomu srov. např. *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1540/2006*).

Není ovšem povinností účastníka práva na mateřtinu využít. Pokud češtinu ovládá dostatečně, aby byl schopen zcela chápat průběh řízení a svá podání v úředním jazyce řádně činit, může se vyjadřovat česky.

Je rovněž možné, aby jednání bylo vedeno v jazyce, kterému jak soudní osoby, tak i další osoby zúčastněné na řízení dobře rozumějí, což přichází zatím v úvahu v podstatě jen v případě slovenštiny. Té bez obtíží rozumí většina populace, která dosáhla zletilosti v době rozdělení československé federace a vyrůstala tak v bilingvním prostředí, u mladších osob však dobrou znalost slovenštiny bez dalšího již předpokládat nelze. Řízení v obou státech je ovládáno podobnými principy a pravidly – ostatně dodnes je na území Slovenské republiky účinný zákon č. 99/1963 Z. z., Občiansky súdny poriadok.

Jakmile se v průběhu řízení ukáže, že mateřštinou některého z účastníků není čeština, zjistí soud, zda je zapotřebí ustanovit mu *tlumočnicka*. Že se jedná o takovou osobu, vyplývá zpravidla již z žaloby (návrhu na zahájení řízení). Účastník – cizinec může při prvním úkonu v řízení uvést, že žádá, aby mohl jednat ve svém mateřském jazyce, z čehož potřeba ustanovit tlumočnicka vyplývá. Pokud takový účastník sám tuto skutečnost neshledá, měl by soud dotazem zjistit, zda je schopen a ochoten vystupovat v řízení v českém jazyce, či zda mu má být ustanoven tlumočnick.

Může se stát, že účastník je přesvědčen o svých jazykových schopnostech a tlumočnicka nežádá. Při jednání ovšem vyjde najevo, že česky rozumí jen velmi málo a jeho vyjádřením naopak nerozumí nikdo v jednací síni. Zde není o potřebě ustanovit takové osobě tlumočnicka pochyb.

Soud ustanoví tlumočnicka vždy ihned poté, co dá účastník najevo vůli jednat ve své mateřštině, či poté, co zjistí, že ke splnění účelu řízení je to nezbytné. Tlumočnick pak přeloží veškerá podání či rozhodnutí soudu do mateřského jazyka účastníka a naopak jeho podání do češtiny. Při jednání účastníka tlumočí jeho průběh, případně účastnickou výpověď. Praktické je v některých případech využít ustanovení § 18 j. ř., podle kterého může být ustanovený tlumočnick zároveň zapisovatelem.

Soud verbální projevy účastníka učiněné při jednání či přípravném jednání zaznamenává v češtině, je-li však třeba pro přesnost zachovat výpověď doslovně, může zapisovatelka či tlumočnick do protokolu zapsat příslušnou část také v jazyku, ve kterém byla výpověď učiněna (§ 21 odst. 6 j. ř.). V těchto případech je vhodné pořídit z jednání zvukový záznam (viz § 40 odst. 1 a komentář k němu).

Nelze vyloučit ani situaci, kdy účastnickovou mateřštinou je jazyk exotický a tlumočnicka do tohoto jazyka nelze snadno zajistit. Tehdy je možné ustanovit tlumočnicka z jiného jazyka, který účastník ovládá, ovšem pouze, pokud ten s tím souhlasí. Soud je však vždy povinen ústavně zaručené právo na mateřský jazyk účastníkovi zajistit, a to i v případě neobvyklého jazyka, například prostřednictvím velvyslanectví, jazykových agentur, vysokých škol zabývajících se výukou jazyků, mezinárodního odboru Ministerstva spravedlnosti. Setká-li se soud s účastníkem ze země bývalého Sovětského svazu (což není neobvyklé) a ten hovoří málo rozšířeným jazykem, lze ustanovit tlumočnicka z ruštiny.

K této problematice z poměrně rozsáhlé judikatury srov. např. *rozsudek Nejvyššího správního soudu* ze dne 23. 3. 2005, *čj. 4 Azs 307/2004-63*: „*Se souhlasem účastníka řízení (byť byl udělen již v řízení před správním orgánem) nebo v odůvodněných případech, např. tehdy, je-li mateřštinou účastníka málo rozšířený jazyk (zde: gagaušština), může soud podle § 18 odst. 2 o. s. ř. přibrat tlumočnicka i z jiného jazyka, který účastník ovládá, a který nadto byl v jeho domovské zemi dlouhá léta jazykem úředním (zde: ruština).*“

Seznam tlumočnicků je veden u každého krajského soudu (Městského soudu v Praze) a je dálkově dostupný na stránkách www.justice.cz. Z tohoto seznamu by měl soud vždy tlumočnicka přednostně vybrat; není však vyloučeno ustanovení *osoby v seznamu nezapsané*, takzvané *ad hoc*. Takto ustanovený tlumočnick musí složit slib podle ustanovení § 6 odst. 2 zák. č. 36/1967 Sb.; jinak je situace stejná jako u *ad hoc* ustanoveného znalce, proto srov. komentář k § 127 odst. 1.

Obdobná situace jako u účastníka, jehož mateřským jazykem není čeština, je i u toho, kdo je zdravotně postižen tak, že neslyší či nemůže mluvit a je schopen se dorozumívat pouze znakovou řečí. Zde je ovšem třeba si uvědomit, že neexistuje jedna celosvětová *znaková řeč*; ke každému jazyku musí být vytvořen vlastní systém znaků a znakové řeči.

Podle zákona č. 155/1998 Sb. se znakovou řečí rozumí *český znakový jazyk a znakovaná čeština*, což není totéž. Znakový jazyk je svébytný komunikační systém s odlišným slovosledem i gramatikou než čeština. Znakovaná čeština je pouze vizualizovaným jazykem, tedy češtinou převedenou do znaků při zachování slovosledu. Při ustanovení tlumočnicka je třeba zjistit, kterým ze systémů se účastník dorozumívá, a podle toho vybrat kvalifikovaného odborníka. Je možno předpokládat, že v mnoha případech budou tlumočnicki znát systémy oba.

Je-li účastník, který se dokáže dorozumívat pouze znakovou řečí, zároveň cizincem a používá tedy znakovou řeč odlišnou od znakové češtiny (např. znakovou angličtinu, znakovou němčinu), je situace složitější. Není příliš pravděpodobné, že se podaří zajistit v jedné osobě tlumočnicka např. ze znakové němčiny do němčiny a zároveň z němčiny do češtiny. Jde zde tedy o podobný případ jako u shora zmíněného cizince ovládajícího pouze exotický jazyk, pro který není možné zajistit bez obtíží tlumočnicka.

Jestliže je účastníkem neslyšící, lze využít projekt *Simultánní přepis mluvené řeči*, který realizuje Česká unie neslyšících. Díky němu může u soudního jednání (případně u jiného úkonu soudu) sledovat neslyšící účastník na notebooku rychlopísařky řeč všech mluvčích přepisovanou v reálném čase a kvalifikovaně na vše reagovat.

Vzorový dokument č. 2: Předvolání tlumočnicka.

Spisová značka:

(adresát)

PŘEDVOLÁNÍ

Ve věci

žalobce (žalobkyně):.....
 proti
 žalovanému (žalované):

o

Vás soud předvolává jako tlumočnicka

na den v hod.

*) k podepsanému soudu do místnosti č. dv. posch.
 *) na místo samé v

abyste v této věci učinil tlumočnický úkon:

Jako tlumočnick jste povinen (povinna) se k soudu (na určené místo samé) v určenou dobu dostavit. Nedostavíte-li se bez vážného důvodu, může Vám být uložena pořádková pokuta až do výše 50 000,- Kč, může být nařízeno Vaše předvedení a může Vám být uloženo zaplatit účastníkům a dalším osobám náhradu nákladů řízení, které jim vznikly v důsledku toho, že jste se nedostavil(a).

K soudu (na určené místo samé) s sebou přineste toto předvolání a svůj občanský průkaz, popřípadě jiný průkaz totožnosti.

Jste-li zaměstnan(a), oznamte svému zaměstnavateli, že jste předvolán(a). Zaměstnavatel je povinen poskytnout Vám na dobu účasti při úkonu pracovní volno, popřípadě Vám změnit pracovní dobu tak, abyste se mohl(a) dostavit mimo pracovní dobu.

Budete-li požadovat v souvislosti s provedením úkonu, k němuž jste předvolán(a), náhradu cestovních výdajů a ušlého výdělku, postupujte podle poučení uvedeného na rubu předvolání.

V dne

.....

Za správnost vyhotovení:

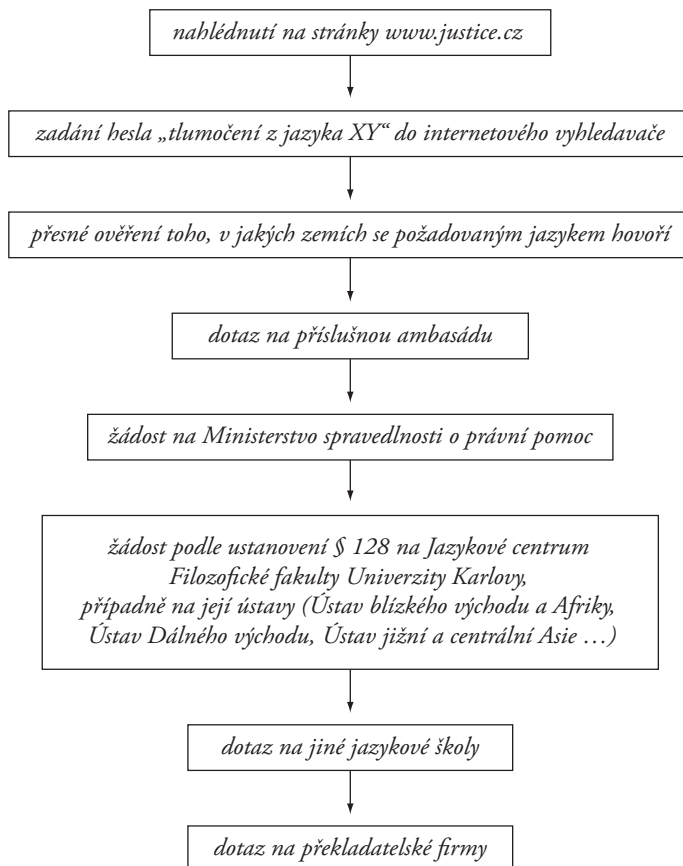
I. Jako tlumočnick máte v souvislosti s úkonem, k němuž jste předvolán(a), právo na odměnu, náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Nárok na náhradu ušlého výdělku je třeba uplatnit u soudu nejpozději do tří dnů od úkonu nebo ode dne, kdy Vám bude oznámeno, že k úkonu nedojde, jinak zaniká.

II. Jste-li v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru a žádáte-li o náhradu ušlého výdělku za dobu účasti při úkonu, nechte si na tomto předvolání potvrdit průměrný hodinový výdělek.

Odměnu tlumočnicka, kterého soud ustanovil ve shora uvedených případech, hradí stát. Právo na náhradu těchto nákladů vůči účastníkům nemá (viz § 141 odst. 2). Je ovšem třeba odlišit takový případ od situace, kdy je tlumočnick ustanoven například proto, aby přeložil listinu předloženou k důkazu v cizím jazyce či tlumočil výslech svědka.

Postup při zajištění tlumočnicka schematicky znázorňuje graf.

Graf č. 13: Kroky při zajištění tlumočnicka.

Příklad: Matka nezletilého dítěte podala soudu návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu manželství rodičů. Z návrhu je zřejmé, že matka je české národnosti, otec pochází ze Švýcarska. V rámci přípravy jednání soud vyzve otce, necht sdělit, zda hodlá využít práva jednat ve své mateřštině. Na výzvu je soudu doručena odpověď, v níž otec tvrdí, že česky rozumí dobře, je schopen se v českém jazyce i bez problémů vyjadřovat a souhlasí s tím, aby řízení bylo vedeno pouze v češtině. Při jednání ve věci samé však vyjde najevo, že otec ve skutečnosti česky téměř nerozumí a rovněž jeho vyjadřovací schopnosti v této věci jsou mizivé. Teprve při jednání tedy uplatní své právo jednat v mateřském jazyce. Otec pochází z kantonu Graubünden a jeho mateřštinou je retorománština, jeden ze čtyř úředních jazyků Švýcarské konfederace, ke kterému se však jako k jazyku hlavnímu hlásí pouze okolo 35 000 obyvatel. Nahlédnutím na portál Ministerstva spravedlnosti do seznamu tlumočnicků soud ještě při jednání zjistí, že tento jazyk není v seznamu uveden a že tedy ani patrně není jmenován žádný tlumočnick z této řeči. Jelikož komunikaci s účastníkem se soudce celkem úspěšně pokouší vést v němčině, dotáže se jej soudce, zda souhlasí s ustanovením tlumočnicka právě z tohoto, rovněž ve Švýcarsku úředního jazyka. Ten souhlasí a soudce ze seznamu vybere tlumočnicka z němčiny. Pokud možno si telefonicky ověří, zda je tlumočnick úkol schopen splnit. Poté vydá usnesení, kterým tlumočnicka ustanoví a jednání odročí tak, aby jej k němu mohl řádně předvolat. Poté, co tlumočnick vykoná veškeré úkony, rozhodne soud o jeho odměně, která mu bude vyplacena ze státních prostředků. Povinnost k náhradě těchto nákladů státu účastníkům neuloží.

Komentátor: Trebatický

Poskytování *právní pomoci* v podobě ustanovení tlumočníka účastníku řízení – fyzické osobě v občansko-právní či obchodní věci s místem pobytu v jiném členském státě EU mimo Dánsko a v podobě pořízení překladu listinných důkazů předložených takovou osobou z cizího jazyka (vyjma slovenštiny) do jazyka českého upravuje zákon č. 629/2004 Sb., který v právním řádu České republiky provádí směrnici č. 2003/8/ES (srov. komentář k § 138).

Právo účastníka řízení jednat před soudem ve své mateřštině v podobě požadavku na překlad písemností, které mu soud *doručuje*, do jazyka, kterému rozumí, nebo do úředního jazyka místa doručení, je v rámci Evropské unie obecně upraveno článkem 8 nařízení č. 1393/2007 (viz komentář k § 50j).

Zvláštní úpravu požadavků kladených na jazyk používaný pro komunikaci s účastníky obsahuje nařízení č. 1346/2000 o *úpadkovém řízení* v čl. 42, který stanoví, že informace uvedené v čl. 40 (tedy informace určené věřitelům z jiných členských zemí EU, než kde bylo zahájeno úpadkové řízení) se poskytují v úředním jazyce nebo v jednom z úředních jazyků státu, který řízení zahájil. Z tohoto důvodu se používá formulář se záhlavím „Výzva k přihlášení pohledávky. Závazné lhůty“ ve všech úředních jazycích orgánů Evropské unie. Každý věřitel, který má své obvyklé místo pobytu, bydliště nebo sídlo v jiném členském státě, než je stát, který řízení zahájil, může svou pohledávku přihlásit v úředním jazyce nebo v jednom z úředních jazyků tohoto jiného státu. V tomto případě však musí formulář obsahovat alespoň záhlaví „Přihlášení pohledávky“ v úředním jazyce nebo v jednom z úředních jazyků státu, který řízení zahájil. Kromě toho lze po věřiteli žádat poskytnutí překladu do úředního jazyka nebo do jednoho z úředních jazyků státu, který řízení zahájil.

§ 19

Úplné znění § 19 – původní znění od 1. 4. 1964 – nezměněno

Způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.

Komentář k § 19

Komentátor: Jirsa

Toto stručné ustanovení má pro řízení zásadní význam, protože jako účastník může vystupovat pouze ten, kdo podmínky zde uvedené splňuje. Takzvaná *účastnická způsobilost (způsobilost být účastníkem řízení)* je jednou z podmínek řízení, jejíž nedostatek nelze odstranit. To musí mít na mysli v první řadě ten, kdo podává návrh na zahájení řízení, a dbát na to, aby ti, které za účastníky označí, způsobilost měli. Jinak riskuje, že se soud nebude jeho návrhem meritorně zabývat a řízení zastaví podle ustanovení § 104 odst. 1.

Poměrně často se navrhovatelé dopouštějí nepřesností v označení účastníků, které soud odstraňuje (a řízení tím zbytečně prodlužuje) postupem podle § 43 odst. 1 (viz komentář k tomuto ustanovení); v některých případech je však v podání označen subjekt bez právní subjektivity. Proto je důležité, aby účastník při sepisování návrhu pracoval vždy s výpisem z příslušného rejstříku a aby soud označení z rejstříku ověřoval (k tomu srov. komentář k ustanovení § 79).

Pokud by soud ve věci jednal a rozhodl, aniž by vyřešil otázku účastnické způsobilosti, zatížil by své rozhodnutí závažnou procesní vadou, která je důvodem k podání žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. b). Výsledkem projednání takové žaloby může být zrušení rozhodnutí a zastavení řízení (§ 235e odst. 2). I kdyby žaloba pro zmatečnost podána nebyla, vznikly by těžko překonatelné obtíže při případném výkonu rozhodnutí (exekuci). Také v tomto řízení je totiž třeba zkoumat, zda jsou splněny jeho podmínky.

Způsobilost být účastníkem řízení vyplývá především z hmotného práva. Platí, že ten, *kdo je nadán právy a povinnostmi hmotněprávními, je způsobilý mít práva a povinnosti procesní – tedy být účastníkem řízení*. Tomu, kdo takovou podmínku nespĺňuje, může způsobilost být účastníkem řízení (až na výjimky – viz takzvané *zvláštní právnícké osoby*) přiznat pouze zákon.

Hmotněprávní způsobilost *fyzických osob* je obecně upravena v § 7 obč. zák. Podle prvního odstavce tohoto ustanovení vzniká *způsobilost mít práva a povinnosti* narozením. Podmíněně je subjektem práv a povinností i počaté dítě (*nasciturus*), a to v případě, že se narodí živé. Tato koncepce má svůj základ již v římském právu. *Nenarozené dítě se tak může stát například účastníkem dědického řízení nebo řízení o udělení humanitárního azylu ve správním soudnictví.*

Odlíšné vymezení vzniku hmotněprávní subjektivity platí v pracovněprávních vztazích. Dle ustanovení § 6 zákoníku práce vzniká způsobilost mít práva a povinnosti zaměstnance zásadně dosažením 15 let věku. Způsobilost mít práva a povinnosti zaměstnavatele vzniká dle § 10 zákoníku práce narozením.

Hmotněprávní subjektivita fyzické osoby zanikne dle § 7 odst. 2 obč. zák. její smrtí, případně prohlášením za mrtvého.

Údaje o fyzických osobách jsou vedeny v *evidenci obyvatel* podle zák. č. 133/2000 Sb. Soud je z tohoto oficiálního zdroje může snadno ověřit pomocí dálkového přístupu. Zjistí-li (nejčastěji z vrácené zásilky), že účastník zemřel, musí ověřit v evidenci, u dědického soudu nebo soudního komisaře datum úmrtí a podle toho zvolit další postup. Pokud zjistí, že účastník zemřel před zahájením řízení, vydá usnesení podle ustanovení § 104 odst. 1 a řízení bez dalšího zastaví. K tomu srov. například *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. 33 Odo 1002/2003*: „*Neexistence způsobilosti být účastníkem řízení a chybějící procesní způsobilost účastníka v okamžiku zahájení řízení jsou takovými nedostatky podmínek řízení, které nelze odstranit; musí proto vést vždy k zastavení řízení; jejich procesní účinky nelze změnit ani vydáním (nesprávného) usnesení o pokračování v řízení s dědicem takového účastníka, a nesouvisí ani s povinnostmi, které pro jeho zmocněnce vyplývají z § 33b odst. 6 občanského zákoníku.*“

Jestliže dojde k úmrtí za řízení, jedná s *nástupci účastníka* (viz § 107 odst. 2), případně řízení zastaví podle § 107 odst. 5, přeruší podle § 107 odst. 1 nebo ustanoví *opatrovníka neznámým dědicům* podle § 29 odst. 3 či jedná s osobami, které patří do okruhu dědiců (viz komentáře k citovaným ustanovením).

V případě zjištěného úmrtí účastníka řízení musí soud datum smrti *ověřit*. Nelze vycházet z předpokladu, že žalobci podávají žaloby vždy proti živým osobám. Zejména velké společnosti, zabývající se dodávkami energií či vody tisícovkám občanů a vymáhající ve velkém dluhy, někdy žalobu podají proti osobě, která delší dobu nežije (*například u Obvodního soudu pro Prahu 8 byla podána žaloba o zaplacení ceny za dodaný plyn proti odběrateli, který byl v době zahájení řízení již pět let po smrti*).

Povinnost poskytnout zadostiučinění podle ustanovení § 13 obč. zák. je úzce spjata s osobou, která se neoprávněného zásahu do osobnostních práv dopustila, a proto zaniká její smrtí i účastnická způsobilost (viz například *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 12. 12. 2002, *sp. zn. 25 Cdo 608/2002*).

Z hlediska způsobilosti být účastníkem řízení není žádný rozdíl mezi „prostou“ fyzickou osobou a podnikatelem – fyzickou osobou. Údaje o podnikatelích lze ověřit na stránkách Ministerstva financí (Administrativní registr ekonomických subjektů – ARES).

Podle § 18 obč. zák. mají způsobilost mít práva a povinnosti *právnícké osoby*, které lze pro účely soudního řízení a zejména ověřování jejich účastnické způsobilosti rozdělit do těchto kategorií:

1. *právnícké osoby zapisované do obchodního rejstříku;*
2. *právnícké osoby zapisované do jiných rejstříků vedených soudy;*
3. *právnícké osoby zapisované do rejstříků vedených ústředními orgány státní správy;*
4. *právnícké osoby zřízené zákonem nezapsané v obchodním ani jiném rejstříku;*
5. *zájmová sdružení právníckých osob;*
6. *stát;*
7. *jednotky územní samosprávy;*
8. *zvláštní subjekty;*
9. *zabraněné právnícké osoby.*

Většina právníckých osob se zapisuje do příslušných rejstříků (*rejstříky obchodní, nadační, církevní a náboženských společností, obecně prospěšných společností* – viz také komentář k § 79). Právě tímto zápisem vzniká jejich způsobilost být účastníkem řízení (§ 19a odst. 2 obč. zák.). V některých případech je výjimečně okamžik vzniku stanoven zvláštním zákonem (§ 19 odst. 2 obč. zák.).

Ad 1. Do obchodního rejstříku se zapisují a způsobilost být účastníkem řízení mají:

a) *Obchodní společnosti*, kterými jsou podle ustanovení § 56 odst. 1 obch. zák. *veřejná obchodní společnost; komanditní společnost; společnost s ručením omezeným; akciová společnost; evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení*. Údaje o nich lze snadno dohledat na stránkách www.justice.cz.

Podle ustanovení § 62 odst. 1 obch. zák. *vzniká* společnost dnem, kdy byla zapsána do obchodního rejstříku, což je obligatorní údaj uvedený v každém výpisu (datum zápisu). *Zaniká* podle § 68 odst. 1 obch. zák. ke dni výmazu a ta, která je zúčastněna na přeshraniční fúzi, dnem zápisu této fúze do obchodního rejstříku nebo do zahraničního obchodního rejstříku.

Společnosti vymazané z obchodního rejstříku lze vyhledat prostřednictvím internetového vyhledávače na shora uvedených stránkách, jestliže se zvolí forma hledání „platné i neplatné“; jinak je obsahují databáze jednotlivých rejstříkových soudů.

Některé obchodní společnosti mají zvláštní postavení vyplývající ze samostatného zákona. Týká se to *organizátorů regulovaného trhu s cennými papíry* (RM-SYSTÉM, česká burza cenných papírů, a. s., Burza cenných papírů Praha, a. s. – srov. § 37, § 38 odst. 1 zák. č. 256/2004 Sb.), *bank* (§ 1 odst. 1 zák. 21/1992 Sb., o bankách) s výjimkou České národní banky, jejíž postavení je upraveno zvláštním zákonem – viz níže, či *investičních fondů* (§ 4 zák. č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování) – jejich seznam najdeme na stránkách České národní banky www.cnb.cz – odkaz „seznam fondů kolektivního investování“). Z hlediska účastnické způsobilosti je však jejich zvláštní postavení bezvýznamné. To ostatně vyplývá z uvedených příkladů – oba jmenovaní regulátoři jsou akciovými společnostmi zapsanými v obchodním rejstříku.

Podle ustanovení § 10 zák. č. 21/1992 Sb. se do obchodního rejstříku zapisují také *pobočky zahraničních bank* (*např. Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ /Holland/ N. V. Prague Branch, organizační složka*), které však nemají způsobilost být účastníkem řízení – viz níže výklad k organizační složce a odštěpnému závodu.

Evropské hospodářské zájmové sdružení je podle ustanovení § 1 odst. 2 zák. č. 360/2004 Sb. právníckou osobou, jejíž charakter se blíží veřejné obchodní společnosti (podle § 7 cit. zákona ručí členové evropského sdružení za závazky této právnícké osoby jako společníci veřejné obchodní společnosti za její závazky).

Evropskou společnost upravuje zákon č. 627/2004 Sb.

Účastníkem řízení nemůže být *odštěpný závod* či jiná *organizační složka právnícké osoby* ve smyslu § 7 obch. zák. Tím je vždy osoba, o jejíž organizační složku jde a která svoji vlastní organizační složku založila.

To platí i pro organizační složku zahraniční právnické osoby, jejímž prostřednictvím tato osoba podniká na území České republiky podle § 21 obch. zák., přestože se tyto složky zapisují do obchodního rejstříku (např. u *Městského soudu v Praze Merckens Papier und Karton Handelsgesellschaft m. b. H & Co. KG – organizační složka*, IČ: 267 35 423, *COMERCIAL QUIMICA MASSO, S. A. – organizační složka*, IČ: 267 48 622, *Nissan Sales Central & Eastern Europe Kfř. – organizační složka*, IČ: 272 48 011).

Tato právní úprava je pro účastníka matoucí a v praxi vyvolává problémy. Stává se, že žalobce podá žalobu proti organizační složce v dobré víře, že žaluje samostatnou právnickou osobu zapsanou v rejstříku, s níž před podáním žaloby jednal, případně s ní podepsal smlouvu. Pak není namísto řízení zastavit podle § 104 odst. 1 ve spojení s § 19 pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení. Takový postup by byl značně formalistický.

Je-li žalována organizační složka, vydá soud usnesení podle § 43 odst. 1, ve kterém ve spojení s ustanovením § 5 žalobce poučí o tom, že označení žalovaného subjektu je vadné (že je třeba žalovat nikoliv organizační složku, ale přímo zahraniční právnickou osobu), a vyzve jej adresně k odstranění vad žaloby. Po doplnění jedná se zahraniční právnickou osobou, avšak prostřednictvím její organizační složky, které doručuje soudní písemnosti (viz § 46b písm. e/).

b) **Družstva** vznikají stejně jako obchodní společnosti dnem zápisu do obchodního rejstříku (§ 225 odst. 1 obch. zák.) a zanikají dnem výmazu (§ 254 obch. zák.). Speciálním typem družstva je *společnost a úvěrní družstvo* (tzv. *družstevní záložna* či *kampelička*), jehož způsobilost být účastníkem vzniká stejně jako u běžného družstva zápisem do obchodního rejstříku; jeho zvláštní charakter a postavení družstva vyplývá z ustanovení § 1 odst. 2 zák. č. 87/1995 Sb. Postavení *evropské družstevní společnosti* je upraveno zákonem č. 307/2006 Sb.

c) **Státní podniky** – například: *Budějovický Budvar, národní podnik*; *Česká pošta, s. p.*; *DIAMO, státní podnik*; *Lesy České republiky, s. p.*; *Palivový kombinát Ústí, státní podnik*; *Správa letiště Praha, s. p.*; *Řízení letového provozu České republiky, státní podnik*; *státní léčebné lázně Bludov, Jánské Lázně a Karlova Studánka*; *státní podniky Povodí Labe, Moravy, Odry, Ohře a Vltavy, státní podniky – výzkumné a zkušební ústavy (Elektrotechnický zkušební ústav, Výzkumný ústav STS a OZS, Strojírenský zkušební ústav, Technický a zkušební ústav stavební Praha, Textilní zkušební ústav, Výzkumný a vývojový ústav dřevařský, Praha, LOM PRAHA)*; *Státní statek Jeneč, státní podnik v likvidaci*; *STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN, státní podnik*; *Vojenské lesy a statky ČR, s. p.*; *Vojenské opravárenské podniky – Nový Jičín, Olomouc, Přelouč* – ty všechny jsou právníckými osobami ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 77/1997 Sb., o státním podniku. Vznikají dnem zápisu do obchodního rejstříku na návrh zakladatele a zrušují se jeho rozhodnutím.

d) **Některé právnické osoby zřízené zvláštními zákony:**

- **státní fondy**, kterými jsou: *Státní fond kultury České republiky* (zák. č. 239/1992 Sb.); *Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie* (zák. č. 241/1992 Sb.); *Státní fond dopravní infrastruktury* (zák. č. 104/2000 Sb.); *Státní fond rozvoje bydlení* (zák. č. 211/2000 Sb.); *Státní fond životního prostředí* (zák. č. 388/1991 Sb.); *Státní zemědělský intervenční fond* (zák. č. 256/2000 Sb.);
- **další fondy**: *Garanční fond obchodníků s cennými papíry* (§ 128 zák. č. 256/2004 Sb.); *Fond pojištění vkladů* (§ 41a zák. č. 21/1992 Sb., o bankách); *Zajišťovací fond podle § 22a zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění*; *Vinařský fond je zvláštní právnickou osobou (viz níže), má subjektivitu být účastníkem řízení, do obchodního rejstříku se však nezapisuje*;
- **burzy**: *Komoditní burza Praha a Komoditní burza Říčany* – zák. č. 229/1992 Sb.;
- **resortní, oborové, podnikové a další zdravotní pojišťovny** (§ 5 odst. 1 zák. č. 280/1992 Sb.); v současné době je v obchodním rejstříku zapsáno těchto šest aktivních zdravotních pojišťoven: *Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky*, *Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví*, *Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna*, *Zaměstnanecká pojišťovna Škoda*, *Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra České republiky*, *Česká průmyslová zdravotní pojišťovna*; *Všeobecná zdravotní pojišťovna, která je zvláštní právnickou osobou (viz níže), se do obchodního rejstříku nezapisuje*;
- *Česká kancelář pojistitelů* (§ 18 odst. 1 zák. č. 168/1999 Sb.);
- *České dráhy, a. s.* (zák. č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy);
- *Česká tisková kancelář* (zák. č. 517/1992 Sb.);
- *Hospodářská komora ČR a Agrární komora ČR* (zák. č. 301/1992 Sb.), její *okresní komory a regionální komory* (samostatnými právníckými osobami je jak celá komora, tak i její okresní a regionální složky);
- *Státní organizace Správa železniční dopravní cesty* (§ 19 odst. 2 zák. č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy).

e) **Příspěvkové organizace**, které může zřizovat stát, kraje a obce:

- **státní příspěvkové organizace** jsou podle ustanovení § 54 odst. 1 zák. č. 219/2000 Sb. právníckými osobami, mají způsobilost být účastníkem řízení a zapisují se do obchodního rejstříku (např. *státní příspěvkové organizace v oblasti kultury – viz § 203/2006 Sb., některé školy a školská zařízení – viz § 8 odst. 2 zák. č. 561/2004 Sb.*);
- **krajské a obecní příspěvkové organizace** (např. *některé nemocnice, domovy pro seniory, organizace pro rozvoj turistiky, střední, základní a mateřské školy, organizace spravující obecní majetek a celá škála dalších institucí*) se podle ustanovení § 27 zák. č. 250/2000 Sb. zapisují do obchodního rejstříku a také mají účastnickou způsobilost.

Ad 2) Každý rejstříkový soud (všechny krajské s výjimkou Krajského soudu v Praze a Městský soud v Praze) vede celkem čtyři rejstříky:

- **obchodní rejstřík;**
- **nadační rejstřík;**
- **rejstřík obecně prospěšných společností;**
- **rejstřík společenství vlastníků jednotek.**

Jde tedy o jeden obchodní a tři takzvané *jiné rejstříky vedené soudy*. Do jiných rejstříků se zapisují a účastnickou způsobilost mají:

- **nadace** (např. *Nadace BESIP, Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97, Nadace fotbalových internacionálů*) a **nadační fondy** (např. *Nadační fond rozvoje venkova, Nadační fond pro děti, Nadační fond Institutu pro moderní výzkum*). Nadace a nadační fond vzniká dnem zápisu (§ 5 odst. 1 zák. č. 227/1997 Sb.) a zaniká podle ustanovení § 7 odst. 1 tohoto zákona ke dni výmazu z nadačního rejstříku. Aktualizovaný seznam nadací je možné dohledat na stránkách www.icm.cz. Na stránkách www.justice.cz lze najít podrobné údaje o každé nadaci či nadačním fondu.
- **obecně prospěšné společnosti** (např. *Středisko prevence a léčby drogových závislostí – DROP IN, o. p. s., Gender studies, o. p. s., Člověk v tísni, o. p. s.*). Zakladateli mohou být fyzické i právnícké osoby a Česká republika. Obecně prospěšná společnost se zakládá smlouvou podepsanou všemi zakladateli; je-li zakladatel jediný, nahrazuje zakládací smlouvou zakládací listina vyhotovená ve formě notářského zápisu (viz § 3, 4 zák. č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech).
- **společenství vlastníků jednotek** (§ 9–12 zák. č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů) se zapisují do rejstříku vedeného soudem; nevznikají dnem zápisu, ale dnem doručení listiny s doložkou o vyznačení vkladu do katastru nemovitostí nebo jiné listiny, kterou příslušný státní orgán osvědčuje vlastnické vztahy k jednotce, poslednímu z vlastníků jednotek.

Ad 3) Některé právnícké osoby se zapisují do rejstříků vedených ústředními orgány státní správy. Pro ověření účastnické způsobilosti konkrétního subjektu je většinou třeba nahlédnout do příslušného rejstříku, což platí zejména u méně tradičních (neznámých) právníckých osob. Rejstříky jsou dnes přístupné dálkově a jsou vedeny Ministerstvem kultury a Ministerstvem vnitra.

Jde o tyto právnícké osoby a potencionální účastníky soudního řízení:

I. občanská sdružení (§ 2 odst. 1 zák. č. 83/1990 Sb. – spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i *odborové organizace*) vznikají podle § 6 odst. 1 cit. zákona registrací u Ministerstva vnitra. Podle § 12 téhož zákona zanikají dobrovolným rozpuštěním (sloučením s jiným sdružením) nebo rozhodnutím ministerstva o rozpuštění. Samotné rozhodnutí příslušného orgánu občanského sdružení o dobrovolném rozpuštění bez právního nástupce a oznámení tohoto rozhodnutí příslušnému ministerstvu nemá bez dalšího za následek okamžitý zánik způsobilosti sdružení být subjektem práv a povinností a tím i zánik způsobilosti být účastníkem občanskoprávního řízení. Sdružení nemůže platně zaniknout bez právního nástupce, aniž by bylo provedeno majetkové vypořádání předpokládané v § 13 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb. (k tomu srov. např. *usnesení Krajského soudu v Hradci Králové* ze dne 20. 4. 2000, *sp. zn. 20 Co 585/98*).

Údaje o vzniku i zániku jsou přístupné dálkově na stránkách Ministerstva vnitra www.mvcr.cz (odkaz „seznam sdružení“). Zde lze ověřit (zejména v případech pochybností o právní subjektivitě účastníka) název, sídlo a identifikační číslo sdružení. *Sdruženími jsou často sportovní kluby, oddíly či tělovýchovné jednoty. Po roce 1989 došlo k nápravě některých majetkových křivd a vydání takzvaného „sokolského majetku“.* K tomu citujeme z *rozsudku Nejvyššího soudu* ze dne 6. 1. 1998, *sp. zn. I Odon 64/97*: „Žalobce jako tělocvičná sokolská jednota po roce 1989 obnovil svou činnost a je organizační jednotkou České obce sokolské podle § 6 odst. 2 písm. e) zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, a čl. 7 platných stanov České obce sokolské. Žalobce

podal jako obnovená Tělocvičná jednota Sokol Praha – P. žalobu (arbitrážní žádost) proti právnímu předchůdci žalovaného dne 17. 9. 1991. Původní sokolské tělocvičné jednoty nebo župy, které byly nositelkami majetkových práv k 31. 3. 1948, obnovily po roce 1989 svou existenci, jsou oprávněny k uplatnění nároku na navrácení majetkových práv, a to jako organizační jednotky obecně oprávněné právnické osoby (»Československá obec sokolská«, nyní »Česká obec sokolská«), neboť tyto organizační jednotky jsou nadány odvozenou právní subjektivitou ve smyslu § 6 odst. 2 písm. e) zákona č. 83/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Z toho dále plyne, že žalobce je způsobilý být účastníkem řízení ve smyslu § 19 o. s. ř. a má i procesní způsobilost podle § 20 o. s. ř.“

Je třeba odlišovat občanská či zájmová sdružení (§ 20f a násl. obč. zák.) od sdružení dle § 829 obč. zák. (smlouva o sdružení). To druhé, jak je ostatně přímo v citovaném ustanovení uvedeno, způsobilost k právům a povinnostem nemá a účastníky řízení mohou být pouze osoby, které se do něj sdružily. Tato sdružení přitom mohou navenek vystupovat pod názvem, který vzbuzuje zdání, že se o právnickou osobu jedná.

Ustanovení § 6 odst. 2 písm. e) zák. č. 83/1990 Sb. umožňuje sdružením zřídit ve stanovách *organizační jednotky*, které jednájí svým jménem. To znamená, že mají hmotněprávní subjektivitu, z níž pak plyne i jejich způsobilost účastnická (je-li ovšem taková úprava skutečně ve stanovách obsažena). To je podstatný rozdíl oproti organizačním složkám.

II. strany a hnutí jsou právníckými osobami podle ustanovení § 3 odst. 1 zák. č. 424/1991 Sb. a vznikají stejně jako sdružení registrací Ministerstvem vnitra, případně rozhodnutím soudu, kterým se ruší rozhodnutí ministerstva o zamítnutí registrace. Zanikají dnem, kdy ministerstvo provede výmaz ze seznamu stran a hnutí podle § 12 odst. 1 uvedeného zákona nebo zrušením či pozastavením činnosti. Také údaje o politické straně lze vyhledat dálkově na stránkách www.mvcr.cz (odkaz „seznam politických stran a hnutí“) a ověřit tak název, sídlo, zkratku, den registrace, identifikační číslo, způsob jednání, statutární orgány či údaje o změnách stanov.

III. církve a náboženské společnosti vznikají registrací Ministerstvem kultury podle ustanovení § 6 odst. 1 zák. č. 3/2002 Sb. a zanikají nabytím právní moci rozhodnutí o zrušení registrace (§ 24 odst. 1 téhož zákona). Do rejstříku registrovaných církví, náboženských společností, církevních svazů a evidovaných právníckých osob lze dálkově nahlédnout na stránkách www.mkr.cz a ověřit zde datum registrace, název, sídlo, identifikační číslo, orgány i způsob jednání za církev či společnost.

V současné době jsou registrovány (a mají způsobilost být účastníkem řízení) tyto církve a náboženské společnosti: *Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü, Česká hinduistická náboženská společnost, Českobratrská církev evangelická, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice, Církev Křesťanská společenství, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Církev živého Boha, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v České republice, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v České republice, Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v České republice, Obec křesťanů v České republice, Pravoslavná církev v českých zemích, Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Starokatolická církev v České republice, Ústředí muslimských obcí, Višva Nirmala Dharma.*

Způsobilost zákon přiznává i dvěma *svazům církví*, kterými jsou *Ekumenická rada církví v České republice* a *Vojenská duchovní služba*.

Orgán registrované církve a náboženské společnosti může podle ustanovení § 15a církevního zákona navrhnout k evidenci *řeholní a jinou církevní instituci* osob hlásících se k církvi a náboženské společnosti založené za účelem vyznávání náboženské víry nebo *účelové zařízení registrované církve a náboženské společnosti* založené církvi a náboženskou společností pro poskytování charitativních služeb.

Evidenci podle tohoto zákona se tyto subjekty stávají právníckými osobami (se všemi z toho plynoucími právními důsledky) a jejich rejstřík je také dálkově dostupný na internetových stránkách Ministerstva kultury. Jsou to například u římskokatolické církve: *diecéze, církevní provincie a konference; farnosti, řády a kongregace; kapituly kanovníků, osobní prelatury a semináře; účelová zařízení – charity*. U Pravoslavné církve v českých zemích jsou takovými subjekty: *eparchie; církevní obce; monastýry*; u Církve československé husitské: *diecéze; náboženské obce; instituty účelová zařízení – diakonie*; u Českobratrské církve evangelické: *senioráty; farní sbory; účelová zařízení – diakonie*; u Federace židovských obcí: *jednotlivé židovské obce, Chevra Kadiša ČR*; u Ústředí muslimských obcí v České republice: *jednotlivé muslimské obce*. Obdobně jako jednotky územní samosprávy mají tedy některé církve „vyšší církevní celky“ a jednotlivé „církevní

obce“ (farnosti, farní sbory a náboženské obce), což jsou základní subjekty, jimž zákon přiznává způsobilost k právním úkonům, tedy i způsobilost být účastníkem řízení, a lze se s nimi v řízení před civilním soudem setkat nejpravděpodobněji.

Ad 4) Řada právnických osob je zřízena zvláštním zákonem, nezapisuje se do žádného rejstříku a jejich účastnickou způsobilost lze ověřit přímo v příslušném zákonu. Tento zdánlivě jednoduchý úkol je komplikován tím, že – ostatně podobně jako v dalších případech, o kterých jsme se již v komentáři zmínili – český právní řád je poměrně nepřehledný a neskýtá pro takové vyhledávání jednoznačná systémová kritéria. Hmotněprávní subjektivitu (a účastnickou způsobilost) zákon přiznává například následujícím právnickým osobám:

- *České národní bance* (zák. č. 6/2003);
- *České televizi* (zák. č. 483/1991 Sb.);
- *Českému rozhlasu* (zák. č. 484/1991 Sb.);
- *Národní galerii v Praze* (zák. č. 148/1949 Sb.);
- *komorám*: České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře (zák. č. 220/1991 Sb. o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře); Komoře veterinárních lékařů České republiky (zák. č. 381/1991 Sb.); České advokátní komoře (§ 40 odst. 4 zák. č. 85/1996 Sb. o advokacii); Exekutorské komoře (§ 109 odst. 3 zák. č. 120/2001 Sb., exekučního řádu); Notářské komoře (§ 29 odst. 5 zák. č. 358/1992 Sb.); Komoře patentových zástupců České republiky (§ 3 odst. 2 zák. č. 417/2004 Sb. o patentových zástupcích); České komoře architektů a České komoře autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (§ 23 odst. 5 zák. č. 360/1992 Sb.); Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (zák. č. 301/1992 Sb.), která se zapisuje do obchodního rejstříku, včetně jejich okresních a regionálních komor (viz shora); Komoře auditorů České republiky (zák. č. 93/2009 Sb.);
- *Vinařskému fondu* (§ 31 odst. 2 zák. č. 321/2004 Sb.);
- *vysokým školám* (§ 2 odst. 2 zák. č. 111/1998 Sb.);
- *veřejným výzkumným institucím* (§ 2 odst. 1 zák. č. 341/2005 Sb.), což je především řada výzkumných ústavů zřízených Akademií věd ČR (např. *Ústav pro jazyk český AV ČR, Historický ústav AV ČR, Orientální ústav AV ČR*) a státem – ministerstvy či orgány státní správy (*Výzkumný ústav bezpečnosti práce, Výzkumný ústav potravinářský, Výzkumný ústav živočišné výroby, Ústav mezinárodních vztahů, Státní úřad pro jadernou bezpečnost*), ale i kraji (*Ústav archeologické památkové péče Brno*) či obcemi (*Centrum pro výzkum energetického využití litosféry Istatutární město Liberec*). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zapisuje tyto instituce do rejstříku, který je dále přístupný na stránkách rvvi.msmt.cz;
- *Všeobecné zdravotní pojišťovně* (§ 2 odst. 2 zák. č. 551/1991 Sb.);
- *honebním společenstvím* (§ 19 odst. 1 zák. č. 449/2001 Sb., o myslivosti);
- *Radě pro veřejný dohled nad auditem* (§ 37 odst. 1 zák. č. 93/2009 Sb.);
- *Unii pro ochranu nových odrůd rostlin* (čl. 24 odst. 1 sdělení č. 68/1994 Sb. m. s., o Mezinárodní úmluvě na ochranu nových odrůd rostlin);
- *Organizaci Severoatlantické smlouvy* (čl. 4 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 36/2001 Sb. m. s.).

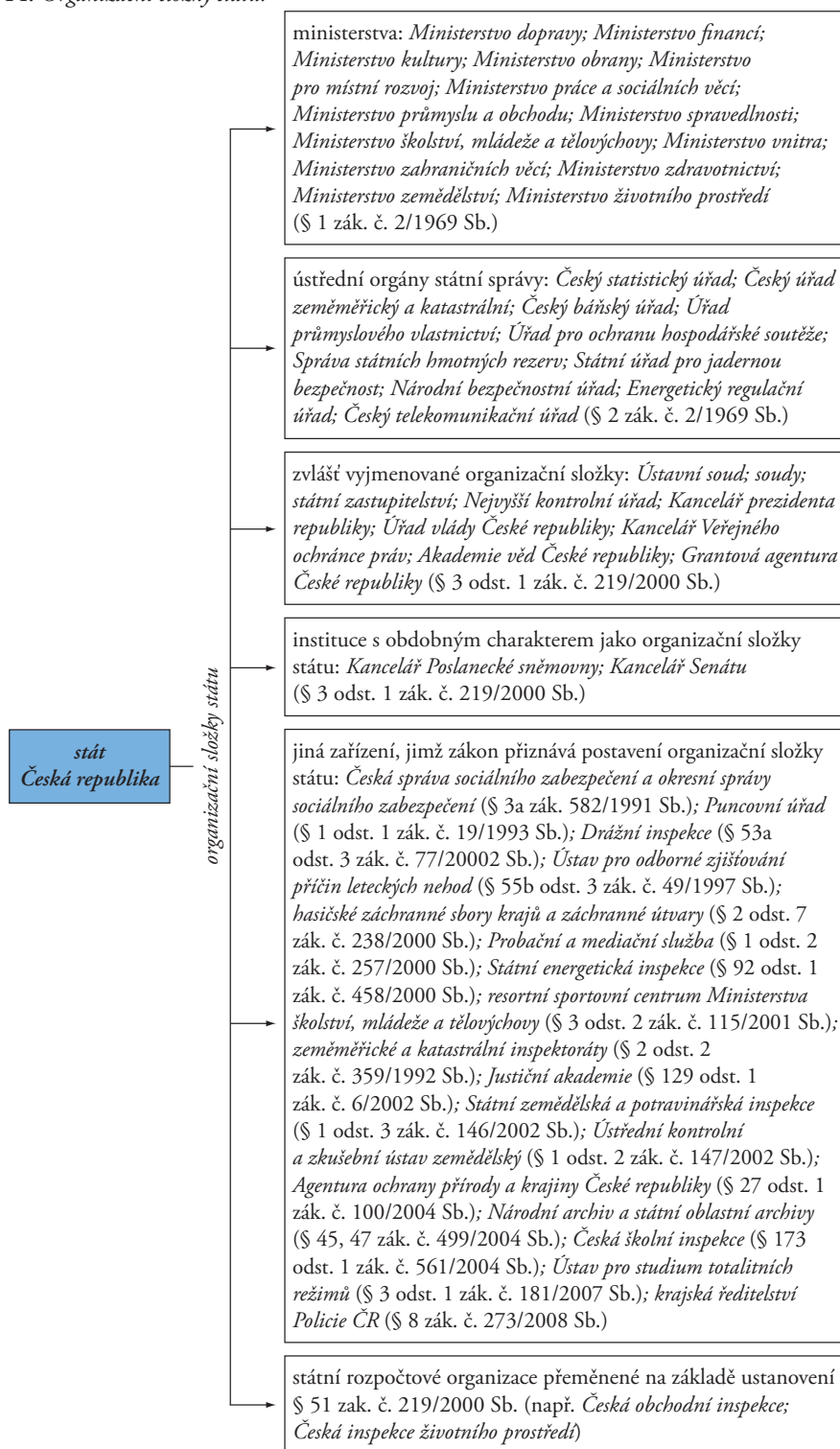
Ad 5) *Zájmová sdružení právnických osob* (například *Svaz měst a obcí, Institut dalšího vzdělávání, region Beskydy, Potravinářská komora České republiky*) mohou právní osoby zakládat k ochraně svých zájmů nebo k dosažení jiného účelu. Jejich režim je upraven v ustanoveních § 20f–20j obč. zák. a pro soud je z hlediska ověřování účastnické způsobilosti sdružení klíčové ustanovení § 20i odst. 2 obč. zák. Podle něho nabývá takové sdružení právní způsobilosti (a tedy i způsobilosti být účastníkem řízení) zápisem do registru vedeného u krajského úřadu příslušného podle sídla sdružení. Registry zájmových sdružení právnických osob jsou dále přístupné na webových stránkách jednotlivých krajských úřadů.

Ad 6) Způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení má také *stát (Česká republika)*, pokud vystupuje jako účastník soukromoprávních vztahů. Takových případů je značné množství – stát je největším zaměstnavatelem, a tedy účastníkem vztahů pracovněprávních, vstupuje do mnoha vztahů jako vlastník nemovitého majetku či jeho nabyvatel, je proti němu vedeno množství sporů z titulu náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb. a podobně.

Organizační složky státu nemají způsobilost být účastníkem řízení, protože v ustanovení § 3 odst. 2, věta první, zák. č. 219/2000 Sb. je výslovně uvedeno, že nejsou právníkými osobami.

Organizačními složkami jsou ty, které citovaný zákon výslovně uvádí v § 3 odst. 1.

Graf č. 14: Organizační složky státu.

V praxi poměrně často (např. v řízeních o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem) nastává situace, kdy je jako účastník řízení nesprávně označena pouze organizační složka státu (např. *Ministerstvo financí*) namísto státu samotného (*Česká republika – Ministerstvo financí*). Při formalistickém pojetí procesu by takové označení mohlo vést bez dalšího (bez výzvy a poučení) k zastavení řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 19. Takový postup však správný není, odporuje duchu zákona a ustanovením § 5, 6 a 41 odst. 2 (srovnej komentář k nim).

K tomu uvádí např. *Ústavní soud* ve svém *nálezu* ze dne 9. 4. 2009, *sp. zn. III. ÚS 2690/08*: „... v situaci, kdy žalobce označí jakožto žalovaného organizační jednotku státu, ačkoli ze žaloby je jinak zřejmé, že rozhodný právní vztah, z něž vyplývá tvrzený nárok, je hmotným právem vymezen vůči samotnému státu, pak je – i z pohledu podústavního práva – nutné v řízení otevřít žalobci možnost tento procesní nedostatek odstranit, a postupy podle § 43 o. s. ř. jsou zde proto použitelné.“

Aby soud mohl za této situace řízení skončit, je třeba nejprve účastníka jasně a konkrétně poučit podle § 5, 19 a § 43 odst. 1 k odstranění vady podání spočívající v nesprávném označení účastníka. Například:

Soud Vás poučuje, že Ministerstvo financí nemá jako organizační složka státu způsobilost být účastníkem řízení. Máte-li v úmyslu žalovat stát, je třeba účastníka označit následujícím způsobem ...

Namísto písemné výzvy lze takto účastníka poučit při přípravném jednání či jednání ve věci, protože většinou je zřejmé, že hodlá žalovat stát, nikoliv jeho organizační složku. Kdyby i po poučení účastník trval na tom, že žaluje organizační složku, musel by soud řízení zastavit pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení.

V souvislosti s exekucemi (vyučovací žaloby) či dědickým řízením podávají žalobci v některých případech žaloby proti exekučnímu či notářskému úřadu, které však nemají účastnickou způsobilost. Žaloba v těchto případech musí směřovat proti konkrétnímu exekutorovi nebo notáři (fyzické osobě). Stejně je to tehdy, kdy je namísto advokáta nepodnikajícího ve společnosti s ručením omezeným či veřejné obchodní společnosti, nesprávně žalována „advokátní kancelář“.

Podá-li žalobce žalobu proti státu a označí jeho nesprávnou organizační složku, nemůže to vést k zastavení řízení nebo dokonce k meritornímu zamítnutí žaloby. K tomu uvádí např. *Nejvyšší soud v rozsudku* ze dne 2. 6. 2005, *sp. zn. 30 Cdo 629/2005*: „Soud je povinen zjistit, která z organizačních složek je příslušná vystupovat za stát v konkrétním sporu, a tuto organizační složku přibrat do řízení (pokud se ho již neúčastní). Rozhodnutí o tom se nevydává; závěr soudu se projeví v tom, že s určitou organizační složkou státu přestane jednat a začne jednat s jinou organizační složkou, která je příslušná za stát vystupovat. Otázka, která organizační složka státu má za něj s ohledem na obsah a povahu sporu vystupovat před soudem, není otázkou věcné legitimace. Případný chybný závěr soudu o této otázce se projeví jako vada řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.“

Výjimečně může být účastníkem řízení i *cizí stát* (například ve sporu mezi českým občanem pracujícím na velvyslanectví státu, v řízení o neplatnost výpovědi či zrušení pracovního poměru). K tomu srovnej například *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 25. 6. 2008, *sp. zn. 21 Cdo 2215/2007*: „Vystupuje-li cizí stát nikoli jako suverénní nositel veřejné moci, nýbrž jako právnická osoba ve věcech vyplývajících z individuálních pracovních vztahů, charakterizovaných právní rovností účastníků, odůvodňují pravidla mezinárodního práva závěr, že tato právnická osoba – cizí stát (pozn. autora – v tomto případě označený jako „Polská republika – Velvyslanectví Polské republiky“) – nepoživá funkční imunity a že je v těchto věcech dána pravomoc českých soudů.“

Stálé rozhodčí soudy (Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno) jsou zřízeny zvláštními zákony, které jim přímo způsobilost nepřiznávají. Lze však dovodit, že způsobilost být účastníkem řízení mají, protože jde o subjekty, kterým zákon přiznává vlastnosti a pojmové znaky právnické osoby a právo vydávat svým jménem rozhodnutí.

K tomu viz např. *rozsudek Nejvyššího soudu* ze dne 27. 11. 2007, *sp. zn. 32 Cdo 1044/2005*, nebo *usnesení Ústavního soudu* ze dne 15. 7. 2002, *sp. zn. IV. ÚS 174/02*: „Ústavní soud je toho názoru, že rozhodčí nálezy vydávané rozhodčími senáty nebo jedinými rozhodci jsou rozhodčími nálezy tohoto soudu, nikoliv jeho rozhodců jako soukromých osob. Tento závěr zjevně plyne ze znění ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, dle něhož »Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi ..., má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud ...«, stejně jako ze Statutu č. OV01/94 a Řádu č. OV02/94 Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, uveřejněných v č. 51/1994 Obchodního věstníku.“

Jinak srov. komentář níže – k pojmu „zvláštní subjekt“ (ad 8).

Bezpečnostní a záchranné sbory (Armáda České republiky, celní správa, Hasičský záchranný sbor České republiky, Policie České republiky, Vězeňská služba České republiky) mají zvláštní postavení, neboť až na výjimky způsobilost být účastníkem nemají a nejsou ani organizačními složkami státu. Výjimkou je **Vězeňská služba ČR**, k jejíž způsobilosti judikoval Ústavní soud v **nálezu** ze dne 4. 3. 1999, *sp. zn. IV ÚS 221/98*: „Vězeňská služba České republiky byla zřízena jako rozpočtová organizace zákonem č. 555/1992 Sb., s účinností od 1. ledna 1993. V čele Vězeňské služby ČR je generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti (§ 4 odst. 1 cit. zákona). Příslušníci Vězeňské služby ČR jsou ve služebním poměru a občanskí pracovníci Vězeňské služby ČR v pracovním poměru k Vězeňské službě ČR (§ 4 odst. 2 cit. zákona). Základními články organizace Vězeňské služby jsou vazební vězňové a vězňové, které zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti (§ 4 odst. 3 cit. zákona). Podle ustanovení § 29 odst. 1 cit. zákona práva a závazky zrušeného Sboru nápravné výchovy ČR přešly dnem účinnosti tohoto zákona na Vězeňskou službu. Zřízení Vězeňské služby ČR bylo oznámeno v částce 1/1997 Ústředního věstníku ČR, včetně názvu organizace, způsobu zřízení, sídla, statutárního orgánu, IČO, předmětu činnosti a dalších skutečností. Z uvedeného nezbývá Ústavnímu soudu než dovést, že Vězeňská služba ČR je právnickou osobou ve smyslu § 18 odst. 2 písm. d) obč. zák., a tudíž má i způsobilost být účastníkem řízení ve smyslu § 19 o. s. ř. Dále je nutno konstatovat, že vazební vězňové a vězňové právní subjektivitu nemají, neboť jsou pouhými organizačními součástmi Vězeňské služby ČR.“

Zvláštní – zákonem *ad hoc* založenou způsobilost mají **orgány policie** v řízení o propuštění cizince ze zajištění (§ 200q) – viz níže.

Armáda České republiky nemá způsobilost být účastníkem řízení. Při zabezpečování úkolů ozbrojených sil jedná jménem státu v právních vztazích služební orgány s výjimkou jednání před soudy, kdy jedná za stát vojenský orgán pro právní zastupování zřízený ministerstvem (§ 3 odst. 6 zák. č. 219/1999 Sb.), kterým je **Vojenský úřad pro právní zastupování Ministerstva obrany** (VÚPZ MO) podřízený řediteli Kabinetu ministra obrany. VÚPZ MO jedná jménem organizační složky státu – Ministerstva obrany v soudním řízení ve věcech občanskoprávních, pracovněprávních (služebněprávních), ve správním soudnictví. Způsobilost být účastníkem řízení nemá. Správné označení účastníka ve věci týkající se armádní záležitosti je tedy: „Česká republika – Ministerstvo obrany, zastoupená (příp. jednající) Vojenským úřadem pro právní zastupování Ministerstva obrany.“

Způsobilost být účastníkem řízení ve věcech týkajících se **Policie České republiky** má stát, jehož jménem jedná příslušný státní orgán. Nejde-li o záležitost související se služebním poměrem policistů, je tímto orgánem Ministerstvo vnitra ČR (viz například *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 23. 10. 2009, *sp. zn. 21 Cdo 4184/2008*).

Hasičský záchranný sbor České republiky v sobě zahrnuje organizační jednotky státu, a to jednotlivé krajské sbory a záchranné útvary (§ 2 odst. 7 zák. č. 238/2000 Sb.). V věcech týkajících se hasičského záchranného sboru bude tedy označení účastníka například: „Česká republika – Hasičský záchranný sbor Středočeského kraje“.

Ad 7) **Jednotkami územní samosprávy** jsou **obce** a **kraje**. Způsobilost obce vyplývá z ustanovení § 2 zák. č. 128/2000 Sb., o obcích; způsobilost kraje (**vyššího územního samosprávného celku**) z ustanovení § 1 odst. 2 zák. č. 129/2000 Sb., o krajích.

Obce mohou za účelem ochrany a prosazování společných zájmů zakládat **svazky obcí**, které jsou podle ustanovení § 49 odst. 3 zák. č. 128/2000 Sb. také právnickými osobami a mají účastnickou způsobilost.

Vyšším územním samosprávným celkem je podle čl. 1 ústavního zákona č. 347/1997 Sb. hlavní město Praha a těchto 13 krajů: Středočeský kraj; Jihočeský kraj; Plzeňský kraj; Karlovarský kraj; Ústecký kraj; Liberecký kraj; Královéhradecký kraj; Pardubický kraj; Kraj Vysočina; Jihomoravský kraj; Olomoucký kraj; Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj.

Kraje jsou kromě jiného právními nástupci školských úřadů, které ze zákona ke dni 31. 12. 2000 zanikly a ztratily tak způsobilost být účastníky řízení (k tomu viz *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 11. 8. 2006, *sp. zn. 33 Odo 745/2006*).

Obecní úřady (městské úřady, úřady města, úřady městského obvodu nebo městské části) ani krajské úřady nemají způsobilost být účastníkem řízení.

Obdobně jako v případě žalovaných organizačních složek státu, odštěpných závodů či podniků platí však to, co vyslovil například **Městský soud v Praze** ve svém *usnesení sp. zn. 19 Co 439/93*: „Nelze však přehlédnout, že obvodní úřad je orgánem obce a jako takový plní úkoly související s majetkovou a jinou činností obce, takže se zřetelem k této okolnosti, byl-li v žalobě označen jako žalovaný Obvodní úřad pro Prahu 10, lze to považovat za nepřesné označení žalovaného, které je sice nedostatkem podmínky řízení, které však lze odstranit“

(§ 104 odst. 2 o. s. ř.). Jestliže tedy žalobci v odvolání upřesnili označení žalovaného na »Městskou část Praha 10«, pak v žalobě stávající nedostatek podmínky řízení na straně žalovaného byl odstraněn a v zahájeném řízení lze proto pokračovat.“

Jinak řečeno, je-li označen úřad jako účastník řízení, má přednost postup podle ustanovení § 43 odst. 1 před zastavením řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 ve spojení s § 19.

Ad 8) Mezi **zvláštní subjekty** patří například *Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky* (viz shora). Jde o subjekty, kterým zákon přímo způsobilost být účastníkem řízení nepřiznává. Ta se však dovozuje z toho, že konkrétní subjekt má majetek a všechny charakteristiky právnické osoby, splňuje její formální znaky, jimiž je organizační struktura, název a sídlo, stejně jako předmět činnosti, a splňuje též znak stability v čase.

K tomu srov. například *stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 68/97*: „Zákon může stanovit, že určitý subjekt je právnickou osobou, nejen tím, že onen subjekt ve svém ustanovení za právnickou osobu výslovně prohlásí, nýbrž (nepřímo) i tím, že danému subjektu přizná vlastnosti, kterými se podle platné právní úpravy právnické osoby vyznačují. K těmto vlastnostem zejména patří určení názvu a sídla, vymezení orgánu, který je oprávněn za právnickou osobu jednat jejím jménem v právních vztazích (statutárního orgánu), a vymezení vlastního majetku, sloužícího k plnění jejich úkolů (k její činnosti).“

Také soudní praxe se příklání k tomu, že v některých případech již není vyžadován formální znak výslovného uznání zákonem, nýbrž postačuje, přiznává-li takové osobě právo výše uvedené vlastnosti a pojmové znaky právnické osoby. K tomu viz např. *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 15. 12. 2009, *č. 36 Co 99/2009-16*: „Podle § 18 odst. 1, 2 občanského zákoníku mají způsobilost mít práva povinnosti i právnické osoby, jimiž jsou a/ sdružení fyzických nebo právnických osob, b/ účelová sdružení majetku, c/ jednotky územní samosprávy, d/ jiné subjekty, o nichž to stanoví zákon. Je sice zřejmé, že zákon č. 301/92 Sb. v ustanovení § 19, jímž je upravena činnost Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR coby nezávislého orgánu pro rozhodování sporů nezávislymi rozhodci podle předpisů o rozhodčím řízení, *expressis verbis* právní způsobilost inkriminovaného rozhodčího soudu ve smyslu výše citovaného ustanovení § 18 odst. 2 písm. d) obč. zák. nestanoví, jak však již soudní praxe v jiných případech dovodila, takové stanovení nemusí být výslovné. Postačí, pokud zákon stanoví, že určitý subjekt má atributy právní subjektivity, tj. způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům (srovnej R 52/95)“ (pozn. aut.: v případě posledně uvedeného rozhodnutí se jedná o *rozsudek Vrchního soudu v Praze* ze dne 21. 9. 1993, *sp. zn. 7 Cmo 33/92*).

Ad 9) **Zahraniční právnické osoby** jsou nejčastěji účastníky řízení v obchodních věcech (u bývalých krajských obchodních soudů). Pro jejich účastnickou způsobilost je klíčové ustanovení § 49 zák. č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (*Procesní způsobilost cizince se řídí právem státu, jehož je příslušníkem. Stačí však, má-li procesní způsobilost podle československého práva.*). Z něj vyplývá, že jen v případě, že cizí subjekt nemá subjektivitu podle práva, kde sídlí, ani podle práva českého, soud řízení zastaví.

Subjektivita podle tuzemského práva se snadno ověří z dálkově přístupných rejstříků (viz komentáře shora). Subjektivitu podle práva cizího doloží ten, kdo se za účastníka označil (proti němuž žaloba směřuje), na základě výzvy soudu:

Zašlete soudu ve lhůtě 15 dnů od doručení této výzvy listiny osvědčující Vaši právní subjektivitu, název, sídlo a způsob jednání.

Příslušný výpis (listinu) by měla žalující společnost automaticky přiložit k žalobě, a to jak ohledně sebe sama, tak i ohledně strany žalované. To platí u běžných tuzemských obchodních společností, a tím spíše u méně tradičních subjektů. A platí i to, že při obchodování se zahraničním partnerem by měl podnikatel dbát nejen na zjišťování referencí, ale i na to, zda tento partner má vůbec právní způsobilost, a již při uzavírání smlouvy si vyžádat listiny to osvědčující (nikoliv až dodatečně, když vznikne spor, neboť touto činností se může soudní řízení značně prodloužit).

O ověření způsobilosti může soud požádat s odkazem na ustanovení § 53 zák. č. 67/1963 Sb. Ministerstvo spravedlnosti.

Vedle fyzických či právnických osob může výjimečně být účastníkem řízení **ten, komu zákon způsobilost výslovně přiznává**. Zákon přiznává způsobilost *ad hoc* pro určitá řízení (typy řízení) těmto subjektům:

a) **Celnímu orgánu**, který může v rámci následné kontroly podle ustanovení § 127 zák. č. 13/1993 Sb. podat návrh na zahájení řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta

(§ 200j odst. 1). Je-li předmětem incidenčního řízení věc vyměřování a vybírání cla, má celní úřad způsobilost být účastníkem řízení (k tomu srov. například *rozsudek Vrchního soudu v Praze* ze dne 24. 10. 2002, *sp. zn. 13 Cmo 163/2002*).

b) *České národní bance*, která může podat návrh ve věcech kapitálového trhu (§ 200 f odst. 1) – v případě ČNB však jde o právnickou osobu, jejíž účastnická způsobilost vyplývá ze zákona č. 6/2003 Sb.

c) *Orgánu obce (magistrátu, úřadu)* v řízení o soudním výkonu rozhodnutí, podá-li vymáhající orgán obce návrh na soudní výkon rozhodnutí (k tomu srov. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 2. 5. 2006, *sp. zn. 20 Cdo 614/2006*).

d) *Nejvyššímu státnímu zástupci* (nikoliv Nejvyššímu státnímu zastupitelství), který může být žalobcem v řízení o popření otcovství podle ustanovení § 62 a 62a zák. o rodině.

e) *Odborovému orgánu* ve sporu o určení nezákonnosti stávky dle zák. č. 2/1991 Sb.

f) *Okresní správě sociálního zabezpečení* v řízení o výkon rozhodnutí, i ve sporu o vylučovací žalobě (k tomu viz *rozsudek Nejvyššího soudu* ze dne 27. 10. 2004, *sp. zn. 20 Cdo 1293/2003*). Ke způsobilosti *Pražské správy sociálního zabezpečení* lze citovat z *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 27. 10. 2003, *čj. 20 Co 453/2003-16*: „Pražská správa sociálního zabezpečení má jako vymáhající správní orgán, který vydal v I. stupni vykonávaný výkaz nedoplatků (podle § 104g zák. č. 582/1991 Sb.) ve smyslu § 72 odst. 1 a 2 zák. č. 71/1967 Sb. (správní řád), způsobilost být účastníkem exekučního řízení (zák. č. 120/2001 Sb.) podle § 19, věta za středníkem, o. s. ř. ve spojení s § 52 odst. 1 exekučního řádu.“ Nebo z *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 21. března 2005, *čj. 14 Co 140/2005-13*: „Pražské správě sociálního zabezpečení je třeba přiznat způsobilost být účastníkem řízení i v řízení vedeném proti ní o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 267 odst. 1 o. s. ř.“

g) *Orgánu policie*, který vydal příkaz k zajištění cizince (§ 200p odst. 2) v řízení o jeho propuštění ze zajištění.

h) *Představenstvu akciové společnosti* k podání návrhu na zápis akciové společnosti do obchodního rejstříku (§ 175 obch. zák.).

ch) *Představenstvu družstva*, které je podle § 225 odst. 2 obch. zák. navrhovatelem v řízení o zápis družstva do obchodního rejstříku a je účastníkem řízení i v odvolacím, popřípadě dovolacím řízení v této věci.

i) *Správcí daně (finanční orgány, jimiž jsou míněny finanční úřady a finanční ředitelství, a další správní i jiné státní orgány České republiky, jakož i orgány územních samosprávných celků věcně příslušné podle zvláštních zákonů ke správě daní)* ve věcech správy daní (§ 10 odst. 3 zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů). Kromě toho může správce daně podat podle ustanovení § 225 odst. 4 zák. č. 280/2009 Sb. návrh na zahájení řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta (srov. komentář k ustanovení § 200j odst. 1).

j) *Správnímu orgánu* v řízení o soudní výkon jeho rozhodnutí (§ 105 odst. 2 zák. č. 500/2004 Sb.).

k) *Státnímu zastupitelství*, které může podat:

- návrh na zahájení občanského soudního řízení o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví v případech, kdy při jejím uzavírání nebyla respektována ustanovení omezující volnost jejich účastníků (§ 42 zák. č. 283/1993 Sb.). Oprávnění uplatňuje státní zastupitelství vždy, jde-li o absolutní neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví z důvodu zákonného omezení smluvní volnosti převodce nebo nabyvatele a je-li veřejný zájem na určení neplatnosti smlouvy;
- návrh na určení nezákonnosti stávky ke krajskému soudu, v jehož obvodu má sídlo odborová organizace, proti níž tento návrh směřuje (§ 21 zák. č. 2/1991 Sb.); návrh lze podat jen u stávek a výluk upravených zákonem o kolektivním vyjednávání;
- návrh na určení nezákonnosti výluky ke krajskému soudu, v jehož obvodu má sídlo příslušný zaměstnavatel, proti němuž tento návrh směřuje (§ 29 zák. č. 2/1991 Sb.);
- návrh na uložení opatření podle ustanovení § 90 zák. č. 218/2003 Sb.;
- návrh podle ustanovení § 35 odst. 3 o. s. ř. na uložení výchovného opatření, nařízení ústavní výchovy nebo jejího prodloužení anebo pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, nepřichází-li v úvahu podání návrhu na uložení opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže;
- návrh na zrušení a likvidaci či obnovení likvidace právnické osoby podle § 68 odst. 6, § 75 odst. 1, 2 a § 257 obch. zák. a § 8 odst. 4 zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech;
- žalobu pro zmatečnost ve věcech, kde bylo účastníkem řízení, nebo ve věcech, do nichž může vstoupit;
- žalobu o určení absolutní neplatnosti právního úkonu v incidenčním sporu dle insolvenčního zákona.

Podrobnosti působnosti státního zastupitelství a nejvyššího státního zástupce v netrestních věcech upravuje pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 9/2008 ze dne 19. listopadu 2008.

l) *Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže* (§ 200h odst. 3).

m) *Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových*, pokud v případech doloženého majetkového zájmu státu a v souladu se zvláštním právním předpisem podává návrhy na zahájení řízení před tuzemskými soudy o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví věci nebo smlouvy o převodu cenných papírů, jejichž účastníkem není stát ani státní organizace, anebo do takového řízení vstupuje (§ 11 odst. 1 zák. č. 201/2002 Sb.).

o) *Ústavu vykonávajícímu zdravotní péči* k podání odvolání proti usnesení, jímž soud vyslovil, že k zařzení umístěného nedošlo v souladu se zákonnými důvody (§ 191c odst. 2).

p) *Volební komisi* k podání návrhu podle § 200x.

q) *Vymazané obchodní společnosti* v řízení o zrušení zápisu výmazu obchodní společnosti z obchodního rejstříku, jejím vstupu do likvidace a jmenování likvidátora (k tomu srov. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 25. 2. 2004, *sp. zn. 29 Cdo 1154/2003*).

r) *Výboru společenství vlastníků bytových jednotek* k podání návrhu na zápis společenství do rejstříku soudu (§ 10 odst. 2 zák. č. 72/1994 Sb.).

s) *Zdravotnickému zařízení* k podání návrhu na zahájení řízení o způsobilosti k právním úkonům (§ 186 odst. 1). V případě zdravotnického zařízení i ústavu vykonávajícího zdravotní péči však půjde o právnické osoby, jejichž subjektivita navíc vyplývá z příslušné zřizovací listiny.

t) *Zřizovateli příspěvkové organizace* k podání návrhu na zápis organizace do obchodního rejstříku (§ 27 zák. č. 250/2000 Sb.).

V komentáři k ustanovením § 42 a § 43 se dozvíme, že soud je povinen zabývat se všelijakými podáními. Neexistuje podání, které by soud mohl ignorovat, přestože je například (v kontextu komentovaného ustanovení) žalován subjekt evidentně bez způsobilosti k právním úkonům, a tedy i bez způsobilosti účastnické. V praxi se potom lze setkat s „žalobami“ směřujícími proti velmi neobvyklým subjektům. Například u Obvodního soudu pro Prahu 8 došlo dne 1. 3. 1994 podání označené jako „žaloba na vydání holandského pasu“, ve kterém byla jako žalovaná označena „víla Amálka“ (označení pravděpodobně vycházelo ze skutečnosti, že věc projednávající soudkyně měla dlouhé blond vlasy), obsahující následující petit: „Vážená vílo Amálko, byl bych rád, kdybyste mi roku 2044 předala osobně holandský pas, protože si připadám jako bludný Holanďan ...“

Chce-li se navrhovatel vyhnout komplikací v podobě zastavení řízení, musí pečlivě zvážit, zda sám splňuje shora uvedené podmínky, a zda je také splňuje ten, proti komu jeho návrh směřuje. Soud pak v celém průběhu řízení zkoumá dle § 103, zda všichni za účastníky označení jsou k účastenství skutečně způsobilí.

Ve vztahu k *fyzickým osobám* viz komentář shora.

U *osob právnických* mohou nastat tyto situace:

1. V návrhu je jako účastník řízení řádně označen někdo, kdo není způsobilý jím být (odštěpný závod, organizační složka občanského sdružení, která není uvedena ve stanovách, ministerstvo namísto státu – viz zákon č. 219/2000 Sb. a komentář k § 21a). Ve většině případů bude soud postupovat podle ustanovení § 43 odst. 1 a vyzve účastníka, aby odstranil vady návrhu spočívající v nepřesném označení právnické osoby. To se týká zejména organizačních složek státu, zahraničních právnických osob, úřadů obce (viz shora).

Jen tam, kde nelze zhojit nedostatek v označení účastníka odpovídajícím procesním poučením a kdy z obsahu podání je nepochybné, že nejde o nepřesnost či omyl účastníka, soud řízení přímo zastaví podle § 104 odst. 1 (viz komentář) ve spojení s § 19. *Například bude žalována neexistující politická strana, církev, obec (a nepůjde o zkomolení názvu). K tomu z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2071/2008: „Pokud žaloba směřovala od začátku proti zaniklé právnické osobě, nemůže dojít v průběhu řízení k procesnímu nástupnictví. Zaniklá právnická osoba nemůže být účastníkem řízení, i když má právního nástupce, byla-li vymazána z obchodního rejstříku již v období, které předcházelo okamžiku zahájení řízení. Nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení je tedy neodstranitelným недостатком podmínky řízení, jehož náprava není možná ani tak, že soud akceptuje »opravu« či »upřesnění« v označení nezpůsobilého účastníka.“*

2. Z návrhu není zcela zřejmé, zda je jako účastník řízení označen ten, kdo je způsobilý jím být. Soud vyzve účastníka k opravě nebo doplnění podání podle § 43 odst. 1 (viz komentář). Nastane-li po doplnění situace stejná jako v předchozím odstavci, stejný bude i postup soudu.

3. Při zahájení řízení jsou podmínky splněny, tedy všichni označení mají způsobilost být jeho účastníky. Poté však dojde k zániku účastníka – právnické osoby, či k úmrtí účastníka, osoby fyzické. Soud nemůže až na výjimky bez dalšího řízení zastavit, ale postupuje podle § 107 (viz komentář). Buď tedy rozhodne o procesním nástupnictví, tedy o tom, s kým bude v řízení pokračováno, nebo řízení zastaví.

Vstup právnické osoby do *likvidace* se zapisuje do obchodního rejstříku a po její dobu je nutné užívat obchodního jména společnosti s dodatkem „v likvidaci“. Takováto obchodní společnost má i nadále účastnickou způsobilost. Účastníkem řízení je tedy společnost a její *likvidátor* má postavení statutárního orgánu (k tomu srov. například *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. 30 Cdo 700/2007*).

Je věcí likvidátora i společnosti, aby se vyhnuli procesním komplikacím souvisejícím například s tím, že *likvidovaná společnost* bude mít i nadále v příslušném rejstříku evidovanou adresu sídla, na které se však fakticky nezdržuje (což je situace poměrně častá). Pro soud neznámá vstup do likvidace, že musí doručovat písemnosti na adresu likvidátora; žádná taková povinnost ze zákona nevyplývá. *Může tedy dojít například k tomu, že soud obešle likvidovanou společnost do její datové schránky k jednání, ta, vzhledem k tomu, že již fakticky ukončila svoji činnost, schránku nevybere, k jednání se nedostaví (nedostaví se ani likvidátor, protože nebude informován) a soud vynese kontumační rozsudek.* Takový postup by však byl formalistický. Zjistí-li soud, že právnická osoba vstoupila do likvidace, měl by se vždy snažit likvidátora o soudním řízení informovat a zapojit jej aktivně do procesu, a to i přesto, že bude mít právnická osoba aktivovanou datovou schránku. Není smyslem účastníka „procesně vyšachovat“, ale zajistit, aby proces probíhal férově. Ustanovení § 46a odst. 1 umožňuje soudu, aby právnické osobě doručoval na kterékoliv jiné místo, například na místo, kde se fakticky zdržuje likvidátor.

Zanikne-li právnická osoba v důsledku likvidace (nejčastěji se lze setkat s tím, že je obchodní společnost vymazána z obchodního rejstříku), soud řízení zastaví podle ustanovení § 104 odst. 1.

Stejně jako u fyzických osob, platí u osob právnických: Pokud nemají datovou schránku a soud jim doručuje písemnost, jež se vrátí s údajem pošty – „nezastižen“, „nesídlí“, „neznámý“, „zrušen“, je třeba nahlédnutím do příslušného rejstříku ověřit, jaká je aktuální doručovací adresa a zda vůbec je právnická osoba v rejstříku zapsána. Není-li zapsána, musí soud zkoumat okamžik jejího zániku. Dojde-li k němu před zahájením řízení, nelze postupovat podle § 43 odst. 1, vyzývat žalobce k odstranění vad v označení účastníka. Soud pak řízení zastaví podle § 104 odst. 1. Dojde-li k zániku po zahájení řízení, rozhodne soud o vstupu jiného účastníka do řízení (§ 107a) a jedná s právním nástupcem. *Nejčastěji půjde o změny právní formy, fúze, rozdělení, převody jmění obchodních společností a družstev (viz část druhá obchodního zákoníku).* Údaje o procesním nástupnictví soud ověří v úplném výpisu z obchodního rejstříku, výjimečně přímo v rejstříkovém spisu. Stejný ověřovací postup zvolí soud, nepodaří-li se vyhledat datovou schránku právnické osoby, ač by ji měla mít aktivovanou.

Pozbude-li v průběhu řízení některý z účastníků věcnou legitimaci, ať již aktivní, či pasivní, neboť po zahájení nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde (viz komentář k § 107a), neznámá to ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení, a soud tedy nemůže z takového důvodu řízení zastavit. Zůstane-li žalobce procesně nečinným, výsledkem může být zamítavý rozsudek pro nedostatek věcné legitimace.

Příklad postupu soudu v případě neurčitě označeného účastníka: *Pan Košťálek si objednal instalatérské práce v blízké provozovně, označené napsím Instalservis. Krátce poté, co instalatéri skončili své dílo, prasklo jimi vyměněné potrubí, panu Košťálkovi voda zničila nový koberec a vytopila sousedy ze spodního bytu. Instalservis odmítl jakoukoliv zodpovědnost za vzniklou škodu. Pan Košťálek tedy podal k soudu žalobu o náhradu škody, ve které jako žalovaného označil Instalservis, Zelená Lhota. Soud nahlédnutím do obchodního rejstříku zjistil, že v obci Zelená Lhota sídlí na adrese Vodní 15 společnost Instal-servis, s. r. o. Jelikož žalobce neoznačil účastníka řádně a nezaměnitelně, vyzval jej soud postupem podle ustanovení § 43 k odstranění této vady. Žalobce ve svém podání poté uvedl, že žalovaným je Instalservis, sdružení instalatérů se sídlem Lesní 6, Zelená Lhota. Z obsahu podání bylo zřejmé, že se jedná o sdružení ve smyslu § 829 obč. zák. Soud nyní již neměl pochybnosti o tom, že žalobce jako žalovaného označil toho, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení. Proto bez dalšího řízení podle § 104, odst. 1 řízení zastavil.*

Soud musí zkoumat účastnickou způsobilost také u toho subjektu, jehož vstup do řízení, ať již ve formě záměny, přistoupení (§ 92) či postupu podle ustanovení § 107a je navrhován. Je-li navrhován vstup subjektu, který způsobilost být účastníkem řízení nemá, musí to vést k zamítnutí návrhu (k tomu srov. například *usnesení Nejvyššího soudu čj. 29 Odo 1452/2005-45*).

§ 20

Úplné znění § 20 – v tomto znění od 1. 7. 2002 – poslední změna zákonem č. 202/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

(1) Každý může před soudem jako účastník samostatně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém má způsobilost vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti.

(2) Priznává-li zvláštní právní předpis namísto státu někomu jinému způsobilost samostatně jednat před soudem ve věci týkající se majetku státu, jedná tato osoba jako účastník.

Komentář k § 20

Komentátor: Jirsa

K odst. 1:

Procesní způsobilost definovaná v tomto ustanovení úzce souvisí se způsobilostí být účastníkem řízení. Zatímco *způsobilost být účastníkem řízení* lze charakterizovat jako schopnost být subjektem procesu před soudem, *způsobilost procesní* jako schopnost v procesu samostatně jednat. Ne každý, kdo má způsobilost být účastníkem řízení, může však před soudem jednat samostatně, a jestliže samostatně jednat nemůže, musí být zastoupen (srov. též komentář k ustanovením § 22 a 29).

V občanskoprávních vztazích vzniká *procesní způsobilost fyzické osoby* v plném rozsahu dosažením zletilosti, tedy věku 18 let. Výjimkou je případ, kdy před dosažením osmnáctého roku uzavře nezletilý manželství (§ 8 obč. zák.). Procesní způsobilost mají i nezletilí, ovšem pouze v takovém rozsahu, v jakém jsou nadáni *způsobilostí k právním úkonům*. Jak vyplývá z § 9 obč. zák., jde o úkony přiměřené svou povahou rozumné a volní vyspělosti odpovídající věku nezletilého. K jejímu hodnocení nelze přistupovat individuálně, tedy podle vyspělosti konkrétního jedince, ale podle obecných kritérií, odpovídajících příslušné věkové skupině.

Například sedmileté dítě je způsobilé uzavřít kupní smlouvu na koupi 10 ks pečiva v hodnotě 30 Kč; šestnáctileté dítě na koupi sportovní obuvi či oblečení na běžné nošení. Pokud by však vznikl spor z neuznané reklamace vad zakoupené obuvi, byl by to nepochybně důvod k tomu, aby soud rozhodl o povinném zastoupení dítěte v řízení zákonným zástupcem (§ 23 a komentář k němu). Soudní řízení (ještě navíc sporné) je ovládáno specifickými a poměrně složitými pravidly, takže téměř vždy, podá-li dítě žalobu, bude důvod pro postup podle napsledy citovaného ustanovení, přestože dítě bude mít způsobilost být účastníkem řízení i způsobilost procesní.

Také například návrh na zvýšení výživného či úpravu styku by mohlo dítě ve věku blízkém zletilosti podat. To ostatně odpovídá i článku 12 Úmluvy o právech dítěte zveřejněné ve sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb. (Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.), kterou je Česká republika vázána.

Citovanému článku Úmluvy odpovídá i ustanovení § 100 odst. 4 ukládající soudu zjistit *názor nezletilého dítěte na souzenou věc* (viz komentář k tomuto ustanovení). Zde je kritériem schopnost dítěte formulovat názory. Takže i dítě, které nemá procesní způsobilost, ale dokáže názor formulovat, má právo na to, aby byl vhodným způsobem zjištěn.

Osoby, jejichž způsobilost k právním úkonům byla *omezena* v řízení dle ustanovení § 186 a násl. (viz komentář), mají zachovánu procesní způsobilost v takovém rozsahu, v jakém jsou k právním úkonům způsobilé, a mohou před soudem samostatně jednat, pokud není omezena jejich způsobilost ke konkrétnímu úkonu, jehož se týká zahájené řízení.

Například je požadováno vrácení půjčky 100 000 Kč proti žalovanému, který je omezen ve způsobilosti k právním úkonům, jejichž peněžité plnění přesahuje částku 20 000 Kč. V tomto případě nebude žalovaný procesně způsobilý na rozdíl od situace, kdy by bylo požadováno vrácení půjčky ve výši 10 000 Kč. Také zde však je často důvod pro aplikaci ustanovení § 23.

I procesní způsobilost patří k **podmínkám řízení** podle ustanovení § 103, které soud zkoumá kdykoliv za řízení. Na rozdíl od způsobilosti být účastníkem řízení lze však její nedostatek odstranit a soud je povinen činit vhodná opatření směřující k tomu, aby odstraněn byl (viz § 104 odst. 2 a komentář k němu).

Nejčastěji mohou nastat tyto případy:

1. Účastník **nemá zákonného zástupce**, ač v řízení **bez něj vystupovat nemůže**. Taková situace nejčastěji nastane tehdy, když je účastníkem nezletilé dítě a například:

- oba jeho rodiče (osvojitelé) v průběhu řízení zemřou, resp. zemře jediný žijící rodič dítěte;
- oba rodiče jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo v ní omezeni či její výkon pozastaven;
- oba rodiče (osvojitelé) jsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům;

Stejná situace může nastat rovněž tehdy, když je účastníkem osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům a její opatrovník zemře nebo je zbaven způsobilosti k právním úkonům.

Například: Otec není v rodném listu uveden, matka je jediným zákonným zástupce nezletilého, poté zemře a nezletilý se ocitne bez zákonného zástupce. Tím se stane až soudem ustanovený určený poručník (§ 78 zák. o rodině). K jeho ustanovení však nedojde okamžitě po úmrtí matky. Je-li v tomto mezidobí vedeno řízení, jež je nezletilý účastníkem, a je zde nebezpečí z prodlení, musí soud takovému účastníku ustanovit dle § 29 odst. 1 pro řízení opatrovníka.

2. **Zákonný zástupce nemůže** účastníka **zastupovat** pro kolizi zájmů. K této situaci dochází například při právním úkonu mezi dvěma nezletilými dětmi týčích rodičů v dědickém řízení. Patrně nejčastější je to při rozhodování o úpravě poměrů k nezletilým dětem dle zákona o rodině. V těchto případech musí soud ustanovit takzvaného **kolizního opatrovníka** (§ 30 obč. zák., § 37 odst. 2 zák. o rodině).

3. Účastník **není** v řízení svým **zákonným zástupcem zastoupen** – soud jej vyzve, aby vstoupil do řízení. Účastník řízení (ten, kdo se chystá podat návrh k soudu) se nejčastěji může setkat s problémem procesní způsobilosti v těchto případech:

a) půjde o nezletilého žalobce (což je situace snad nejčastější – například nezletilé dítě žaluje o náhradu škody na zdraví, kterou utrpělo při dopravní nehodě);

b) žalobce hodlá podat žalobu proti nezletilému či nezletilým (například sedmnáctiletý squatter obsadí byt a vlastník jej chce vyklidit);

c) nezletilý žalobce podává žalobu proti nezletilému žalovanému (například dojde k šikaně na základní škole spojené s fyzickým násilím a újmou na zdraví žalobce);

d) žalobu podává osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům (nesvéprávný zdědí nemovitý majetek a dojde k zásahům do jeho vlastnického práva);

e) návrh směřuje proti nesvéprávnému žalovanému (osoba zbavená způsobilosti neprojevuující navenek zvláštní známky duševní choroby uzavře kupní smlouvu – u Obvodního soudu pro Prahu 1 se takto řešily spory odvíjející se od toho, že nesvéprávná osoba v rámci reklamních akcí uzavřela řadu smluv na koupi spotřebního zboží, za něž následně neplatila);

f) účastník v průběhu řízení ztratí způsobilost k právním úkonům nebo je jeho způsobilost omezena (opět u Obvodního soudu pro Prahu 1 probíhalo řízení o vypořádání společného jmění manželů, v němž, jak už to bývá obvyklé u podobných sporů, nepoužívaly strany příliš férové postupy; žalobce hodlal průběh řízení a některé právní úkony bývalé manželky zpochybnit tím, že navedl zletilého syna, aby podal proti své matce návrh na zbavení způsobilosti k právním úkonům v průběhu řízení).

Řešení je v jednotlivých situacích následující:

Ad a) Žalobu podají za žalobce jeho rodiče (zákonní zástupci), přičemž ti se mohou nechat zastoupit advokátem (případně jiným zástupcem). Žaloba je podepsána rodiči (jejich zástupcem) a žalobce v žalobě označen např. jako „nezletilý František Holub, nar. 30. 12. 2007, bytem Rožnov pod Radhoštěm, Nová 1, zastoupený rodiči Evou Holubovou, nar. 14. 5. 1980, a Petrem Holubem, nar. 13. 2. 1977, bytem jako nezletilý, zastoupenými JUDr. Petrem Kafkou, advokátem se sídlem Koprivnice, Tyršova 15“. Podání žaloby musí jako důležitý úkon týkající se majetku za nezletilého schválit podle § 28 obč. zák. opatrovnícký soud (§ 88 písm. c/).

Ad b) Postačí, když žalobce v žalobě označí žalovaného způsobem uvedeným v ustanovení § 79. Přestože není jeho povinností uvádět rodné číslo či datum narození, zejména v tomto případě je to nanejvýš vhodné. Pokud má žalobce informace o tom, kdo je zákonným zástupcem nezletilého, označí jej v žalobě také

(viz příklad ad a/). Jestliže mu to známo není, měl by alespoň soud zřetelně upozornit v podání, kterým se na něj obrací, že žaloba směřuje proti osobě bez procesní způsobilosti (*uvede v označení žalovaného slovo „nezletilý“*), aby tuto skutečnost soud nepřehlédl a nevznikly tím zbytečné procesní komplikace. Například: *„Vzhledem k tomu, že se v případě žalovaného jedná o nezletilé dítě, žádám soud, aby zjistil jeho zákonné zástupce a s nimi dále jednal.“* V intencích ustanovení § 104 odst. 2 je povinností soudu postarat se o odstranění nedostatku podmínky řízení, vyzvat zákonné zástupce a s nimi v řízení jednat.

Ad c) Situace je stejná jako ad a). Pro žalobce neplynou žádné praktické důsledky z toho, že žalovaný je nezletilý; zná-li jeho zákonné zástupce, uvede to do žaloby (viz ad b/), jinak může spoléhat na povinnost soudu odstranit nedostatek podmínky řízení, pro průběh řízení to však vhodné není.

Důležité je schválení podání žaloby opatrovníckým soudem, protože se soudním řízením mohou být pro nezletilého žalobce spojeny negativní finanční důsledky (zejména náhrada nákladů řízení protistraně).

Ideální je, pokud za žalobce podávají žalobu jeho zákonní zástupci a k žalobě připojí pravomocné rozhodnutí opatrovníckého soudu o souhlasu s podáním, zároveň, pokud označí nejen nezletilého žalovaného, ale též jeho zákonné zástupce, nejčastěji rodiče.

Ad d) Žalobu podá jménem nesvéprávného žalobce opatrovník ustanovený soudem. Také v tomto případě je třeba požádat opatrovnícký soud o schválení podání žaloby.

Ad e) Stejně jako ad b). Žalobce navíc nemusí vědět o tom, že se v případě žalovaného jedná o nesvéprávnou osobu. Měl by to zjistit soud, u něhož je žaloba podána, a také z tohoto důvodu je to obecný soud žalovaného, který s největší pravděpodobností bude i opatrovníckým soudem osoby zbavené způsobilosti. Jestliže z obsahu spisu vyplývají nějaké podezřelé okolnosti (například žalovaný se nesrozumitelně vyjadřuje, úroveň jeho podání je pochybná, projevuje známky nestandardního chování apod.), vždy je třeba ověřit v opatrovníckém oddělení lustrací, zda se nejedná o osobu zbavenou způsobilosti k právním úkonům či osobu, jejíž způsobilost byla omezena. Bylo-li vedeno u stejného soudu řízení o úpravu způsobilosti, vyplyne tento údaj z lustračního výpisu ze spisu.

Ad f) V tomto případě soud řízení povinně přeruší podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. a) (srovnej komentář k němu) do doby, než bude ustanoven hmotně právní opatrovník. Je-li tu nebezpečí z prodlení, může ustanovit procesního opatrovníka podle ustanovení § 29 odst. 1.

Stejně jako v případě účastnické způsobilosti přiznává pro určité typy řízení zákon zvláštní procesní způsobilost osobám (subjektům), které ji jinak nemají. *Zvláštní procesní způsobilost fyzických osob* je dána v těchto případech:

1. *Ve věcech pracovněprávních* ji upravuje pro řízení zákoník práce (§ 6 zák. práce: *Způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabyvat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká, pokud není v tomto zákoně dále stanoveno jinak, dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku; zaměstnavatel však s ní nesmí sjednat jako den nástupu do práce den, který by předcházel dni, kdy tato fyzická osoba ukončí povinnou školní docházku.*). Znamená to, že například v řízení o určení neplatnosti výpovědi může vystupovat v řízení samostatně nezletilý účastník. Soud však pravděpodobně rozhodne podle ustanovení § 23 a bude jednat se zákonným zástupcem nezletilého, případně i s jeho zástupcem na základě plné moci.

2. Speciální procesní způsobilost nezletilého rodiče v řízení o určení, zda je třeba *souhlasu rodičů dítěte s jeho osvojením*, je upravena v § 180a odst. 2 (srovnej komentář k tomuto ustanovení). Citované ustanovení dokonce vylučuje rozhodnutí soudu o tom, že v řízení bude jednáno též se zákonnými zástupci nezletilého rodiče, je-li ve věku 16–18 let.

3. Podle ustanovení § 186 odst. 3 může fyzická osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům podat návrh na *vrácení způsobilosti*.

4. Nezletilý snoubenec je účastníkem *řízení o povolení uzavřít manželství* (§ 194).

Procesní způsobilost právnické osoby vzniká spolu s její způsobilostí být účastníkem řízení (srovnej komentář k ustanovení § 19). Na rozdíl od osoby fyzické nemůže (až na výjimečnou situaci uvedenou níže) v řízení vystupovat taková právnická osoba, která sice má způsobilost být účastníkem řízení, ale nemá způsobilost procesní.

Zjistí-li tedy soud, zpravidla při doručování písemnosti žalované právnické osobě, že adresát podle poznámky doručujícího orgánu na adrese uvedené v žalobě *„nesídlí“*, je *„neznámý“*, *„nebyl zastížen“*, *„odstěhoval se“*, nebo (častěji) nemá aktivovanou *datovou schránku*, je třeba následně ověřit, je-li právnická osoba způsobilá účastnit se řízení, a zároveň, zda má způsobilost procesní. Za tím účelem provede soud dálkové ověření v příslušném rejstříku (zejména obchodním). K adresám jednotlivých rejstříků srov. komentář k § 19.

V řadě případů je právnická osoba sice v rejstříku zapsána, právně existuje, fakticky však nikoliv. Jde o takzvané „mrtvé“ právnické osoby či „prázdné schránky“ – společnosti, po kterých většinou zbyly jen dluhy a někdy byly i založeny k ne příliš čestným účelům. Proti takové osobě soud řízení bez problémů dokončí, protože jí písemnosti doručuje fiktivně do datové schránky nebo na rejstříkovou adresu (srov. komentář k ustanovení § 46b písm. e/ a § 49).

Jinak je tomu v případě, kdy nahlédnutím do rejstříku soud zjistí, že právnická osoba zanikla bez právního nástupce, ať již před zahájením řízení nebo i v jeho průběhu. Potom nemá způsobilost být účastníkem řízení ani způsobilost procesní a soud řízení zastaví podle ustanovení § 104 odst. 1. V takovém případě žádná vhodná opatření podle ustanovení § 104 odst. 2 činit nelze.

I právnická osoba se však výjimečně může nacházet v situaci, kdy neexistuje nikdo, kdo by za ni jednal. Má sice způsobilost být účastníkem řízení, ale nemá procesní způsobilost. *To nastane například tehdy, kdy se jediný jednatel společnosti s ručením omezeným vzdá funkce a valná hromada dosud nového jednatele nejmenovala.* Potom v řízení, ve kterém je účastníkem takováto právnická osoba, lze pokračovat až poté, kdy je ustanoven nový statutární orgán (tedy např. nový jednatel) nebo prohlášena likvidace právnické osoby a jmenována likvidátor, popřípadě poté, co je právnické osobě pro řízení ustanoven opatrovník (viz komentář k § 29 odst. 2).

Rozhodnutím o *úpadku* (§ 136 zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenční zákon/) neztrácí dlužník procesní způsobilost. Dochází pouze k omezení práv dlužníka k majetku podstaty ve prospěch správce, který se ovšem nestal účastníkem hmotněprávních vztahů, v nichž dlužník vystupoval. Jestliže tedy podá úpadce po zjištění úpadku sám žalobu, neznamená to, že soud řízení zastaví pro nedostatek procesní způsobilosti. Takovou žalobu je třeba zamítnout proto, že dispoziční oprávnění k majetku konkursní podstaty přešla na insolvenčního správce, tj. pro nedostatek aktivní věcné legitimace (k tomu podpůrně viz *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2006, sp. zn. 29 Odo 765/2005*, řešící obdobnou situaci ve vztahu k úpadci v konkursním řízení podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání).

Zvláštní procesní způsobilost subjektů, které nejsou fyzickými ani právnickými osobami, je dána v případech, kdy jim zákon přiznává způsobilost účastnickou (k tomu srov. komentář k ustanovení § 19).

K odst. 2:

Stát nemůže v řízení samostatně vystupovat, ačkoliv je právnickou osobou a účastnickou způsobilost má, na rozdíl od jeho *organizační složky*, která za něj v řízení jedná a vystupuje. K tomu srov. například *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 349/2003*: „*Stát (Česká republika) je způsobilý před soudem jednat jen prostřednictvím státního orgánu, jehož se věc týká; pracovník tohoto státního orgánu, popřípadě pověřený pracovník jiného státního orgánu pak za stát činí procesní úkony (srov. § 21 odst. 2 o. s. ř.).*“

Organizační složka státu nemá způsobilost být účastníkem řízení ani způsobilost procesní (k tomu srov. komentář k ustanovení § 19). Zákon č. 201/2002 Sb. však v intencích komentovaného ustanovení tyto způsobilosti přiznává *Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových* (který je organizační složkou státu), pokud v případech doloženého majetkového zájmu státu a v souladu se zvláštním právním předpisem podává návrhy na zahájení řízení před tuzemskými soudy o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví věci nebo o převodu cenných papírů, jejichž účastníkem není stát ani státní organizace, anebo do takového řízení vstupuje (§ 11 odst. 1 zák. č. 201/2002 Sb.).

V těchto případech tedy Úřad nevystupuje jako organizační složka, ale jako účastník řízení namísto státu (obdobně jako státní zastupitelství ve věcech uvedených v ustanovení § 35 odst. 3 – viz komentář k němu). Správné označení účastníka v těchto případech je: „*Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových*“, nikoliv „*Česká republika – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových*“.

Srovnej též komentář k § 21a, podle něhož v případech, kdy vystupuje před soudem za stát Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jedná před soudem jménem státu jeho zaměstnanec zařazený v Úřadu a pověřený generálním ředitelem.

§ 21

Úplné znění § 21 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Za právnickou osobu jedná
 - a) její statutární orgán; tvoří-li statutární orgán více fyzických osob, jedná za právnickou osobu jeho předseda, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen, nebo
 - b) její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen, nebo
 - c) vedoucí jejího odštěpného závodu nebo vedoucí jiné její organizační složky, o níž zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku, jde-li o věci týkající se tohoto závodu (složky), nebo
 - d) její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.
- (2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, stanoví-li tento nebo zvláštní zákon, že za právnickou osobu jednájí jiné osoby.
- (3) Byla-li u právnické osoby zavedena nucená správa, jedná za ni nucený správce, který má podle zákona postavení jejího statutárního orgánu, popřípadě zaměstnanci právnické osoby, které tím nucený správce pověřil; jinak se postupuje podle odstavců 1 a 2.
- (4) Za právnickou osobu nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby.
- (5) Každý, kdo jedná za právnickou osobu, musí své oprávnění prokázat. V téže věci může za právnickou osobu současně jednat jen jediná osoba.

Komentář k § 21
Komentátor: Korbelt

Jednání právnických osob vychází ze stávající občanskoprávní koncepce v hmotném právu, podle níž právnické osoby mají svou vlastní vůli a projevují ji prostřednictvím jednání svých statutárních orgánů nebo i jiných osob, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé (§ 20 obč. zák.). Tato koncepce bude ovšem po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku opuštěna. Vlastní jednání právnických osob prostřednictvím statutárních orgánů se neshoduje s evropsky převažující *fikční teorií právnických osob*, podle níž jsou právnické osoby pouze umělé právní útvary, jež nemohou mít vlastní vůli a nemohou samostatně jednat. Jejich vůli tvoří a jednájí za ně pouze osoby fyzické. Současné jednání právnických osob má být proto nahrazeno německou *konceptí zastoupení* (*organschaftliche Vertretung*), která nerozlišuje jednání statutárních orgánů a smluvního zástupce a hovoří ve všech případech o *zastoupení právnické osoby* (srov. § 161 nového obč. zák.). Ostatně tak je tomu v představách veřejnosti navzdory současné právní úpravě i u nás; vzpomeňme si na označování jednajících stran v laicky sepsaných smlouvách i běžné řeči, kde se u právních úkonů běžně hovoří o tom, že *právnická osoba* je „zastoupena“ *jednatelem společnosti, předsedou představenstva, předsedou sdružení* apod. Koncepční změny v hmotněprávní úpravě však nutně nedopadají na proces. Ustanovení § 21 o. s. ř. je zvláštní úpravou vůči občanskému zákoníku a setrvává na koncepci rozlišení jednání za právnickou osobu a zastoupení. Proto se i nadále bude např. doručovat právnické osobě, nikoliv jejímu statutáři jako zástupci podle § 50b apod.

Normy občanského soudního řádu o jednání za právnickou osobu, stát a územní samosprávné celky a zastoupení účastníků platí ve smyslu § 20 odst. 1 insolvenčního zákona obdobně pro insolvenční řízení a incidenční spory.

Stávající rozdíly mezi přímým jednáním fyzických osob jménem právnických osob a zastoupením shrnul *Nejuvyšší soud v usnesení* ze dne 28. března 2001, *sp. zn. 1 Cdo 1841/2000*, kde uvedl: „Z povahy věci je nepochybné, že osobně může jednat před soudem jen takový účastník řízení, který je fyzickou osobou. Právnické osoby a stát mohou v řízení vykonávat svá procesní práva a povinnosti jen prostřednictvím fyzických osob. V ustanovení § 21 o. s. ř. se proto v návaznosti na hmotné právo stanoví, kdo je oprávněn za právnické osoby a stát jako za účastníky řízení před soudem jednat; takovými osobami jsou též zaměstnanci právnických osob nebo státu (státního orgánu). Jednání osob uvedených v ustanovení § 21 o. s. ř. před soudem představuje úkony samotné právnické osoby nebo státu, nejde tedy o jednání jejich zástupce ve smyslu ustanovení § 24 a násl. o. s. ř., a proto se také písemnosti určené těmto účastníkům řízení doručují přímo právnické osobě (příslušnému orgánu státu), a nikoliv těmto osobám.“

V tomtéž rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval i rozdíly mezi jednáním fyzických a právnických osob. Uvedl: „Možnost, že by za účastníka řízení – fyzickou osobu mohl jednat před soudem zaměstnanec této osoby ve stejné podobě a se stejnými důsledky, jaké uvádí ustanovení § 21 o. s. ř. o jednání zaměstnanců právnické osoby nebo státu (státního orgánu) za tyto účastníky řízení, občanský soudní řád ani jiný obecně závazný právní předpis nepřipouští. Nechce-li účastník řízení – fyzická osoba před soudem vykonávat svá procesní práva nebo povinnosti osobně, může tak činit jen prostřednictvím svého zástupce, jež si zvolí a udělí mu plnou moc (tj. prostřednictvím svého zmocněnce); okolnost, zda zvolený zmocněnec je jeho zaměstnancem nebo jestli ho zastupuje na základě jiného právního vztahu (např. příkazní smlouvy), je zde nerozhodná.“

Obdobně i Ústavní soud v *nálezu* ze dne 9. prosince 2003, *sp. zn. I. ÚS 554/02*, vysvětlil, že pověření ve smyslu § 21, zakládající oprávnění zaměstnance jednat za právnickou osobu, je třeba odlišit od plné moci udělované dle § 28, kterou účastník uděluje svému zástupci, zvolenému dle § 24.

Pokud by měl soud o jednání za právnickou osobu pochybnosti, nemůže je klást bez dalšího k tíži této právnické osoby jako účastníka řízení, ale je povinen pokusit se o jejich odstranění.

Příklad: *Předseda občanského sdružení jako statutární orgán udělil plnou moc advokátovi k podání žaloby. Soud však v dané věci žalobu odmítl, neboť neměl za prokázané, že se na podání žaloby usnesla členská schůze. Usnesení o odmítnutí věci zrušil Ústavní soud nálezem ze dne 29. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 283/03, v němž konstatoval: „Pokud soud má pochybnosti, zda je člen právnické osoby, který je v postavení předsedy jejího statutárního orgánu, oprávněn za ni podat žalobu k soudu a zmocnit advokáta k zastupování v takovém řízení, je na místě, aby vůči právnické osobě učinil dotaz, ze kterého bude vyplývat, oč se soudu jedná. Je porušením účelu občanského soudního řízení, pokud nejsou jeho účastníci vyčerpávajícím způsobem soudem uvědomováni o povaze jeho dotazů, v důsledku čehož nemají tušení, jakými úvahami je soud veden, a nemohou tak předvídat jeho další postup v řízení.“*

Problematika jednání za právnickou osobu se týká soudu pouze formálně, nikoliv věcně. Soudu nepřislouší posuzovat, zda k podání žaloby za právnickou osobu jejím statutárním orgánem či pověřeným zaměstnancem nebo zplnomocněným zástupcem došlo v souladu s interními předpisy právnické osoby, zda podání žaloby schválily příslušné orgány právnické osoby, zda je to pro ni vhodné atp. Přestože se může zdát, že jde o banalitu, i tak absurdní názory se v soudní praxi vyskytly a musel je rušit Ústavní soud (srov. *nález Ústavního soudu* ze dne 29. května 2003, *sp. zn. IV. ÚS 699/02*). Ústavní soud při tom konstatoval, že zastavení řízení z důvodu jiného soudu na výklad interních předpisů je třeba hodnotit jako porušení čl. 36 odst. 2 ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

K odst. 1:

Právnické osoby mají stejně jako fyzické osoby *způsobilost být účastníkem řízení* (§ 19) a *způsobilost jednat samostatně před soudem (procesní způsobilost)*, § 20). To však ještě nic nevyovídá o tom, jak konkrétně procesní způsobilost realizují. Na rozdíl od osob fyzických nemohou právnické osoby samy o sobě projevat svou vůli. Svou vůli mohou projevat pouze prostřednictvím osob fyzických, a to i tehdy, tvoří-li statutární orgán právnické osoby jiná právnická osoba (srov. § 154 nového obč. zák.). Pouze tehdy, pokud by neexistovala žádná fyzická osoba, jejímž prostřednictvím by mohla právnická osoba projevat svou vůli, mohlo by dojít k procesní nezpůsobilosti právnické osoby, neboť by nemohla činit procesní úkony. *K tomu může dojít například proto, že právnická osoba nemá v rozporu se zákonem ustaven statutární orgán a není tu ani jiná osoba, která by byla oprávněna za ni jednat, nebo není-li jasné, kdo je takovou oprávněnou osobou apod.* V takovém případě ustanoví soud právnické osobě opatrovníka (srov. komentář k § 29 odst. 2).

Fyzické osoby, jejichž prostřednictvím projevují právnické osoby vůli a činí právní úkony, se nazývají statutární orgány. Právnická osoba jejich prostřednictvím jedná a zavazuje se. Práva a povinnosti z takového jednání vznikají přímo právnické osobě. Právnická osoba je označována za účastníka řízení, právnické osobě se doručují písemnosti (srov. § 50a), z datové schránky právnické osoby činí právnická osoba podání a právnické osobě vznikají náklady řízení i případné právo na jejich náhradu.

Kdo konkrétně činí právní úkony za právnické osoby, stanoví hmotné právo. Podle § 20 obč. zák. (§ 151 a násl. nového obč. zák.) činí právní úkony právnické osoby ve všech věcech ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (*statutární orgány*). Za právnickou osobu mohou činit právní úkony *i jiní její pracovníci nebo členové*, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Překročili-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

Procesní úprava v občanském soudním řádu je vůči obecné hmotněprávní úpravě v postavení *speciality*, takže se pro jednání právnických osob před soudem použije přednostně. Oproti obecné hmotněprávní úpravě vykazují určité odchylky a doplňky. Podle § 21 za právnickou osobu jednájí:

- a) *statutární orgán*, nebo
- b) *pověřený zaměstnanec nebo člen*, nebo
- c) *vedoucí odštěpného závodu nebo vedoucí jiné organizační složky*, o níž zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku, jde-li o věci týkající se tohoto závodu (složky), nebo
- d) *prokurista*, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

Uvedený výčet obsahuje alternativy, které se navzájem vylučují, neboť za právnickou osobu může v téže věci jednat vždy jen jedna osoba (viz odst. 5). Procesní jednání shora uvedených fyzických osob za právnickou osobu před soudem je co do rozsahu stejné, všechny uvedené fyzické osoby jednájí přímo za právnickou osobu a stejným způsobem ji zavazují při všech procesních úkonech. Oprávnění všech uvedených osob jednat za právnickou osobu vyplývá ze zákona, a je proto nepřenosné projevem vůle na jiné osoby. To prakticky znamená, že uvedené osoby mohou jménem právnické osoby činit všechny procesní úkony, včetně např. zmocnění smluvního zástupce k zastoupení právnické osoby, ale nemohou pověřit další osoby k přímému jednání za právnickou osobu. Uvedené osoby nemohou za právnickou osobu jednat v situacích uvedených v § 21 odst. 2, 3, 4 (viz komentář dále).

Statutární orgán není v občanském soudním řádu definován, a jeho definice se proto převezme z § 20 odst. 1 obč. zák. (§ 123, 163–165 nového obč. zák.). Statutárním orgánem právnických osob jsou fyzické osoby, které jsou oprávněny smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou či zákonem činit právní úkony právnických osob ve všech věcech.

Statutární orgán každé právnické osoby by měl být zapsán ve veřejně přístupném registru, nejčastěji v obchodním rejstříku. Není-li prokázán opak, zavazují údaje uvedené v obchodním rejstříku i samotný soud. V *usnesení* ze dne 19. listopadu 2002, *sp. zn. I. ÚS 662/01, Ústavní soud* uvedl: „*Skutečnost, že bývalý jednatel je i po zániku funkce dosud v obchodním rejstříku uveden, nemá na fakt, že statutárním orgánem společnosti již není, žádný vliv. Poté, co již společnost vznikla, mají právní skutečnosti vyvolávající vznik, změnu nebo zánik jednatelské funkce konstitutivní charakter, zápis do obchodního rejstříku má již pouze deklaratorní účinky. To ale nepopírá princip materiální publicity zápisů v obchodním rejstříku ve smyslu § 27 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (§ 121 nového obč. zák. – pozn. aut.). Obecný soud tedy neměl důvod pochybovat o aktuálnosti a pravdivosti údajů v rejstříku uvedených.*“ Uvedené však platí pouze do okamžiku, než je v řízení zpochybněno oprávnění fyzické osoby jednat za právnickou osobu jako její statutární orgán. V takovém případě je soud povinen zkoumat její oprávnění bez ohledu na obsah aktuálního výpisu z obchodního rejstříku (*usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 17. května 2006, *sp. zn. 20 Cdo 552/2006*).

Odchylkou oproti obecné občanskoprávní úpravě v procesu je, že tvoří-li statutární orgán *více fyzických osob*, jedná za právnickou osobu *pouze jedna*, a to buď předseda vícečlenného statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen. To má podstatné praktické důsledky, které zjednodušují proces jednání před soudem a provádění procesních úkonů právnické osoby vůči soudu.

Znamená to například, že jednájí-li podle společenské smlouvy za společnost s ručením omezeným dva jednatelé společně nebo za akciovou společnost více členů představenstva společně, budou moci uzavírat jménem právnické osoby smlouvy pouze tehdy, jednájí-li oba dva a připojí-li podpisy oba dva. K podání případné žaloby v důsledku neplnění smlouvy a k jednání jménem právnické osoby před soudem však postačí jeden z nich. Dokonce nejde jen o to, že jednání jednoho z nich postačí, ale jinak jednat ani nejde, neboť podle odst. 5 může v téže věci za právnickou osobu současně jednat pouze jediná osoba.

Například v *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 23. listopadu 2010, *sp. zn. 21 Cdo 4622/2009*, se konstatuje: „*Jednal-li úpadce při podání návrhu na zahájení řízení jedním ze svých jednatelů, pak za něho při podání návrhu na prohlášení konkursu jednala ve smyslu § 21 odst. 1 písm. a) o. s. ř. osoba k tomu oprávněná; to platí bez zřetele k tomu, že společenská smlouva předepisovala jednatelům jednat za navrhovatele společně.*“

V procesním právu je tato odchylka běžná, uplatňuje se obdobně i v jiných řízeních (srov. § 30 odst. 2 správního řádu, § 24 odst. 4 daňového řádu, § 33 odst. 4, věta čtvrtá, soudního řádu správního).

Tato odchylka má dopady i do způsobu činnosti *elektronických podání právnických osob*. Podle § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, platí, že úkon učiněný oprávněnou osobou prostřednictvím datové schránky má stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný, ledaže jiný právní předpis nebo vnitřní předpis požaduje společný úkon více z uvedených osob. To znamená, že v oblasti hmotněprávních úkonů nelze využít fikci podpisu dle citovaného ustanovení, jedná-li

za právnickou osobu více fyzických osob. V takovém případě musí zbývající fyzické osoby připojit svůj ruční či elektronický podpis. Uvedené však neplatí pro účely procesních podání, neboť občanský soudní řád je zde v postavení speciality a zároveň v těchto situacích nepožaduje společný úkon více fyzických osob, ale naopak stanoví, že postačí jednání pouze jedné z nich. Z toho vyplývá, že k procesnímu podání za právnickou osobu lze využít datovou zprávu bez elektronického podpisu, s fikcí podpisu podle § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb., i pokud jinak za tuto právnickou osobu jedná jako statutární orgán více fyzických osob společně.

Za právnickou osobu může před soudem jednat též její *pověřený zaměstnanec nebo člen*. V tom si je hmotněprávní a procesní úprava poměrně blízká, neboť i občanský zákoník uznává jednání právnické osoby prostřednictvím jejího zaměstnance nebo člena. Přesto zde jistá odlišnost je, neboť občanský soudní řád vyžaduje k jednání zaměstnance či člena právnické osoby za právnickou osobu *pověření* od statutárního orgánu. Občanský zákoník staví na vyšší míře obecnosti a k platnosti jednání zaměstnance nebo člena právnické osoby za právnickou osobu požaduje pouze obecné umožnění takového jednání ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo dokonce i jen pouhou „*obvyklost*“ vzhledem k pracovnímu zařazení, aniž by to muselo být kdekoli písemně zaznamenáno. *Tímto způsobem činí úkony jménem právnické osoby a zavazuje ji např. každý prodáváč, který bez dalšího uzavírá jménem svého zaměstnavatele ústní kupní smlouvy se zákazníky.* V novém občanském zákoníku je určení dalších osob jednajících za právnickou osobu věcí smluvního zastoupení (§ 441 a násl. nového obč. zák.). To v procesním právu nestačí. Chce-li jednat za právnickou osobu před soudem její zaměstnanec nebo člen, který není statutárním orgánem, činit podání a další procesní úkony, musí k tomu být *pověřen*. Pověření musí učinit (podepsat) ten, kdo je podle hmotného práva oprávněn za právnickou osobu jednat (tj. statutární orgán). Existenci pověření musí jednající fyzická osoba soudu prokázat (blíže komentář k odst. 5).

Vzorový dokument č. 3: Pověření k jednání za právnickou osobu.

POVĚŘENÍ

Jan Novák, nar. 1. 1. 1966, bytem Táborská 11, Praha 1, referent oddělení právního, je pověřen jednat za naši společnost v právní věci vedené u okresního soudu v Táboře pod sp. zn. 4 C 125/2012.

V Praze dne 1. 1. 2012

Alfa a Omega, s. r. o.
IČ: 1234567
se sídlem Vyšehradská 1, Praha 2

(podpis jednatele)

Pojem „členství“ v právnické osobě nelze vykládat formalisticky ani restriktivně. „Členem“, který může v důsledku pověření jednat za právnickou osobu může být například i člen mateřské právnické osoby. *Ústavní soud v nálezu* z dne 18. června 2008, *sp. zn. II. ÚS 274/06*, uvedl: „*Za situace, kdy ve smyslu § 21 odst. 1 písm. b) o. s. ř. statutární orgán tělocvičné jednoty Sokol řádně projevil svoji vůli ve formě uděleného pověření pro jednání před soudy a posléze samostatně pro řízení dovolací pro člena České obce sokolské, přičemž dle stanov neexistuje členství v jednotě, ale pouze členství v České obci sokolské, je výklad, že se musí jednat o člena České obce sokolské registrovaného (a příslušného) jednotou, jejíž statutární orgán pověření udělil, jednoznačně restriktivním výkladem § 21 odst. 1 písm. b) o. s. ř., nenaplnujícím smysl a účel tohoto ustanovení. Ve svém důsledku postup Nejvyššího soudu, vycházející z takovéto interpretace citovaného ustanovení, představuje libovůli soudu, znamenající porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces.*“

Za právnickou osobu je oprávněn jednat před soudem *vedoucí* jejího odštěpného závodu nebo vedoucí jiné její organizační složky, o níž zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku. Jednání této fyzické osoby je věcně omezeno na věci týkající se tohoto závodu či organizační složky. Jde o osoby, které obvykle nejsou přímo statutárním orgánem mateřské právnické osoby, která má jako jediná způsobilost být účastníkem řízení (srov. komentář k § 19). Na druhou stranu půjde téměř vždy o její zaměstnance nebo členy. Rozdíl proti jednání jiných zaměstnanců nebo členů za právnickou osobu podle předchozího bodu je v tom, že vedoucí odštěpného závodu nebo organizační složky zapsané v obchodním rejstříku je oprávněn činit procesní úkony za právnickou osobu bez nutnosti pověření, přímo z titulu své funkce na základě zákona.

Za právnickou osobu je dále oprávněn jednat před soudem její *prokurista*, může-li podle udělené prokury jednat samostatně. Prokurista je fyzická osoba, jíž byla statutárním orgánem udělena tzv. *prokura*. Jde o institut primárně hmotného práva, který je dnes upraven v § 14 obch. zák. Od 1. ledna 2014 je prokura zařazena v důsledku sjednocení obecné úpravy právnických osob do § 450 až 456 nového obč. zák.

Prokura je svým obsahem *zvláštní plná moc*, a proto by měla být (a v novém občanském zákoníku také je) systematicky řazena ve zvláštních ustanoveních o smluvním zastoupení. Na prokuru se použijí obecná ustanovení o zastoupení a instituty smluvního zastoupení, není-li stanoveno jinak. Z nich vyplývá automaticky kupříkladu to, že základem prokury není samotné udělení prokury, ale dohoda mezi podnikatelem (zmocnitelem) a prokuristou (zmocněncem), forma prokury apod. Prokuru může udělit jen podnikatel a zapisuje se do obchodního rejstříku. Prokurista může jménem podnikatele právně jednat ve všech záležitostech, k nimž při provozu podniku dochází, vyjma zcizování nebo zatěžování nemovitých věcí. Nový občanský zákoník umožní udělení prokury i pro určitou pobočku závodu nebo pouze pro některý z několika závodů, což je možnost v jiných právních řádech běžná a využívaná i u nás do roku 1964.

U prokuristy se vyžaduje *osobní výkon funkce*, neboť se u něj předpokládá profesionalita a osobní odpovědnost za výkon prokury s péčí řádného hospodáře. Zastoupení prokuristy dalším zástupcem se nepředpokládá. Jde však o vztah dotýkající se výlučně vzájemných práv a povinností podnikatele a prokuristy, tudíž je dispoziitivní. Ujedná-li si podnikatel s prokuristou tuto možnost, může prokurista přenést prokuru na jiného či udělit další prokuru. Byla-li prokura udělena více osobám, musí návrh obsahovat i určení, zda každý prokurista může jednat samostatně, popř. kolik prokuristů musí jednat společně. Prokuru nelze udělit právnické osobě.

Jednání fyzických osob za právnické osoby nevylučuje, aby si právnické osoby (prostřednictvím jednání fyzických osob uvedených v tomto odstavci) sjednaly *zastoupení* jinou fyzickou osobou, zejména advokátem. Důsledky zastoupení jsou pak v různých aspektech podstatně odlišné od jednání právnických osob, *například zástupce činí podání, soud mu doručuje apod.* K zastoupení srov. komentář k § 22 a násl.

K odst. 2:

Existují konkrétní situace, v nichž za právnickou osobu nejednají osoby uvedené v odstavci 1, ale *jiné osoby stanovené zvláštním zákonem*, a to buď výlučně, nebo vedle osob uvedených v odstavci 1. Těmito osobami a situacemi může být zejména:

- *likvidátor* (§ 72 obch. zák.),
- *insolvenční správce* (návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, § 131 odst. 1 obch. zák.),
- *společník* společnosti s ručením omezeným (např. při podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, § 131 odst. 1 obch. zák., nebo při podání žaloby jménem společnosti o náhradu škody proti jednatelem, který odpovídá společnosti za škodu, kterou jí způsobil, či žaloby o splacení vkladu proti společníkovi, který je v prodlení se splacením vkladu, § 131a obch. zák.),
- *akcionář* akciové společnosti (při podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, § 183 odst. 1 obch. zák., nebo při podání žaloby jménem společnosti o náhradu škody nebo na splacení emisního kursu akcií nebo při podání návrhu soudu na jmenování znalce pro přezkoumání zprávy o vztazích mezi ovládanou osobou a propojenými osobami, § 182 odst. 2, 3 obch. zák.),
- *člen dozorčí rady* akciové společnosti (při jednání za společnost v řízení před soudy a jinými orgány v řízení proti členu představenstva, § 199 odst. 2 obch. zák.) aj.

K odst. 3:

Další situací, která může, ale ne vždy musí suspendovat oprávnění osob uvedených v odstavci 1 jednat za právnickou osobu, je zavedení *nucené správy* právnické osoby. V takových případech jedná za právnickou osobu nucený správce ustanovený podle zvláštního zákona, a to buď vedle, nebo namísto osob uvedených v odstavci 1. Nucený správce může k jednání za právnickou osobu před soudem pověřit zaměstnance právnické osoby. Samozřejmě může též sjednat zastoupení.

Příkladem, který vylučuje a nahrazuje jednání osob podle odstavce 1, je zavedení *nucené správy banky* podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. Zjistí-li Česká národní banka nedostatky v činnosti banky nebo pobočky zahraniční banky, je oprávněna podle povahy zjištěného nedostatku zavést mj. nucenou správu. Okamžikem doručení písemného vyhotovení rozhodnutí o zavedení nucené správy se pozastavuje výkon funkce všech orgánů banky, vyjma podání opravných prostředků proti zavedení nucené správy. Okamžikem doručení je toto rozhodnutí účinné vůči každému. Postavení statutárního orgánu má správce. Valná hromada banky se nekoná a o věcech v její působnosti rozhoduje správce. Nucená správa se zapisuje do obchodního rejstříku.

Dalším příkladem je zavedení *nucené správy pojišťovny nebo zajišťovny* podle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Pokud Česká národní banka zjistí v hospodaření tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny nedostatky, které by mohly ohrozit či ohrožují splnitelnost jejích závazků, v závislosti na charakteru zjištěných nedostatků může zavést mj. nucenou správu. Doručením rozhodnutí České národní banky o zavedení nucené správy v tuzemské pojišťovně nebo zajišťovně se pozastavuje výkon funkcí jejích orgánů a ruší prokura a přechází působnost představenstva a valné hromady nebo členské schůze družstva na správce, s výjimkou oprávnění podat rozklad proti rozhodnutí ČNB, kterým se zavádí nucená správa v tuzemské pojišťovně nebo tuzemské zajišťovně, anebo rozhodnutí o zvýšení nebo snížení základního kapitálu a rozhodnutí o zrušení společnosti nebo družstva a oprávnění podat žalobu proti takovýmto rozhodnutím České národní banky.

Obdobně je tomu při zavedení *nucené správy obchodníka s cennými papíry* podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, *investiční společnosti nebo investičního fondu* podle zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, nebo *nucené správy Exekutorské komory* podle § 8d exekučního řádu.

Příkladem, který nevylučuje jednání osob podle odstavce 1, ale pouze je podmiňuje a doplňuje, je zavedení *nucené správy zdravotní pojišťovny* podle zákona č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách. Pokud k němu dojde, podléhají rozhodnutí a právní úkony orgánů zaměstnanecské pojišťovny schválení nuceného správce, jinak jsou neplatná. Nucený správce je oprávněn činit rozhodnutí a právní úkony, které jinak přísluší orgánu zaměstnanecské pojišťovny.

Obdobně je tomu v případě zavedení *nucené správy Všeobecné zdravotní pojišťovny* podle zákona č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky.

Vzhledem k tomu, že nucená správa není institutem občanského soudního řádu, ale zvláštních zákonů, je třeba všechny takové situace vykládat individuálně podle zvláštních zákonů. Občanský soudní řád předpokládá obě shora popsané situace.

K odst. 4:

Toto ustanovení vylučuje z jednání za právnickou osobu toho, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby (*střet zájmů*). Jde o výraz obecnějšího principu, který se vyskytuje i v hmotném právu. Podle § 22 odst. 2 obč. zák. nemůže zastupovat jiného ten, kdo sám není způsobilý k právnímu úkonu, o který jde, ani ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. V novém občanském zákoníku platí toto pravidlo bez výjimek pouze v případech zákonného zastoupení, ale ve smluvním zastoupení je lze v souladu s celkovým trendem liberalizace a posilování autonomie vůle prolomit, pokud zastoupený o takovém střetu věděl nebo musel vědět, a přesto si zastoupení sjednal.

Střet zájmů vylučuje z jednání za právnickou osobu před soudem nejen fyzické osoby uvedené v odstavci 1, ale i další osoby uvedené v odstavcích 2 a 3. Posuzuje se individuálně. Lze si představit, že určitá fyzická osoba může být považována v určité situaci ve vztahu k právnické osobě za nezpůsobilou jednání pro střet zájmů, ale v jiné situaci nikoliv. K vyloučení fyzických osob z jednání za právnickou osobu musí střet zájmů reálně existovat a musí být před soudem prokázán. V *usnesení* ze dne 30. 6. 1999, *sp. zn. 2 Cdon 680/97, Nejvyšší soud* konstatoval: „Fyzická osoba, jež je statutárním orgánem právnické osoby – podnikatele (§ 13 odst. 1 obč. zák.), nemá právo jednat jménem této právnické osoby – podnikatele ve sporu, který s ní vede.“

Střet zájmů mezi právnickou osobou a fyzickou osobou, která jejím jménem jedná, posuzuje soud i bez návrhu z úřední povinnosti, neboť jde o jednu z podmínek platnosti jednání právnické osoby jako účastníka řízení. Zjistí-li soud střet zájmů, vyzve právnickou osobu, aby jednala prostřednictvím jiné fyzické osoby. Není-li to možné, ustanoví jí soud opatrovníka podle § 29 odst. 2. Obdobně ustanovení vylučující z jednání osoby ve střetu zájmů je obsaženo i ve společných ustanoveních o zastoupení (srov. § 32 odst. 2).

K odst. 5:

Každý, kdo jedná za právnickou osobu, musí své oprávnění *prokázat*. K existenci pověření je však třeba přistupovat materiálně, tj. podle toho, zda takové pověření existuje, čili nic.

Příklad: *Pokud učiní zaměstnanec nebo člen právnické osoby podání za právnickou osobu v poslední den lhůty a nedoloží pověření, nelze platnost takového úkonu odmítnout, nýbrž je povinností soudu poučit účastníka o procesním právu (jde o procesní otázku) a vyzvat jej k doplnění chybějícího pověření. Doplní-li účastník řízení pověření, hledí se na úkon pověřené osoby jako na od počátku platný a přičitatelný přímo právnické osobě.*

Již v *usnesení Nejvyššího soudu* z 29. listopadu 1984, *sp. zn. 6 Cz 57/84*, se konstatuje: „Nedostatek průkazu pověření jednat za organizaci je nedostatkem, který lze odstranit.“ Soud má v takovém případě povinnost se o odstranění nedostatku pokusit. Obdobně *nález Ústavního soudu* z 3. března 2003, *sp. zn. IV. ÚS 598/02*:

„V intencích zásad spravedlivého procesu (čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod) bylo v daném případě třeba, aby soud, pokud měl přes předložené doklady pochybnosti o oprávněnosti určité osoby za organizaci jednat, tyto pochybnosti odstranil (upřesňující výzvou, případně u jednání), a to tím spíše, že proti usnesení o zastavení řízení – k němuž v posuzovaném případě došlo – není odvolání přípustné, a stěžovatel tak již nemohl pochybnosti soudu, o kterých dosud ani neměl s ohledem na předchozí postup soudu povědomí, odstranit.“

Úkon fyzické osoby jednající za právnickou osobu může být statutárním orgánem schválen i dodatečně, tj. i pověřením lze doplnit dodatečně a platnost úkonů za právnickou osobu zůstane zachována.

Příklad: Zaměstnanec právního odboru právnické osoby podal v poslední den lhůty jménem právnické osoby odvolání, aniž k tomu byl řádně pověřen statutárním orgánem. Takovéto odvolání je třeba považovat za včasné, pokud bylo alespoň dodatečně statutárním orgánem schváleno; a vice versa. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 8. ledna 1998, sp. zn. 1 Odon 60/97, uvedl: „Jestliže opravný prostředek podala za právnickou osobu osoba, která není oprávněna za ni jednat (§ 21 odst. 1 o. s. ř.), a jestliže statutární orgán právnické osoby ani dodatečně tento procesní úkon neschválí, soud řízení o takovém podání zastaví.“ Ve vztahu k podání žaloby potvrdil tentýž závěr Nejvyšší soud znovu v usnesení ze dne 21. ledna 2010, sp. zn. 26 Cdo 299/2008.

Obdobně ve vztahu k úkonům v rámci výkonu rozhodnutí uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 8. února 2006, sp. zn. 20 Cdo 2439/2005: „Není pochybením soudu při dražebním jednání, připustí-li, aby za právnickou osobu dražila osoba uvedená v § 21 o. s. ř. přesto, že neprokázala své oprávnění k tomu úředně ověřenou listinou, má-li na základě dosavadního obsahu spisu, případně jiných skutečností známých mu z úřední činnosti dostatečnou jistotu o oprávnění této osoby za dražitele jednat a je-li procesní nedostatek průkazu této osoby dražit konvalidován dodatečným předložením úředně ověřené listiny.“

Zřejmě nejvýstižněji popsal problém Nejvyšší soud v usnesení z 29. března 2001, sp. zn. 20 Cdo 1212/2000: „Nedostatek nebo vada průkazu k jednání za právnickou osobu je – obdobně jako nedostatek procesní plné moci – nedostatkem podmínky řízení, který lze odstranit. Opatřením soudu k jeho odstranění je zpravidla výzva k předložení průkazu řádného. Dodatečné doložení oprávnění jednat za právnickou osobu hojí i předchozí úkony.“

Obdobně ustanovení o povinnosti doložení zástupčího oprávnění soudu je obsaženo i ve společných ustanoveních o zastoupení (srov. komentář k § 32 odst. 1 analogicky použitelný i pro výklad § 21 odst. 5).

Pověření k jednání za právnickou osobu může být dáno *ad hoc* na základě konkrétního úkonu (listiny) statutárního orgánu, ale může být obsaženo i v obecnějších dokumentech, jako např. ve vnitřních předpisech právnické osoby, např. v pracovním, organizačním či podpisovém řádu, v pracovní smlouvě apod.

Ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 554/02 Ústavní soud konstatoval, že pověřením jednat za právnickou osobu ve smyslu § 21 lze prokázat v případě statutárního zástupce např. výpisem z obchodního rejstříku, jmenovacím dekretem apod., v případě pověřeného zaměstnance předložením pověřením uděleného statutárním orgánem k jednání v určité konkrétní věci, případně organizačním řádem, stanovami či vnitřním předpisem právnické osoby, ze kterého takové pověřením vyplývá.

Podpis pověřením k jednání za právnickou osobu nemusí být až na výjimky ověřen. V občanském soudním řádu je požadavek úředně ověřeného podpisu na plné moci obsažen pouze v § 336h odst. 3 (výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti), podle něj fyzická osoba může dražit jen osobně nebo prostřednictvím zástupce, jehož plná moc byla úředně ověřena.

Za právnickou osobu, obec, vyšší územně samosprávný celek nebo stát draží osoby uvedené v § 21, 21a a 21b, které své oprávnění musí prokázat listinou, jež byla úředně ověřena, nebo jejich zástupce, jehož plná moc byla úředně ověřena.

V téže věci může za právnickou osobu současně jednat jen jediná osoba. Jak bylo již uvedeno a jak potvrdily opakovaně i soudy, například Nejvyšší soud v usnesení ze dne 3. května 2005, sp. zn. 20 Cdo 2921/2004, v občanském soudním řízení se neuplatní při procesních úkonech za právnickou osobu ustanovení ze stanov nebo společenské smlouvy, které stanoví, že společnost navenek zastupuje více jednatelů společně.

Uvedené ustanovení nebrání tomu, aby právnická osoba měla více fyzických osob oprávněných za ni jednat procesně před soudem, například aby tím pověřila více zaměstnanců nebo členů. Každý z nich však potom jedná za právnickou osobu samostatně.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 29. března 2005, sp. zn. Odo 982/2004, uvedl: „Pověření k jednání za právnickou osobu (§ 21 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), podle něhož jsou zaměstnanci (členové) právnické osoby oprávněni za ni jednat pouze společně, odporuje ustanovení § 21 odst. 5, větě druhé, o. s. ř.; možnost pověřit jednou listinou více zaměstnanců (členů), aniž by jejich oprávnění jednat za právnickou osobu bylo omezeno »na společné jednání«, popřípadě možnost střídání pověřených osob u jednotlivých jednání či při jednotlivých procesních úkonech, tím není dotčena.“

§ 21a

Úplné znění § 21a – v tomto znění od 19. 3. 2004 – poslední změna zákonem č. 120/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

- (1) Za stát před soudem vystupuje
 - a) Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v případech stanovených podle zvláštního právního předpisu,
 - b) organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu v ostatních případech.
- (2) Vystupuje-li před soudem za stát Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jedná před soudem jménem státu zaměstnanec zařazený v Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, pověřený jeho generálním ředitelem.
- (3) Vystupuje-li před soudem za stát organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu, jedná před soudem jménem státu vedoucí organizační složky státu nebo jím pověřený zaměstnanec působící u této nebo jiné organizační složky státu.
- (4) Ustanovení § 21 odst. 4 a 5 platí obdobně.

Komentář k § 21a
Komentátor: Korbelt

K odst. 1:

Ustanovení § 21a rozvíjí otázky *jednání za právnickou osobu* (§ 21). Konkrétně jde o jednání právnické osoby státu – České republiky. *Stát (Česká republika) je právnickou osobou*. Z hlediska hmotného práva má způsobilost k právům a povinnostem (právní subjektivitu) i způsobilost k právním úkonům. Z hlediska práva procesního má způsobilost být účastníkem řízení (§ 19) i procesní způsobilost (§ 20). Jako účastník řízení má stát s ostatními účastníky rovné postavení.

Stát je zároveň *nositelem veřejné moci* – zákonodárné, výkonné i soudní, kterou vykonává prostřednictvím svých orgánů. Všechny soudy, včetně Ústavního soudu, jsou orgány státu a stát jejich prostřednictvím realizuje jednu ze svých nejdůležitějších funkcí, *vykon soudnictví*. Je-li stát účastníkem soudního řízení, soudí *de facto* sám sebe. To je však v demokratických systémech přirozené. Stát vytvořil a provozuje soudnictví, ale zároveň se mu podřizuje, a to nejen v soukromoprávních věcech, ale i v otázkách soudní kontroly aktů moci výkonné (správní soudnictví) i zákonodárné (ústavní soudnictví).

Smyslem tohoto ustanovení je určení příslušné *organizační složky státu*, která vystupuje za stát před soudem, a dále *konkrétní fyzické osoby*, která jedná za tuto organizační složku.

Obecným předpisem upravujícím vystupování organizačních složek státu za stát je zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Dále upravuje hospodaření s majetkem státu a postavení, zřizování a zánik jeho organizačních složek. Tento zákon ukončil řadu let trvající diskuse o jednotné či dělené právní subjektivitě státu a zavedl *jednotnou právní subjektivitu státu* jako právnické osoby. Jednotlivé organizační složky státu mohou vystupovat za stát a jednat jeho jménem, mohou hospodařit s vymezeným majetkem státu, mají samostatnou působnost a pravomoc při výkonu veřejné moci státu; obvykle jsou i samostatnou rozpočtovou kapitolou a účetní jednotkou, avšak nemají vlastní právní subjektivitu, neboť jsou orgánem právnické osoby (státu), nikoliv samostatnými právnickými osobami.

Zvláštním předpisem, upravujícím vystupování organizačních složek státu za stát, je zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Za stát před soudem vystupuje podle okolností buď *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* (dále též jen „ÚZSVM“), nebo jiná příslušná organizační složka státu (viz níže pod písmeny a/ a b/).

Stát může vystupovat v právních vztazích pouze *prostřednictvím některé organizační složky*. Pokud soud jedná se státem jako s účastníkem řízení, musí mít jednoznačně určenou příslušnou organizační složku, které bude doručovat písemnosti a jednat s ní jako s účastníkem řízení. Judikatura dovodila, že za stát může před soudem vystupovat ve věci týkající se jednoho nároku jen jedna jeho organizační složka (*usnesení Krajského soudu v Hradci Králové* ze dne 30. 12. 2003, čj. 21 Co 595/2003-79).

Označení organizační složky státu, která má jménem státu vystupovat v řízení, je sice primární **povinností účastníka řízení**, ale její vyhodnocení a případná oprava je povinností **soudu**. Přestože je označení organizační složky státu náležitostí návrhu ve smyslu § 79 odst. 1, jde o **právní otázku**. Příslušnost konkrétní organizační složky státu v každé věci dle skutkového vymezení žaloby vyplývá ze zákona.

V případě nesprávného nebo zcela absentujícího uvedení organizační složky státu může soud vyzvat navrhovatele k upřesnění návrhu, ale je to v zásadě nadbytečné, neboť ani případné přetrvání tohoto nedostatku nemůže vést k odepření spravedlnosti. V řízení lze i bez tohoto údaje v žalobě pokračovat. Soud proto nemůže odmítnout žalobu (§ 43 odst. 2) ani zastavit řízení (§ 104), ale musí sám určit příslušnou organizační složku dle skutkových tvrzení v žalobě a začít s ní jednat (srov. komentář k § 19, 43 a 79).

Dřívější judikatura kladla povinnost označení organizační složky státu k tíži žalobce a z případných vad tohoto označení dovozovala nedostatek podmínek řízení, ať již odstranitelný ve smyslu § 104 odst. 2 (např. *rozsudek Nejvyššího soudu* ze dne 29. 4. 2002, *sp. zn. 22 Cdo 1829/2000*), či dokonce neodstranitelný (!) ve smyslu § 104 odst. 1 (např. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 22. 10. 2002, *čj. 21 Cdo 366/2002-44*) a taková řízení zastavovala. Toto pojetí však bylo překonáno judikaturou Ústavního a posléze i Nejvyššího soudu.

V *nálezu sp. zn. IV. ÚS 22/03* ze dne 6. 4. 2004 **Ústavní soud** zrušil rozsudky všech předchozích instancí, včetně Nejvyššího soudu a uvedl: „*Pokud tedy je v podání jako účastník řízení označen někdo, kdo účastníkem řízení nemůže být, má podání vadu, ke jejímuž odstranění musí být účastník vyzván. Jestliže v daném případě z obsahu žaloby bylo zřejmé, že tato směřuje proti státu, a nikoliv proti organizační složce státu, která před soudem pouze za stát jedná, ale sama nemůže být účastníkem řízení, bylo zjevné, že podání nemá náležitosti stanovené v § 79 odst. 1 o. s. ř., a bylo tedy povinností soudu účastníka řízení podle § 43 odst. 1 o. s. ř. vyzvat k odstranění této vady podání. Protože se jedná o vadu, jejíž neodstranění brání pokračování řízení, měl soud účastníka poučit podle § 43 odst. 2 o. s. ř. o následcích nevyhovění výzvě. Pokud tak obecné soudy neučinily, porušily čl. 90 Ústavy, podle kterého jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. ... Ústavnímu pořádku České republiky více odpovídá, jak vyplývá z čl. 1 Ústavy, princip materiální spravedlnosti než princip spravedlnosti formální. V dané věci byl žalovaný označen pouze jako »Nejvyšší kontrolní úřad«, ačkoli správné označení mělo být »Česká republika – Nejvyšší kontrolní úřad.« Ve stejném nálezu se Ústavní soud věnoval i **rozsahu poučovací povinnosti soudu**. K tomu uvedl: »Poučovací povinnost nelze rozšiřovat tak, aby překračovala rámec poučení o procesních právech a povinnostech účastníků a zasahovala do hmotného práva (tedy poučení v otázce věcné legitimace). Takovým hmotněprávním poučením by v konkrétním případě bylo, jak správně poukazuje Nejvyšší soud, například poučení o tom, kdo je v daném případě zaměstnavatelem žalobce. Nicméně nevybočovalo by z rámce procesního poučení, pokud by soudy vyzvaly žalobce, aby odstranil vadu podání, spočívající v nesprávném označení účastníka řízení na straně žalovaného tak, aby označení účastníka odpovídalo znění ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., ovšem bez uvedení, jak by mělo takové označení znít konkrétně.«*

V *rozsudku* ze dne 2. 6. 2005, *sp. zn. 30 Cdo 629/2005*, **Nejvyšší soud** uvedl: „*Soud je povinen zjistit, která z organizačních složek je příslušná vystupovat za stát v konkrétním sporu, a tuto organizační složku přibrat do řízení (pokud se ho již neúčastní). Rozhodnutí o tom se nevydává; závěr soudu se projeví v tom, že s určitou organizační složkou státu přestane jednat a začne jednat s jinou organizační složkou, která je příslušná za stát vystupovat. Otázka, která organizační složka státu má za něj s ohledem na obsah a povahu sporu vystupovat před soudem, není otázkou věcné legitimace. Případný chybný závěr soudu o této otázce se projeví jako vada řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.«*

Nesprávné určení příslušné organizační složky státu soudem může být vadou řízení, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a může být důvodem zrušení rozhodnutí v odvolacím či dovolacím řízení (srov. § 212a odst. 5 a § 242 odst. 3, větu druhou).

Tabulka č. 3: Správné označení státu jako účastníka řízení.

obecně:	příklad:
Česká republika – organizační složka státu adresa organizační složky, IČ	Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti Všehradská 16, 128 10 Praha 2, IČ 00025429

K písm. a): Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových byl zřízen zákonem č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Jedná se o zvláštní předpis, který upravuje určitá jednání státu odchýleně vůči obecnému zákonu č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

ÚZSVM sídlí v Praze, je organizační složkou státu a samostatnou účetní jednotkou; spadá do resortu Ministerstva financí a je mu podřízen v rámci odborného dohledu. V čele tohoto úřadu stojí generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr financí.

ÚZSVM se člení na *ústřední pracoviště* v Praze, *územní pracoviště* působící v sídlech krajských soudů a *odloučená pracoviště* působící v sídlech okresních soudů. Působnost hospodařit s majetkem státu a vystupovat za stát před soudem mají pouze územní pracoviště (§ 14 odst. 1 zákona o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových). Jejich místní příslušnost je dána obvykle místem, kde se nachází konkrétní majetek nebo kde má sídlo organizační složka státu, místo které ÚZSVM jedná. V případě majetku, s nímž je oprávněn hospodařit ÚZSVM jako celek, plní úkoly územní pracoviště v hlavním městě Praze. Vzniknou-li v jednotlivém případě pochybnosti, které územní pracoviště má plnit úkoly ÚZSVM, určí je generální ředitel, který rovněž může ze závažných důvodů pro jednotlivý případ určit k výkonu činnosti jiné než zákonem stanovené územní pracoviště. Pokud se tak stane, soud takové rozhodnutí nepřezkoumává, neboť jde o vnitřní záležitost úřadu.

Sídlo konkrétního územního pracoviště je určující i pro otázku místní příslušnosti soudu, je-li žalovaným stát. Rozdílné názory na tuto otázku sjednotilo *stanovisko Nejvyššího soudu* ze dne 12. 11. 2008, *sp. zn. Cpjn 203/2008*, v němž se uvádí: „V občanském soudním řízení, v němž je žalovaným (§ 90 o. s. ř.) stát a v němž za stát vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (§ 21a odst. 1 písm. a) o. s. ř.), je obecným soudem státu (§ 85 odst. 5 o. s. ř.) okresní soud, v jehož obvodu sídlí (má adresu) územní pracoviště, které v řízení zabezpečuje činnost Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.“

Tabulka č. 4: Kontakty na Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a jeho organizační složky.

organizační složka	adresa budovy	adresa datové schránky
Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (Office of the Government Representation in Property Affairs)	Rašínovo nábřeží 390/42 128 00 Praha 2	96vaa2e
územní pracoviště v hl. m. Praze	Rašínovo nábřeží 390/42 128 00 Praha 2	96vaa2e
územní pracoviště Střední Čechy	Náměstí Republiky 3 110 00 Praha 1	4bdfs4u
územní pracoviště České Budějovice	Prokišova ul. 1202/5 371 03 České Budějovice	8upftbv
územní pracoviště Plzeň	Radobyčická 14 306 04 Plzeň	3mafszi
územní pracoviště Ústí nad Labem	Mírové náměstí 36 400 01 Ústí nad Labem	va2fsxs
územní pracoviště Hradec Králové	Horova 180 502 06 Hradec Králové	x3eftbz
územní pracoviště Brno	Příkop 11 604 47 Brno	rq6fs9a
územní pracoviště Ostrava	Lihovarská 1335/9 716 10 Ostrava-Radvanice	c4nfs5n

Působnost ÚZSVM zahrnuje zejména jednání za stát (a od novely č. 120/2004 Sb. též za obce) v řízení před soudy, rozhodčími orgány, správními úřady a jinými orgány a zpracovávání právních stanovisek. Úřad bude vystupovat za stát v následujících případech stanovených v zákoně č. 201/2002 Sb.: *vylučné jednání, dohodnuté jednání, vedlejší účastnictví, přímá účast v řízení.*

Působnost ÚZSVM se netýká jen majetku v úzkém smyslu slova, ale zahrnuje obdobně i závazky státu a případy, kdy někdo tvrdí anebo popírá, že se jedná o majetek, vlastnické právo či závazek státu.

Vylučné jednání ÚZSVM představuje zvláštní situaci, kdy úřad vystupuje za stát v řízení před soudy, rozhodčími orgány, správními úřady a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu namísto organizačních složek, které jsou jinak příslušné hospodařit s tímto majetkem podle zákona č. 219/2000 Sb. Toto oprávnění mu dává zvláštní ustanovení – § 2 zákona č. 201/2002 Sb. Nejde o zastoupení státu, ani příslušné organizační složky, ale o zvláštní ustanovení o jednání za stát. ÚZSVM jedná přímo jménem státu. Jeho jednání zahrnuje veškeré procesní úkony, které by v řízení mohla za stát vykonat příslušná organizační složka.

O vylučné jednání úřadu půjde podle § 3 zákona č. 201/2002 Sb. v řízení:

- a) před tuzemskými soudy a rozhodčími orgány ve věci určení vlastnického práva státu
 - k nemovité věci, jejíž cena přesahuje v době zahájení řízení částku 25 miliónů Kč,
 - k nemovité nebo movité věci prohlášené za národní kulturní památku,
 - ke stavbě, která je sídlem Parlamentu, prezidenta republiky, vlády, ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu, Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího kontrolního úřadu, nebo pozemku touto stavbou zastavěnému, anebo ve věci vyklizení uvedených nemovitých věcí, popřípadě vydání uvedené movité věci,
- b) před tuzemskými soudy a rozhodčími orgány ve věci peněžitého plnění převyšujícího 50 miliónů Kč a v obchodních věcech 250 miliónů Kč,
- c) před zahraničními a mezinárodními soudy a rozhodčími orgány ve věci peněžitého plnění převyšujícího 50 miliónů Kč a v obchodních věcech 100 miliónů Kč,
- d) před Ústavním soudem o ústavní stížnosti v případech, kdy podaná ústavní stížnost souvisí s věcí týkající se majetku.

K příslušenství pohledávky se nepřihlíží.

ÚZSVM má vylučnou pravomoc podat z vlastního podnětu anebo z podnětu Nejvyššího kontrolního úřadu nebo Ministerstva financí žalobu a dále jednat v řízení před soudy ve věci určení vlastnického práva státu, určení neplatnosti smlouvy o převodu věci z vlastnictví státu nebo vydání bezdůvodného obohacení na úkor státu, jestliže takovou žalobu dosud nepodala příslušná organizační složka.

Pokud dojde kdykoliv v průběhu řízení ke splnění podmínek pro vylučné jednání, ÚZSVM sdělí tuto skutečnost soudu a začne sám z úřední povinnosti vystupovat za účastníka řízení *a vice versa*. Vylučné jednání úřadu je stanoveno kogentním způsobem a nelze se od něj odchýlit dohodou.

Vylučné jednání nelze použít:

- v řízení o majetku, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany; to neplatí, jde-li o určení vlastnického práva státu anebo o vyklizení nemovité věci, popřípadě vydání movité věci anebo o určení neplatnosti smlouvy o převodu nemovité věci z vlastnictví státu,
- v řízení o majetku, s nímž je příslušná hospodařit Bezpečnostní informační služba, a přitom by takovým postupem mohly být ohroženy bezpečnostní zájmy státu,
- je-li ÚZSVM sám příslušnou organizační složkou,
- vylučuje-li to zvláštní právní předpis (například zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem) nebo mezinárodní smlouva,
- měl-li by ÚZSVM jednat v řízení namísto příslušného orgánu, kterému zvláštní právní předpis přiznává způsobilost být přímým účastníkem v tomto řízení místo státu a který má pro toto řízení i procesní způsobilost (srov. např. § 10 odst. 3 daňového řádu, podle nějž správce daně má způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení ve věcech souvisejících se správou daní a v tomto rozsahu má i procesní způsobilost; v takovém případě není účastníkem řízení právnická osoba Česká republika, ale přímo správce daně; správcem daně je orgán veřejné moci v rozsahu, v jakém mu je zákonem nebo na základě zákona svěřena působnost v oblasti správy daní; příklad označení takového účastníka řízení: „*Finanční úřad v Táboře*“),
- v řízení týkajícím se ochrany zahraničních investic,
- v řízení o výkon rozhodnutí.

Dobodnuté jednání ÚZSVM znamená, že úřad vystupuje za stát v řízení před soudy, rozhodčími orgány, správními úřady a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu namísto příslušné organizační složky na základě dohody s touto složkou. Opět nejde o zastoupení, ale o přímé jednání za stát. Proto příslušná složka neuděluje ÚZSVM plnou moc, ale sjednává s ní **zvláštní dohodu** podle § 6 zákona č. 201/2002 Sb. V dohodě nelze sjednat žádné podmínky, které by úřad omezovaly ve způsobu jednání v řízení.

Sjednání dohody je možné i v průběhu řízení. Dosavadní výsledky tohoto řízení i účinky dosavadních procesních úkonů zůstávají zachovány (§ 21 odst. 1 zákona č. 201/2002 Sb.).

V případě dohody pořídí úřad s příslušnou organizační složkou *zápis*, který musí obsahovat určení záležitosti týkající se majetku nebo důvod, pro který má být zahájeno řízení, jakož i údaje určující majetek, jehož se záležitost týká.

Další náležitosti zápisu se stanoví obdobně dle § 19 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., který v citovaném ustanovení odkazuje na prováděcí vyhlášku Ministerstva financí č. 62/2001 Sb., o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu. Ta v ustanovení § 14 uvádí, že *zúčastněné organizační složky se v zápisu označí svým názvem, sídlem a identifikačním číslem, spolu s uvedením jména a funkce (pracovního zařazení) fyzické osoby, která je oprávněna k podepsání zápisu; v případě smlouvy postupují obdobně a před své označení navíc předřadí slova „Česká republika“.* *Nakládá-li organizační složka nebo státní organizace na základě zápisu (smlouvy) s určitým majetkem, uvede se vždy v zápisu (smlouvě) i důvod, který zakládá příslušnost této organizační složky nebo státní organizace hospodařit s takovým majetkem. Nestanoví-li tato vyhláška jinak, řídí se obsah dalších ujednání v zápisu (smlouvě) přiměřeně ustanoveními obecných právních předpisů upravujících smluvní typ, který je porizovanému zápisu nebo uzavírané smlouvě obsahově nejbližší. Zápisem a smlouvou nelze mezi organizačními složkami a státními organizacemi založit vztah neslučitelný s předmětem činnosti, popřípadě způsobem financování kterékoliv ze zúčastněných organizačních složek nebo státních organizací.*

Dohodnuté jednání *nelze použít:*

- vylučuje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva,
- měl-li by ÚZSVM jednat v řízení namísto příslušného orgánu, kterému zvláštní právní předpis přiznává způsobilost být přímým účastníkem v tomto řízení místo státu a který má pro toto řízení i procesní způsobilost,
- jedná-li úřad v rámci výlučného jednání,
- jestliže se ÚZSVM v řízení přímo účastní,
- je-li již příslušnou organizační složkou zajištěno pro řízení zastoupení na základě plné moci,
- vystupuje-li úřad v řízení za stát jako příslušná organizační složka,
- jestliže se již ÚZSVM pro totéž řízení taktodohodl s jinou organizační složkou.

Vedlejší účastenství ÚZSVM znamená, že úřad může vystupovat za stát jako vedlejšího účastníka v občanském soudním řízení (§ 93) před soudy v jakékoliv věci týkající se majetku, se kterým je příslušná hospodařit státní organizace, má-li stát právní zájem na výsledku takového řízení.

V případě vedlejšího účastenství jedná úřad jménem státu. Jeho jednání zahrnuje veškeré procesní úkony, které v řízení podle zvláštního právního předpisu může činit vedlejší účastník. Do soudního řízení úřad vstupuje z vlastního nebo jiného podnětu anebo na výzvu účastníka řízení učiněnou prostřednictvím soudu. Nepovažuje-li podnět nebo výzvu za opodstatněné, vyrozumí o tom s uvedením důvodů toho, kdo podnět podal, popřípadě prostřednictvím soudu účastníka, který výzvu učinil (§ 9 odst. 3 zákona č. 201/2002 Sb.).

Vedlejší účastenství nelze použít:

- jedná-li v rámci výlučného či dohodnutého jednání,
- jestliže se v řízení přímo účastní,
- vystupuje-li v řízení za stát jako příslušná organizační složka.

Přímá účast ÚZSVM v řízení znamená zvláštní oprávnění podle § 11 zákona č. 201/2002 Sb., podle něž je úřad způsobilý být sám účastníkem občanského soudního řízení a má pro tato řízení procesní způsobilost, pokud v případech doloženého majetkového zájmu státu podává návrhy na zahájení řízení před tuzemskými soudy o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví věci nebo smlouvy o převodu cenných papírů, jejichž účastníkem není stát ani státní organizace, anebo do takového řízení vstupuje (srov. též § 35a). ÚZSVM navrhuje zahájení takových řízení z vlastního podnětu anebo z podnětu orgánů činných v trestním řízení, České národní banky nebo Ministerstva financí.

Přímou účast ÚZSVM v řízení *nelze použít:*

- jedná-li v rámci výlučného či dohodnutého jednání nebo vedlejšího účastenství,
- vystupuje-li v řízení za stát jako příslušná organizační složka,
- jestliže návrh na zahájení řízení již podalo státní zastupitelství (např. na základě § 42 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství – státní zastupitelství může podat návrh na zahájení občanského soudního řízení o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví v případech, kdy při jejím uzavírání nebyla respektována ustanovení omezující volnost jejich účastníků).

Bez ohledu na právní titul jednání ÚZSVM platí pro jeho vystupování za stát místo příslušné organizační složky několik *společných pravidel* obsažených v § 21–27 zákona o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Započne-li ÚZSVM jednat v řízení místo příslušné organizační složky v rámci výlučného či dohodnutého jednání a trvají-li podmínky k jeho jednání, jedná takto až do pravomocného skončení řízení, včetně případného řízení o mimořádných opravných prostředcích. Po dobu jednání Úřadu jsou jakékoli procesní úkony ze strany příslušné organizační složky v řízení neúčinné. Jakékoli právní úkony, které v uvedené době příslušná organizační složka učiní mimo řízení a které přitom odporují postupu Úřadu v tomto řízení, jsou neplatné. Výsledek řízení včetně placení nákladů řízení, popřípadě náhrady nákladů řízení však dopadá přímo na příslušnou organizační složku. Proto se ani nemění základní označení účastníka a příslušné organizační složky v rozsudku. Soud pouze doplní dovětek o jednání ÚZSVM, například takto (srov. též § 157 odst. 1):

Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti, za kterou jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (podle § 2 a § 3 odst. 1 písm. a/ zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových) ...

Jednání ÚZSVM v konkrétním řízení vylučuje současné zastoupení příslušné organizační složkou v tomto řízení na základě plné moci.

Jedná-li ÚZSVM v řízení jménem státu, postupuje v rámci právních předpisů vždy tak, aby účinně hájil majetkové zájmy státu a dodržování základních povinností při hospodaření s majetkem. Příslušné organizační složky státu a úřad si poskytují potřebnou součinnost. Jednání úřadu je bezplatné, resp. je financováno z jeho rozpočtu; příslušné organizační složky státu za něj neplatí úhradu. ÚZSVM hradí hotové výdaje bezprostředně související s tímto jednáním ze svého rozpočtu. Ostatní náklady řízení a náhrady nákladů řízení včetně soudních poplatků a uložených záloh na náklady důkazu hradí příslušná organizační složka.

ÚZSVM se v občanském soudním řádu objevuje vedle jednání za stát i na jiných místech, jako např.:

- § 26a (je oprávněn zastupovat v řízení obec),
- § 35a (je oprávněn ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení, pokud nejde o úkony, které může vykonat jen účastník právního vztahu),
- § 46b písm. k) (doručování úřadu)
- § 157 odst. 1 (soud uvede účast úřadu za označením účastníků v písemném vyhotovení rozsudku),
- § 203 odst. 3 (podání odvolání úřadem),
- § 231 odst. 3 (podání žaloby pro zmatečnost úřadem).

Určitá specifika má *doručování*. Na rozdíl od jiných správních orgánů není povinnou adresou pro doručování ÚZSVM adresa jeho sídla, ale *adresa jeho příslušného územního pracoviště* (srov. § 46b písm. k/ o. s. ř. a § 14 odst. 2 zákona o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových). Posledně uvedené ustanovení praví, že *pokud výkon činnosti Úřadu zabezpečuje anebo další úkoly podle tohoto zákona plní územní pracoviště, je adresou pro doručování vždy adresa tohoto územního pracoviště*. Jde o značně nesystémové zvláštní ustanovení, které je však nutno respektovat. Pokud není jasné, které organizační složce úřadu přísluší, nezbude než doručovat centrále.

Vzhledem k tomu, že ÚZSVM je orgánem veřejné moci ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, zřizuje se mu povinně datová schránka orgánu veřejné moci podle § 6 cit. zák. Specifika doručování je proto třeba vykládat zejména ve vztahu k doručování prostřednictvím datových schránek.

Územní pracoviště mají vlastní *datové schránky* odlišné od centrální datové schránky ÚZSVM. Jde o datové schránky pro potřebu vnitřní organizační jednotky orgánu veřejné moci, zřízené podle § 6 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. Přestože v těchto případech obecně platí, že doručení do centrální datové schránky nebo do nesprávně zvolené organizační datové schránky nemá vliv na účinnost doručení, v případě ÚZSVM je tomu na základě shora uvedených zvláštních ustanovení jinak. Pokud by soud doručil na centrální adresu úřadu nebo do jeho centrální datové schránky, nemohlo by dojít k náhradnímu doručení.

V této souvislosti může vzniknout otázka, zda při zaslání datových zpráv dojde k jejich doručení již okamžikem, kdy jsou objektivně dodány do datové schránky ÚZSVM, nebo až okamžikem, kdy se úřad aktivním úkonem přihlásí do datové schránky; a případně, pokud by se nepřihlásil, zda se uplatní náhradní doručení (fikce) uplynutím 10. dne od dojití podle § 17 odst. 4 zákona č. 300/2008 Sb. Tuto otázku posuzoval v *usnesení* ze dne 15. 7. 2010, *čj. 9 AfS 28/2010-79, Nejvyšší správní soud*, který konstatoval,

že ji nelze zodpovědět pouze podle právní povahy držitele datové schránky, ale též podle situace, ve které se nachází. Pokud je držitel v postavení orgánu veřejné moci, je mu doručeno již okamžikem objektivního dodání zprávy do jeho datové schránky. Pokud by byl tentýž držitel v postavení účastníka řízení, je mu doručeno až okamžikem přihlášení do datové schránky, případně náhradním způsobem po marném uplynutí 10. dne ode dne dodání do jeho datové schránky.

Opačným způsobem přistoupil k témuž problému *Nejvyšší soud*. Přestože v dané věci jednala za stát rovněž organizační složka v postavení účastníka řízení, Nejvyšší soud jí nepřiznal výkladové beneficium doručení až aktivním úkonem při převzetí písemnosti, ale považoval zásilku za doručenou objektivně již jejím dojitím do sféry dispozice adresáta. V publikovaném *usnesení* ze dne 29. 1. 2008, *sp. zn. 21 Cdo 1133/2007*, uvedl: „*Pro závěr o okamžiku doručení písemností určené státu je tedy rozhodující, kdy byla písemnost doručena na adresu sídla příslušné organizační složky státu, případně na jinou adresu v České republice, kterou tato organizační složka soudu sdělila (např. na adresu svého územního pracoviště), kde mohou doručovanou písemnost přijmout osoby uvedené v ustanovení § 48e odst. 2 o. s. ř. (dnes § 50a odst. 2 – pozn. aut.); to, kdy se tato písemnost fakticky dostane do dispozice osob oprávněných podle ustanovení § 21a odst. 3 o. s. ř. jménem státu jednat před soudem, není z tohoto hlediska významné, a to ani tehdy, obsahuje-li doručenka doplňující údaj o tom, že písemnost určená státu – jeho příslušné organizační složce směřuje »k rukám« určité, jmenovitě označené osoby.*“

Autor komentáře se v tomto ohledu kloní spíše k závěrům Nejvyššího soudu.

Za ÚZSVM jsou oprávněny přijímat doručované písemnosti osoby uvedené v odstavci 2, případně další osoby, které tím byly pověřeny, které k tomu byly zmocněny nebo u nichž je to vzhledem k jejich pracovnímu nebo jinému obdobnému vztahu k adresátu obvyklé (§ 50a odst. 2).

K písm. b): Nejedná-li za stát ÚZSVM na základě zvláštních titulů uvedených shora, jedná za něj obecně ve všech ostatních případech *příslušná organizační složka státu*. Výčet organizačních složek státu podává § 3 odst. 1, § 4 odst. 1 a § 51 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Organizačními složkami státu jsou ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd České republiky, Grantová agentura České republiky a jiná zařízení, o kterých to stanoví zvláštní právní předpis; obdobné postavení jako organizační složka státu má Kancelář Poslanecké sněmovny a Kancelář Senátu. Organizační složkou státu jsou též všechny státní rozpočtové organizace zřízené zákony do roku 2001 a další organizační složky zřízené jednotlivými ministerstvy.

Pomůckou pro určení organizační složky státu může být i opačná úvaha. Pokud určitá veřejná instituce není samostatnou právnickou osobou a není ani organizační složkou jiné právnické osoby, půjde o organizační složku státu. Aby mohla být nějaká instituce či organizace samostatnou právnickou osobou, musí to výslovně určit zákon (srov. § 18 odst. 2 písm. d/ obč. zák., § 20 odst. 1 nového obč. zák.). Dále srov. komentář k § 19.

Příslušnou organizační složkou státu je ta složka, která je příslušná hospodařit s majetkem státu podle § 9 a 11 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. K hospodaření s majetkem je obecně příslušná ta organizační složka, která je účetní jednotkou a majetek potřebuje k plnění funkcí státu nebo jiných úkolů v rámci své působnosti nebo stanoveného předmětu činnosti, popřípadě přísluší zřizovateli organizační složky, nerozhodl-li v souvislosti s jejím zánikem o jiném způsobu naložení s majetkem.

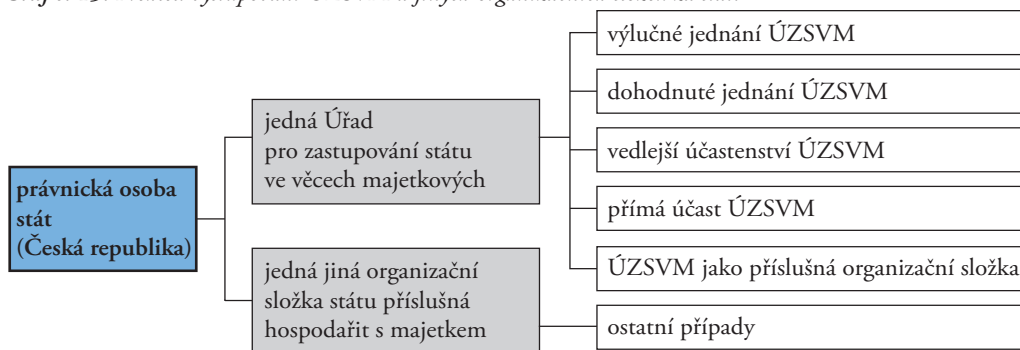
Celní orgány hospodaří s majetkem, který v souvislosti s porušením celně právních předpisů anebo na základě těchto předpisů připadl státu, s propadlými nebo zabavenými výrobky, které jsou předmětem spotřební daně, a dále s dopravními prostředky, které propadly nebo byly zabráný v souvislosti s porušením právních předpisů upravujících správu spotřebních daní. *Správa úložišť radioaktivních odpadů* hospodaří s radioaktivními odpady. *Územní finanční orgány* hospodaří s věcmi propadlými státu z jejich rozhodnutí. *Ministerstvo životního prostředí* hospodaří s rostlinami a živočichy odebranými podle zvláštních právních předpisů. *Krajská ředitelství policie* hospodaří s telekomunikační a radiokomunikační technikou, záznamovou technikou, výpočetní technikou a dopravními prostředky, propadlými nebo zabranými v trestním, přestupkovém a jiném obdobném řízení, jakož i s veškerými zbraněmi, střelivem, municí a výbušninami. *Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových* hospodaří s majetkem, u něhož při jeho nabytí státem není patrné, které organizační složce přísluší hospodaření s tímto majetkem nebo o němž se zjistí, že s ním žádná organizační složka nehospodaří.

Vzniknou-li pochybnosti o příslušnosti organizační složky, odstraní tyto pochybnosti na žádost anebo z vlastního podnětu Ministerstvo financí svým opatřením. Jednání ani rozhodnutí Ministerstva financí nespádá do pravomoci soudů, není soudy přezkoumatelné a nezasahuje se jím do ničích práv. Je tomu tak proto, že jde pouze o rozhodnutí vnitřní organizační povahy v rámci právnické osoby státu.

Zvláštní zákony mohou stanovit *zvláštní příslušnost* organizačních složek státu. Jde například o zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. V těchto věcech jednají jménem státu:

- Ministerstvo spravedlnosti, došlo-li ke škodě v občanském soudním řízení nebo v trestním řízení, a dále v případech, kdy bylo soudem ve správním soudnictví vydáno nezákonné rozhodnutí, jímž soud rozhodl o žalobě proti rozhodnutí územního celku v samostatné působnosti, a v případech, kdy škoda byla způsobena notářem nebo soudním exekutorem,
- ostatní ministerstva a ústřední správní úřady, došlo-li ke škodě v odvětví státní správy, jež náleží do jeho působnosti, a dále v případech, kdy bylo soudem ve správním soudnictví vydáno nezákonné rozhodnutí, jímž soud rozhodl o žalobě proti rozhodnutí vydanému v odvětví státní správy, jež náleží do působnosti tohoto úřadu,
- Ministerstvo financí, není-li možno příslušný úřad určit,
- Česká národní banka, bylo-li nezákonné rozhodnutí vydáno Českou národní bankou nebo na základě mezinárodní smlouvy orgánem dohledu nad finančním trhem jiného členského státu Evropské unie nebo došlo-li u České národní banky nebo tohoto orgánu dohledu k nesprávnému úřednímu postupu (ČNB není organizační složkou státu, ale samostatnou právnickou osobou),
- Nejvyšší kontrolní úřad, bylo-li nezákonné rozhodnutí vydáno Nejvyšším kontrolním úřadem nebo došlo-li u Nejvyššího kontrolního úřadu k nesprávnému úřednímu postupu.

Graf č. 15: Přehled vystupování ÚZSVM a jiných organizačních složek za stát.

Doručování organizačním složkám státu se řídí především zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, neboť naprostá většina organizačních složek státu bude zároveň orgánem veřejné moci, jemuž se povinně zřizuje *datová schránka* (§ 1, § 6 cit. zák.). Pouze pokud by nebylo doručení do datové schránky z různých důvodů možné, doručovalo by se v listinné podobě na adresu sídla organizační složky dle § 46b písm. k). Za organizační složku státu jsou oprávněny přijímat doručované písemnosti osoby uvedené v odst. 3, případně další osoby, jež tím byly pověřeny, které k tomu byly zmocněny nebo u nichž je to vzhledem k jejich pracovnímu či jinému obdobnému vztahu k adresátu obvyklé (§ 50a odst. 2).

K odst. 2–4:

Zde se určuje, která *konkrétní fyzická osoba* jedná za ÚZSVM či jinou organizační složku před soudem.

V *případě* ÚZSVM může být touto osobou *pouze jeho zaměstnanec* pověřený generálním ředitelem, s výjimkou uvedenou dále pro oblast cizího práva. Nic nebrání tomu, aby jím byl přímo generální ředitel, který je rovněž zaměstnancem úřadu v pracovním poměru, ale nebude to obvyklé. Striktní omezení na interní zaměstnance ÚZSVM je odůvodněno tím, že zákon o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových stanoví pro své zaměstnance přísnější kvalifikační podmínky s ohledem na hodnoty, které má úřad chránit.

Zaměstnancem ÚZSVM může být jen bezúhonná fyzická osoba, která je státním občanem České republiky a je plně způsobilá k právním úkonům. Podmínku bezúhonnosti nespĺňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin a odsouzení nebylo zhlazeno. Kvalifikačním předpokladem zaměstnance úřadu, který má jednat u soudu, je vysokoškolské vzdělání získané studiem v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice a nejméně tříletá doba praxe v oboru předpokládaného druhu práce po ukončení předepsaného vzdělání. Za to náleží zaměstnanci ÚZSVM plat jako státnímu zástupci krajského státního zastupitelství.

Zaměstnanci úřadu jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděli při výkonu zaměstnání anebo v souvislosti s ním, a to i po skončení pracovního poměru; této povinnosti je může ze závažných důvodů zprostit generální ředitel Úřadu a generálního ředitele Úřadu ministr financí. Dále jsou povinni zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu zájmů státu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem zaměstnání ve prospěch vlastní nebo někoho jiného.

Zaměstnanec ÚZSVM nesmí:

- přijímat dary či jiné výhody v souvislosti s výkonem zaměstnání, s výjimkou darů a výhod poskytovaných zaměstnavatelem, u něhož jsou zaměstnání, nebo na základě právních předpisů a kolektivních smluv,
- být členem statutárních či kontrolních orgánů právnických osob provozujících podnikatelskou činnost,
- vykonávat podnikatelskou ani jinou výdělečnou činnost, s výjimkou činnosti vědecké, pedagogické, publicistické, literární nebo umělecké a činnosti znalce nebo tlumočnicka pro soud nebo správní úřad a činnosti v poradních orgánech vlády a na správu vlastního majetku.

Úřad se nemůže nechat zastoupit zástupcem na základě plné moci, s výjimkou potřeby aplikace cizího či mezinárodního práva. Jedná-li úřad v řízení před zahraničními a mezinárodními soudy a rozhodčími orgány, může sjednat pro toto řízení zastoupení na základě plné moci s fyzickou osobou znalou práva státu, kde řízení probíhá, a oprávněnou k zastupování.

V případě *jiných organizačních složek státu* je touto osobou *vedoucí organizační složky* nebo jím *pověřený zaměstnanec* působící u této nebo jiné organizační složky státu (např. předseda soudu nebo jím pověřený soudce). Jednání za jiné organizační složky státu je flexibilnější v tom smyslu, že umožňuje pověřit jednáním i zaměstnance jiných organizačních složek státu. Práva a povinnosti zaměstnanců stanoví pouze zákoník práce, případně další předpisy upravující pracovní poměr úředníka či služební poměr podle charakteru jednotlivých organizačních složek státu.

Pověření konkrétní fyzické osoby jednáním za příslušnou organizační složku státu před soudem podle občanského soudního řádu je dokonce benevolentnější než obecná úprava jednání osob za organizační složky státu provedená v § 7 zákona č. 219/2000 Sb. Podle tohoto ustanovení jedná jménem státu vedoucí organizační složky, již se tyto právní úkony týkají; vedoucí organizační složky může pro určité právní úkony písemně pověřit jednáním jiného vedoucího zaměstnance této organizační složky. Další zaměstnanci organizační složky mohou jménem státu činit právní úkony pouze v rozsahu stanoveném vnitřním předpisem organizační složky.

Charakterem pověření se zabýval *Nejvyšší soud v usnesení* ze dne 29. 1. 2008, *sp. zn. 21 Cdo 1133/2007*. Uvedl, že „vedoucí organizační složky státu ani jím pověřený zaměstnanec však nejsou – jak se dovolatelka mylně domnívá – zástupci státu ve smyslu ustanovení § 24 a násl. o. s. ř. (tj. zástupci na základě plné moci), neboť jednání těchto osob představuje procesní úkony přímo státu. Proto také písemnosti určené státu, ať již jako účastníku řízení nebo jako tomu, na koho se soud obrací v souvislosti s probíhajícím řízením, se doručují příslušné organizační složce (srov. § 48e odst. 1 o. s. ř.), a nikoli jim.“

Na jakékoliv jednání za stát dopadají obdobně ustanovení § 21 odst. 4, 5. Jde o ustanovení, která platí obdobně jak pro přímé jednání za právnické osoby, tak pro zastoupení.

Za stát nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou s ním *v rozporu*. V těžké věci může za stát současně jednat *jen jediná osoba*. To však nevylučuje, aby se osoby jednající za příslušnou organizační složku státu střídaly.

Každý, kdo jedná za stát, musí své oprávnění prokázat – vedoucí organizační složky státu listinou, z níž vyplývá jeho ustavení do funkce, jiní zaměstnanci písemným pověřením od vedoucího. Podpis vedoucího na pověření nemusí být úředně ověřen, nestanoví-li zákon jinak (např. § 336h odst. 3 pro účely dražby při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti). Navíc by mělo být relevantně prokázáno, že jde skutečně o zaměstnance úřadu. V případě zaměstnanců jiných organizačních složek státu toto prokázání není nezbytné, neboť mohou být zaměstnanci nejen složky, za niž jednají, ale i jiné organizační složky státu. Prokázat oprávnění lze také trvalým založením pověření či jiného dokladu prokazujícího oprávnění jednat u soudu ve smyslu § 255 v. k. ř. Evidenci oprávnění jednat za právnickou osobu vede soud jako zvláštní jmenovaný seznam, kde se vedle jména a příjmení oprávněného zaměstnance uvede označení právnické osoby, která jej pověřila, jednací číslo, pod nímž je udělené oprávnění u soudu založeno. Uvedou se zde i případy změny rozsahu pověření nebo jeho zánik.

Pokud má osoba oprávněná jednat jménem státu právnické vzdělání (což je třeba pro účely dovolacího řízení doložit např. kopií diplomu), může sepsat i dovolání a zastupovat organizační složku státu v řízení před Nejvyšším soudem (§ 241 odst. 2 písm. b/, odst. 4).

Jednáním ve smyslu tohoto ustanovení se nemíní pouze jednání u soudu, ale jakékoliv procesní jednání konkrétních fyzických osob za ÚZSVM nebo jinou organizační složku státu. Tímto procesním jednáním je např. těž přijímání doručovaných písemností za příslušné organizační složky státu (srov. § 50 odst. 2).

§ 21b

Úplné znění § 21b – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Za obec a za vyšší územně samosprávný celek jedná ten, kdo je podle zvláštního zákona oprávněn je zastupovat navenek, nebo jejich zaměstnanec, který tím byl touto osobou pověřen.
 (2) Ustanovení § 21 odst. 4 a 5 platí obdobně.

Komentář k § 21b
 Komentátor: Korbela

K odst. 1:

Ustanovení o tom, kdo jedná před soudem za *obec* nebo za *vyšší územně samosprávný celek (kraj)*, bylo do zákona doplněno tzv. velkou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. I pokud by však v zákoně nebylo, bylo by možno je dovodit z obecného ustanovení, které upravuje jednání za právnické osoby (§ 21).

Obce i kraje jsou samostatnými právnickými osobami, které se označují jako *veřejnoprávní korporace*. O jejich hmotněprávní i procesní způsobilosti platí totéž, co bylo řečeno o státu jako právnické osobě (k tomu srov. komentář k ustanovení § 21a). Mohou být samostatným účastníkem řízení a mají samostatnou procesní způsobilost (viz komentář k § 19, 20).

Teorie správního práva tradičně rozlišuje nositele a vykonavatele veřejné moci. Nositel veřejné moci má právní subjektivitu. *Nositelem* veřejné moci je primárně stát a v rozsahu ústavně zaručeného práva na samosprávu podle článku 101 Ústavy jsou jím i obce a vyšší územní samosprávné celky. *Vykonavatelem* veřejné moci jsou jednotlivé orgány.

V České republice platí od zániku národních výborů tzv. smíšený model výkonu státní správy. To znamená, že vykonavatelem státní správy v území jsou nejen organizační složky státu, ale i jiné právnické a fyzické osoby. Správní řád je všechny označuje legislativní zkratkou *správní orgány* (srov. § 1 odst. 1 správního řádu: *Tento zákon upravuje postup orgánů moci vykonávané, orgánů územních samosprávných celků a jiných orgánů, právnických a fyzických osob, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy (dále jen „správní orgán“)*).

Z pohledu obcí a krajů to znamená, že jejich orgány vykonávají jak vlastní působnost obce či kraje (*samospráva, samostatná působnost*), tak i *státní správu (přenesená působnost)*. O který případ se v konkrétní situaci jedná, vyplývá ze zvláštních zákonů, které obvykle v závěrečných ustanoveních určují, zda jsou konkrétní agendy vykonávány v přenesené působnosti, nebo takové určení v textu zvláštního právního předpisu chybí, a potom platí zásada: Pokud zvláštní zákon v tomto ohledu nestanoví nic, jde o samostatnou působnost obce (kraje).

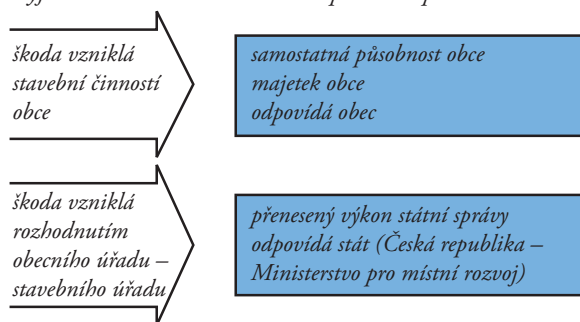
Na základě uvedeného je třeba rozlišovat, v jakém postavení orgán obce či kraje vystupuje; zda jako orgán samosprávy, tj. územní veřejnoprávní korporace v samostatné působnosti, nebo jako orgán státní správy vykonávající přenesenou působnost.

Rovněž je třeba rozlišovat samotného nositele veřejné moci (obec, kraj), který má *občanskoprávní subjektivitu*, a jeho vykonavatele (orgány obce a kraje, tj. zastupitelstvo, rada, starosta/primátor/hejtman, obecní policie a úřad/magistrát), kteří mají *subjektivitu toliko správněprávní*, odvozenou od jejich pravomoci a působnosti.

Shora uvedené rozlišení má podstatný význam pro určení, kdo má být označen za účastníka řízení. Pokud například obecní úřad či krajský úřad způsobí nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem jinému škodu, záleží správné určení a označení žalovaného na tom, zda se tak stalo v samostatné, nebo přenesené působnosti:

- pokud byla škoda způsobena jednáním v samostatné působnosti, odpovídá za ni sám územní samosprávný celek (obec, kraj);
- pokud byla škoda způsobena jednáním v přenesené působnosti, odpovídá za ni stát, za nějž vystupuje věcně příslušná organizační složka státu.

Graf č. 16: Schematické vyjádření činnosti v samostatné a přenesené působnosti obce.

Pokud bychom naznačené schéma rozvíjeli, můžeme nalézt i situaci, kdy obec v samostatné působnosti (např. jako investor a žadatel o vydání stavebního povolení) bude poškozena nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem svého vlastního orgánu – stavebního úřadu, který však v dané věci nevykonává obecní samosprávu, ale přenesený výkon státní správy. V takovém případě by obec žalovala stát vystupující v řízení prostřednictvím věcně příslušné organizační složky státu, přestože základem této odpovědnosti by byl vztah uvnitř orgánů obce.

Základy právní úpravy místní samosprávy vyplývají z hlavy sedmé Ústavy. Česká republika se člení na *obce*, které jsou základními územními samosprávnými celky, a *kraje*, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. Celé území České republiky je (s výjimkou vojenských újezdů) tvořeno územím obce. Obec je vždy součástí některého z krajů. Obce i kraje jsou *územními společenstvími občanů*, která mají právo na samosprávu. Vykonávají ji prostřednictvím volených zastupitelstev a dalších orgánů. Obce a kraje jsou *veřejnoprávními korporacemi*, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Vystupují v právních vztazích svým jménem a nesou odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Stát může zasahovat do jejich činnosti, jen vyžaduje-li to ochrana zákona a jen způsobem stanoveným zákonem.

Právní úprava *obcí* je obsažena v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), a v zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Úprava v zákoně o obcích dopadá jak na obce, tak i na městyse, města a statutární města. Samostatnou, byť v mnohém obdobnou právní úpravu má pouze hlavní město Praha. Orgánem obce je zastupitelstvo, rada, starosta/primátor, obecní/městský úřad/magistrát a zvláštní orgány obce.

Kdo je oprávněn zastupovat obec, stanoví § 103 odst. 1 zákona o obcích a § 72 odst. 2 zákona o hlavním městě Praze. Touto osobou je *starosta* obce. Ve statutárních městech a v hlavním městě Praze se označuje jako *primátor*. Je-li starosta ze své funkce odvolán nebo se funkce vzdal a není-li současně zvolen nový starosta, vykonává jeho pravomoc až do zvolení starosty *místostarosta*, kterého určilo zastupitelstvo obce k zastupování starosty. Neurčilo-li zastupitelstvo obce místostarostu k zastupování starosty nebo byl-li tento místostarosta z funkce odvolán nebo se funkce vzdal současně se starostou, pověří zastupitelstvo obce výkonem pravomoci starosty některého z členů zastupitelstva obce.

Pokud se neuskuteční v obci vyhlášené volby do zastupitelstva obce pro nedostatek kandidátů nebo zanikne mandát všem členům zastupitelstva obce a na uprázdněné mandáty nenastoupí náhradníci nebo dojde-li ke sloučení obcí nebo k oddělení části obce, Ministerstvo vnitra jmenuje *správce obce* z řad zaměstnanců státu zařazených do Ministerstva vnitra, který zastupuje obec navenek a je v čele obecního úřadu. Správce obce zabezpečuje úkoly v oblasti samostatné působnosti podle § 84 odst. 2 písm. b), § 102 odst. 2 a 3, § 103 odst. 4 písm. b), d), e) a i) zákona o obcích, je oprávněn stanovit pravidla rozpočtového provizoria a svolává ustavující zasedání zastupitelstva obce. Činnost správce obce končí dnem ustavujícího zasedání zastupitelstva obce nebo zvolením starosty.

V hlavním městě Praze zastupuje primátora přímo ze zákona *náměstek primátora*. Zastupitelstvo hlavního města Prahy může zvolit více náměstků primátora. Náměstkům primátora hlavního města Prahy a dalším členům rady hlavního města Prahy může zastupitelstvo hlavního města Prahy svěřit zabezpečování úkolů v samostatné působnosti hlavního města Prahy (§ 74 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze).

Právní úprava *vyšších územních samosprávných celků* je obsažena v ústavním zákoně č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, a v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze podle Ústavy jen ústavním zákonem. V České republice bylo s účinností od 1. 1. 2000 zřízeno *14 vyšších územních samosprávných celků* jako samostatných právnických osob, veřejnoprávních korporací.

Tabulka č. 5: Vyšší územní samosprávné celky.

název	sídlo	vymezeno územím
hlavní město Praha	Praha	hlavní město Praha
Středočeský kraj	Praha	okresy Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha – východ, Praha – západ, Příbram a Rakovník
Jihočeský kraj	České Budějovice	okresy České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor
Plzeňský kraj	Plzeň	okresy Domažlice, Klatovy, Plzeň – město, Plzeň – jih, Plzeň – sever, Rokycany a Tachov
Karlovarský kraj	Karlovy Vary	okresy Cheb, Karlovy Vary a Sokolov
Ústecký kraj	Ústí nad Labem	okresy Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem
Liberecký kraj	Liberec	okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily
Královéhradecký kraj	Hradec Králové	okresy Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov
Pardubický kraj	Pardubice	okresy Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí
Kraj Vysočina	Jihlava	okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou
Jihomoravský kraj	Brno	okresy Blansko, Brno – město, Brno – venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo
Olomoucký kraj	Olomouc	okresy Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk
Moravskoslezský kraj	Ostrava	okresy Bruntál, Frýdek – Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava – město
Zlínský kraj	Zlín	okresy Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín

Se zřízením 14 krajů jako právnických osob není fakticky konzistentní trvající platnost zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, podle něž se území České republiky dělí na 7 krajů a území hlavního města Prahy; kraje se dělí na okresy a okresy se dělí na obce a vojenské újezdy. Podle tohoto zákona nadále existuje území hlavního města Prahy jako samostatná územní jednotka a dalších 7 krajů:

Tabulka č. 6: Kraje podle zákona o územním členění státu.

kraj/hl. m.	sídlo	kraj	sídlo
Praha	Praha	Severočeský	Ústí nad Labem
Středočeský	Praha	Východočeský	Hradec Králové
Jihočeský	České Budějovice	Jihomoravský	Brno
Západočeský	Plzeň	Severomoravský	Ostrava

Po právní stránce však nejsou oba předpisy v rozporu. Ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. byly zřízeny kraje jako vyšší územní samosprávné celky, které jsou právními osobami, jež do té doby neexistovaly. Tyto kraje mají právní subjektivitu a mohou být účastníkem soudního řízení (§ 19) a mají též procesní způsobilost (§ 20). Zákonem č. 36/1960 Sb. bylo pouze rozděleno území České republiky na několik částí pro účely administrativní. Staré kraje nejsou právními osobami a nejsou vůbec subjektem práv; nemohou být účastníkem soudního řízení a nemají procesní způsobilost. Svůj smysl mají pouze ve vazbě na zvláštní zákony, které je mohou využívat pro účely rozdělení místní příslušnosti výkonu veřejné moci.

U většiny veřejnoprávních agend však byla místní příslušnost podle starých krajů opuštěna a nahrazena místní příslušností odvozenou od nových 14 krajů (zejména nové krajské úřady a jimi vykonávané úřední agendy v přenesené působnosti). V některých případech staré územní rozdělení zůstalo (např. katastrální úřady, krajské soudy, krajské státní zastupitelství apod.), ale dochází k jeho postupné erozi (viz např. postupný vznik poboček krajských soudů v sídlech nových krajů). V některých případech se otevřeně transformuje na nové (krajská ředitelství Policie ČR apod.).

Kdo je oprávněn zastupovat (nový) kraj, stanoví § 61 odst. 1 zákona o krajích. Touto osobou je *hejtman* kraje. Hejtmana zastupuje *náměstek hejtmana*. Zastupitelstvo může zvolit více náměstků hejtmana a svěřit jim některé úkoly. Náměstek hejtmana, kterého určí zastupitelstvo, zastupuje hejtmana v době jeho nepřítomnosti nebo v době, kdy hejtman nevykonává funkci.

Za obec i kraj může jednat kterýkoliv jejich *zaměstnanec*, který tím byl pověřen osobou oprávněnou zastupovat obec či kraj. Tato skutečnost se prokazuje soudu písemným pověřením podepsaným starostou/primátorem obce či hejtmanem kraje. Pověření může podepsat i ten, kdo je oprávněn starostu/primátora obce či hejtmana kraje zastupovat nebo jednat místo něj, tj. určený místostarosta, pověřený člen zastupitelstva obce, dosazený správce obce a náměstek hejtmana. Podpis na uděleném pověřením nemusí být úředně ověřen, nestanoví-li zákon jinak (např. § 336h odst. 3 pro účely dražby při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti).

V mnoha případech je jednání osoby, která je obecně oprávněna zastupovat obec či kraj, *podmíněno schválením* ze strany dalších orgánů samosprávy. Jde v podstatě o všechny záležitosti, které spadají do zákonem vymezené pravomoci *zastupitelstva* (§ 84, 85 zákona o obcích; § 59 zákona o hlavním městě Praze; § 35–37 zákona o krajích) a *rady* (§ 102 zákona o obcích; § 68 zákona o hlavním městě Praze; § 59 zákona o krajích).

Tak je tomu jednak u politických rozhodnutí (hospodaření, rozvoj, vydávání vyhlášek, územní plán apod.), jednak u některých hmotněprávních úkonů majetkové povahy, jako např. uzavírání smluv o koupi a prodeji nemovitého majetku, nájmu, výpůjčce, darech a dotacích, vzdání se pohledávky, postoupení pohledávky, prominutí dluhu, zástavě, splátkách, úvěru, ručení, rozhodování ve věcech právnických osob, které obec či kraj založila či zřídila nebo v nichž má majetkovou účast, apod. Jednotlivé zákony stanoví peněžité limity, od kterých se předchozí schválení kolektivním orgánem vyžaduje.

Podmiňuje-li zákon platnost právního úkonu obce předchozím zveřejněním, schválením nebo souhlasem, opatří se listina osvědčující tento právní úkon doložkou, jíž bude potvrzeno, že tyto podmínky jsou splněny; právní úkony, které vyžadují schválení zastupitelstva obce, popřípadě rady obce, jsou bez tohoto schválení od počátku *neplatné* (§ 41 odst. 1, 2 zákona o obcích).

V případě *procesních úkonů* soudní judikatura dovodila, že podmínka předchozího schválení kolektivním orgánem územního samosprávného celku neplatí.

Nejvyšší soud v *usnesení* ze dne 22. 12. 2010, *sp. zn. 25 Cdo 2158/2009*, uvedl: „Rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na zázvěru, že žaloba byla podána jménem města advokátkou na základě plné moci udělené starostou bez schválení příslušným orgánem obce, což způsobuje absolutní neplatnost tohoto právního úkonu a znamená neodstranitelný nedostatek jedné z podmínek řízení, jež bylo takovou žalobou zahájeno. Odvolací soud při svém rozhodnutí poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu *sp. zn. 21 Cdo 224/2002* a dále na nálezy Ústavního soudu *sp. zn. IV. ÚS 576/2000* a *III. ÚS 721/2000*, jež se zabývají oprávněním starosty obce k hmotněprávním úkonům bez předchozího rozhodnutí obecního zastupitelstva, případně rady obce (výpověď z nájmu bytu, avalace směnky, smlouvy o půjčce). Podání žaloby však není hmotněprávním úkonem, k němuž by bylo třeba předchozího soublasného rozhodnutí orgánů obce. Žaloba je procesním úkonem, jímž se právo na soudní ochranu promítá do oblasti práva procesního a uskutečňuje ochranu konkrétnímu hmotněprávnímu nároku (srov. např. Steiner, V. Základní otázky práva občanskoprávního, Praha 1981, str. 168). Rozhodnutí o podání žaloby – uplatnění nároku obce na náhradu škody – nepatří do rozhodovací pravomoci obecní rady dle § 45 písm. p) zákona č. 367/1990 Sb. (odkazuje se na starý zákon o obcích, ale uvedené platí obdobně i dle stávající úpravy v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích – pozn. aut.) a nejedná se o právní úkon, který by ve smyslu ochrany principu územní samosprávy ohrožoval majetek obce (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2009, *sp. zn. 28 Cdo 2075/2009*, popř. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. července 2001, *sp. zn. III. ÚS 721/2000*). Na rozdíl od rozhodnutí Nejvyššího soudu *sp. zn. 21 Cdo 224/2002*, na něž odvolací soud poukázal, v daném případě nešlo o hmotněprávní úkon (jakým je např. výpověď z nájmu) obsažený v žalobě, nýbrž o podání žaloby na náhradu škody, tedy o úkon procesní, k němuž není potřeba rozhodnutí orgánů obce, a nejde ani o žádný jiný z případů, kdy je rozhodování svěřeno zákonem orgánům obce. Žaloba byla podána jménem obce a obec zastoupená starostou má právo podat žalobu. Starosta obce je oprávněn k zastupování obce navenek, a tedy ve věcech, v nichž obec zastupuje, je oprávněn činit právní úkony, které se vztahují k zastupování obce jako právnické osoby

v soudním řízení (§ 20 odst. 1 o. z., § 21b o. s. ř.). Občanský soudní řád umožňuje účastníku, tedy i obci jako právnické osobě, aby se dal v řízení zastupovat zástupcem, jehož si zvolí, včetně zástupcem z řad advokátů (§ 24, § 25 odst. 1 o. s. ř.). Ke zmocnění advokáta k podání žaloby jménem města byl tedy starosta oprávněn, a jestliže na základě plné moci podala advokátka žalobu, neučinila právní úkon hmotněprávní povahy. V postupu starosty, který udělil plnou moc k zastupování města v občanskoprávním řízení, proto nelze spatřovat pochybení, jež by znamenalo neplatnost plné moci, popř. podání žaloby bez právoplatného zmocnění (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 1998, sp. zn. 2 Cdon 626/97), a tedy nedostatek podmínky řízení.“

Doručování územním samosprávným celkům se řídí zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, neboť všechny obce i kraje jsou orgánem veřejné moci, jemuž se povinně zřizuje **datová schránka** (§ 1, 7 cit. zák.). Pouze pokud by nebylo doručení do datové schránky z různých důvodů možné, doručovalo by se v listinné podobě na adresu sídla obecního úřadu, krajského úřadu či Magistrátu hlavního města Prahy dle § 46b písm. n). Za územní samosprávný celek jsou oprávněny přijímat doručované písemnosti osoby oprávněné za něj jednat, případně další osoby, které tím byly pověřeny, které k tomu byly zmocněny nebo u nichž je to vzhledem k jejich pracovnímu nebo jinému obdobnému vztahu k adresátu obvyklé (srov. komentář k § 50a odst. 2).

K odst. 2:

Na jakékoli jednání za obec a kraj dopadají obdobně ustanovení § 21 odst. 4, 5. Jde o ustanovení, která platí jak pro přímé jednání za právnické osoby, tak pro zastoupení. Srov. komentář k § 21 odst. 4, 5.

Za obec ani kraj nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou s v **rozporu** se subjektem, za který má jednat.

Každý, kdo jedná za obec či kraj, musí své oprávnění **prokázat**. Starosta/primátor a hejtman prokazují svá oprávnění listinou, z níž vyplývá jejich ustavení do funkce. Touto listinou bude obvykle zápis ze zasedání zastupitelstva, na kterém byli zvoleni. Prokázání není nezbytné, je-li obecně známo či známo soudu z jeho činnosti (§ 121).

I na prokázání oprávnění jednat za obec či kraj lze využít trvalé založení pověření k soudu ve smyslu § 255 vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy.

V téže věci může za obec či kraj současně jednat jen jediná osoba. To však nevylučuje, aby se konkrétní osoby jednající za obec či kraj střídaly.

Pokud má osoba oprávněná jednat za územní samosprávný celek právnické vzdělání, které je třeba pro účely dovolacího řízení doložit (např. kopii diplomu), může sepsat i dovolání a zastupovat obec či kraj v řízení před Nejvyšším soudem (§ 241 odst. 2 písm. b/, odst. 4).

§ 21c

Zrušen – od 19. 3. 2004 zákonem č. 120/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Část první

Obecná ustanovení

Hlava třetí

Účast na řízení

Zástupci účastníků

a) na základě zákona

§ 22

Úplné znění § 22 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem.

Komentář k § 22
Komentátor: Korbela

Právní úprava *zastoupení* je řazena ve třetí hlavě první části občanského soudního řádu věnované účasti na řízení. Tato hlava není vnitřně strukturována na příslušné díly, přestože se tato možnost přímo nabízí, přinejmenším na účastníky řízení (§ 18–21b), zastoupení (§ 22–32) a účast státního zastupitelství (§ 35, 35a). Absencí tohoto dělení nahrazuje zákon skupinovými nadpisy.

Občanský soudní řád neobsahuje *obecnou úpravu* zastoupení, a přistupuje proto hned od počátku této partie k popisu jednotlivých druhů zastoupení – *na základě zákona, plné moci a rozhodnutí*. Ani tento popis však není příliš rozsáhlý. Je tomu tak proto, že obecný základ právní úpravy zastoupení je obsažen v hmotném právu, konkrétně v § 22–33b občanského zákoníku, resp. § 429–481 nového občanského zákoníku (k teorii zastoupení a ke změnám právní úpravy v novém občanském zákoníku srov. Tichý, L.: Základní otázky smluvního zastoupení, Korbela, F.: Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku, oboje Bulletin advokacie č. 5/2011).

Podstatou zastoupení je jednání zástupce za jinou osobu jejím jménem a s tím, že z jednání zástupce vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. V tomto smyslu hovoříme o *přímém zastoupení* (viz již Krčmář, J.: Právo občanské. I. Výklady úvodní a část všeobecná. 3. doplněné vydání. Všehrd. Praha. 1936, str. 203 a násl.). Aby tyto důsledky nastaly, musí je právo připustit. Institut přímého zastoupení je teprve novodobou záležitostí, jejíž právní úprava se objevila až v souvislosti s rozvojem společenských vztahů a růstem abstrakce v právním myšlení ve velkých kodifikacích soukromého práva 19. a 20. století (Francouzský Code civil, čl. 1984 a násl.; rakouský ABGB, § 1002 a násl.; německý BGB, § 164 a násl.; italský Codice civile, čl. 1387 a násl. atd.).

Římské právo přímé zastoupení nepřipouštělo a stálo na zásadě *alteri stipulari nemo potest* (nikdo si nesmí dát něco slíbit pro jiného). Pokud někdo chtěl obstarat svou záležitost prostřednictvím jiné osoby, mohl využít pouze instituty, které v teorii označujeme jako *nepřímé zastoupení* nebo *náhradnictví*. V takových případech jedná zástupce sice v zájmu zastoupené osoby a v dohodě s ní, ale práva a povinnosti z jednání vznikají pouze jemu a k jejich přenosu na zastoupenou osobu je třeba učinit další právní úkony.

Nepřímé zastoupení není dnes obecně upraveno v našem soukromém hmotném ani procesním právu, ale projevuje se v některých konkrétních smluvních typech, mezi něž patří například poměrně frekventované smlouvy příkazní, smlouvy o obstarání věci, prodeje věci či smlouvy mandátní. Podobně tomu bude i po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, kde budou všechny druhy nepřímého zastoupení koncentrovány v závazcích ze smluv příkazního typu (§ 2383 a násl. nového obč. zák.), s výjimkou smlouvy o obchodním zastoupení (§ 2436–2473 nového obč. zák.), která představuje nový smluvní typ vycházející z přímého zastoupení.

Ustanovení občanského soudního řádu o zastoupení se týkají pouze přímého zastoupení. To samozřejmě nevylučuje, aby zástupce a zastoupený měli mezi sebou vedle přímého zastoupení sjednat i některý z institutů nepřímého zastoupení, nejčastěji smlouvu příkazní či mandátní nebo smlouvu nepojmenovanou (např. smlouvu „o poskytování právní pomoci“). Tím se však soud nezabývá, neboť ve vztahu k soudu to vůči takto zastoupenému účastníku řízení nevzbuzuje relevantní právní účinky.

Zákonné zastoupení je zastoupením přímým. Ustanovení o zákonném zástupci dopadá pouze na *fyzické osoby*. Je tomu tak proto, že hmotné právo rozlišuje pouze u fyzických osob způsobilost k právům a povinnostem (právní osobnost) a způsobilost k právním úkonům (svěprávnost). Jejich nesoulad vzbuzuje potřebu zákonného zastoupení osoby, která má způsobilost k právům a povinnostem, ale postrádá způsobilost k právním úkonům.

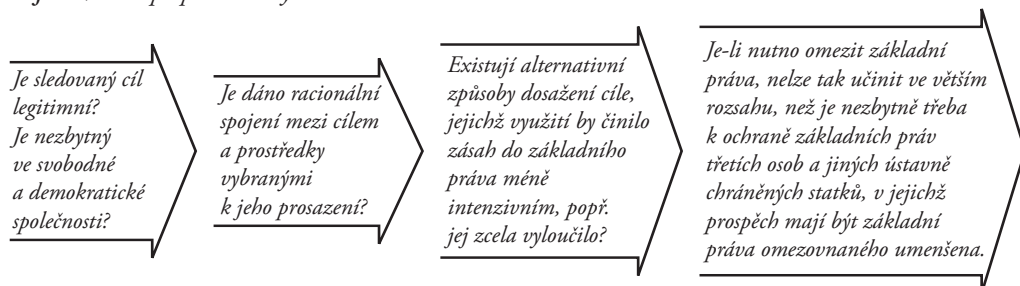
Způsobilost fyzické osoby k právům a povinnostem (právní subjektivita – § 7 obč. zák.; právní osobnost – § 15 odst. 1 nového obč. zák.) vzniká narozením a trvá po celý život. Nelze ji nijak omezit, neboť lidé jsou si rovni v právech; základní práva jsou nezadatelná, nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná (čl. 1 Listiny základních práv a svobod). Tuto způsobilost má i počaté dítě (nasciturus), narodí-li se živé. Smrtí tato způsobilost zanikne. *Součástí způsobilosti k právům a povinnostem je např. právo na život, právo na ochranu osobnosti, právo vlastnit majetek, právo být účastníkem řízení, právo na spravedlivý proces apod.; jedná se o hmotná i procesní práva a povinnosti, která náležejí každému člověku.* Způsobilosti k právům a povinnostem odpovídá v občanském soudním řádu **způsobilost být účastníkem řízení** (srov. komentář k ustanovení § 19).

Způsobilost fyzické osoby k právním úkonům (§ 8 obč. zák.; svéprávnost – § 15 odst. 2 nového obč. zák.) znamená její schopnost vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti, nebo – jinak řečeno – samostatně právně jednat. Vzniká v plném rozsahu až zletilostí, tj. dovršením osmnáctého roku, či uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti dle § 37 nového obč. zák. Nezletilí mají způsobilost jen k právním úkonům, jež jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. I nezletilec může být teoreticky zbaven či omezen rozhodnutím soudu ve způsobilosti k právním úkonům, již by jinak měl, ale tento typ rozhodnutí není příliš častý. Způsobilosti k právním úkonům odpovídá v občanském soudním řádu **procesní způsobilost** (srov. komentář k § 20).

Po nabytí zletilosti může být fyzická osoba **zbavena** způsobilosti k právním úkonům rozhodnutím soudu, jestliže pro duševní poruchu, která není jen přechodná, není vůbec schopna činit právní úkony. Jestliže je fyzická osoba schopna pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro nadměrné používání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů činit jen některé právní úkony, soud její způsobilost k právním úkonům **omezí** a rozsah omezení v rozhodnutí určí (§ 8–10 obč. zák.). Rozhodnutí soudu je v obou případech konstitutivní, neboť se jím mění osobní stav i právní postavení fyzické osoby.

Z těchto dvou alternativ volí bohužel české soudy většinou úplně zbavení způsobilosti k právním úkonům. Počet osob zcela zbavených způsobilosti k právním úkonům je u nás alarmující (cca 25 000 osob). Tito lidé nemohou platně učinit ani elementární právní úkony v běžných životních situacích (nákup v obchodě, jízda autobusem, apod.). Naproti tomu osob s konkrétně omezenou způsobilostí k právním úkonům je pouze cca 4000. Tento křiklavý poměr nemůže být nijak věcně odůvodněn a vypovídá o velmi paušalizujícím přístupu, jímž si soudy i opatrovníci zjednodušují dokazování a vyhýbají se stanovení rozsahu postížení a přetrvávajících schopností člověka. Známý jsou i případy zneužití tohoto institutu k eliminaci starších, slabších či jinak hendikepovaných osob. Tato praxe je v poslední době tvrdě kritizována nevládními organizacemi (např. Liga lidských práv, www.llp.cz) i **Ústavním soudem**, který v **nálezu** ze dne 18. srpna 2009, *sp. zn. I. US 557/09*, týkajícím se zbavení způsobilosti k právním úkonům, dal za pravdu ženě, jíž soudy odmítly navrátit způsobilost k právním úkonům i přesto, že trpěla jen lehkou mentální poruchou a byla schopna vést plnohodnotný život ve společnosti. Kritizoval zejména formalistické posudky soudních znalců a neschopnost soudů zvážit všechny důkazy a okolnosti konkrétního případu. Ústavní soud uvedl: „*K porušení lidské důstojnosti v případě, kdy je konkrétní jednotlivec postaven státní mocí do role objektu, kdy se stává pouhým prostředkem a je umenšen do podoby druhově zaměnitelné veličiny. Člověk je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv člověka. Poválečné chápání lidských práv vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součástí jeho lidsví. Toto pojetí lidské důstojnosti je nutno promítnout i do sféry právní způsobilosti a má silné implikace i v oblasti způsobilosti k právním úkonům...*“ Rozhodování o případném zbavení způsobilosti k právním úkonům by mělo být vedeno podle judikatury Ústavního soudu **testem proporcionality**.

Graf č. 17: Test proporcionality.

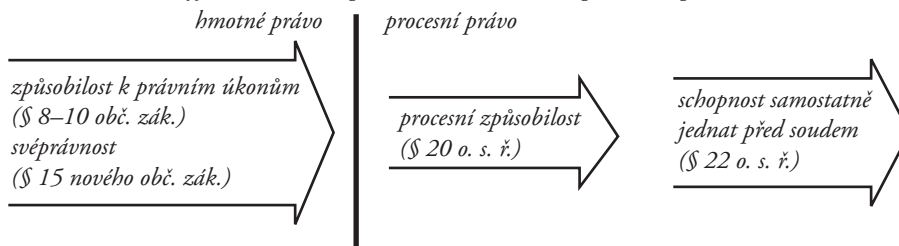
Ten lze využít i pro posuzování omezení práva fyzické osoby samostatně jednat před soudem a pro požadavek na její zastoupení zákonným zástupcem (§ 23) či opatrovníkem (§ 29 odst. 1).

Z uvedených důvodů nový občanský zákoník vůbec nepočítá s možností úplného zbavení způsobilosti k právním úkonům, resp. nově „svéprávnosti“, ale pouze s jejím konkrétním omezováním rozhodnutím soudu podle okolností každého případu (§ 55 a násl. nového obč. zák.). Stejně tak je tomu v občanských zákonících Spolkové republiky Německa, Rakouska či ve francouzském Code Civile po 1. lednu 2009. Jde tedy o jednoznačný evropský trend. Přechodná ustanovení (§ 3033 odst. 1) nového občanského zákoníku navíc stanoví, že osoby, které byly zbaveny či omezeny ve způsobilosti k právním úkonům přede dnem nabytí jeho účinnosti, nabudou svéprávnosti nejpozději uplynutím tří let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, ledaže soud rozhodne jinak. Tím se *de facto* během tří let od účinnosti nového občanského zákoníku vynutí přezkum všech případů zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům u žijících fyzických osob.

K omezení či dokonce úplnému vymizení způsobilosti k právním úkonům může dojít i fakticky, bez potřeby předchozího rozhodnutí soudu o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům. Může se tak stát v důsledku duševní poruchy či jiného zdravotního stavu fyzické osoby, které vylučují její schopnost vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti, ale k rozhodnutí soudu dosud z různých důvodů nedošlo. Například proto, že se jedná o poruchu či onemocnění pouze přechodné nebo proto, že soud ještě nezahájil řízení, nestihl rozhodnout, rozhodnutí nenabylo právní moci atp. Pokud k této situaci dojde, nebude dosud ustanoven zákonný zástupce a soud podle § 29 odst. 1 ustanoví takové osobě opatrovníka jako zástupce na základě rozhodnutí (viz komentář k citovanému ustanovení).

Shora popsany *hmotněprávní nesoulad* mezi způsobilostí k právům a povinnostem a způsobilostí k právním úkonům se projevuje i v *procesním právu*, kde platí, že každý, kdo má způsobilost být účastníkem řízení, ale postrádá procesní způsobilost, musí být zastoupen zákonným zástupcem. Občanský soudní řád v komentovaném ustanovení hovoří o nutnosti zákonného zastoupení fyzické osoby, která *nemůže před soudem jednat samostatně*. Toto ustanovení je pevně svázáno právě se shora uvedenými ustanoveními občanského zákoníku o způsobilosti k právním úkonům a s § 20 o procesní způsobilosti.

Graf č. 18: Schematické vyjádření vztahu způsobilosti v hmotném a procesním právu.

Znárodněná podmíněnost je jednosměrná. Soud nemůže nikomu odeprít právo jednat samostatně před soudem, pokud jde o fyzickou osobu, která má *plnou způsobilost* k právním úkonům a tím pádem i plnou procesní způsobilost. Pokud plně způsobilá fyzická osoba fakticky není schopna jednat samostatně před soudem, pak to není důvod ke vzniku zákonného zastoupení, ale k ustanovení opatrovníka, tj. ke vzniku zastoupení *ex actu* (srov. komentář k § 29). Jinou věcí je, že zjištění faktické neschopnosti jednat samostatně před soudem může být důvodem pro zahájení řízení o způsobilosti k právním úkonům, které může zahájit soud i bez návrhu (§ 81, 186 a násl.). Do doby pravomocného zbavení či omezení způsobilosti je však nutno mít za to, že jde o osobu způsobilou.

Pokud jde o fyzickou osobu s *částečně omezenou způsobilostí* k právním úkonům, musí soud zhodnotit, nakolik toto omezení narušuje či vylučuje její schopnost jednat samostatně před soudem. To buď vyplývá přímo z výroku rozhodnutí o omezení způsobilosti k právním úkonům, nebo lze postupovat podle § 23. Podle tohoto ustanovení může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která je částečně omezena ve způsobilosti k právním úkonům, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.

Kdo je zákonným zástupcem fyzické osoby, vyplývá opět z hmotného práva, konkrétně z § 27 obč. zák. Zákonného zástupce nezletilého řeší občanský zákoník odkazem na zákon o rodině, zákonného zástupce osoby omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům upravuje sám.

Zákonným zástupcem nezletilého dítěte jsou:

1. rodič nebo rodiče,
2. osvojitel nebo osvojitelé,
3. poručník,
4. opatrovník,
5. pěstoun.

Rodiče jsou přirozeným zákonným zástupcem nezletilého dítěte (§ 36 zákona o rodině). V praxi však může vzniknout otázka, který z rodičů je oprávněn dítě zastoupit, zvláště pokud nejsou ve shodě. Tuto otázku zodpověděl *Nejvyšší soud v rozsudku* ze dne 30. listopadu 1967, *sp. zn. 5 Cz 119/67*, kde uvedl, že „zákon o rodině umožňuje, aby kterýkoliv z rodičů, který je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu a nebyl zbaven svých rodičovských práv, zastupoval své dítě. Otec i matka mají každý samostatná a rovnocenná práva a povinnosti vůči nezletilému dítěti, podobně jako i dítě má stejná práva a povinnosti vůči každému z rodičů. Avšak může-li otec i matka zastupovat podle zákona své dítě, není možné řešit výkon rodičovských práv a povinností tak, že by ve všech případech postačovalo, aby dítě zastupoval jeden z rodičů, aniž by byl druhý rodič dotázán na stanovisko, na jeho názor na řešenou záležitost apod. Zákon o rodině předpokládá, že rodič, který zastupuje dítě, jedná v souladu s vůlí druhého rodiče. Pouze v těch případech, kdy by jeden z rodičů zastupoval dítě v běžných věcech (arg. a contr. § 49 zák. o rodině), není nutné vyjádření druhého rodiče. Jinak však – jde-li o věc podstatnou – musí být zjištěno, že projev zastupujícího rodiče je též výrazem vůle druhého rodiče. To znamená, že – vystupuje-li jako zástupce dítěte jen jeden rodič – je třeba se dotázat druhého rodiče, zda s projevem zastupujícího rodiče souhlasí. Pokud by druhý rodič vyslovil nesouhlas, byly by dány podmínky pro postup podle § 49 zákona o rodině“ (podle něj nedohodnou-li se rodiče o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti, rozhodne soud). Účastensví v řízení před soudem zpravidla nebude pro dítě běžnou záležitostí a při procesních úkonech by je proto měli zastupovat oba rodiče. Ustanovení § 24 odst. 1, věta třetí, o možnosti pouze jednoho zvoleného zástupce se pro účely zákonného zastoupení nepoužije.

Zákonným zástupcem není *nevlastní rodič*, a to přesto, že má povinnost podílet se na výchově dítěte, pokud s ním žije ve společné domácnosti (§ 33 zákona o rodině).

Zákonným zástupcem dítěte je též *osvojitel* či *osvojitelé* (§ 63 odst. 1 zákona o rodině). Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojenцем takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi. Proto i na zastupování nezletilého dítěte jednotlivými osvojiteli dopadá povinnost, aby se dohodli na podstatných náležitostech, jinak by musel rozhodnout soud.

Dalšími zástupci dítěte mohou být opatrovník, poručník a pěstoun. Tito zástupci mají postavení zákonných zástupců dítěte, ale k jejich ustanovení do této funkce nedochází ze zákona, ale z rozhodnutí soudu. Literatura je přesto řadí mezi zákonné zástupce.

Opatrovník je zákonný zástupce *ad hoc*. Soud ustanoví nezletilému dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů mezi rodiči a dítětem, střet zájmů dětí týchž rodičů či ohrožení majetkových zájmů dítěte nebo došlo-li k omezení rodičovské zodpovědnosti či v dalších případech, kdy je to v zájmu dítěte nutné. Opatrovník je zástupcem dítěte pro účely konkrétního řízení nebo právního úkonu (srov. § 37 odst. 1, § 37b, § 44 odst. 2, § 68b a § 83 odst. 1 zák. o rodině).

Poručníka soud ustanoví dítěti pro zastupování bez omezení na konkrétní řízení či úkony, jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (§ 78 zák. o rodině).

Pěstoun vystupuje též jako zákonný zástupce dítěte, ale pouze v běžných záležitostech, do čehož zastupování v řízení před soudem obvykle řadit nelze (§ 45c odst. 2 zák. o rodině).

Osvojitelem může být fyzická osoba, která zaručuje způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti. Společnými osvojiteli mohou být pouze manželé. Pěstounem může být kterákoliv fyzická osoba, která poskytuje záruku řádné výchovy dítěte. Poručníkem může být fyzická osoba doporučená rodiči nebo někdo z příbuzných anebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině, popřípadě i jiná fyzická osoba. Poručníky nezletilého dítěte mohou být ustanoveni i manželé. Nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“). Opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí.

Orgánem sociálně-právní ochrany dětí je dle § 17 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, obecní úřad obce s rozšířenou působností (tzv. obce III. stupně). Seznam obcí s rozšířenou působností stanoví vyhláška Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Tabulka č. 7: Seznam obcí s rozšířenou působností.

kraj	obec s rozšířenou působností
Jihočeský kraj	Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany
Jihomoravský kraj	Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice
Karlovarský kraj	Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov
Královéhradecký kraj	Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí
Liberecký kraj	Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod
Moravskoslezský kraj	Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov
Olomoucký kraj	Hranice, Jeseník, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh
Pardubický kraj	Česká Třebová, Hlinsko, Holice, Chrudim, Králíky, Lanškroun, Litomyšl, Moravská Třebová, Pardubice, Polička, Přelouč, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Žamberk
Plzeňský kraj	Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice, Tachov
Středočeský kraj	Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice
Ústecký kraj	Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Žatec
Vysočina	Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou
Zlínský kraj	Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín, Zlín

Ve vztahu k *cizině* vykonává funkce orgánu sociálně-právní ochrany dětí *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* (srov. § 35 odst. 2 písm. b/ zákona č. 359/1999 Sb.).

Při posuzování schopnosti nezletilých samostatně jednat před soudem nelze paušalizovat a vycházet při tom pouze z věkové hranice 18 let. Podobně jako při posuzování způsobilosti k právním úkonům musí soud zvažovat, nakolik jsou konkrétní právní úkony přiměřené rozumové a volní vyspělosti konkrétního nezletilého, a podle toho musí určit, zda může nezletilý jednat sám, nebo pouze prostřednictvím zákonného zástupce. Dále srovnej komentář k § 20.

I při nutnosti zákonného zastoupení však nelze stavět nezletilého do role objektu práva. I nezletilé dítě je z hlediska právní subjektivity a účastenství plnohodnotným subjektem právních vztahů a na jeho stanoviska musí být brán zřetel. To zdůrazňuje jak *Úmluva o právech dítěte* (publikována pod č. 104/1991 Sb.) v článku 12, tak i platný zákon o rodině. Ten uvádí, že *dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje*. I proto je povinností soudu zjišťovat *názor dítěte*. K tomu srov. *rozsudek Nejvyššího soudu* ze dne 26. 4. 2012, *sp. zn. 30 Cdo 3430/2011* (citováno podle Rodinných listů, č. 6/2012, str. 16): „Posuzování nejlepšího zájmu dítěte v řízení podle ustanovení § 62 zákona o rodině není dílčí složkou rozhodovací činnosti (která by náležela výlučně nejvyššímu státnímu zástupci), ale její podstatou, což plyne i ze vzájemné provázanosti ustanovení čl. 3 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej týká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Prvně uvedená zásada stanoví za cíl dosažení nejlepšího zájmu dítěte, zatímco druhá poskytuje způsob, jakým lze tohoto cíle dosáhnout. Jinak řečeno, nelze usuzovat, že rozhodnutí bude v nejlepším zájmu dítěte, jestliže požadavek ustanovení čl. 12 Úmluvy, objektivně vzato, nebude naplněn. Zjištění názoru dítěte v soudním řízení zákonodárce svěřil soudu (§ 100 odst. 4 o. s. ř.).“

Zákonným zástupcem osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům či *zbavené této způsobilosti* je soudem ustanovený *opatrovník*. Soud jím ustanoví obvykle příbuzného, ale může jím být i jiná vhodná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení. Není-li jich, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy, popř. jeho zařízení.

Soud může ustanovit opatrovníka také tomu, jehož pobyt není znám, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Za týchž podmínek může soud ustanovit opatrovníka i tehdy, jestliže je to třeba z jiného vážného důvodu.

Dojde-li ke střetu zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem, ustanoví soud *zvláštního zástupce* (§ 30 obč. zák.), resp. *kolizního opatrovníka* (§ 453 nového obč. zák.).

Samostatným jednáním před soudem se rozumí jednání v pozici účastníka řízení, nikoliv např. v postavení svědka. Pokud je osoba bez způsobilosti k právním úkonům v postavení svědka, jedná vždy sama, pokud toho je schopna fakticky. Za jednání před soudem se obvykle nepovažuje ani podávání různých podnětů, žádostí a petic. Jde o neprocesní úkony, které může činit i osoba bez patřičné způsobilosti k právním úkonům.

Občanský soudní řád stanoví několik *výjimek*, kdy mají osoby bez způsobilosti k právním úkonům procesní způsobilost, a mohou proto činit i relevantní procesní úkony. Jsou jimi např.:

- možnost podat návrh na povolení uzavřít manželství (§ 194 odst. 1),
- možnost podat návrh na vrácení způsobilosti k právním úkonům (§ 186 odst. 3),
- procesní způsobilost nezletilého rodiče nezletilého dítěte v řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení (§ 180a odst. 1, 2) a v řízení o osvojení (§ 181 odst. 1),
- procesní způsobilost nezletilého rodiče nezletilého dítěte v řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí (§ 193a).

Další výjimky mohou obsahovat i jiné zákony. *Například zákoník práce stanoví v § 6, že způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabyvat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká až na výjimky dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku. Výjimkou je například dohoda o hmotné odpovědnosti, kterou lze uzavřít až po dosažení zletilosti. Z toho lze obecně dovodit, že v pracovněprávních věcech bude mít fyzická osoba i procesní způsobilost k samostatnému jednání před soudem od dovršení 15 let věku.*

Nedostatek v zákonném zastoupení osoby, která nemůže před soudem samostatně jednat, způsobuje zmatečnost rozhodnutí a je důvodem k podání žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c).

Pokud jde o *právníkové osoby*, na ně doposud toto ustanovení nedopadá, neboť ve stávajícím pojetí nedůsledné organické teorie právnických osob nejednají právnické osoby prostřednictvím jiných osob (zástupců), ale samy prostřednictvím svých vlastních orgánů. Jejich způsobilost k právním úkonům je dána vždy, pokud mají způsobilost k právům a povinnostem. Proto mohou (teoreticky vzato) jednat před soudem samostatně vždy a zákonné zastoupení je u nich bezpředmětné. Tento princip má změnit nový občanský zákoník, který opouští koncepci přímého jednání právnických osob prostřednictvím statutárních orgánů a nahrazuje ji německou koncepcí zastoupení (*organschaftliche Vertretung*). Osoba v postavení statutárního orgánu pak je zákonným zástupcem právnické osoby, což je v souladu s evropsky převažující fikční teorií právnických osob.

§ 23

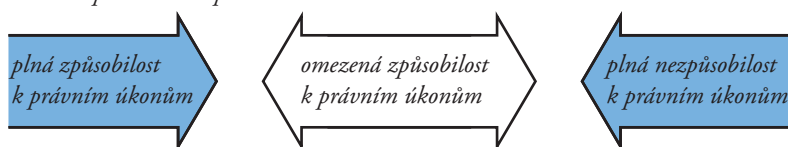
Úplné znění § 23 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Vyžadují-li to okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.

Komentář k § 23 Komentátor: Korbel

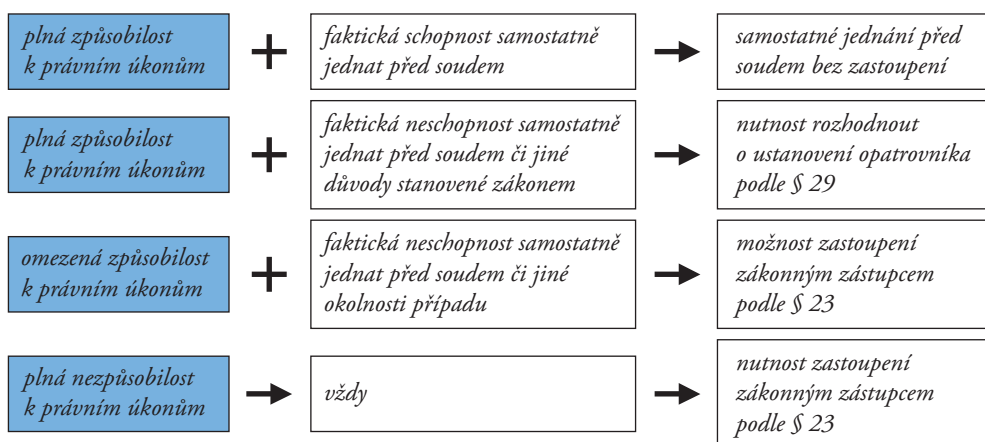
Způsobilost k právním úkonům nemá jen hraniční polohy plné způsobilosti a plné nezpůsobilosti, ale mezi nimi je široké rozmezí částečné (ne)způsobilosti. U nezletilců je dáno přiměřeností konkrétních právních úkonů jejich rozumové a volní vyspělosti. U osob omezených ve způsobilosti je dáno rozsahem jejího omezení (soud rozhoduje vždy o omezení způsobilosti, nikoliv o přiznání způsobilosti, neboť způsobilost má člověk přímo z povahy svých přirozených práv). Dále srovnej též komentář k § 20.

Graf č. 19: Rozmezí způsobilosti k právním úkonům.

Z uvedeného vyplývá, že nejen způsobilost k právním úkonům, ale i schopnost jednat samostatně před soudem je relativní veličinou. Soud ji musí posuzovat jak pro účely řízení jako celku, tak i pro konkrétní procesní úkony. Zjistí-li, že okolnosti případu vyžadují zastoupení fyzické osoby jejím *zákonným zástupcem*, může rozhodnout, že jí *musí být zastoupena*. Tento postup lze aplikovat pouze u fyzických osob, které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, tj. u nezletilců nebo u osob se způsobilostí k právním úkonům rozhodnutím soudu omezenou. U osob, které mají plnou způsobilost k právním úkonům, je zákonné zastoupení vyloučeno. V případě jejich faktické neschopnosti jednat jim musí být ustanoven *opatrovník* podle § 29. U osob, které jsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům v plném rozsahu, vyplývá požadavek zákonného zastoupení z povahy věci, aniž by o něm musel soud zvlášť rozhodovat.

Graf č. 20: Kombinace způsobilosti k právním úkonům, schopnosti samostatně jednat před soudem a zastoupení.

Možnost rozhodnutí podle § 23 je omezena v řízení o určení, zda je třeba *souhlasu rodičů* dítěte k jeho *osvojení* podle § 180a, v řízení o *osvojení* podle § 181 a v řízení o *navrácení nezletilého dítěte* ve věcech mezinárodních únosů dětí podle § 193a. Požadovat zastoupení zákonným zástupcem lze jen tehdy, nedosáhl-li rodič věku 16 let. V řízení o povolení uzavření manželství podle § 194 a v řízení o návrhu na vrácení způsobilosti k právním úkonům podle § 186 odst. 3 nelze požadovat zákonné zastoupení vůbec, neboť tato ustanovení mají povahu speciality vůči § 23 a dávají navrhovateli plnou procesní způsobilost.

Rozhodnutí podle § 23 se činí usnesením, které se doručuje podle § 50b odst. 4 písm. b) jak účastníku řízení, tak i jeho zákonnému zástupci.

Podle komentáře autorů Bureše a Drápala je proti tomuto rozhodnutí přípustné odvolání. Autoři tohoto komentáře se naopak domnívají, že toto usnesení splňuje definiční znaky *rozhodnutí*, jímž se pouze *upravuje vedení řízení* ve smyslu § 202 odst. 1 písm. a), proti němuž není odvolání přípustné. Titíž autoři definují usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, tak, že jde o usnesení, které nemá vliv na rozhodnutí ve věci samé, týká otázek, které v zájmu hospodárného vedení řízení vyžadují rychlého řešení, aniž by odepření možnosti opravného prostředku mohlo být na újmu práv účastníků řízení nebo třetích osob, a že soud jimi není vázán a může je změnit, aniž by bylo potřebné podat odvolání.

Část první

Obecná ustanovení

Hlava třetí

Účast na řízení

Zástupci účastníků

b) na základě plné moci

§ 24

Úplné znění § 24 – odst. 1 v tomto znění od 19. 3. 2004 – poslední změna zákonem č. 120/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů; odst. 2 v tomto znění od 1. 1. 2006 – poslední změna zákonem č. 413/2005 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

(1) Účastník se může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí. Nejedná-li se o zastupování podle § 26 nebo podle § 26a, může být zvoleným zástupcem účastníka jen fyzická osoba. V téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce.

(2) Jsou-li v řízení projednávány utajované informace, mohou účastníky zastupovat pouze fyzické osoby, které se prokáží platným osvědčením fyzické osoby pro příslušný stupeň utajení těchto utajovaných informací vydaným podle zvláštního právního předpisu, nebo které byly poučeny způsobem uvedeným v § 40a odst. 1.

Komentář k § 24
Komentátor: Korbek

K odst. 1:

V tomto ustanovení je uveden základ procesní úpravy smluvního zastoupení v občanském soudním řízení. Skupinový nadpis *zastoupení na základě plné moci* je nevhodný, neboť ve skutečnosti jde o *zastoupení na základě dohody*. Prvek dvoustranné dohody je však v nadpisu i v textu komentovaného ustanovení potlačen a předpokládá se pouze implicitně (*Účastník se může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí.*). Obdobné nepřesnosti se částečně dopouští i platný občanský zákoník, který upravuje hmotněprávní základ smluvního zastoupení. V obecném ustanovení § 23 obč. zák. o zastoupení se sice správně hovoří o tom, že *zastoupení vzniká na základě dohody o plné moci*, ale navazující ustanovení § 31 je uvedeno již jen zavádějícím nadpisem *zastoupení na základě plné moci* a v textu se rovněž nevhodně naznačuje jednostranný charakter zastoupení (§ 31 odst. 1 obč. zák.: *při právním úkonu je možné dát se zastoupit fyzickou nebo právnickou osobou. Zmocnitel udělí za tímto účelem plnou moc zmocněnci ...*). Naproti tomu nový občanský zákoník hovoří již terminologicky správně o *smluvním zastoupení* (§ 418–425 nového obč. zák.).

Základem zastoupení tedy není *plná moc*, která je jen potvrzením o zastoupení navenek, ale *dohoda* mezi zmocnitelem a zmocněncem (shodně např. Eliáš, K. a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Linde Praha, a. s. Praha. 2008, str. 223–226). Protože občanský zákoník neupravuje žádný smluvní typ pro přímé zastoupení, jde v praxi o různé inominátní smlouvy, které můžeme nazývat *dohoda o plné moci*, *smlouva zmocňovací* apod. Taková dohoda sama o sobě nesměřuje ke vzniku závazkového právního vztahu, ale pouze k založení zmocnění (*zástupčího oprávnění*). Nemá předepsanou formu a obvykle se uzavírá ústně, mnohdy dokonce jen tacitně (mlčky). Pokud zmocnitel udělí zmocněnci plnou moc k zastupování a ten s tím souhlasí (opět třeba jen mlčky tím, že začne zmocnitele zastupovat), dochází spojením shodné vůle stran ke vzniku smlouvy, aniž by se strany musely vůbec setkat (srov. Melzer, F. tamtéž, str. 2144). Smluvní vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem bývá ovšem bohatší, v praxi obvykle kombinuje dohodu o plné moci s další smlouvou vyvolávající vzájemné závazkové vztahy stran. Touto smlouvou bude typicky *smlouva příkazní* (§ 724 a násl. obč. zák.) nebo *mandátní* (§ 566 obč. zák.), podle toho, zda budou zmocnitel a zmocněnec kontrahovat v režimu občanského či obchodního práva. V budoucnu půjde již jen o *smlouvu příkazního typu* (§ 2383 a násl. nového obč. zák.). Na základě těchto smluv se sice nekonstituují přímé zastoupení, a nemohou proto nahradit dohodu o plné moci, ale jsou potřebné pro stanovení vzájemných práv a povinností mezi zmocnitelem a zmocněncem, lze v nich sjednat kupř. povinnost zmocněnce zastupovat zmocnitele, úhradu za zastupování, náhradu nákladů apod. Ani tyto dohody nemusejí mít písemnou formu.

V praxi se velmi často uzavírá jediná inominátní smlouva, nazvaná např. *smlouva o poskytování právních služeb* (což je legální termín používaný zákonem o advokacii), která zahrnuje jak dohodu o plné moci vyvolávající přímé zastoupení zmocnitele zmocněncem vůči třetím osobám, tak i příkazní či mandátní smlouvu upravující vzájemná práva a povinnosti mezi nimi.

Smluvní zastoupení je z povahy věci dobrovolné, zmocnitel při něm nemůže být nucen k zastupování konkrétním zmocněncem, a proto také nezabavuje účastníka řízení práva činit jakékoliv procesní úkony i sám (pokud u nich není zastoupení povinné, jako např. v řízení o dovolání). Soud však z vlastní iniciativy se zastoupeným účastníkem nejedná a jedná s jeho zmocněncem. Výjimkou jsou pouze případy, kdy má účastník řízení něco osobně vykonat (srov. ustanovení o doručování přímo účastníku řízení, má-li se osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, § 50b odst. 4).

Účastník řízení, který si sjednal přímé zastoupení (*zmocnitel*), udělí *plnou moc* jiné osobě (*zmocněnci*) ke svému zastupování, která je důsledkem zastoupení a jeho potvrzením, nikoli jeho základem. Plnou moc vystavuje jednostranně zmocnitel pro zmocněnce, aby s ní zmocněnec prokazoval zastoupení vůči třetím osobám či orgánům včetně soudů, s nimiž jedná jménem zastoupeného.

Rozdíl mezi dohodou a plnou mocí v rozsudku ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. 21 Cdo 5429/2007, popsal Nejvyšší soud: „Při zastoupení na základě plné moci je třeba rozlišovat mezi dohodou o plné moci a mezi samotnou plnou mocí. Dohoda o plné moci (zastoupení či zmocnění) je smlouva mezi zmocnitelem a zmocněncem, kterou se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu, popřípadě za dohodnutých podmínek; uzavřením této dohody vzniká právní vztah zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem. Plná moc je jednostranný právní úkon zmocnitele, určený (adresovaný) třetí osobě (třetím osobám), v němž zmocnitel prohlašuje, že si zvolil zmocněnce, aby ho zastupoval v rozsahu uvedeném v této plné moci; plná moc z hlediska obsahu právního úkonu představuje osvědčení (průkaz) o zastoupení, vzniklém na základě dohody o plné moci (zastoupení či zmocnění). Udělení plné moci není samo o sobě smlouvou, ale jednostranným právním úkonem.“

Plná moc je platná vždy, pokud je určitá a srozumitelná a vyplývá z ní jednoznačně vůle zmocnitele nechat se zastupovat zmocněncem (viz obecná ustanovení o právních úkonech, § 37 odst. 1 obč. zák.). Tento přirozený princip vyjádřil *Najvyšší súd ČSSR v rozsudku ze dne 27. 6. 1968, sp. zn. 2 Cz 2/68: „Plnomocenstvom udeleným pre konanie pred súdom môže byť každá listina účastníkom vlastnoručne podpísaná, ak je z nej vidieť vôľu účastníka, aby bol určitou osobou zastupovaný.“*

V plné moci se vyžaduje uvedení *rozsahu zastoupení* pod sankcí absolutní neplatnosti. Tento požadavek vyplývá z ustanovení § 31 odst. 1 obč. zák. Přestože mnohdy vypadají plné moci složitě s podrobnými výčty procesních oprávnění zmocněnce, platnou plnou moc lze sepsat velmi jednoduše. *Základními náležitostmi* plné moci jsou pouze označení osoby zmocnitele, zmocněnce a rozsahu zmocnění. Plnou moc lze sepsat takto:

Vzorový dokument č. 4: Plná moc.

PLNÁ MOC

Já, níže podepsaný zmocnitel, Petr Věřitel, nar. 1. 1. 1966, bytem Tábořská 11, Praha 1

zmocňuji tímto

zmocněnce, Jana Nováka, nar. 1. 2. 1976, bytem Pražská 12, Tábor,

aby mě jako obecný zmocněnec zastupoval při jednání soudů všech stupňů ve věci mé žaloby o zaplacení 15 000 Kč s příslušenstvím proti Pavlu Dlužníkovi, nar. 1. 3. 1967, bytem Plzeňská 13, Kladno.

V Praze dne 1. 6. 2013

.....
podpis zmocnitele

V praxi se velmi často objevují v plných mocích ještě dovětky, že *zmocněnec uvedené zmocnění přijímá*, podepsané zmocněncem. Jakékoliv projevy vůle zmocněnce na plné moci jsou nadbytečné, neboť jde o jednostranný úkon zmocnitele, potvrzení, jímž dává jednostranně navenek na vědomí, že je zastoupen zmocněncem, který za něj bude ve stanoveném rozsahu právně jednat. Akceptace plné moci ze strany zmocněnce vyplývá jednak z dohody o plné moci mezi zmocnitelem a zmocněncem, a navenek pak z toho,

že se zmocněnc plnou mocí prokazuje a za zmocnitele fakticky jedná. Pokud plná moc obsahuje souhlasný (akceptační) projev vůle zmocnitele, nejde o vadu, která by působila neplatnost zmocnění, ale z jednostranného potvrzení se stává spíše oboustranná dohoda o plné moci uzavřená v písemné formě.

Rozsah zmocnění může být dohodnut a uveden v plné moci jako:

- **generální** (při všech právních úkonech, procesních i hmotněprávních),
- **procesní** (při všech procesních úkonech v konkrétním řízení),
- **speciální** (k jednotlivým konkrétním úkonům).

Blíže k jednotlivým druhům plných mocí srov. komentář k § 28.

Zastoupit je obecně možno se nechat nejen fyzickou, ale i právnickou osobou. Výjimkou jsou však soudní procesy. Občanský soudní řád (ani trestní řád, § 35 odst. 1 tr. ř.) zastoupení právnickou osobou až na dále uvedené výjimky (§ 26, § 26a) nepřipouští. Toto omezení se dnes jeví spíše jako relikv, neboť novější procesní předpisy zastoupení právnickými osobami běžně umožňují (správní řád, daňový řád) a zákon o advokacii po novele č. 79/2006 Sb. připustil výkon advokacie prostřednictvím všech obchodních společností s výjimkou akciové společnosti (blíže srov. komentář k § 25 odst. 1). Z těchto důvodů se uvažuje o prolomení tohoto zákazu i v občanském soudním a trestním řízení. Do doby změny zákona je však nutno tento zákaz respektovat.

Další odchylku oproti obecné hmotněprávní úpravě smluvního zastoupení vykazuje občanský soudní řád v tom, že v téže věci může mít účastník současně jen **jednoho zvoleného zástupce**. Pokud si zvolí jiného, platí fikce, že tím také vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci (§ 28 odst. 3). Obecná úprava v občanském zákoníku naproti tomu připouští možnost sjednat zastoupení paralelně i pro více zástupců. Není-li v plné moci udělené několika zmocněncům určeno jinak, musí jednat všichni společně. Tuto možnost zachovává i nový občanský zákoník, s tím rozdílem, že k platnosti úkonů za zmocnitele postačí jednání kteréhokoliv zmocněnce zvlášť.

K odst. 2:

Jsou-li v řízení projednávány **utajované informace**, mohou účastníky zastupovat pouze fyzické osoby, které se prokázají platným osvědčením pro příslušný stupeň utajení těchto utajovaných informací nebo které byly poučeny způsobem uvedeným v § 40a odst. 1.

Právní úpravu utajovaných informací obsahuje zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Utajovanou informací se podle tohoto zákona rozumí informace v jakémkoliv podobě zaznamenaná na jakémkoliv nosiči, jejíž vyjádření nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné (**materiální podmínka**). Samotný charakter informace však nestačí k tomu, aby byl přístup k ní odepřen. Odepřít přístup k informaci z důvodu utajení lze pouze tehdy, je-li za utajovanou skutečnost příslušným způsobem označena a uvedena v právním předpisu (**formální podmínka**). Formální označení určité skutečnosti za skutečnost utajovanou je stejně důležité jako její materiální podstata. Je povinností státu, aby informace, které mají věcný charakter vyžadující utajení, také řádně označoval, pokud chce, aby nemohly být zpřístupněny. Označování informací za utajované je povinností původců těchto informací. Seznam utajovaných skutečností zpracovává Národní bezpečnostní úřad a vydává ho vláda ve formě nařízení. V současnosti je tento seznam obsažen v nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací. Seznam je rozdělen do celkem 18 příloh. První z nich obsahuje seznam utajovaných informací vymezených obecně a ve zbývajících přílohách se stanoví seznamy utajovaných informací podle jednotlivých resortů (ministerstva, Česká národní banka, Český telekomunikační úřad, Kancelář prezidenta republiky, NBÚ, Správa státních hmotných rezerv, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Úřad vlády, zpravodajské služby). V příslušném seznamu je vždy vymezen obsah utajované informace a utajovaná informace je zařazena do příslušného **stupně utajení** (přísně tajné – PT, tajné – T, důvěrné – D či vyhrazené – V). Stupeň utajení se stanoví podle charakteru újmy, kterou by mohlo neoprávněné nakládání s takovou informací způsobit zájmům České republiky. Utajovaná skutečnost musí být vždy označena příslušným stupněm utajení.

Podrobnosti o stanovování a způsobu označování stupňů utajení jsou blíže upraveny ve vyhlášce Národního bezpečnostního úřadu č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací. Stupeň utajení se vyznačuje v horní a dolní části uprostřed na každé straně písemnosti obsahující utajované informace. Stupeň utajení na utajované skutečnosti v nelistinné formě se vyznačuje na popisném štítku nebo, je-li to možné, přímo na utajované písemnosti. Soud v občanském soudním řízení charakter informace nepřezkoumává, ale vychází z jejího označení původcem.

Osvědčení pro styk s utajovanými informacemi vydává fyzické osobě pro stupně utajení přísně tajné, tajné a důvěrné Národní bezpečnostní úřad; pro stupeň utajení vyhrazené ten, kdo je vůči ní v rámci služebního poměru nebo pracovněprávního, členského či obdobného vztahu odpovědnou osobou.

Pokud zástupce účastníka řízení není držitelem příslušného osvědčení podle zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, může jej zastupovat v řízení před soudem pouze tehdy, byl-li *poučen* podle § 40a odst. 1. Předmětem poučení je seznámení fyzické osoby s jejími právy a povinnostmi v oblasti ochrany utajovaných informací a s následky jejich porušení. Vzor poučení stanoví vyhláška č. 527/2005 Sb., o personální bezpečnosti, v příloze č. 10.

Vzorový dokument č. 5: Poučení o styku s utajovanými informacemi.

Strana 10068	Sbírka zákonů č. 527 / 2005	Částka 179
Příloha č. 10 k vyhlášce č. 527/2005 Sb.		
Označení subjektu (uvede se název a sídlo subjektu, u kterého je řízení vedeno)		
<hr/>		
Poučení		
podle § 58 odst. 5 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti		
Níže uvedená osoba byla seznámena s jejími právy a povinnostmi v oblasti ochrany utajovaných informací. Byla seznámena s obsahem zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (dále jen "zákon") a s obsahem prováděcích právních předpisů. Byla seznámena s povinnostmi, které jsou stanoveny v § 65 a § 66 odst. 1 zákona, zejména s povinností		
a) dodržovat stanovené povinnosti při ochraně utajovaných informací,		
b) zachovávat mlčenlivost o utajované informaci k níž má nebo měla přístup, pokud není této povinnosti oprávněným orgánem zproštěna,		
c) neumožnit přístup k utajované informaci neoprávněné osobě.		
Dále byla seznámena se všemi následky porušení povinností stanovených zákonem, zejména s následkem trestního stíhání nebo uložení sankce za spáchání správního deliktu. Byla rovněž poučena o tom, že údaje o ní jsou Národním bezpečnostním úřadem evidovány a mohou být využity způsobem stanoveným zákonem.		
Poučení je provedeno pro potřeby		
(uvede se název řízení)		
vedeného pod V tomto řízení bude mít poučená		
(uvede se spisové označení věci)		
osoba přístup k utajovým informacím do stupně utajení včetně a to z oblasti.....		
V dne		
<u>Poučení provedl</u>	<u>Poučená osoba</u>	
Jméno a příjmení:	Jméno a příjmení:	
Podpis:	Datum narození:	
Otisk razítka:	Číslo osvědčení:	
	Podpis:	

Poučení provede předseda senátu; musí obsahovat spisové označení věci, která je předmětem řízení, a poučení o tom, že údaje o osobách, které mají přístup k utajované informaci, jsou evidovány Národním bezpečnostním úřadem a mohou být využity způsobem stanoveným zákonem o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Písemný záznam o tomto poučení založí předseda senátu do spisu a jeho kopii zašle nejpozději do 30 dnů ode dne poučení Národnímu bezpečnostnímu úřadu.

Samotné poučení není důvodem k neomezenému přístupu, natož pak jinému využití utajovaných informací ze strany zástupce účastníka řízení. I pokud je zástupce řádně poučen, získává tím přístup k utajovaným informacím pouze v rozsahu nezbytném pro uplatnění jejich práv a plnění povinností v občanském soudním řízení. Toto omezení není obsaženo v textu občanského soudního řádu, ale vyplývá explicitě z § 58 odst. 4 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Každý, kdo měl nebo má přístup k utajované informaci, je povinen zachovávat o ní *mlčenlivost* a nesmí k ní umožnit přístup neoprávněné osobě. Porušení povinností na úseku ochrany utajovaných informací může podle okolností naplnit skutkovou podstatu přestupku či správního deliktu podle § 148–156 zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, nebo i trestných činů vyzvědačství (§ 316 tr. zák.), ohrožení utajované informace (§ 317 tr. zák.) nebo ohrožení utajované informace z nedbalosti (§ 318 tr. zák.), a to nejen ze strany zástupce, ale i účastníků řízení i samotného soudu.

§ 25

Úplné znění § 25 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Zástupcem si účastník může vždy zvolit advokáta. Advokátu lze udělit pouze plnou moc pro celé řízení (dále jen „procesní plná moc“).
- (2) Advokát je oprávněn dát se zastupovat jiným advokátem nebo, s výjimkou případů, v nichž je zastoupení advokátem podle tohoto zákona povinné, advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem jako dalším zástupcem.

Komentář k § 25
Komentátor: Korbel

K odst. 1:

Nejčastějším zástupcem účastníka na základě plné moci je *advokát*. Účastník si jej může zvolit, může mu být ustanoven soudem nebo určen Českou advokátní komorou. Volba advokáta je právem účastníka řízení, nikoliv jeho povinností. Nestanoví-li zákon jinak, je zastoupení advokátem v občanském soudním řízení *dobrovolné*. Výjimkou je např. řízení o dovolání před Nejvyšším soudem.

Právo účastníka řízení na právní pomoc advokáta vyplývá přímo z předpisů ústavní síly, konkrétně z článku 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a proto je nelze nijak omezit. Umožnění kvalifikované právní pomoci je součástí principů spravedlivého procesu. Pokud by soud nebo jiný orgán bránil účastníku řízení v zastoupení advokátem, zatížil by svůj postup vážnou procesní vadou.

Zastoupení *volbou advokáta* vzniká na základě svobodné dohody mezi advokátem a klientem. Základem této dohody je hmotněprávní vztah, který je obecně upraven v občanském zákoníku. Jde-li o zastoupení advokátem, tato dohoda se obvykle nazývá *smlouvou o poskytování právních služeb*. Tuto terminologii používá zákon o advokacii; mnoho podrobnějších podmínek pro obsah ani formu takové smlouvy však nestanoví. Z toho vyplývá, že smlouva o poskytování právních služeb, nebo i jinak nazvaná smlouva (například *smlouva o právní pomoci, smlouva o právním zastoupení* apod.) je tzv. nepojmenovanou (inominátní) smlouvou, která obvykle kombinuje dohodu o plné moci a smlouvu příkazní podle § 724 a násl. občanského zákoníku či smlouvu mandátní podle § 566 a násl. obchodního zákoníku (podrobněji viz komentář k § 24). Smlouva nevyžaduje písemnou formu, může být (a často také bývá) uzavřena i ústně. Advokát není povinen smlouvu uzavřít, ale jakmile ji uzavře, může ji vypovědět jen ze zákonem stanovených důvodů (viz dále).

Soud obvykle obsah této dohody nezkontroluje a nedokazuje jej, neboť jde o vztah mezi advokátem a klientem. Jinak by tomu bylo např. tehdy, pokud by soud řešil spor mezi advokátem a jeho bývalým klientem vzniklý z takové smlouvy. V obvyklých případech bude pro soud relevantní pouze to, zda taková smlouva existuje, nikoliv jaké jsou v ní sjednané podmínky. Existence zástupčího oprávnění advokáta se vůči soudu prokazuje předložením plné moci, která je jednostranným potvrzením dohody o plné moci podepsaným zmocnitelem.

Zastoupení *ustanovením advokáta* vzniká na základě rozhodnutí soudu. Podmínky pro ustanovení advokáta soudem stanoví zákon v § 29–31. Ustanovený advokát má stejné postavení jako advokát, jemuž účastník udělil procesní plnou moc, tj. zastupuje účastníka při všech úkonech v průběhu celého řízení.

Zastoupení *určením advokáta* vzniká na základě úkonu České advokátní komory (rozhodnutí předsedy ČAK), která určí konkrétního advokáta, jenž má klientovi poskytnout právní službu. Rozhodnutí však nenahrazuje plnou moc; není právním titulem pro vznik zastoupení, jímž je stejně jako v případě volby advokáta smlouva mezi advokátem a klientem. Existence zástupčího oprávnění advokáta se i v tomto případě prokazuje předložením plné moci, nikoliv rozhodnutí Komory. Rozdíl proti volné dohodě je pouze v tom, že advokát je klientovi doporučen Komorou a nemůže uzavření smlouvy odmítnout. Výjimkou jsou situace, kdy má advokát povinnost odmítnout poskytnutí právních služeb podle § 19 zákona o advokacii, což jsou zejména případy střetu zájmů. Právo na určení advokáta Komorou má podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii každý, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem a nemůže se domoci poskytnutí právních služeb dohodou se žádným advokátem, obvykle proto, že nemá dostatek prostředků na zaplacení nebo jej žádný advokát zastupovat nechce. Žadatel musí prokázat, že mu nejméně dva advokáti odmítli poskytnout právní služby.

Podmínkou pro určení advokáta je, že se jedná vždy jen o jednu konkrétní právní službu, která nezbytně, resp. povinně vyžaduje zastoupení advokátem. Advokáty ČAK neurčuje k právním službám, kde není zastoupení advokátem vyžadováno a není nezbytně nutné, a rovněž ne ke generálnímu zastupování žadatele v různých kauzách.

Komora může v rozhodnutí o určení advokáta stanovit podmínky poskytnutí právních služeb, včetně povinnosti poskytnout právní pomoc *bezplatně* nebo *za sníženou odměnu*, pokud to odůvodňují příjmové a majetkové poměry žadatele. Advokát je povinen právní služby žadateli poskytnout za Komorou určených podmínek. Změní-li se okolnosti nebo prokáže-li se, že majetkové poměry žadatele bezplatnou či zvýhodněnou pomoc neodůvodňovaly, může Česká advokátní komora podmínky určení advokáta kdykoliv změnit či je zcela zrušit, a to i zpětně.

Agendu určování advokáta vyřizuje výhradně pobočka České advokátní komory v Brně. Žádosti o určení advokáta se jí zasílají písemně v listinné nebo elektronické formě na adresu Česká advokátní komora, pobočka Brno. Žádost musí být podána na předepsaném formuláři podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 275/2006 Sb., kterou se stanoví způsob zjišťování příjmových a majetkových poměrů žadatele o určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu.

Vzorový dokument č. 6: Žádost o určení advokáta podle § 18 odst. 2 zákona o advokacii.

Datum doručení ČAK:.....	číslo jednací:.....
ŽÁDOST	
o určení advokáta podle § 18/2 zák.č. 85/96 Sb. ve znění zákona č. 79/2006 Sb.	
Jméno, příjmení, rok narození:	
Adresa:	
Zaměstnání:	
Označení právní věci:	
Jména dvou advokátů, kteří odmítli právní službu poskytnout	
Rozhodnutí soudu o žádosti o ustanovení zástupce č.j./ze dne:	
a) žádosti o ustanovení zástupce soudem vyhověno	
b) žádost o ustanovení zástupce soudem zamítnuta	
c) nelze zástupce soudem ustanovit	
(pozn.: hodící se zakroužkujte)	
Je-li předmětem právní služby mimořádný opravný prostředek nebo ústavní stížnost, uveďte datum doručení posledního rozhodnutí soudu.	
Přílohy:	
1) Prohlášení o příjmových a majetkových poměrech pro určení advokáta ČAK dle vyhl. č. 275/2006 Sb.	
2) kopie rozhodnutí soudu o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce soudem (bylo-li vydáno)	
3) doklady prokazující příjmové a majetkové poměry žadatele	
4) další doklady k prokázání důvodnosti žádosti	
Datum:
(vlastnoruční podpis)	

Procesní plná moc je pojem, který označuje plnou moc udělenou pro účely všech procesních úkonů v řízení. V některých vzorech, které jsou využívány advokáty, se v procesních plných mocích uvádějí demonstrativní výčty typových úkonů, které je advokát oprávněn za klienta provádět (např. ... aby jej zastupoval u jednání před soudy a správními orgány všech stupňů, jednal za něj s třetími osobami, uzavíral smíry a narovnání, činil písemná i ústní podání a návrhy, předkládal důkazy, uplatňoval opravné prostředky či se jich vzdával, přebíral písemnosti apod.). Tyto výčty obvykle ničemu nevadí, ale jsou nadbytečné, neboť advokátovi lze udělit pouze procesní plnou moc, na jejímž základě může činit *všechny procesní úkony* za zmocnitele. Procesní plnou moc nelze omezit pouze na vybrané úkony v řízení; pokud by takovéto omezení obsahovala, nepřihlíželo by se k němu.

Obdobně je tomu v případě zastoupení účastníka notářem (§ 25a odst. 1) a zastoupení obce státem, za nějž před soudem vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (§ 26a). Smyslem tohoto ustanovení je zjednodušení situace pro soud, aby nemusel v případech zastoupení účastníka řízení právními profesionály zkoumat rozsah jejich zmocnění, ale mohl s nimi jednat bez dalšího při všech procesních úkonech.

Opakem procesní plné moci je tzv. *prostá plná moc*, což je plná moc udělená pouze pro určité procesní úkony v řízení. Blíže k jednotlivým druhům plných mocí srov. komentář k § 28.

Oproti jiným (obecným) zmocněncům vykazuje *zastoupení advokátem* některá specifika. Ta jsou dána profesionální povahou výkonu advokacie, její právní a etickou regulací. Zastupování účastníků občanského soudního řízení je pro advokáty jedním z nejčastějších způsobů poskytování právních služeb, které mohou na území České republiky poskytovat advokáti zapsaní v *seznamu advokátů* vedeném Českou advokátní komorou podle zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, a dále evropští advokáti, kteří jsou státními příslušníky nebo trvalými rezidenty členského státu Evropské unie, smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace a v domovském státě získali oprávnění poskytovat právní služby pod profesním označením svého domovského státu, které bylo oznámeno ve sdělení Ministerstva spravedlnosti, vyhlášeném ve Sbírce zákonů pod č. 121/2007 Sb. *Evropští advokáti* mohou být v České republice usazení a poskytovat právní služby trvale, nebo mohou vystupovat jen v konkrétních kauzách jako „*hostující evropský advokát*“. Advokáti jsou povinni používat při poskytování právních služeb své profesní označení.

Seznam advokátů a *seznam advokátních koncipientů* vede Česká advokátní komora jako veřejné seznamy. Každý do nich může nahlédnout a pořizovat si z nich výpisy. Jednotný seznam advokátů a advokátních koncipientů je přístupný prostřednictvím internetu na webové stránce Komory www.cak.cz, resp. vyhledavac.cak.cz. Osobní údaje advokátů a advokátních koncipientů uvedené v seznamech jsou oprávněně zveřejněnými údaji a v těchto souvislostech je možno s nimi volně nakládat.

Advokát se prokazuje *osvědčením* o zápisu do seznamu advokátů nebo *identifikačním průkazem* advokáta. Jeho náležitosti stanoví vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 176/2010 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o identifikačních průkazech advokátů, usazených evropských advokátů a advokátních koncipientů. Identifikační průkaz musí obsahovat:

- a) fotografii držitele průkazu,
- b) jméno a příjmení držitele průkazu, popřípadě jeho akademický titul,
- c) datum narození držitele průkazu,
- d) označení „advokát“ („advokátka“), „usazený evropský advokát“ („usazená evropská advokátka“) nebo „advokátní koncipient“ („advokátní koncipientka“),
- e) evidenční číslo, pod kterým je držitel průkazu zapsán v seznamu advokátů, seznamu evropských advokátů nebo seznamu advokátních koncipientů.

Průkazy advokátů vydávané od 1. ledna 2011 v sobě obsahují elektronický čip, který umožňuje jejich automatizovanou identifikaci, ale slouží např. i pro nahrání elektronického podpisu advokáta apod.

Novely zákona o advokacii provedené po roce 2005 výrazně rozšířily možnosti *výkonu advokacie*. Advokacii je nyní možno vykonávat samostatně, přidruženě, společně s jinými advokáty jako účastník sdružení, jako společník obchodní společnosti anebo jako společník zahraniční společnosti nebo v pracovním poměru. Z označení nebo z názvu používaného advokáty při výkonu profese by mělo být zřejmé, o jakou formu výkonu advokacie se jedná.

Označování advokátů se podrobně věnují pravidla profesionální etiky a soutěže advokátů České republiky přijatá usnesením představenstva České advokátní komory dne 31. 10. 1996, č. 1/1997, konkrétně v čl. 20–24c. Jednotlivé způsoby výkonu advokacie se navzájem vylučují, tedy není možné vykonávat advokacii v jedné osobě např. samostatně i jako člen sdružení či společník obchodní společnosti.

Pokud je advokacie vykonávána ve *sdužení advokátů*, jedná se o sdužení bez právní subjektivity, tj. nezakládá se jím právní osoba, ale pouze smluvní vztah mezi advokáty (smlouva o sdužení, § 14 zákona o advokacii a § 829 a násl. obč. zák.). Jednotliví advokáti tvořící sdužení poskytují právní služby pod společným jménem. Pro odpovědnost za výkon advokacie je podstatné ustanovení § 835 odst. 2 obč. zák., podle něž jsou ze závazků vůči třetím osobám účastníci sdužení zavázáni společně a nerozdílně.

Jinak je tomu v případě výkonu *advokacie v obchodní společnosti*, kdy vzniká samostatná právní osoba. Zákon o advokacii po novele provedené zákonem č. 79/2006 Sb. umožňuje advokátům vykonávat advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným založené podle obchodního zákoníku, pokud předmětem podnikání takové společnosti je pouze výkon advokacie a jejími společníky jsou pouze advokáti; předmětem podnikání veřejné obchodní společnosti může být i výkon činnosti insolvenčního správce. Od 1. 9. 2009 je možné zakládat i jednočlennou advokátní společnost s ručením omezeným. Advokáti, kteří jsou společníky společnosti, vykonávají advokacii jménem společnosti a na její účet. Pokud výkon advokacie jménem společnosti nepřipouštějí v jednotlivých případech zvláštní právní předpisy (což jsou zejména soudní procesní řády nepřipouštějící zastoupení právníčkou osobou – § 24 odst. 1 o. s. ř., § 35 odst. 1 tr. ř.), vykonávají advokáti advokacii vlastním jménem a na účet společnosti. To je však výjimka vyplývající z právních předpisů; jinak mají jednotliví společníci společnosti stanoven zákaz konkurence a samostatně pod svým jménem vykonávat advokacii nemožnou. Tomu odpovídá znění procesních předpisů správního práva, které zastoupení právníčkou osobou nevyklučují, a proto ve správním či daňovém řízení bude účastníka zastupovat přímo advokátní obchodní společnost. Současný stav soudních procesních řádů neumožňující zastoupení právníčkou osobou není v tomto ohledu ideální, neboť – striktně vzato – nutí klienta zmocňovat pro účely zastupování před soudem konkrétního advokáta – fyzickou osobu, zatímco např. pro jednání s protistranou či sepis hmotněprávních úkonů ve stejné věci zastupuje advokátní obchodní společnost. V praxi tomu tak není a konkrétní advokát – fyzická osoba, která má plnou moc k zastupování u soudu, provádí na základě této plné moci svým jménem obvykle i jiné úkony, přestože by je měla provádět na základě samostatné plné moci a pod jejím jménem přímo advokátní obchodní společnost jako právní osoba.

Další možnosti výkonu advokacie přinesla s účinností od 1. 9. 2009 novela zákona o advokacii provedená zákonem č. 219/2009 Sb., reagující na faktické potřeby praxe ve větších advokátních kancelářích. Jde jednak o *výkon advokacie v pracovním poměru* k jinému advokátovi nebo ke společnosti či zahraniční společnosti (zaměstnaný advokát) a dále ekonomicky samostatný výkon advokacie pro jiného samostatného advokáta nebo společnost na základě smlouvy o trvalé spolupráci (*přidružený advokát*). Tyto způsoby se mezi sebou liší zejména charakterem zdanění a odpovědnosti. V prvním případě jde o výkon advokacie jménem a na účet zaměstnavatele s pracovněprávní odpovědností vůči zaměstnavateli, ve druhém o samostatnou výdělečnou činnost (podnikání) pod vlastním jménem a na vlastní účet a odpovědnost. Pro oba případy je však podobné, že advokát je do značné míry závislý na práci přidělované mu jiným advokátem. Závislá činnost advokáta v pracovním poměru ani v obchodní kooperaci nesmí omezovat jeho nezávislost a advokátní povinnosti vůči klientovi. Pracovním i obchodním pokynům i dohodám advokáta při poskytování právních služeb v těchto formách výkonu advokacie jsou proto nadřazeny nejen právní a stavovské předpisy, ale také pokyny klienta.

Advokát je povinen chránit a prosazovat *práva a oprávněné zájmy klienta* a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit. Při výkonu advokacie je advokát povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné. Advokát je povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže stanovená Českou advokátní komorou. Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient.

Advokát poskytuje právní služby obvykle za *odměnu*. Její výše může být stanovena volnou dohodou stran, což bývá v praxi nejčastější. Odměna se v takových případech sjednává jako hodinová, paušální či podílová. Etická pravidla stanoví, že smluvní odměna musí být přiměřená a nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci; je-li sjednána podílová odměna, nesmí přesáhnout 25 % hodnoty sporu. Není-li odměna advokáta stanovena dohodou, stanoví se ve vztahu ke klientovi podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Tarif obsahuje konstrukce ceny právních služeb za jednotlivé úkony podle jejich složitosti a hodnoty (materiality). Advokát může tarifní odměnu snížit až na polovinu, případně zvýšit až na trojnásobek, jde-li o úkony právních služeb mimořádně obtížné, zejména je-li k nim třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo u úkonů časově náročných vynucených mimo běžnou pracovní dobu. Srov. též komentář k § 137 odst. 2.

Vůči protistraně u soudu, pokud jí byla uložena povinnost nahradit náklady řízení, se do 6. 5. 2013 postupovalo podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (tzv. paušální či přísudková vyhláška). Uvedeným dnem zrušil přísudkovou vyhlášku *Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. ÚS 25/12* (č. 116/2013 Sb.), ve znění sdělení Org. 23/13 (č. 117/2013 Sb.). Do doby případného vydání nové vyhlášky se výpočet náhrady nákladů provádí podle advokátního tarifu.

Náhrada nákladů řízení (tzv. *přísudek*) vůči neúspěšně protistraně soudního sporu není pohledávkou advokáta, ale klienta, není-li mezi nimi ujednáno jinak. Přísudek má sloužit k paušalizovanému krytí nákladů, které úspěšná procesní strana v soudním řízení vynaložila na svou právní pomoc. K přísudku i k tarifní odměně se připočítává DPH, je-li advokát jejím plátcem. Blíže k náhradě nákladů řízení komentář k § 142.

Vedle nároku na odměnu má advokát též právo na náhradu *účelně vynaložených nákladů* v souvislosti s poskytnutím právní služby. Nedohodl-li se s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka podle advokátního tarifu 300 Kč na jeden úkon právní služby. Náklady cestovného advokáta se řídí právními předpisy o cestovních náhradách pro zaměstnance, tj. zákoníkem práce. Dále má advokát nárok na náhradu za promeškaný čas strávený cestou či nezaviněným prodloužením, a to v tarifní výši 100 Kč za každou započatou půlhodinu (opět není-li dohodnuto jinak).

Advokát *odpovídá za škodu* způsobenou jím nebo jeho zaměstnancem jako podnikatel, tj. v plném rozsahu na principu *objektivní odpovědnosti*. Odpovědnosti se může zprostit (liberovat), pokud škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po advokátovi požadovat.

Advokát může v praxi způsobit klientovi škodu z různých důvodů. Nejčastějšími případy jsou nedbalostní zmeškání propadných lhůt, zmeškání procesních úkonů a jednání, závady v přebírání písemností spojené s fikcemi doručení. V rozhodovací činnosti kárných orgánů České advokátní komory se však lze setkat i s hrubějšími prohřešky jako např. zpronevěra prostředků uložených v advokátní úschově, excesivní právní rada apod. Advokát (na rozdíl např. od soudce) odpovídá v některých případech i za správnost právního názoru a volbu optimálního právního postupu pro klienta. Pro uplatnění náhrady škody by však v takovém případě bylo nezbytné prokázat, že advokát nemohl vadně radě zabránit (muselo by jít např. o vadnou právní radu ve věci, v níž je text zákona, příp. doktrína a judikatura jednoznačná a konstantní) a že nesprávná právní rada je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou. V takovém sporu by soud musel jako předběžnou otázku vyhodnotit, jak by se celá situace vyvíjela, pokud by advokát klientovi poradil správně, a zda proto lze klást nesprávnou radu do souvislosti se vznikem škody.

Pro případ způsobení škody je každý advokát v České republice povinně *pojištěn* na částku nejméně 3 000 000 Kč. Pokud si advokát nevyžádá samostatné pojištění, je pojištěn automaticky v rámci nejméně jednoho pojištění advokátů na základě rámcové smlouvy České advokátní komory s Pojišťovnou Generali, a. s. Vykonává-li advokát advokacii jako člen obchodní společnosti s ručením omezeným, musí být ze zákona povinně pojištěn na částku 50 000 000 Kč za každého aktivního společníka společnosti.

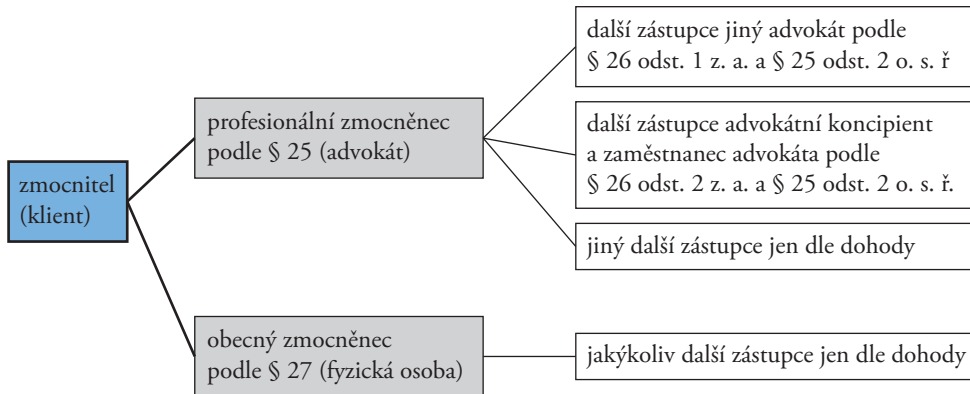
K zániku zastoupení advokátem může dojít *dohodou* s klientem nebo *výpovědí* smlouvy o poskytování právních služeb a *odvoláním* plné moci ze strany klienta. Klient je oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět kdykoliv, a to i bez udání důvodu. Advokát jej nemůže k využívání svých služeb nutit proti vůli klienta. Takové omezování práv klienta by se přičilo zákonu i pravidlům etiky a bylo by neplatné. Výjimkou je pouze možnost sjednat výpovědní lhůtu pro případ výpovědi ze strany klienta ve smlouvě o poskytování právních služeb, nejvýše však v trvání 3 měsíců.

K zániku zastoupení ze strany advokáta může dojít pouze ze zákonem stanovených důvodů. Advokát je povinen smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět, popř. požádat o zrušení ustanovení soud nebo požádat Komoru o určení jiného advokáta, zjistí-li dodatečně, že se již dostal či by se mohl ocitnout ve střetu zájmů. Jinak je oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět (požádat o zrušení ustanovení či o určení jiného advokáta), dojde-li k narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem nebo neposkytuje-li klient potřebnou součinnost. Advokát může takto postupovat i tehdy, trvá-li klient přes poučení advokátem o tom, že jeho pokyny jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, na tom, aby advokát postupoval podle těchto pokynů. Advokát je oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět též tehdy, nesložil-li klient *přiměřenou zálohu* na odměnu za poskytnutí právních služeb, ač byl o to advokátem požádán.

K odst. 2:

Toto ustanovení se zabývá institutem *dalšího (náhradního, substitučního) zástupce*. Uvádí, že advokát je oprávněn dát se zastupovat jiným advokátem nebo, s výjimkou případů, v nichž je zastoupení advokátem podle tohoto zákona povinné, advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem jako dalším zástupcem.

Graf č. 21: Další zástupce advokáta nebo obecného zmocněnce.

Toto ustanovení má podstatný význam, neboť mění obecné občanskoprávní pravidlo, že zmocněnec musí jednat osobně, pokud možnost jednání prostřednictvím dalšího zástupce nebyla mezi zmocnitelem a zmocněncem dohodnuta (§ 24 obč. zák.). I občanský zákoník připouští z uvedeného pravidla výjimku, ovšem pouze tehdy, je-li to dohodnuto nebo stanoveno právním předpisem. Nový občanský zákoník jde dál a připouští z dobrých důvodů možnost pověření dalšího zástupce z jednostranné iniciativy zmocněnce i pro případy, vyžaduje-li to nutná potřeba (§ 431 nového obč. zák.).

Občanský soudní řád je právě takovým předpisem, který pro účely řízení před soudem umožňuje zplnomocněnému advokátovi dát se zastoupit jinou osobou i bez výslovné dohody se zmocnitelem (klientem). Dalším předpisem je i zákon o advokacii (§ 26 odst. 1), který advokátovi umožňuje další zastoupení jiným advokátem. Vychází se zde z principu profesionality, kterou musí garantovat všichni advokáti. Další zastoupení advokáta bez souhlasu klienta umožňuje zákon o advokacii v § 26 odst. 2 i pro *advokátní koncipienty* (všechny) a *zaměstnance advokáta* (i neprávnický). V těchto dvou případech je však možnost dalšího zastoupení omezena na jednotlivé úkony právní pomoci.

V dohodách mezi klientem a advokátem se často vyskytují ujednání, že advokát je oprávněn ustanovit za sebe různé další zástupce. Pokud je dalším zástupcem advokát, advokátní koncipient či zaměstnanec advokáta (a tak tomu bude v drtivé většině případů), jsou tato ujednání z právního hlediska nadbytečná, neboť přípustnost dalšího zastoupení vyplývá ze zákona. Ujednáním by bylo možné naopak další zastoupení zakázat, neboť jde o dispozitivní ustanovení soukromoprávního charakteru. To se však neděje, neboť to bývá v rozporu se zájmy advokáta a klienta něco takového obvykle nenapadne.

V tomto smyslu lze rozumět ujednáním o dalším zastoupení pouze jako určité prevenci. Pro realizaci dalšího zastoupení nejsou nezbytná, ale klienta na tuto možnost alespoň upozorní a zamezí pozdějším nedorozuměním.

Klauzule o možnosti ustanovení dalších zástupců se často objevují i v textu plných mocí, což je nepochopitelné jednostranného charakteru plné moci a nasvědčuje to závěru, že nejde o plnou moc, ale o nepojmenovanou dohodu. Pro soud to nemá podstatný význam – i oboustrannou dohodou lze existenci zastoupení prokázat.

Z právních úkonů dalšího zástupce vznikají práva a povinnosti *přímo původnímu zastoupenému* (§ 24, věta druhá, obč. zák.). Nevzniká ale mezi nimi právní vztah. Vzájemný právní vztah existuje nadále jen mezi původním zmocnitelem (klientem) a původním zmocněncem (advokátem). *To má význam např. z hlediska udílení pokynů zmocněnci, odpovědnosti za škodu aj.* Rovněž tak z úkonů soudu vůči dalšímu zástupci vznikají práva a povinnosti přímo původnímu zastoupenému. *Tak kupříkladu poučovací povinnost soudu vůči účastníkoví řízení je splněna tím, že ji uvede jeho zástupci, případně dalšímu zástupci (srov. § 32 odst. 3).*

Okruh možných dalších zástupců advokáta *ex lege* je omezen na osoby, které podléhají kárné pravomoci České advokátní komory anebo jsou zaměstnanci příslušného advokáta.

V prvním případě může být dalším zástupcem kterýkoliv *jiný advokát* či *advokátní koncipient*, nikoliv jen partner, společník či zaměstnanec příslušného advokáta. Zástupcem může být každý advokát i evropský advokát, bez ohledu na způsob výkonu advokacie (samostatný advokát, partner ve sdružení advokátů, společník obchodní společnosti, přidružený advokát, zaměstnaný advokát), i advokátní koncipient bez ohledu na to, kdo je jeho zaměstnavatelem či školitelem.

Ve druhém případě může být zástupcem advokáta jeho zaměstnanec. Občanský soudní řád pro něj nestanoví žádnou kvalifikační podmínku. Nejčastěji bude dalším zástupcem zaměstnaný advokát a advokátní koncipient advokáta, ale může jím být i jiný zaměstnanec advokáta, dokonce i neprávník, třeba asistent/ka apod. Určité limity pro výkon dalšího zmocnění stanoví zákon o advokacii a vnitřní předpis České advokátní komory, ale jejich případné porušení nezakládá neplatnost zastoupení a pro soud nemá podstatný právní význam. Jeho případné porušení má význam pro advokáta jednak v rámci kárné odpovědnosti, jednak z hlediska případné náhrady škody za porušení právní povinnosti (viz dále).

Dalším zástupcem advokáta může být i jakákoliv jiná osoba, pokud je to mezi klientem a advokátem dohodnuto (možnost dalšího zastoupení je dispozitivní). Nemůže jím být pouze ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, což je obecné hmotněprávní i procesní pravidlo (srov. § 22 odst. 2 obč. zák., § 32 odst. 2 o. s. ř.).

Za výběr dalšího zástupce odpovídá ve všech případech advokát. Jde o uplatnění principu *culpa in eligendo* (vina ve volbě), tj. *odpovědnost za vhodný výběr* osoby. Jak praví encyklopedická poučka, *mistr může svěřit práci svým tovaryšům, ale za výsledek odpovídá jen on, odpovídá tedy za to, že vybral špatné pracovníky nebo že je nedostatečně řídil, kontroloval apod.* Případnou škodu způsobenou dalším zástupcem bude poškozený klient uplatňovat vždy po primárním zmocněnci, tj. advokátovi.

Limity dalšího zastoupení advokáta upravuje § 26 zákona o advokacii a dále vnitřní předpis České advokátní komory.

Podle zákona o advokacii v případě zastoupení jiným advokátem platí, že advokát se jím může dát zastoupit v rámci svého pověření. Z toho lze usuzovat, že na něj může převést výkon svého *zástupčího oprávnění* v plném rozsahu (převést nemůže pouze svůj právní vztah s klientem). Při dalším zastoupení advokátním koncipientem či zaměstnancem advokáta se lze dát ze zákona zastoupit pouze při *jednotlivých úkonech právní pomoci* (není-li mezi advokátem a klientem dohodnuto jinak). Není zřejmě nutno trvat zcela striktně na tom, aby tyto jednotlivé úkony byly přesně v další plné moci popsány. Lze je generalizovat například tak, že advokát zmocní advokátního koncipienta *ke všem jednotlivým úkonům* v konkrétní právní věci apod.

Vnitřním předpisem České advokátní komory, který upravuje další zastoupení, je usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 8. prosince 1998 č. 6/1998, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta. Podle něj platí, že advokát může ustanovit advokátního koncipienta nebo jiného svého zaměstnance svým zástupcem jen pro provedení takových úkonů právní pomoci, u nichž lze vzhledem k jeho znalostem, osobním vlastnostem a dosavadní praxi, jakož i vzhledem k povaze věci předpokládat, že je provede s potřebnou odbornou péčí a v souladu s právy a povinnostmi, které pro advokáta vyplývají ze zákona a ze stavovských předpisů. O tom je advokát povinen dalšího zástupce poučit.

Podle tohoto usnesení může advokát v občanském soudním řízení ustanovit advokátního koncipienta svým zástupcem za těchto podmínek:

- a) v řízení před okresním soudem nejdříve po třech měsících právní praxe,
- b) v řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně i soudem odvolacím nejdříve po jednom roce právní praxe,
- c) v řízení před vrchním soudem jako soudem odvolacím nejdříve po jednom roce právní praxe.

Uvedený výčet podmínek je taxativní. Znamená to, že pro jiné případy advokátního koncipienta nelze ustanovit jako dalšího zástupce advokáta.

Tento závěr je však relativní. Vzhledem k tomu, že jde o omezení stanovené pouze vnitřním předpisem České advokátní komory, a nikoli obecně závaznou právní normou, zavazuje pouze členy komory, tj. advokáty a advokátní koncipienty. Pro soud ani pro třetí osoby není závazné, a proto soud k případnému porušení tohoto předpisu nepřihlíží a další zastoupení advokátním koncipientem připustí. Úkony provedené takto vadně ustanoveným advokátním koncipientem mají v řízení řádné právní účinky. Advokát i advokátní koncipient za ně odpovídají v rámci kárné odpovědnosti.

Například rozhodnutím kárného senátu kárné komise ČAK ze dne 3. 12. 2010, sp. zn. K 169/09, byla uznána vinnou kárným proviněním advokátka, která substitučně zmocnila svého zaměstnance, přestože ten byl vyškrtnut ze seznamu advokátních koncipientů před dobou kratší než tři roky. Kárný senát konstatoval, že kárně obviněná nechránila a neprosazovala práva a oprávněné zájmy klienta, při výkonu advokacie nejednala čestně a svědomitě a nepostupovala tak, aby nesnižovala důstojnost advokátního stavu, neboť substitučním zmocněním tohoto zaměstnance obešla ochrannou lhůtu tři let, během níž nelze zapsat advokátního koncipienta do seznamu advokátních koncipientů, pokud mu bylo předtím uloženo kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu.

O jiný případ půjde tam, kde *povinné zastoupení* výhradně advokátem stanoví přímo zákon. V takových případech nelze platně ustanovit advokátního koncipienta dalším zástupcem a soud k takové vadě přihlíží z úřední povinnosti. Jednání takto ustanoveného advokátního koncipienta by právní účinky v řízení nezpůsobilo. Tak je tomu v občanském soudním řízení u dovolání (§ 241 odst. 1). Zastoupení advokátním koncipientem není též možné v řízení před Ústavním soudem (§ 31 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), v řízení o kasační stížnosti před Nejvyšším správním soudem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.) a v trestním řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem (§ 35 odst. 1 tr. ř.).

Omezení možností zastoupení advokátním koncipientem se nepoužijí, jedná-li se o ustanovení advokátního koncipienta zástupcem advokáta pouze za účelem nahlížení do spisu a pořizování výpisů nebo opisů ze spisu či jiných pouze administrativních úkonů souvisejících s poskytováním právních služeb.

Případný další zástupce musí soudu své oprávnění k jednání prokázat (srov. § 32 odst. 1). Otázkou, zda k prokázání zástupčího oprávnění postačuje jednostranné tvrzení dalšího zástupce, se zabýval *Vrchní soud v Praze v rozsudku* ze dne 15. 1. 1997, *sp. zn. 5 Cmo 733/96*. V něm konstatoval: „*Jestliže zmocněný advokát využije možnosti dát se zastupovat jiným advokátem nebo advokátním koncipientem, potom ovšem musí mít soud, stejně jako při zastupování zástupcem účastníkem přímo zvoleným, jistotu, že jedná s někým, kdo je skutečně oprávněn za účastníka jednat. Není v žádném případě povinen se spokojit jen ústním prohlášením takové osoby a je jeho plným právem trvat na tom, aby jeho substituční zmocnění bylo prokázáno. Z povahy věci vyplývá, že takovým průkazem bude opět písemná plná moc. Ani možnosti kárného postihu, ani možnosti nápravy jednání svévolného zástupce nelze považovat za dostatečný důvod pro upouštění od požadavku na prokázání oprávnění zastupovat. Jak kárné řízení, tak možnost případných opravných prostředků, byly-li by možné, řeší jen důsledky nepříznivého stavu. Soud však musí postupovat tak, aby těmto důsledkům čelil předem a pokud možno nepřipustil takové poškození účastníka.*“

Další zastoupení zástupce se prokazuje plnou mocí, která bývá obvykle nazývána *substituční plná moc*. Dalšímu zástupci ji uděluje advokát jako primární zástupce, nikoliv klient jako zastoupený. Pokud je substituční plná moc udělena jinému advokátovi či jinému zaměstnanci soudu, soud nic dalšího nedokazuje. Ověří pouze na základě průkazu, že další zástupce je skutečně advokátem nebo advokátním koncipientem. Pokud je dalším zástupcem zaměstnanec advokáta, měl by soudu tuto skutečnost prokázat pracovní smlouvou či dohodou o práci konané mimo pracovní poměr. Osobu vykonávající práci pro advokáta na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr lze považovat též za zaměstnance ve smyslu komentovaného ustanovení v důsledku § 2 odst. 5 a § 77 zákoníku práce (jde rovněž o závislou činnost zaměstnance pro zaměstnavatele, na niž se až na výjimky vztahuje právní úprava pracovního poměru). Pokud je dalším zástupcem jiná osoba, měl by mít soud za prokázané, že účastník řízení tuto možnost s advokátem dohodl.

Vzorový dokument č. 7: Substituční plná moc.

SUBSTITUČNÍ PLNÁ MOC

Já, níže podepsaný zmocněnec, JUDr. Leopold Kovář, Ph.D., advokát Advokátní kanceláře Slaný, Kovář, Sladký, Kyselý, s. r. o., se sídlem Budějovická 330, 390 01 Tábor

uděluji tímto plnou moc

Mgr. Janu Novákovi, advokátnímu koncipientovi Advokátní kanceláře Slaný, Kovář, Sladký, Kyselý, s. r. o., se sídlem tamtéž,

aby mne zastupoval při všech jednotlivých úkonech právní pomoci v řízení o žalobě mého zmocnitele, pana Petra Věřitele, nar. 1. 1. 1966, bytem Táborská 11, Praha 1 vedeném Okresním soudem v Táboře pod sp. zn. 1 C 1/2011.

V Táboře dne 1. 6. 2013

.....
JUDr. Leopold Kovář, Ph.D., v. r.

Rovněž další (substituční) plná moc je jednostranným právním úkonem (stejně jako plná moc). Podepisuje ji proto pouze původní zmocněnec (v postavení zmocnitele). Podpis dalšího (substitučního) zmocněnce je nadbytečný. Nepůsobí sice neplatnost zmocnění, ale navozuje dojem, že listina není plnou mocí, ale dohodou (dvoustranným právním úkonem). Vše uvedené o plné moci v komentáři k § 24 zde platí obdobně.

Možnost dalšího zmocnění nelze zneužívat k obstrukcím. *Nejvyšší soud v usnesení* ze dne 9. 7. 2008, *sp. zn. 21 Cdo 1307/2007*, konstatoval, že „další zástupce (§ 25 odst. 2 o. s. ř.) má v občanském soudním řízení všechna procesní práva a povinnosti, která má advokát, jehož zastupuje; je proto oprávněn mimo jiné požádat soud za zastoupeného účastníka o odročení jednání. Dal-li se v občanském soudním řízení advokát zastupovat jiným advokátem, advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem jako dalším zástupcem, jde o důležitý důvod k odročení jednání ve smyslu ustanovení § 101 odst. 3 o. s. ř. jen tehdy, týká-li se překážka nebo jiná okolnost, která vyžaduje odročení jednání, jak advokáta, tak i dalšího zástupce.“

Stejně jako účastník řízení může mít pouze jednoho zvoleného zástupce (§ 24 odst. 1, věta druhá), i zástupce může mít současně jen *jednoho dalšího zástupce*. Ač to není výslovně stanoveno, lze tento závěr dovodit za použití argumentu *a simili (analogia legis)*. *Usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 24. 10. 1996, *sp. zn. 2 Cdon 1007/96*, potvrzuje, že „procesní plná moc udělená současně dvěma advokátům je neplatná. Účastníka řízení, který takovou plnou moc soudu předloží, je nutno o nepřipustnosti zastoupení více advokáty současně poučit a vyzvat jej, aby si pro řízení zvolil jen jednoho zástupce a toto zastoupení aby osvědčil novou plnou mocí.“

Velmi zajímavou otázkou může být, komu má soud v případech dalšího zmocnění *doručovat*. Při zastoupení advokátem platí, že soud doručuje pouze advokátovi, s výjimkou případů, kdy má účastník řízení něco osobně vykonat. Má však v případech zastoupení advokáta dalším zástupcem doručovat původnímu advokátovi, nebo jeho zástupci? V případech zastoupení advokáta vlastním advokátním koncipientem nebo zaměstnancem tato otázka prakticky nevzniká, neboť oba zástupci mají stejné sídlo. Co však v případech zastoupení advokáta jiným advokátem s jiným sídlem? Přestože by se mohlo zdát, že i přebírání písemností od soudu může být úkonem, k němuž lze zmocnit dalšího zástupce, judikatura se většinou kloní k opačnému závěru.

Spor mezi senáty *Nejvyššího správního soudu* zodpověděl *rozšířený senát v usnesení* ze dne 4. 11. 2003, *čj. 1 As 4/2003-48*: „Využije-li advokát svého oprávnění dle § 26 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, dát se zastoupit jiným advokátem, stává se tento advokát (substitut) zástupcem advokáta, nikoliv zástupcem účastníka řízení. Doručí-li krajský soud usnesení, kterým se řízení končí, substitutem advokáta, jde o neúčinné doručení.“ V jiné věci se tato otázka posuzovala ve vztahu k substitučně zmocněnému advokátnímu koncipientovi (*Nejvyšší soud v usnesení* ze dne 4. 2. 2005, *sp. zn. 21 Cdo 1860/2004*: „Převzal-li v případě, že účastníka řízení zastupoval advokát, doručovanou písemnost advokátní koncipient, jde o účinné doručení pouze v případě, že písemnost byla adresována advokátovi; byl-li adresátem písemnosti advokátní koncipient, účinky doručení nenastaly.“)

Advokátovi se doručuje zásadně do jeho *datové schránky* (§ 45). Důležitým přelomem byl 1. července 2012, kdy skončilo přechodné období tří let podle § 31 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, a Ministerstvo vnitra zřídilo všem advokátům v České republice *datovou schránku povinně*. Od té doby soud doručuje výhradně do datové schránky, bez možnosti volby jiného způsobu doručení, s výjimkou osobního doručení při jednání.

Advokát se může nechat zastoupit jiným advokátem i tehdy, pokud je sám účastníkem řízení. V takovém případě však půjde o běžné primární zastoupení, nikoliv další (substituční) zastoupení. I v takovém případě bude mít zastupující advokát právo na odměnu za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení, přestože zastupoval stejně kvalifikovaného advokáta. Advokát není povinen jednat ve svých sporech samostatně. Má stejné právo dát se zastoupit advokátem, jako kdokoliv jiný, stejně tak je povinen za své zastoupení platit sjednanou cenu a je oprávněn v případě úspěchu sporu požadovat příslušnou náhradu.

V *usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem* ze dne 18. 10. 2001, *sp. zn. 10 Co 610/2001*, se tento závěr potvrzuje. „Právní názor okresního soudu, že advokát domáhající se palmární žalobou přisouzení peněžité částky coby odměny za poskytnutou právní službu svému bývalému zmocniteli, resp. mandantovi (nyní v postavení žalovaného) nemá právo na náhradu nákladů řízení, je zjevně nesprávný. Účastník řízení může svá práva a povinnosti vykonávat prostřednictvím zástupce, kterého si zvolí (§ 24 o. s. ř.). Zástupcem si účastník může zvolit i advokáta (§ 25 odst. 1, věta první, o. s. ř.). Nutno zdůraznit, že de lege lata žádný právní předpis nebrání advokátovi, který se soudní cestou domáhá svého nároku plynoucího z podnikatelské (advokátní) činnosti nebo z příslušného soukromoprávního vztahu, aby se nechal v občanském soudním řízení právně zastupovat jiným advokátem. Opačný výklad by odporoval nejen shora cit. ustanovením občanského soudního řádu, ale byl by ve zřetelné kolizi s ústavněprávními předpisy (srov. čl. 1 a násl. LPS).“

§ 25a

Úplné znění § 25a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Účastník si může zvolit zástupcem též notáře; notář může účastníka zastupovat jen v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními předpisy. Notáři lze udělit pouze procesní plnou moc.
- (2) Notář je oprávněn dát se zastupovat jiným notářem a, s výjimkou případů, v nichž je zastoupení notářem podle tohoto zákona povinné, též notářským kandidátem nebo notářským koncipientem.

Komentář k § 25a Komentátor: Korbek

K odst. 1:

Dalším profesionálem, který je v omezeném rozsahu oprávněn poskytovat komerční právní služby, je vedle advokáta *notář*. Notářem je fyzická osoba, kterou stát pověřil *notářským úřadem*. Do notářského úřadu jmenuje notáře ministr spravedlnosti na návrh Notářské komory. Počet notářských úřadů v obvodu každého okresního soudu ustanoví ministr spravedlnosti po vyjádření Notářské komory. Sídlem notářského úřadu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu byl zřízen.

Počet notářských úřadů tvoří *numerus clausus*. V současné době je v České republice zřízeno a obsazeno cca 450 notářských úřadů.

I notáři, stejně jako advokáti, se povinně sdružují v samosprávné korporaci, ovšem na rozdíl od advokátů je těchto korporací více. Jde o *notářské komory* na území každého z krajů, v nichž je sídlo krajského soudu, a v obvodu Městského soudu v Praze. Každá z těchto komor je samostatnou právnickou osobou a sdružuje všechny notáře se sídlem v jejím obvodu. Notář se stává členem notářské komory dnem jmenování. Členství v notářské komoře zaniká jeho odvoláním nebo smrtí. Krajské notářské komory tvoří centrální *Notářskou komoru České republiky* se sídlem v Praze, která je rovněž samostatnou právnickou osobou.

Každý notář je zapsán v *seznamu notářů*, který je veřejně přístupným registrem, v němž lze vyhledávat podle jména a příjmení notáře, jeho sídla, okresu, úředních hodin a jazykové specializace. Seznam umožňuje též abecední náhled všech notářů v České republice. Vyhledávací formulář je veřejně přístupný dálkovým přístupem po internetu ze stránek Notářské Komory České republiky.

Na rozdíl od advokáta notář nemá tzv. *generální praxi*, tj. nemůže zastupovat účastníky řízení ve všech řízeních, ale pouze ve vyjmenovaných, která souvisejí s jeho činností.

Zvláštním předpisem, na který zákon odkazuje, je zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Podle § 3 notářského řádu může notář v souvislosti s notářskou činností v rámci další činnosti poskytovat tuto právní pomoc:

- poskytovat právní porady,
- zastupovat v jednání s fyzickými a právnickými osobami, se státními nebo jinými orgány a též ve správním řízení a v občanském soudním řízení v řízeních podle části páté občanského soudního řádu a v řízeních podle § 175a až 200e o. s. ř. s výjimkou řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, řízení o osvojení, řízení o povolení uzavřít manželství a řízení o dědictví, v němž vykonává činnost podle zvláštního předpisu,
- sepisovat listiny,
- vykonávat správu majetku a zastupovat v této souvislosti.

Notář samozřejmě nemůže zastupovat nikoho z účastníků v řízení o dědictví, které sám vede v postavení soudu (srov. k tomu komentář k ustanovení § 38).

Při zastupování je notář vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy a v jejich mezích též pokyny klienta. Notář odmítne provedení požadovaných úkonů, jestliže:

- tento úkon odporuje zákonům nebo dalším obecně závazným předpisům,
- se jedná o úkon v notářské činnosti a notář nebo osoba mu blízká jsou zúčastněni na věci,
- ve věci již poskytl právní pomoc jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní pomoc žádá.

Notář může odmítnout požadovaný úkon, jestliže žadatel nesloží bez závažného důvodu přiměřenou zálohu na odměnu notáře.

Notář může odstoupit od smlouvy o poskytnutí právní pomoci, jestliže:

- a) došlo k narušení důvěry mezi ním a žadatelem nebo klientem,
- b) žadatel nebo klient neposkytuje potřebnou součinnost,
- c) žadatel nebo klient nesloží bez vážného důvodu přiměřenou zálohu na odměnu notáře.

Notář je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se při zastupování dozvěděl. Notář odpovídá klientovi za škodu, kterou by mu zastupováním způsobil. Vzhledem k tomu, že zastupování není výkonem veřejné moci notáře, ale jeho smluvní komerční aktivitou, odpovídá za tuto škodu notář přímo, nikoliv prostřednictvím státu ve smyslu § 4 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Zastupování notář vykonává za **úplatu**. Odměna notáře je stanovena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, která však pro účely odměny za poskytování právní pomoci, kam řadíme i zastupování, odkazuje na advokátní tarif (vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb). Advokátní tarif se podle současně právní úpravy použije taktéž v případech získání **přísudku** se pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení při zastupování účastníka řízení notářem. Vyhláška, kterou se stanovovaly paušální sazby výše odměn za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení (č. 484/2000 Sb.) a která se pro tyto případy používala, byla Ústavním soudem zrušena.

Notář podléhá **kárné pravomoci** Notářské komory. Kárným proviněním notáře je závažné nebo opětovné porušení jeho povinností stanovených právním předpisem nebo předpisem či usnesením notářské samosprávy, nebo závažné nebo opětovné narušení důstojnosti notářského povolání. Notáři lze za kárné provinění uložit písemné napomenutí, pokutu až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy nebo odvolání z úřadu.

Notáři lze udělit pouze **procesní plnou moc**, tj. plnou moc pro celé řízení, neomezenou pouze na vybrané procesní úkony. Případné omezení procesní plné moci konkrétními úkony, na něž by se nevztahovala, bylo by neplatné. Pokud by byla plná moc udělena výslovně jen na konkrétní úkony v řízení, byla by neplatná celá plná moc. Za nepřijatelné omezení procesní moci se nepovažuje, pokud je plná moc omezena na určitou část řízení (např. na řízení v první instanci, před odvolacím soudem, pro podání dovolání apod.). K procesní plné moci viz komentář k § 25 odst. 1.

Je-li zástupcem účastníka řízení notář, doručuje soud pouze notáři. Vzhledem k tomu, že notář je orgánem veřejné moci ve smyslu § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, má povinně zřízenou **datovou schránku orgánu veřejné moci**. Soud proto doručuje zásadně do datové schránky notáře.

K odst. 2:

Podobně jako advokát (§ 25), i notář je oprávněn dát se **zastupovat** jiným notářem a, s výjimkou případů, v nichž je zastoupení notářem podle tohoto zákona povinné, též notářským kandidátem nebo notářským koncipientem. V těchto případech občanský soudní řád mění obecné občanskoprávní pravidlo, že zmocněnec musí jednat osobně, pokud možnost jednání prostřednictvím dalšího zástupce nebyla mezi zmocnitelem a zmocněncem dohodnuta (§ 24 obč. zák.). Na rozdíl od advokáta zde však nenajdeme možnost zastoupení pouhým zaměstnancem notáře bez právnické, resp. čekatelské kvalifikace.

Nejčastější **další zastoupení** notáře bude realizováno notářským koncipientem a notářským kandidátem.

Notářský koncipient je obdobou advokátního koncipienta. Jde o osobu, která je zapsána v seznamu notářských koncipientů a splňuje následující podmínky:

- a) je státním občanem České republiky,
- b) má plnou způsobilost k právním úkonům,
- c) získala vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oboru práva,
- d) je bezúhonná a
- e) je v pracovním poměru u notáře.

Notářský kandidát nemá v zákoně o advokacii obdobu. Jedná se o osobu, která splňuje shora uvedené požadavky kladené na notářského koncipienta a navíc vykonala alespoň tříletou notářskou praxi a složila notářskou zkoušku.

Vedle smluvního zastoupení dalším zástupcem umožňuje notářský řád ještě další zastoupení ustanoveným zástupcem a náhradníkem ze strany Notářské komory (§ 14 not. ř).

Zástupce ustanoví příslušná notářská komora notáři, jestliže nevykonává činnost notáře po dobu delší než jeden měsíc a není zastoupen notářem společníkem nebo notářským kandidátem. Zástupce je ustanoven z řad kandidátů notáře, nejsou-li, z řad notářů nebo jejich kandidátů v rámci obvodu okresního soudu, a nejsou-li ani ti, z řad notářů nebo jejich kandidátů v rámci obvodu krajského soudu.

Náhradníka ustanoví příslušná notářská komora do uvolněného notářského úřadu, jestliže notář zemřel nebo byl odvolán nebo mu byl pozastaven výkon činnosti notáře, a to z řad notářů v rámci obvodu okresního soudu, a nejsou-li, z řad notářů v rámci obvodu krajského soudu.

Ohledně možností a podmínek dalšího zastoupení notáře platí § 25 odst. 2 obdobně (srov. komentář k tomuto ustanovení).

§ 25b

Úplné znění § 25b – v tomto znění od 1. 1. 2003 – poslední změna zákonem č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního

S výjimkou dovolání si účastník může zvolit zástupcem též patentového zástupce; patentový zástupce může účastníka zastupovat jen v rozsahu oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem.

Komentář k § 25b
Komentátor: Korbel

Zvláštním kvalifikovaným zástupcem účastníka řízení může být též *patentový zástupce*. Patentový zástupce nemá *generální praxi*, tj. nemůže zastupovat účastníky řízení ve všech řízeních, ale pouze ve vyjmenovaných, která souvisejí s jeho činností.

Zvláštním předpisem, na který zákon odkazuje, je zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví. Ten umožňuje patentovým zástupcům poskytování odborné pomoci fyzickým a právníckým osobám ve věcech týkajících se *průmyslového vlastnictví*, zejména jejich zastupování před orgány státní správy a v řízení před soudy, jakož i poskytování nezávislého poradenství a dalších služeb souvisejících s ochranou průmyslového vlastnictví.

Jediným soudem v České republice, který v současné době řeší spory na ochranu průmyslových práv, je Městský soud v Praze, pracoviště Slezská 9.

Služby patentového zástupce jsou oprávnění poskytovat na území České republiky:

- a) patentoví zástupci,
- b) zahraniční patentoví zástupci,
- c) společnosti patentových zástupců,
- d) zahraniční organizační formy.

Všechny tyto subjekty jsou zapsány v rejstříku patentových zástupců, který vede *Komora patentových zástupců České republiky* se sídlem v Brně. Komora je samosprávnou právníckou osobou, podobně jako Česká advokátní komora nebo Notářská komora České republiky. Registr patentových zástupců je veřejně přístupným registrem, v němž lze vyhledávat dle různých kritérií.

Při zastupování patentovým zástupcem se aplikují ustanovení § 34–45 zákona o patentových zástupcích, kde jsou uvedena práva a povinnosti patentových zástupců. V mnohém jsou podobná pravidlům, která stanoví zákon o advokacii pro advokáty.

Patentový zástupce je samozřejmě ve své činnosti – podobně jako další profese tohoto typu – vázán právními předpisy a v jejich mezích pokyny klienta; jsou-li tyto pokyny v rozporu s právními nebo profesními předpisy, je povinen klienta o tom poučit; dále je povinen chránit práva a oprávněné zájmy klienta; přitom musí jednat čestně a svědomitě, důsledně využívat všechny zákonné prostředky a činit vše, co podle svého přesvědčení a pokynů klienta pokládá pro něj za prospěšné. Patentový zástupce je samozřejmě povinen při výkonu činnosti dodržovat pravidla profesní etiky a soutěže a další profesní předpisy vydávané Komorou tak, aby nesnižoval profesní důstojnost. Musí zachovávat mlčenlivost a odpovídá za způsobenou škodu. Pro tento případ musí být ze zákona pojištěn.

Patentový zástupce je *povinen zastoupení odmítnout*, jestliže:

- poskytnutím služeb patentového zástupce by došlo ke spáchání trestného činu,
- v téže věci nebo ve věci související již poskytl sám nebo prostřednictvím sdružení nebo společnosti patentových zástupců služby patentového zástupce jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí služeb patentového zástupce žádá,
- informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, by mohla toho, kdo o poskytnutí služeb patentového zástupce žádá, neoprávněně zvýhodnit,
- zájmy toho, kdo o poskytnutí služeb patentového zástupce žádá, jsou v rozporu se zájmy patentového zástupce nebo osoby patentového zástupci blízké.

Patentový zástupce se v rámci svého pověření ve stejném rozsahu může dát zastoupit jiným patentovým zástupcem (dále jen „*náhradník*“); zastoupení náhradníkem není možné proti vůli klienta.

Patentový zástupce může pověřit pro jednotlivé úkony zastoupení svého asistenta nebo svého zaměstnance jako *dalšího (substitučního) zástupce*. Tento fakt sice není uveden v textu občanského soudního řádu, jako je tomu u advokátů a notářů, ale vyplývá z § 39 odst. 1 zákona o patentových zástupcích. Tím je měněno obecné občanskoprávní pravidlo, že zmocněnec musí jednat osobně, nedohodne-li se se zmocnitelem jinak (§ 24 obč. zák.). Zákon o patentových zástupcích zdůrazňuje opačné pravidlo, že zastoupení náhradníkem není možné proti vůli klienta. Tím je řečeno pouze tolik, že ustanovení o možnosti zastoupení patentového zástupce asistentem nebo jiným zaměstnancem je dispozitivní a klient je může dohodou s patentovým zástupcem vyloučit.

Brání-li patentovému zástupci jakákoliv překážka ve výkonu činnosti a neučiní-li jiné opatření pro ochranu práv nebo právem chráněných zájmů svých klientů, je povinen ustanovit bez odkladu, nejpozději do 1 měsíce, svého náhradníka; klienty o tom bezodkladně písemně vyzoomí. Poruší-li patentový zástupce tuto povinnost, ustanoví náhradníka Komora s tím, že podle okolností případu určí i výši náhrady, kterou je mu povinen patentový zástupce poskytnout.

Ohledně možností a podmínek dalšího zastoupení patentového zástupce platí § 25 odst. 2 obdobně (srov. komentář k tomuto ustanovení).

§ 26

Úplné znění § 26 – odst. 1 v tomto znění od 1. 1. 1996 – poslední změna zákonem č. 38/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů; odst. 2 – v tomto znění od 1. 4. 2000 – poslední změna zákonem č. 360/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí; odst. 3 – v tomto znění od 1. 1. 2003 – poslední změna zákonem č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního; odst. 4 – v tomto znění od 22. 5. 2006 – poslední změna zákonem č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony; odst. 5, 6 v tomto znění od 1. 1. 2013 – poslední změna zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Odborová organizace může, s výjimkou věcí obchodních, v řízení zastupovat účastníka, který je jejím členem.
- (2) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „Úřad“) může zastupovat účastníka v řízení ve věcech péče o nezletilé, o určení nebo změnu vyživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného, jde-li o věci se vztahem k cizině.
- (3) Ve věcech ochrany před diskriminací na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace se účastník může dát v řízení zastupovat též právnickou osobou vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana před takovou diskriminací.
- (4) Ve sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona, se účastník může dát zastupovat právnickou osobou, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří ochrana práv podle autorského zákona.
- (5) Je-li ve věcech pracovních návrhovatelem (žalobcem) cizinec, může se dát v řízení zastupovat též právnickou osobou vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana práv cizinců; totéž platí v řízení o propuštění cizince ze zajištění.
- (6) Převezme-li odborová organizace nebo Úřad anebo právnická osoba podle odstavců 3 až 5 zastoupení, jedná jejich jménem za zastoupeného osoba uvedená v § 21.

Komentář k § 26
Komentátor: Korbel

Ustanovení § 26 se týká *zvláštních případů zastoupení*. Odlišnost od běžného zastoupení je zde v tom, že připojení *zastoupení právnickou osobou*, což je obecně v občanském soudním řízení zakázáno (srov. § 24 odst. 1). Zastoupení právnickou osobou se připoustí pouze vyjmenovaným specializovaným právnickým osobám.

Při zastoupení Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí nejde striktně vzato o zastoupení právnickou osobou, kterou je v tomto případě stát, Česká republika, ale organizační složkou státu, která je správním orgánem. Podobně tomu je ještě v případě zastoupení obce Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových podle § 26a.

Mezi právnickými osobami v § 26 kupodivu doposud nejsou právnické osoby poskytující profesionální výkon právních služeb – *advokátní obchodní společnosti* podle § 15 zákona o advokacii, který po novele provedené zákonem č. 79/2006 Sb. umožňuje advokátům vykonávat advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným založené podle obchodního zákoníku. Advokáti, kteří jsou společníky společnosti, vykonávají advokacii jejím jménem a na její účet. Pokud zastoupení právnickou osobou nepřipouštějí zvláštní právní předpisy (což je i případ občanského soudního řádu), vykonávají advokáti advokacii vlastním jménem a na účet společnosti. Blíže k tomu komentář k § 25.

V původním znění občanského soudního řádu z roku 1963 se ustanovení § 26 týkalo pouze zastupování členů *odborových* či *družstevních organizací* těmito organizacemi. Postupem doby se k němu přidalo zastoupení Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, právnickými osobami působícími v oblasti ochrany před diskriminací a právnickými osobami poskytujícími ochranu práv podle autorského zákona.

Možnosti zastoupení právnickou osobou dle § 26 jsou *věcně omezené*. Soud však na tyto limity musí pamatovat, neboť jsou stanoveny kogentním ustanovením procesního práva. Dostane-li se zastoupení s nimi do rozporu, soud zastoupení nesmí připustit a musí jednat přímo s účastníkem řízení. Limity jsou následující:

- v případě zastoupení odborovou organizací *nesmí* jít o zastoupení v obchodních věcech,
- v případě zastoupení Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí *musí* jít o zastoupení pouze ve věcech se vztahem k cizině a pouze v řízeních péče o nezletilé, o určení nebo změnu vyživovací povinnosti nebo o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného,
- v případě zastoupení právnickou osobou, k jejíž činností uvedeným ve stanovách patří ochrana před diskriminací, *musí* jít o zastoupení pouze ve věcech ochrany před diskriminací na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace,
- v případě zastoupení právnickou osobou, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří ochrana práv podle autorského zákona, *musí* jít o zastoupení pouze ve sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona.

Při zastoupení právníky osobami vzniká účastníkovi řízení právo pouze na *náhradu hotových výdajů* (§ 137 odst. 1), nikoliv na odměnu za zastupování (§ 137 odst. 2).

Písemnosti soud *doručuje* stejně jako u jiných druhů zastoupení pouze zástupci, tj. právnické osobě, s výjimkou případů, kdy má účastník něco osobně vykonat (§ 50b). Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí má pro tyto účely jako správní orgán povinně zřízenou datovou schránku, kterou je soud povinen využít, je-li to možné a nebylo-li doručeno přímo při jednání (§ 45 odst. 1). Ostatní právnické osoby uvedené v tomto ustanovení mohou mít datovou schránku dobrovolně (žádný z nich není povinným držitelem datové schránky). Pokud jim není doručeno při jednání a nemají datovou schránku, doručuje se jim na zvolenou jinou adresu nebo elektronickou adresu (§ 45 odst. 2). Není-li to možné, doručuje se jim prostřednictvím doručujícího orgánu nebo účastníka řízení či jeho zástupce na povinnou doručovací adresu podle § 46b. Touto povinnou doručovací adresou je u všech právnických osob adresa jejich zapsaného sídla.

K odst. 1:

Zastoupení člena *odborové organizace* touto organizací lze považovat za tradiční institut, i dnes respektovaný napříč právním řádem (viz např. obdobnou možnost ve správním soudnictví dle § 35 odst. 3 s. ř. s.).

Odborové organizace prodělaly na našem území po roce 1989 podstatné změny. Do března 1990 působila v tehdejší Československu jediná odborová organizace – Revoluční odborové hnutí (ROH), která vycházela z vedoucí úlohy Komunistické strany Československa (KSČ). Na mimořádném všeodborovém – všesvazovém sjezdu konaném ve dnech 2.–3. března 1990 byla ustavena Československá konfederace odborových svazů (ČSKOS) jako dobrovolné sdružení odborových svazů, skládajících se z jednotlivých odborových organizací. Jednalo se o svazy odborových organizací jak federální úrovně, tak i svazy působící v České republice a ve Slovenské republice. Po rozdělení České a Slovenské federativní republiky se nástupcem ČSKOS stala Českomoravská komora odborových svazů. Od roku 1998 nese současný název Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS). Při svém vzniku ČMKOS sdružovala 40 samostatných odborových svazů. V následujících letech došlo k integraci části malých odborových svazů, některé odborové svazy z ČMKOS vystoupily, jiné svazy byly za členy přijaty. ČMKOS sdružuje většinu odborových svazů působících v České republice. Jejich členská základna dosahuje zhruba 500 000 členů; v současné době sdružuje 32 těchto odborových svazů (dále též jen „OS“): *Českomoravský OS civilních zaměstnanců armády, Českomoravský OS pohostinství, hotelů a cestovního ruchu, Českomoravský OS pracovníků školství, Herecká asociace, Nezávislý OS Policie ČR, Nezávislý OS pracovníků potravinového průmyslu a příbuzných odvětví Čech a Moravy, OS dopravy, OS ECHO, OS hasičů, OS KOVO, OS pracovníků dřevozpracujících odvětví, lesního a vodního hospodářství v ČR, OS pracovníků hornictví, geologie a naftového průmyslu, OS pracovníků knihoven, OS pracovníků kulturních zařízení, OS pracovníků kultury a ochrany přírody, OS pracovníků obchodu, OS pracovníků peněžnictví a pojišťovnictví, OS pracovníků textilního, oděvního a kožedělného průmyslu Čech a Moravy, OS pracovníků vědy a výzkumu, OS pracovníků výrobních a účelových organizací kultury, OS PROJEKT, OS státních orgánů a organizací, OS STAVBA ČR, OS UNIOS, OS zaměstnanců letectví, OS zaměstnanců poštovních, telekomunikačních a novinových služeb, OS zdravotnictví a sociální péče ČR, Severočeské sdružení odborových organizací důlního průmyslu, Svaz odborářů služeb a dopravy, Unie – profesní a odborový svaz orchestrálních hudebníků ČR, UNIE odborový svaz profesionálních zpěváků ČR, Vysokoškolský OS.*

Vedle ČMKOS zde působí i jiné odborové centrály, například: *Asociace samostatných odborů (ASO)*, *Český odborový svaz severozápadních energetiků*, *Jednotný svaz soukromých zaměstnanců*, *Odborové sdružení železničářů*, *Lékařský odborový klub* aj.; dále *Konfederace umění a kultury (KUK)*, *Odborové sdružení Čech, Moravy a Slezska*, *Křesťanská odborová koalice*, *Federace strojířů*, *Federace vlakových čet*, *Federace řidičů tramvají* aj.

Pod úrovní odborových centrál působí **odborové svazy** sdružující jednotlivé odborové organizace, obvykle podle věcné pracovní náplně jejich členů. Největším svazem je *Odborový svaz KOVO*, který vykazuje téměř 180 000 členů. Samostatně působí některé profesní odborové svazy, které se nehlásí k žádné odborové centrále. Jedná se např. o *Odborový svaz pracovníků vydavatelství, nakladatelství a knižního obchodu*, *Odborový svaz hromadných sdělovacích prostředků*, aj.

Jak odborové svazy, tak i odborové centrály mohou mít vlastní právní subjektivitu na základě smlouvy o součinnosti nižších složek (§ 16 odst. 4 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů). Smlouvou o součinnosti může být vytvořen svaz zúčastněných sdružení, který je právnickou osobou. Pro svaz platí obdobně ustanovení zákona o sdružování občanů.

Nejnižším prvkem odborové struktury jsou jednotlivé (základní) **odborové organizace**, působící obvykle u jednotlivých zaměstnavatelů.

Členská základna naprostě většiny odborových svazů trvale klesá. V roce 1991 bylo v odborových organizacích sdruženo téměř 4,4 miliónu členů. V roce 1995 to již bylo pouze necelých 2,3 miliónu a dnes se tato členská základna pohybuje pod hranicí 600 tisíc členů. Tento úbytek je především způsoben postupující privatizací v jednotlivých odvětvích hospodářství, rozpadem větších podniků a složitostí problémů spojených s vytvářením odborových organizací na malých pracovištích.

Právo každého svobodně se sdružovat požívá ústavní a mezinárodněprávní ochrany. Podle článku 20 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je právo sdružovací zaručeno. Každý má právo se spolu s jinými sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích. V článku 27 Listiny je dále rozvedeno právo sdružovací za účelem ochrany hospodářských a sociálních zájmů. Toto právo je realizováno sdružováním se v odborových organizacích. Odborové organizace vznikají nezávisle na státu; jejich vznik nevyžaduje povolení státního orgánu. Listina zakazuje omezovat počet odborových organizací a jakkoli některé z nich zvýhodňovat či diskriminovat. Činnost odborových organizací může být omezena zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.

Záruku práva shromáždovacího, sdružovacího a práva zakládat odborové organizace obsahuje již Všeobecná deklarace lidských práv v člancích 20 odst. 1 a 23 odst. 4, přijatá jako rezoluce valného shromáždění OSN č. 217/III z 10. 12. 1948. Obdobné záruky obsahují též mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.; článek 22), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.; článek 8), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.; článek 11), Evropská sociální charta (č. 14/2000 Sb. m. s.; článek 11, 12), Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 87 o svobodě sdružování a ochraně práva se odborově organizovat (č. 489/1990 Sb.), Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 98 o provádění zásad práva organizovat se a kolektivně vyjednávat (č. 470/1990 Sb.).

Odborové organizace (zkráceně, ale nesprávně nazývané též *odborny*) nejsou v právním řádu výslovně definovány. Jsou samostatnými právními osobami podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Tento zákon používá legislativní zkratku „**sdružení**“ pro jakékoliv společenstvo, které mohou lidé zakládat, ať již se jedná o spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby, občanská sdružení či odborové organizace. I na odborové organizace proto dopadají ustanovení zákona o sdružování občanů.

Sdružení jsou právními osobami. Členy sdružení mohou být alespoň tři fyzické nebo právnické osoby. Sdružení mohou zakládat organizační jednotky oprávněné jednat svým jménem.

Sdružení jsou svou povahou soukromoprávním institutem, a proto se na jejich činnost uplatňuje princip **legální licence**. Mohou činit vše, co jim zákon nezakazuje. Mají svou samosprávu – samy vznikají, spravují se a odpovídají samy za sebe. Do jejich postavení a činnosti mohou státní orgány zasahovat jen v mezích zákona.

Sdružení nesmějí řídit státní orgány a ukládat povinnosti občanům, kteří nejsou jejich členy. Nikdo nesmí být nucen ke sdružování, k členství ve sdruženích ani k účasti na jejich činnosti. Ze sdružení může každý svobodně vystoupit. Nikomu nesmí být občansky na újmu, že se sdružuje, je členem sdružení, účastní se jeho činnosti nebo je podporuje, anebo stojí mimo ně. Práva a povinnosti člena sdružení upravují stanovy. Každý člen má právo na soudní ochranu. Považuje-li člen sdružení rozhodnutí některého z jeho orgánů, proti němuž již nelze podle stanov podat opravný prostředek, za nezákonné nebo odporující stanovám, může do 30 dnů ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 6 měsíců od rozhodnutí požádat okresní soud o určení, zda je rozhodnutí v souladu se zákonem a stanovami. Soud v řízení postupuje podle občanského soudního řádu.

Určité výjimky oproti jiným občanským sdružením platí pro odborové organizace v otázce jejich vzniku. Článek 27 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a některé mezinárodní úmluvy totiž vyžadují, aby vznik odborových organizací nebyl podmínován souhlasem (registrací) státního orgánu. Odborové organizace proto nepodléhají registraci, jako ostatní sdružení, ale stávají se právníky osobou automaticky (ze zákona) dnem následujícím poté, kdy Ministerstvu vnitra byl doručen návrh na její evidenci. *Registrační (soublasný) princip* zde byl v zájmu zvýšené ochrany odborových organizací před zásahy státu nahrazen *principem evidenčním (oznamovacím)*. Státní orgán bere vznik odborových organizací pouze na vědomí a eviduje je, ale nemůže mu nijak bránit. Název a sídlo odborové organizace, její právní formu a datum jejího vzniku, příp. zániku, jakož i změny těchto údajů zapíše Ministerstvo vnitra do základního registru osob.

Specifikem odborových organizací je jejich účel a předmět jejich činnosti, který musí spočívat v organizované ochraně hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců a v dalších souvisejících aktivitách vymezených v dokumentech Mezinárodní organizace práce. Obdobnou koncepci odborových organizací obsahuje i nový občanský zákoník, který zahrnuje podrobnou úpravu spolku nahrazující celý stávající zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Podle § 2995 nového obč. zák. se jeho ustanovení o právnických osobách a spolku použijí na odborové organizace přiměřeně a jen v tom rozsahu, v jakém to neodporuje jejich povaze zástupců zaměstnanců podle mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána a které upravují svobodu sdružování a ochranu práva svobodně se sdružovat. Odborová organizace a jejich pobočné organizace vznikají dnem následujícím po dni, v němž bylo doručeno příslušnému orgánu veřejné moci oznámení o jejich založení. I nadále bude tedy zachován pro odborové organizace zvýhodněný evidenční princip, oproti registračnímu principu u ostatních spolků. Přejícné ustanovení § 3016 nového obč. zák. doplňuje, že odborové organizace, včetně organizací mezinárodních a jejich organizační jednotky evidované podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, se považují za odborové organizace, mezinárodní odborové organizace a jejich pobočné organizace podle nového občanského zákoníku.

Odborová organizace může, s výjimkou věcí obchodních, v řízení zastupovat účastníka, který je jejím členem. Ze shora uvedeného výkladu je zřejmé, že účastníkem, kterého může odborová organizace zastupovat, může být jak fyzická, tak i právní osoba, neboť obě mohou být jejím členem. Fyzickou osobou bude konkrétní zaměstnanec, člen odborové organizace; právníkou osobou bude obvykle jiná odborová organizace, která je členem nadřazené odborové složky. Pokud je účastník řízení členem více odborových organizací, může jej zastupovat kterákoliv z nich. V konkrétním řízení však může mít vždy jen jednoho zástupce (§ 24 odst. 2, věta třetí).

Pojem „*odborová organizace*“ je míněn jako věcné označení, nikoliv ve smyslu zákona o sdružování občanů. Míjí se jím proto jakákoliv odborová organizace, nikoliv jen základní odborové organizace. To znamená, že právo zastupovat své členy před soudem v občanském soudním řízení mají i odborové svazy a odborové centrály. V každém případě však musí jít o právníkou osobu splňující parametry odborové organizace z hlediska věcné náplně její činnosti, nikoliv jen z hlediska formálního označení. K uvedenému závěru došel též *Krajský soud v Praze v usnesení* ze dne 19. 3. 2003, čj. 30 Co 116/2003-06-16. Konstatoval, že „*odborová organizace je pouze takové občanské sdružení, jehož úkolem je hájit práva a oprávněné zájmy zaměstnanců a zastupovat je v kolektivním vyjednávání. I když je sdružení evidováno na Ministerstvu vnitra jako odborové, automaticky to neznamená, že se skutečně jedná o odborové sdružení ve výše uvedeném smyslu. Pokud je činnost sdružení odlišná, jedná se o zastoupení mimo rámec vymezený § 26 odst. 1 o. s. ř. a takové zastoupení je nepřipustné. Plná moc udělená podle § 26 odst. 1 o. s. ř. jiné právníké osobě než odborové organizaci je neplatná dle § 39 obč. zák., neboť představuje obcházení zákona – konkrétně § 24 odst. 1 o. s. ř. Soud proto zastupování takovou právníkou osobou nepřipustí.*“

V případě zastoupení účastník řízení musí prokázat, že je členem odborové organizace, které udělil plnou moc k zastupování. Podmínka členství musí být splněna po celou dobu soudního řízení. Není-li splněna, soud k zastoupení nepřihlíží a jedná přímo s účastníkem řízení, neboť nelze připustit zastoupení, jež se přičí zákonu.

Zvláštní úpravu zastoupení odborovou organizací obsahuje § 20 odst. 2 insolvenčního zákona. Podle něj může odborová organizace v insolvenčním řízení a v incidenčních sporech zastupovat dlužníka zaměstnance, jde-li o uplatňování jeho pracovněprávních pohledávek. V tomto případě *není* možnost zastoupení odborovou organizací *vázána* na podmínku členství.

Možnost zástupčího oprávnění odborových organizací vůči členům je jejich právem, nikoliv povinností. Na zastoupení odborovou organizací v řízení před soudem nemají její členové zákonný nárok, stejně ani odborová organizace nemá zákonný nárok na zastupování, pokud by je chtěla aktivně vykonávat. K zastoupení může dojít pouze na základě dohody o plné moci, jde o klasické *smluvní zastoupení* (srov. komentář k § 24).

Podmínky a rozsah poskytování právní pomoci stanoví jednotlivé odborové organizace, svazy a centrály samy dle vlastního uvážení. V případě Českomoravské konfederace odborových svazů jsou tyto podmínky a rozsah dány zásadami regionálního právního poradenství.

Celkem je zřízeno 12 stálých pracovišť regionálního právního poradenství rozmístěných po celé republice. Tato pracoviště ve své většině zabezpečují pomoc středisek i v dalších místech prostřednictvím výjezdů pracovníků dle stanoveného harmonogramu. Touto službou je pokryto dalších 29 míst v republice. Jedná se především o větší centra.

Tabulka č. 8: Seznam regionálních poradenských center právní pomoci.

město	adresa	město	adresa
České Budějovice	Žižkova 12 370 22 České Budějovice	Trutnov	Národní 199 541 01 Trutnov
Tábor	Vančurova 2904 390 01 Tábor	Pardubice	Masarykovo nám. 1484 530 02 Pardubice
Jindřichův Hradec	Pravdova 1112/II 377 01 Jindřichův Hradec	Ústí nad Orlicí	Čs. armády 1181 562 01 Ústí nad Orlicí
Písek	Karlova 108 397 01 Písek	Svitavy	T. G. Masaryka 2a 586 02 Svítavy
Plzeň	Pobřežní 8, 301 17 Plzeň	Jihlava	Tolstého 2, 586 01 Jihlava
Tachov	T. G. Masaryka 1326 347 01 Tachov	Žďár nad Sázavou	Havlíčkovo nám 152 591 00 Žďár nad Sázavou
Domažlice	Msgr. B. Staška 265 344 01 Domažlice	Brno	Malinovského náměstí 4 660 87 Brno
Klatovy	Nádražní 201 339 01 Klatovy	Znojmo	Dolní Česká 1 669 02 Znojmo
Karlovy Vary	Varšavská 13 360 01 Karlovy Vary	Břeclav	Žerotínova 2 690 02 Břeclav
Sokolov	Ul. Jednoty 654 356 01 Sokolov	Zlín	Gahurova 5265 760 01 Zlín
Cheb	Ul. Svobody 207/52 350 02 Cheb	Uherské Hradiště	Stojanova 484 686 52 Uherské Hradiště
Ústí nad Labem	Dvořákova 2 400 01 Ústí nad Labem	Kroměříž	Kolárova 528/1 767 01 Kroměříž
Praha (Středočeský kraj)	nám. W. Churchilla 2 113 59 Praha 3	Vsetín	Dolní náměstí 310 755 01 Vsetín
Ústí nad Labem	Dvořákova 2 400 01 Ústí nad Labem	Olomouc	Palackého 21/75 772 00 Olomouc
Most	J. Seiferta 2112 434 67 Most	Bruntál	Dukelská 2 792 11 Bruntál
Liberec	Vysoká 149/4 460 10 Liberec	Šumperk	prof. Fialy 12a 787 01 Šumperk
Rumburk	Tř. 9. května 1366/48 40801 Rumburk	Nový Jičín	Msgr. Šrámka 11 741 01 Nový Jičín
Turnov	Sobotecká 1660 511 06 Turnov	Ostrava	U Tiskárny 1 702 00 Ostrava 2
Hradec Králové	Gočárova 1620/30 501 01 Hradec Králové	Frýdek – Místek	tř. T. G. Masaryka 650 738 01 Frýdek–Místek
Jičín	Vrchlického 823-824 506 01 Jičín	Karviná	Universitní náměstí 1935/1 733 01 Karviná
Náchod	Palachova 1303 547 01 Náchod	Středočeský kraj (Praha)	nám. W. Churchilla 2 113 59 Praha 3

Právní pomoc podle těchto zásad poskytují *střediska regionálního právního poradenství*. Regionální právní poradenství obsahuje úkony právní pomoci zejména v oblasti pracovního práva, sociálního zabezpečení a v oblasti práv a zákonem chráněných zájmů odborových organizací. Co do formy zahrnuje právní pomoc právní porady, sepisy listin a písemných podání soudu, provedení právních rozborů věcí a jednání s protistranou, zastoupení před soudem a další úkony spojené s právní pomocí. Regionální právní poradenství se poskytuje odborovým svazům sdruženým v ČMKOS a jejich členům. Právní poradenství bez možnosti zastupování u soudu poskytují střediska i zaměstnancům v pracovním poměru, kteří nejsou členy odborové organizace. Osoba, která chce čerpat právní pomoc, o ni musí požádat příslušné středisko. Žádost se podává na formulářích vydaných ČMKOS.

Vzorový dokument č. 8: Formulář pro žádost o poskytnutí právní pomoci odborovou organizací.

ŽÁDANKA O POSKYTNUTÍ SLUŽBY REGIONÁLNÍHO PORADENSKÉHO CENTRA PRO ZAMĚSTNANCE	
Žadatel	
Jméno:	Příjmení:
Datum narození:	
Bydliště:	
Název a adresa zaměstnavatele:	
Odvětví :	Státní příslušnost: ČR
Členství v odborech (ČMKOS, ASO):	ANO NE
OS ¹ :	
Číslo ZO ¹ :	Název ZO ¹ :
Datum:	Podpis žadatele ² :

K odst. 2:

Možnost zastoupení účastníka řízení *Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí* byla do občanského soudního řádu zavedena novelou č. 238/1995 Sb. s účinností od 1. ledna 1996. V té době ještě neexistoval tento úřad, ale Ústředí pro mezinárodněprávní ochranu mládeže.

Ke zřízení nové instituce – Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí – došlo přijetím nového zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tato změna se do textace komentovaného ustanovení promítla doprovodným zákonem č. 360/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Z právně normotvorného hlediska je pozoruhodná legislativní zkratka Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, kterou vyjadřuje § 26 odst. 2 slovy – *dále jen „Úřad“*. Ač jde o legislativní zkratku pro celý občanský soudní řád, nikde jinde v tomto zákonu, s výjimkou navazujícího odstavce 5 téhož ustanovení, se nepoužívá. O Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí se hovoří ještě v § 88 písm. q) ohledně místní příslušnosti, ale celým názvem. Různé jiné úřady se v textu občanského soudního řádu vyskytují mnohem častěji, zejména Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, ale žádný z nich legislativní zkratku nezískal.

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí sídlí v Brně. Je správním úřadem s celostátní působností; je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí. V čele je ředitel. Úřad se člení na kancléře, sekretariát a tři samostatné právní odbory, v jejichž čele stojí vedoucí odboru.

Úřad vykonává působnost v oblasti mezinárodního práva soukromého zejména na základě níže uvedených přímo použitelných předpisů: *Úmluva o vymáhání výživného* (publ. pod č. 33/1959 Sb.); *Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výživovací povinnosti* (publ. pod č. 132/1976 Sb.); *nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech výživovacích povinností*; *Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů* (publ. pod č. 34/1998 Sb.); *nařízení*

Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000; Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (publ. pod č. 43/2000 Sb.); Úmluva o právech dítěte (publ. pod č. 104/1991 Sb.).

Úřad je jedním z orgánů státní správy, které se podílejí na sociálně-právní ochraně dětí. Tou se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte. Dítětem se ve shodě s článkem 1 Úmluvy o právech dítěte (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.) rozumí nezletilá osoba.

Hlavním úkolem Úřadu je zajišťování sociálně-právní ochrany dětí v soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem. Jeho věcnou agendu lze rozdělit do těchto oblastí:

- vymáhání výživného s mezinárodním prvkem,
- vedení agendy mezinárodních adoptí,
- řešení protiprávního přemístění nebo zadržení dětí (tzv. mezinárodní únosy dětí),
- ochrana nezletilým osobám (např. vystupování úřadu v pozici kolizního opatrovníka) a v některých specifických případech i osobám zletilým.

Úřad není orgánem soudním a nemá rozhodovací pravomoc v soudních věcech. Do jeho činnosti patří:

- zastupování v řízení před soudem,
- poskytování konzultací občanům ve věcech, které spadají do jeho působnosti,
- zprostředkování styku se zahraničními orgány v rámci jeho působnosti,
- spolupráce na vytváření mezinárodních i vnitrostátních norem, které se dotýkají oblastí jeho působnosti.

Plný výčet kompetencí Úřadu podává § 35 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí může *zastupovat účastníka* v řízení ve věcech péče o nezletilé, o určení nebo změnu výživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného, jde-li o věci se vztahem k cizině. Přestože se všechny vyjmenované věci týkají dítěte, účastníkem řízení, kterého Úřad zastupuje, nemusí být nutně dítě, ale i jeden z rodičů.

Nejčastěji bude Úřad vystupovat jako ustanovený *opatrovník dítěte* ve shora uvedených řízeních, pokud dítě nemůže zastoupit žádný z rodičů (§ 37 odst. 2 zák. o rodině). Takovým opatrovníkem obecně nemusí být jen Úřad, zákon o rodině v § 37 odst. 2 hovoří o tom, že soud ustanoví opatrovníkem zpravidla orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí, jímž může být i jiný orgán, zejména obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ten dle § 17 odst. 1 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí vykonává funkci opatrovníka a poručníka a může být ustanoven opatrovníkem i v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině. Opatrovníkem může být výjimečně i jiná osoba, která vůbec není orgánem sociálně-právní ochrany dětí, např. příbuzný.

Problematickou ustanovení správného opatrovníka dítěti ve vztahu k cizině se zabýval *Krajský soud v Hradci Králové* v publikovaném *usnesení* ze dne 19. 5. 2004, *sp. zn. 21 Co 163/2004*. V něm vyložil, že „podle § 37 odst. 2 zákona o rodině ustanoví soud dítěti opatrovníka, nemůže-li dítě zastoupit žádný z rodičů. Tímto opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán sociálně-právní ochrany dětí. Z dikce druhé věty tohoto ustanovení vyplývá, že zákon nedává soudu jednoznačný příkaz, aby vždy opatrovníkem ustanovil jen příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Soud proto není zcela vázán příslušnou správněprávní úpravou obsaženou v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pokud ovšem zákon o rodině v § 37 odst. 2 soudu ukládá, aby opatrovníkem zpravidla takový orgán ustanovil, je soud ve svém rozhodování omezen tím, že pokud opatrovníkem ustanoví subjekt jiný, než ten, který by byl příslušným podle úpravy obsažené v zákoně č. 359/1999 Sb., měl by své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnit. Opatrovníkem v případě zastupování dítěte ve vztahu k cizině může být ustanoven jak Úřad, tak i obecní úřad obce s rozšířenou působností. Úřadu by ovšem měl dát soud přednost, a jen pokud pro to budou dány důvody, ustanovit opatrovníkem obecní úřad. K tomuto závěru lze dospět jak systematickým, tak gramatickým výkladem zákona č. 359/1999 Sb. v současném znění. Příslušnost Úřadu k zajištění sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině je upravena v hlavě VII. zákona, která obsahuje speciální úpravu této oblasti právních vztahů. Zákon v ní jednoznačně jako příslušného určuje Úřad (§ 35 odst. 1 zákona: Úřad zajišťuje sociálně-právní ochranu ve vztahu k cizině.). Naproti tomu v případě úpravy příslušnosti obecního úřadu k zajištění sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině zákon používá v § 17 písm. a) slovního spojení »může být ustanoven i v případě«. Z těchto rozdílů lze proto dovodit, že zákon dává v případě sociálně-právní ochrany dítěte ve vztahu k cizině přednost Úřadu. Pokud by ovšem soud došel v konkrétním případě k závěru, že tu jsou okolnosti, pro které nelze Úřad opatrovníkem ustanovit (např. konflikt zájmů s jiným zastoupeným – pozn. aut.), nebo tu jsou skutečnosti, pro které se lze důvodně domnívat, že obecní úřad bude tuto funkci vykonávat lépe, může opatrovníkem ustanovit obecní úřad. Svě závěry pak musí vyložit v odůvodnění svého rozhodnutí.“

Je-li *vztah k cizině* dán pouze v rámci země *Evropské unie*, je třeba dbát na to, že otázky mezinárodní příslušnosti soudu jsou řešeny přímo použitelnými předpisy evropského práva, které se použijí přednostně před našimi procesními předpisy i před naším zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním. Těmito přímo aplikovatelnými předpisy jsou: *nařízení Rady ES č. 44/2001 „Brusel I“ ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění pozdějších předpisů; nařízení Rady ES č. 2201/2003 „Brusel II“ ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, ve znění nařízení Rady ES č. 2116/2004.*

Podle článku 8 odst. 1 nařízení Brusel II jsou soudy členského státu příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.

K odst. 3:

Ustanovení o možnosti zastoupení právnickou osobou vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana před diskriminací, se do textu § 26 dostalo bez bližšího odůvodnění v novele provedené doprovodným zákonem k soudnímu řádu správnímu (zákon č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního).

Lze se domnívat, že již v té době se nejednalo o vlastní záměr zákonodárce, ale o reakci na požadavky směrnic Rady č. 76/207/EHS a 2000/43/ES, podle nichž mají členské státy zajistit, *aby sdružení, organizace nebo právnické osoby, které mají v souladu s kritérii stanovenými jejich unitrostátními právními předpisy oprávněný zájem na zajištění dodržování této směrnice, mohly ve prospěch nebo na podporu žalobce s jeho souhlasem zahájit jakékoli soudní nebo správní řízení určené pro vymáhání plnění povinností vyplývajících z těchto směrnic.* Obdobná možnost se objevila i v § 35 odst. 4 soudního řádu správního.

Otázka procesního zapojení specializovaných právnických osob do ochrany před diskriminací se řešila také během legislativního procesu k antidiskriminačnímu zákonu (vyhlášen pod č. 198/2009 Sb.).

Ministerstvo spravedlnosti předložilo vládě variantní řešení, podle něž by tyto právnické osoby měly buď pouze zástupčí oprávnění, což byl stávající stav, nebo samostatnou *aktivní žalobní legitimaci*. Aktivní legitimace právnické osoby byla vázána na podmínku, že diskriminačním zásahem byla dotčena práva neurčitého počtu osob. Právnická osoba by pak mohla, aniž by byla sama dotčena, požadovat u soudu jako žalobce upuštění od diskriminace a odstranění následků diskriminačního zásahu.

Takováto úprava by byla jednak konzistentní s celoevropským trendem směřujícím k úpravě hromadných žalob (kde postiženou není pouze jedna individuální osoba, ale celá blíže neidentifikovatelná skupina osob), jednak šetří celkové náklady soudního systému, který jednou žalobou vyřeší věc obecného významu. Tímto způsobem jsou ušetřeny jak náklady státu spojené s řízením a správou justice, tak náklady individuálních poškozených, kterým se v jednotlivém případě z finančních důvodů zpravidla nevyplatí se soudit. Tato úprava by navíc nebyla v českém právu bezprecedentní, viz např. aktivní žalobní legitimace osoby oprávněné hájit zájmy soutěžitelů nebo spotřebitelů podle § 54 odst. 1 obchodního zákoníku (Kühn, Z.: zpravodajská zpráva k antidiskriminačnímu zákonu pro jednání Legislativní rady vlády). S tímto názorem se ztotožňuji.

Nakonec však varianta se samostatnou žalobní legitimací právnických osob neprošla a vláda schválila nic nového nepřinášející ustanovení § 11 antidiskriminačního zákona, které „umožňuje“ specializovaným právnickým osobám podávat podněty správním orgánům a poskytovat informace o možnostech právní ochrany před diskriminací a součinnost při sepsu návrhů osobám domáhajícím se ochrany před diskriminací. To by zajisté mohly činit i bez výslovné textace v zákoně, neboť jim to žádný zákon nezakazuje.

Pojem *diskriminace* je běžnou součástí jazyka, nicméně v právním řádu je přesně definován v § 2 a 3 antidiskriminačního zákona (č. 198/2009 Sb.). Diskriminace může být přímá nebo nepřímá.

Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru. Tento důvod může být i jen domnělý. Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace.

Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. Nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení se rozumí také odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená

opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k možnostem zdravých osob, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci (§ 2 odst. 2 antidiskriminačního zákona).

Komplementárním pojmem k pojmu diskriminace je pojem *právo na rovné zacházení*. Každý člověk má právo na rovné zacházení. Součástí práva na rovné zacházení je právo nebyť diskriminován. Jde o práva, která jsou uvedena v § 1 odst. 3 antidiskriminačního zákona. Tato práva mají ústavní či spíše „nadústavní“ rozměr. Jejich základem jsou články 1 a 3 Listiny základních práv a svobod: *Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Základní práva a svobody všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Lze mít za to, že jde o ta nejzákladnější přirozená lidská práva, která jsou součástí nezměnitelného jádra ústavního pořádku České republiky ve smyslu článku 9 odst. 2 Ústavy (Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.)*

Ve vnitrostátním českém právním řádu je hmotněprávní *ochrana před diskriminací* obsažena zejména v *pracovněprávních předpisech*, kde upravuje právo slabší strany na rovné zacházení a zákaz zneužití nadřazenosti, většiny či jinak silnějšího postavení. V tomto smyslu se vyznačuje v následujících ustanoveních:

- § 4 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (antidiskriminační klauzule),
- § 2 odst. 3–5 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání (dtto),
- § 80 zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (dtto),
- § 16 odst. 4, § 77 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (dtto),
- § 13 odst. 2 písm. b), § 16–17 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (zákoník práce byl připravován v provázanosti s antidiskriminačním zákonem; aby nedocházelo k duplicitě, stanoví pouze obecnou povinnost zaměstnavatele dodržovat zásadu rovného zacházení; jinak odkazuje na antidiskriminační zákon),
- § 229 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (jde o zákaz diskriminace členů vyjednávacího výboru zaměstnanců),
- § 55 odst. 2 a § 84 odst. 2 zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti (dtto),
- § 50 odst. 4 zákona č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti (dtto),
- § 7 odst. 6 zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě (povinnost vysílající organizace při výběru dobrovolníků a při sjednávání podmínek výkonu dobrovolnické služby),
- § 4a odst. 1 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku (stejně podmínky pro poskytování mzdy pro muže a ženy),
- § 3 odst. 1 zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech (dtto).

Vedle těchto předpisů se *zákaz diskriminace a právo na rovné zacházení* objevují např. v:

- § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) – základní zásady vzdělávání,
- § 2 písm. a) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (povinnost knihoven poskytovat veřejné knihovnické a informační služby způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu),
- § 6 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách (povinnost zadavatele při postupu dle tohoto zákona),
- § 3a zákona č. 139/2006 Sb., o koncesních smlouvách a koncesním řízení (koncesní zákon) – dtto,
- 5 odst. 2 písm. c) zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (zákaz diskriminace mezi podnikateli zajišťujícími síť nebo poskytujícími služby elektronických komunikací),
- § 48 odst. 1 písm. l) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání (povinnost provozovatelů vysílání při vysílání obchodních sdělení),
- § 2 odst. 3 zákona č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy (povinnost při provozování reklamy),
- § 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (zákaz diskriminace spotřebitele),
- § 2a zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem (zákaz diskriminace účastníků penzijního připojištění).

Žalobu na ochranu před diskriminací lze podat i v jiných případech, stejně je v nich nutno připustit zastoupení právnickou osobou uvedenou v § 26 odst. 3. Ochrana před diskriminací podle Listiny a antidiskriminačního zákona platí obecně a její výslovné vyjádření (či zdůraznění) ve zvláštních zákonech není podmínkou uplatnění práva na rovné zacházení či pro využití zástupčího oprávnění specializovaných právnických osob.

Žaloba může mít nejrůznější podoby, od žalob na peněžité plnění, přes žaloby na určení až po žaloby opírající se o obdobné nároky jako z titulu ochrany osobnosti či nekalé soutěže. Podle § 10 odst. 1 anti-diskriminačního zákona má ten, kdo byl diskriminací postížen, právo domáhat se u soudu zejména toho, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění, včetně možného zadostiučinění v penězích. Tento výčet je demonstrační, tj. žalobce může uplatnit podle okolností i nároky jiné, právě např. určení práva či vyslovení porušení práva, což může mít pro žalobce požadovaný satisfakční účinek apod.

Ve všech těchto řízeních musí soud připustit zastoupení právníkou osobou, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana před diskriminací. Uvedené samozřejmě platí též *a contrario*; v jiných případech, v nichž o diskriminaci na základě vyjmenovaných důvodů nepůjde, takové zastoupení soud připustit nesmí. V takových případech musí soud vycházet z obecného ustanovení § 24 odst. 1, věta druhá, podle něž může být zvoleným zástupcem pro účely občanského soudního řízení pouze fyzická osoba.

V řízení, v němž lze z pouhých tvrzení žalobce dovodit, že ze strany žalovaného došlo vůči žalobci k přímé nebo nepřímé diskriminaci, *přechází důkazní břemeno na žalovaného*. Žalobce nemusí pojem diskriminace explicitně zmiňovat a nemusí ani odkazovat na právní předpisy. Soud musí hodnotit žalobu podle obsahu. Pokud ze žalobních tvrzení nebo z pozdějších vyjádření žalobce vyplývá, že k jeho diskriminaci mohlo dojít, aplikuje soud bez dalšího § 133a. Podle tohoto ustanovení je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení. Vychází se z toho, že žalobce v případech diskriminace je slabší stranou, která zasluhuje podporu jak v rovině legislativní, tak i procesní.

Přenesení důkazního břemene není absolutní. Spíše je třeba hovořit o *rozdělení důkazního břemene*. Žalobce je povinen tvrdit a prokazovat, že k jeho znevýhodnění či jinému dotčení jeho práv vůbec došlo; žalovaný je povinen tvrdit a prokazovat, že se tak nestalo ze zakázaných důvodů (z důvodu pohlaví, věku, rasy a dalších kritérií, které zapovídá článek 3 Listiny). Blíže srov. komentář k § 133a. Princip dělení důkazního břemene vysvětlil *Ústavní soud v nález*u ze dne 26. 4. 2006, *sp. zn. Pl. ÚS 37/04* (č. 419/2006 Sb.). „*Výkladem ustanovení § 133a odst. 2 o. s. ř. nelze dovodit, že osobě, která se při nákupu služeb cítila být rasově diskriminována, stačí pouze tvrdit, že došlo k diskriminačnímu jednání. Tato osoba v soudním řízení musí nejen tvrdit, ale i prokázat, že s ní nebylo zacházeno obvyklým, tedy neznevýhodňujícím způsobem. Neprokáže-li toto tvrzení, nemůže v řízení uspět. Dále pak musí tvrdit, že znevýhodňující zacházení bylo motivováno diskriminací na základě rasového nebo etnického původu. Tato motivaci ovšem prokazovat nemusí, ta se v případě důkazu odlišného zacházení předpokládá, je však vyvratitelná, prokáže-li se (dokazováním) opak.*“

Tyto závěry plně převzal i *Nejvyšší soud*; v *rozsudku* ze dne 11. 11. 2009, *sp. zn. 21 Cdo 246/2008*, uvedl: „*Domáhá-li se zaměstnanec po zaměstnavateli, aby upustil od jeho diskriminace, aby odstranil její následky, aby mu dal přiměřené zadostiučinění nebo aby mu poskytl náhradu nemajetkové újmy v penězích, popř. aby mu nahradil škodu vzniklou diskriminací, má zaměstnanec v občanském soudním řízení procesní povinnost tvrdit a důkazní o tom, že byl (je) jednáním zaměstnavatele znevýhodněn ve srovnání s jinými (ostatními) zaměstnanci téhož zaměstnavatele. Tvrzení zaměstnance o tom, že pohnutkou (motivem) k jednání zaměstnavatele byly (jsou) zákonem stanovené diskriminační důvody, má soud ve smyslu ustanovení § 133a odst. 1 o. s. ř. za prokázané, ledaže zaměstnavatel bude tvrdit a prostřednictvím důkazů prokázat nebo za řízení jinak vyplýne, že vůči svým zaměstnancům neporušil (neporušuje) zásadu rovného (stejného) zacházení.*“

Právníkou osobou, jíž se účastník řízení může dát zastupovat, může být z hlediska právní formy *jakákoliv právnická osoba*. Zákon sice v poznámce pod čarou č. 57c odkazuje na zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, tj. pouze občanská sdružení, nicméně samotná poznámka pod čarou není závaznou součástí právního předpisu. Normativní textace § 26 odst. 3 odkazuje obecně na právnickou osobu vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, což může být jakákoliv právnická osoba vzniklá na základě jakéhokoliv jiného právního předpisu (např. obchodní společnost, družstvo, nadace, obecně prospěšná společnost apod.).

Podmínkou pro připuštění zastoupení právníkou osobou je, aby k jejím činnostem uvedeným ve *stanovách* patřila *ochrana před diskriminací*. Tuto podmínku soud nedokazuje z hlediska faktické činnosti právnické osoby ani nezkoumá její rozsah vůči jiným jejím činnostem, ale vychází pouze formálně z obsahu stanov. Ty musí být soudu předloženy. Pokud ze stanov nevyplývá, že k jejím činnostem patří ochrana před diskriminací, soud takové zastoupení nepřipustí a s účastníkem řízení jedná, jako by nebyl zastoupen. Závěry *usnesení Krajského soudu v Praze čj. 30 Co 116/2003-06-16*, citovaného v komentáři k § 26 odst. 1, zde platí obdobně.

Při jakémkoliv diskriminačním sporu si musí být soud vědom, že v této oblasti existuje bohatá normativní i judikatorní základna v právu EU a v mezinárodním právu veřejném. Zmínit je nutno především:

V evropském právu: článek 21 Listiny základních práv Evropské unie; směrnice Rady 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ; směrnice Rady 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání; směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání; směrnice Rady 2004/113/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování.

V mezinárodním právu veřejném: Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (vyhláška č. 95/1974 Sb.); Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (vyhláška č. 62/1987 Sb.); Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.); Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.); Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 14 (sdělení č. 209/1992 Sb.); Evropská sociální charta (sdělení č. 14/2000 Sb. m. s.); Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (sdělení č. 96/1998 Sb.); Úmluva Mezinárodní organizace práce o diskriminaci v zaměstnání a povolání (sdělení č. 465/1990 Sb.); Úmluva Mezinárodní organizace práce o stejném odměňování pracujících mužů a žen za práci stejné hodnoty (sdělení č. 450/1990 Sb.).

Většina požadavků těchto předpisů byla zapracována do antidiskriminačního zákona č. 198/2009 Sb.

Diskriminace má v některých případech i podobu **přestupkovou** či **trestněprávní**. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v § 49 odst. 1 písm. e) stanoví, že přestupku proti občanskému soužití se dopustí ten, kdo jinému způsobí újmu pro jeho příslušnost k národnosti menšiny nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav, anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný. Trestní zákoník obsahuje zákaz diskriminace implicitně v rámci skutkových podstat útoků proti lidskosti (§ 401 tr. zák.), apartheid a diskriminace skupiny lidí (§ 402 tr. zák.) a perzekuce obyvatelstva (§ 413 tr. zák.). Ve všech případech jde o zvláště závažné zločiny, které jsou ohroženy horní sazbou přes 10 let trestu odnětí svobody nebo i výjimečným trestem. U všech těchto trestných činů je trestně i nadřozování, nepřežázení a neoznámení (§ 366, 367, 368 tr. zák.). Posuzují se na základě principu univerzality (§ 7 odst. 1 tr. zák.), tj. i pokud byly spáchány v cizině cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt. Prvky diskriminace se mohou objevit i u skutkové podstaty trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 tr. zák.

K odst. 4:

Možnost zastoupení právnickou osobou, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří **ochrana práv podle autorského zákona**, byla mezi zvláštními druhy zastoupení v § 26 doplněna zatím jako předposlední. Stalo se tak zákonem č. 216/2006 Sb., kterým se mění autorský zákon č. 121/2000 Sb., s účinností od 22. 5. 2006.

Potřeba této novelizace vyplynula z článku 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví. Ten vyžaduje, aby členské státy uznaly jako osoby oprávněné žádat o použití ochranných opatření podle směrnice kolektivní správce a další profesní subjekty ochrany práv duševního vlastnictví, kteří jsou oprávněni zastupovat nositele práv duševního vlastnictví.

Text odstavce 4 se mírně liší od odstavce předchozího. U právnické osoby se neodkazuje na její vznik podle zákona o sdružování občanů. Tím spíše platí, že zastupující právnickou osobou může být **jakákoliv právnická osoba**; její právní forma není rozhodná. Přesto však nejčastěji půjde o občanská sdružení.

Některé právnické osoby, které splňují tuto charakteristiku, jsou na zastupování autorů a ochranu jejich práv a zájmů specializovány. Autorský zákon je nazývá **kolektivními správci** (§ 97 autorského zákona). Co do právní formy jde většinou o občanská sdružení. Nejznámějšími kolektivními správci jsou: *OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s.* (www.osa.cz); *Dilia – divadelní, literární, audiovizuální agentura, o. s.* (www.dilia.cz); *Intergram – nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů* (www.intergram.cz); *OOA-S – Ochranná organizace autorská – sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl* (www.oas.cz); *GESTOR – ochranný svaz autorský – kolektivní správce autorského práva na odměnu při opětném prodeji originálu výtvarného díla uměleckého* (www.gestor.cz); *OAZA – Ochranná společnost zvukařů – autorů* (www.oaza.eu).

Vedle těchto kolektivních správců existují i jiná sdružení zabývající se ochranou zájmů, která však nejsou kolektivními správci autorských práv, například *SNA – Svaz nezávislých autorů* (www.svazautoru.org), *ČPU – Česká protipirátská unie* (www.cpufilm.cz) aj.

Odlíšná je i forma popisu činnosti této právnické osoby. U právnické osoby poskytující ochranu před diskriminací se vyžaduje pouze to, aby měla takový předmět činnosti zapsán ve stanovách. U právnické osoby poskytující ochranu práv podle autorského zákona se o stanovách nehovoří. Komentované ustanovení hovoří poměrně neurčitě o tom, že k předmětu podnikání, popřípadě činnosti této právnické osoby patří ochrana práv podle autorského zákona. Odborná literatura ani judikatura dosud neřešila otázku, zda je nutno tuto podmínku vykládat formálně, nebo fakticky. Vzhledem k tomu, že předmět podnikání je zapisovaným údajem do obchodního rejstříku a eviduje se i z hlediska živnostenského oprávnění u osob nezapsaných v obchodním rejstříku, lze se domnívat, že k možnosti zastupování postačí tento zápis. Není praktické a nic podstatného by chráněným hodnotám civilního procesu nepřineslo, kdyby měl soud tuto podmínku dokazovat z hlediska jejího faktického naplnění. Navíc pro posouzení míry jejího splnění není v zákoně žádné kritérium.

Mezi *nároky vycházející z autorského zákona* (č. 121/2000 Sb.) lze řadit celou škálu nároků. Autor, případně podle okolností i jiná osoba, která má určitá práva k autorskému dílu, se může podle § 40 autorského zákona domáhat zejména následujících nároků: určení autorství; vyslovení zákazu ohrožení autorského práva nebo neoprávněného zásahu do svého práva; sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití díla; odstranění následků neoprávněného zásahu do práva; poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu; uveřejnění rozsudku; náhrada škody; vydání bezdůvodného obohacení.

Tento výčet je demonstrativní, účastník řízení se může na základě zákona domáhat i nároků jiných.

Vzhledem k tomu, že komentované ustanovení hovoří obecně o nárocích vycházejících z autorského zákona, neomezuje tím zastoupení právnickou osobou pouze na *ochranu práva autorského*, ale i *práv souvisejících s právem autorským* a dalších práv, která rovněž vycházejí z autorského zákona. Těmito právy jsou: *práva vykonatelného umělce k uměleckému výkonu; práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu; práva výrobce zvukové obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu; práva rozhlasového a televizního vysílatele k jeho vysílání; práva nakladatele; zvláštní práva pořizovatele databáze.*

K odst. 5

Dosud posledním průlomem do obecného zákazu zastoupení právnickou osobou v civilním řízení je odst. 5, který byl do zákona doplněn dle požadavků evropského práva tzv. dovolací novelou občanského soudního řádu č. 404/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013. Toto ustanovení umožňuje zastoupení cizince specializovanou právnickou osobou, k jejíž činností uvedeným ve stanovách patří ochrana práv cizinců. Podmínkou je, že jde pouze o věci pracovní a cizinec je v nich v postavení navrhovatele nebo o řízení o propuštění cizince ze zajištění.

Zastoupení *cizince jako navrhovatele ve věcech pracovních* vyplývá ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (tzv. *sankční směrnice*). Podle článku 13 odst. 2 této směrnice mají členské státy zajistit, aby třetí osoby, které mají v souladu s kritérii stanovenými v jejich vnitrostátních právních předpisech oprávněný zájem na zajištění dodržování této směrnice, se mohly se souhlasem neoprávněně zaměstnaného státního příslušníka třetí země jeho jménem nebo na jeho podporu účastnit v jakémkoliv správním nebo občanskoprávním řízení za účelem provádění této směrnice.

Implementace tohoto požadavku v § 26 odst. 5 je značně *minimalistická*, neboť zákonodárce jednak nepřipustil aktivní žalobní legitimaci třetích osob, ale jen možnost zastoupení zaměstnance, jednak omezil okruh těchto třetích osob pouze na občanská sdružení a konečně omezil zastoupení pouze na případy, kdy neoprávněně zaměstnává cizinec je v procesním postavení navrhovatele. Poslední požadavek se může jevit rozporný s textem směrnice, neboť není vyloučeno, že se cizinec může účastnit občanského soudního řízení při provádění této směrnice i jako odpůrce. Lze se domnívat, že v takovém případě jde o jeho subjektivní právo nechat se zastoupit specializovanou právnickou osobou a mohl by se jej domáhat i nad rámec občanského soudního řádu na základě přímého účinku směrnice. Podle mého názoru jde o případ, kdy směrnice má přímý účinek na postavení jednotlivců, neboť jim přiznává konkrétní jasně vymezené právo, nestanoví tím nikomu povinnost, kterou by jinak neměl, a toto právo se uplatňuje ve vztahu k soudu jako orgánu státní moci, který by jinak dle občanského soudního řádu zastoupení právnickou osobou nepřipustil; jde tedy o vertikální účinek směrnice, nikoliv o horizontální vztah mezi cizincem a zástupcem, neboť mezi nimi není spor, ani mezi cizincem a druhým účastníkem řízení, neboť druhého účastníka se tato otázka netýká. Soud by proto měl připustit zastoupení cizince právnickou osobou i v procesním postavení žalovaného.

Příklad: *Zaměstnavatel zaměstnal cizince neoprávněně pobývajícího v ČR a sjednal s ním v pracovní smlouvě smluvní pokutu, o jejíž zákonnosti šlo s ohledem na § 4a odst. 2 zákoníku práce vážně pochybovat. Smluvní pokuta měla mít spíše šikanózní či zastrášující charakter proti uplatňování práv zaměstnance, který neuměl ani*

pořádně česky a nebyl schopen se sám účinně bránit. Když se zaměstnanec zaměstnavateli znelibil, zaměstnavatel jej zažaloval a chtěl po něm zaplatit smluvní pokutu. Žalovanému zaměstnanci nabídlo pomoc občanské sdružení na podporu cizinců; po poradě se dohodli, že se jím nechá zastoupit v řízení před soudem, kterému sám nerozumí. Přestože zastoupení právnickou osobou není podle § 24 odst. 1 o. s. ř. obecně přípustné a žádnou výjimku pro zastupování žalovaného cizince nestanoví ani § 26 a 26a o. s. ř., soud dovodil, že jde o přímo vymahatelné právo cizince podle čl. 13 odst. 2 sankční směrnice, a zastoupení zvolenou právnickou osobou připustil. Žalobci se to moc nelíbilo, ale podle soudu mu do zastoupení protistrany nic není.

Zastoupení cizince v řízení o zajištění plyne ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (tzv. návratová směrnice). Problematika navrácení se v občanském soudním řádu týká zejména řízení o propuštění cizince ze zajištění podle § 200a a násl. o. s. ř.

Podle čl. 13 odst. 3 a 4 této směrnice musí mít cizinec možnost získat právní poradenství, právní zastoupení a v případě potřeby jazykovou pomoc. Členské státy na žádost zajistí bezplatné poskytnutí potřebné právní pomoci nebo zastoupení v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy či pravidly týkajícími se právní pomoci a mohou stanovit, že se na bezplatnou právní pomoc nebo zastoupení vztahují podmínky stanovené v čl. 15 odst. 3 až 6 směrnice Rady č. 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odmínání postavení uprchlíka.

Implementace této směrnice je naopak spíše nad rámec nezbytného minima, neboť směrnice nevyžaduje zastoupení právnickou osobou.

K odst. 6:

Při zastoupení právnickou osobou je nutno zodpovědět, kdo konkrétně bude za zmocnitele, resp. za zmocněnou právnickou osobu jednat. Obecně je to její statutární orgán, příp. další osoby uvedené v § 21, jimiž jsou:

- zaměstnanec nebo člen právnické osoby, který tím byl statutárním orgánem pověřen,
- vedoucí oddělného závodu nebo vedoucí jiné její organizační složky, o níž zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku, jde-li o věci týkající se tohoto závodu (složky),
- prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

Je otázkou, zda se v případě zastoupení právnickou osobou uplatní též ustanovení § 31 odst. 2 občanského zákoníku, podle něž může v takovém případě jednat za zmocnitele kterákoliv fyzická osoba, které statutární orgán právnické osoby udělil plnou moc. Jde o jednu ze zákonných výjimek, kdy může zmocněnec (právnická osoba) i bez dohody se zmocnitelem pověřit jednáním dalšího substituta. Tuto koncepci přebírá i nový občanský zákoník, pouze s tím rozdílem, že nevyžaduje udělení další (substituční) plné moci, ale dává statutárnímu orgánu možnost určit další jednající osobu (§ 420 nového obč. zák.). Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád má ve vztahu k občanskému zákoníku povahu speciality, lze se domnívat, že výslovným odkazem na jednání osob uvedených v § 21 možnost zmocnění dalších fyzických osob, které nejsou zaměstnanci nebo členy právnické osoby, vylučuje. Tento závěr platí i v případě, že by takto dále zmocněnou fyzickou osobou měl být například advokát, notář nebo patentový zástupce (shodně Doležilek, J. in Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 165–166).

Shora uvedený závěr vede nutně k tomu, že zastoupení právnickou osobou podle § 26 není možné v případech, pro něž zákon stanoví povinné zastoupení advokátem či notářem, leda by byl advokát nebo notář zároveň osobou uvedenou v § 21 odst. 1. Tak je tomu zejména pro případ podání dovolání (srov. komentář k § 241 odst. 1). Advokátem nebo notářem však musí být dle výslovné dikce citovaného ustanovení pouze dovolatel. Jiní účastníci či vedlejší účastníci dovolacího řízení mohou být zastoupeni právnickou osobou podle § 26.

Ve všech případech zastoupení podle § 26 jde o *smluvní zastoupení*. Proto se na ně použijí ustanovení o smluvním zastoupení. V téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce (§ 24 odst. 1). Zástupci, kterého si účastník zvolil, udělí písemně či ústně do protokolu procesní plnou moc nebo plnou moc jen pro určité úkony (§ 28 odst. 1). Zmocněná právnická osoba podle § 26 je povinna své zástupčí oprávnění prokázat soudu, a to již při prvním úkonu, který ve věci učiní. Jinak bude soud jednat přímo s účastníkem, jako by nebyl zastoupen. Prokáže-li právnická osoba své zástupčí oprávnění, soud s ní bude jednat a doručovat jí písemnosti jako každému jinému zástupci účastníka. Při prokazování zástupčího oprávnění soud nezkoumá vnitřní poměry zmocněné právnické osoby. *Nejvyšší soud* k tomu ve *stanovisku sp. zn. Cpj 320/66* uvedl, že „není nutné, aby soudu byl předkládán protokol o jednání organizace o otázce zastoupení člena organizace.“

§ 26a

Úplné znění § 26a – v tomto znění od 19. 3. 2004 – poslední změna zákonem č. 120/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

- (1) V případech a za podmínek uvedených ve zvláštním právním předpise může být obec v řízení zastoupena státem, za nějž před soudem vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.
- (2) Při zastupování podle odstavce 1 lze státu udělit pouze procesní plnou moc.
- (3) Převezme-li stát zastoupení podle odstavce 1, jedná jménem státu za zastoupenou obec zaměstnanec zařazený v Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, pověřený jeho generálním ředitelem.

Komentář k § 26a
Komentátor: Korbela

K odst. 1:

Stát (Česká republika) prostřednictvím *Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových (ÚZSVM)* je podle komentovaného ustanovení oprávněn zastupovat v řízení obec. Hlavním úkolem ÚZSVM, jak název napovídá, je vystupování za stát. ÚZSVM obecně i jeho hlavní náplní činnosti se podrobněji věnuje komentář k § 21a.

Povšimněme si rozdíl v terminologii – ÚZSVM *vystupuje* za stát jako účastníka řízení, neboť je jeho organizační složkou; nejde o zastoupení, ale o přímé jednání právnické osoby státu prostřednictvím svého orgánu před soudem. V případě obcí je *zastupuje* stát, neboť jedná za jiného účastníka řízení; jde o klasické smluvní zastoupení (srov. § 24) s jedinou výjimkou, že zástupcem je zde právnická osoba (stát), což občanský soudní řád obecně nepřipouští. Proto muselo být komentované ustanovení zařazeno do zákona.

Pokud jde o samotný ÚZSVM, ten sám o sobě nemůže nikdy zastupovat jiného účastníka, neboť nemá právní subjektivitu; tu má pouze stát jako právnická osoba. ÚZSVM je organizační složkou státu, který vystupuje ve stanovených případech za stát.

V původním znění zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových nepatřilo *zastupování obcí státem* do působnosti ÚZSVM. Doplněno bylo až vládní novelou č. 120/2004 Sb., kterou se mění zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Důvodem této novely byly požadavky územních samospráv na pomoc státu v souvislosti s vybranými majetkoprávními spory, v nichž jsou obce žalovány o nemovitý majetek, který původně přešel do vlastnictví státu, např. podle tzv. Benešových dekretů, a následně se stal na základě zákona nebo smlouvy majetkem obce.

Touto novelou bylo umožněno, aby se obce, pokud budou žalovány a půjde o vymezené druhy sporů a vybraný majetek, mohly dohodnout se státem, že je v těchto sporech bude bezúplatně zastupovat. Za stát toto zastupování zajišťuje ÚZSVM. Dále bylo touto novelou umožněno, aby se ÚZSVM účastnil soudního řízení za stát jako vedlejšího účastníka vedle obce v majetkových sporech obcí, týkajících se vymezeného majetku ve vlastnictví obce, pokud bude mít stát právní zájem na výsledku řízení. Tato novela zasáhla také do občanského soudního řádu a právě komentované ustanovení je jejím výsledkem.

V jakých případech a za jakých podmínek může být obec v řízení zastoupena státem, stanoví nově vložené § 13a–13d zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

ÚZSVM *může poskytovat právní pomoc obci* pouze v řízení, ve kterém je proti obci uplatněn nárok na určení vlastnického práva k nemovitosti nebo jejímu příslušenství, které obec nabyla od státu, nebo nárok na vyklizení této nemovitosti. Zastoupení je tedy přípustné pouze v případech, kdy obec vystupuje na straně žalované.

Právní pomoc nelze poskytnout, jestliže žalobcem je stát nebo státní organizace, neboť ÚZSVM by byl zjevně ve střetu zájmů. Právní pomoc nelze poskytnout též tehdy, jedná-li ÚZSVM v řízení již v rámci svých hlavních činností, tj. v rámci výlučného jednání, dohodnutého jednání, přímé účasti či vedlejšího účastenství, případně pokud ÚZSVM vystupuje před soudem jako příslušná organizační složka státu ve věcech, k nimž má sám právo hospodaření (blíže k těmto druhům činnosti komentář k § 21a).

Vzhledem k tomu, že zástupcí oprávnění státu vůči obci v majetkových věcech nemůže být kvůli ústavně zaručenému právu na samosprávu obci vnuceno (článek 100, 101 Ústavy), jde výhradně o zastoupení smluvní. Smluvní volnost při jeho založení mají obě strany. Zastoupení navrhuje obvykle obec, ale není povinna tak učinit. Stejně tak ÚZSVM není povinen právní pomoc převzít. Nemá-li však důvody proti, měl by tak v rámci principů dobré správy učinit, neboť je orgánem veřejné moci.

Doboda o právní pomoci má dle § 13b zákona o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových zvláštní požadavky na formu i obsah. Musí být uzavřena písemně a musí v ní být označen majetek obce, k němuž je v řízení před soudem uplatněn nárok.

Zastoupení obce vůči soudu se neproказuje smlouvou, ale **plnou mocí** (stejně jako u běžného smluvního zastoupení; k rozdílu dohody o zastoupení a plné moci srov. komentář k § 24).

Smluvní zastoupení znamená, že se na tento vztah použijí obecná ustanovení o smluvním zastoupení v § 22–28a o. s. ř. a § 31–33b obč. zák., pokud nejsou z povahy věci nebo v důsledku speciality vyloučena. Obec tak může mít jen jednoho zástupce; zvolí-li si jiného zástupce, platí, že tím také vypověděla plnou moc dosavadnímu zástupci, apod.

Není-li obec zastoupena státem podle tohoto ustanovení, jedná jako účastník řízení přímo (§ 19, 20), s tím že za ní vystupují osoby oprávněné jednat za územní samosprávné celky navenek podle zvláštních zákonů, nebo jejich zaměstnanci, kteří tím byli těmito osobami pověřeni (§ 21b).

K odst. 2 :

Při zastupování obce státem lze státu udělit pouze **procesní plnou moc**. Pojem procesní plná moc je legislativní zkratkou uvedenou v § 25 odst. 1. Zákon sice v legislativní zkratce naznačuje, že jde o plnou moc pro celé řízení, to však není přesné. Ve skutečnosti jde o plnou moc pro všechny procesní úkony v řízení, jak správně uvádí § 28a odst. 1. Procesní plná moc může být omezena pouze na určitou část řízení, například na řízení v konkrétní instanci nebo na konkrétní časový úsek (tím spíše, že ji lze udělit kdykoliv v průběhu řízení), ale po dobu zastoupení ji nelze omezit jen na vybrané úkony v řízení. Procesní plná moc opravňuje zmocněnce činit vždy všechny procesní úkony po dobu účinnosti zmocnění za zmocnitele. Smyslem tohoto institutu je zjednodušení situace pro soud, aby nemusel v případech zastoupení účastníka řízení právními profesionály (advokátem, notářem, ÚZSVM) zkoumat rozsah jejich zmocnění, ale mohl s nimi jednat bez dalšího při všech procesních úkonech. K otázkám plných mocí viz též komentář k § 28 a 28a.

K odst. 3:

Odstavec třetí určuje, která **konkrétní fyzická osoba** jedná za ÚZSVM před soudem. Touto osobou může být **pouze zaměstnanec** ÚZSVM pověřený jeho generálním ředitelem. S ohledem na organizační strukturu úřadu jím bude vždy zaměstnanec zařazený v příslušném územním pracovišti. ÚZSVM vykonává tuto činnost pouze prostřednictvím svých územních pracovišť, která působí v sídlech krajských soudů. Soud proto doručuje a jedná s vždy s příslušným územním pracovištěm, nikoliv s centrálou. Uvedené není jen věcí vnitřní organizační struktury (která by nebyla pro soud závazná), ale stanoví to přímo zákon (§ 14 zákona o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových). K podrobnostem vnitřního uspořádání ÚZSVM včetně kontaktů na jednotlivá územní pracoviště a k jeho postavení zaměstnanců srov. komentář k § 21a.

Přestože to zákon výslovně neuvádí, na jednání konkrétních zaměstnanců ÚZSVM se i v případě právní pomoci obcím použijí přiměřeně ustanovení § 21 odst. 4, 5. Jde o základní pravidla, která platí obdobně jak pro jednání za právnické osoby, tak pro zastoupení.

Podle těchto ustanovení nemůže jednat za právnickou osobu ani za zastoupeného ten, jehož zájmy jsou s nimi v rozporu.

Každý, kdo jedná za právnickou osobu, musí své oprávnění **prokázat**. Toto oprávnění se proказuje písemným pověřením od statutáře, v daném případě od generálního ředitele. V případě zaměstnanců ÚZSVM by navíc mělo být prokázáno, že jde skutečně o jeho zaměstnance, a to buď pracovní smlouvou nebo jiným dokladem, který proказuje existenci pracovního poměru k úřadu. Prokázat oprávnění jednat za příslušnou organizační složku státu lze také trvalým založením pověřením či jiného dokladu proказujícího oprávnění jednat k soudu ve smyslu § 255 vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy.

V téže věci může za ÚZSVM současně jednat jen jediná osoba. To nevylučuje, aby se konkrétní osoby jednající za ÚZSVM v průběhu řízení střídaly.

Vzhledem k profesionálnímu zaměření ÚZSVM jsou jeho zaměstnanci s právnickým vzděláním oprávněni poskytovat právní služby obcím i v řízení o dovolání (§ 241 odst. 3).

§ 27

Úplné znění § 27 – odst. 1 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 2 v tomto znění od 1. 1. 1992 – poslední změna zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

- (1) Účastník se může dát zastoupit také kteroukoliv fyzickou osobou, která má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Tento zástupce může jednat jediná osobně.
- (2) Soud rozhodne, že zastoupení podle odstavce 1 nepřipouští, jestliže zástupce zřejmě není způsobilý k řádnému zastupování, anebo jestliže jako zástupce vystupuje v různých věcech opětovně.

Komentář k § 27
Komentátor: Korbelt

K odst. 1:

Toto ustanovení přirozeně navazuje na úvodní ustanovení § 24 o smluvním zastoupení. Podle § 24 odst. 1 se účastník může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí. Zvoleným zástupcem může být až na výjimky uvedené v § 26 a 26a pouze fyzická osoba. V § 25, 25a a 25b zákon popisuje různé druhy *profesionálního zastoupení* (advokát, notář, patentový zástupce), nicméně obecným základem zastoupení zůstává možnost dát zastoupit *kteřoukoliv fyzickou osobou*, která má plnou způsobilost k právním úkonům. Takový zástupce se označuje jako *obecný zmocněnec*.

Možnost zastoupení obecným zmocněncem je jedním z práv účastníka řízení tvořících v širším smyslu součást *práva na spravedlivý proces*, nikoliv však o právo ústavně zaručené. *Ústavní soud v usnesení* ze dne 10. 2. 2009, *sp. zn. I. ÚS 2428/08*, konstatoval, že „pokud účastník řízení projeví vůli k zastupování tzv. obecným zmocněncem, tento vztah již nepoživá ochrany na úrovni ústavněprávních předpisů. Ústavně právní rovina totiž nezaručuje právo na jakékoliv zastoupení účastníka řízení, ale zajišťuje právo na volbu kvalifikované, tj. právní pomoci. Smyslem instituce obecného zmocněnce je naopak pomoci účastníkovi v určité věci a procesně ho zastupovat, nikoliv však poskytování právních služeb, právní pomoci.“

Případné porušení tohoto práva vede k vadám řízení, k nimž přihlíží odvolací i dovolací soud, ovšem pouze tehdy, pokud mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 212a odst. 5, § 242 odst. 3). Tak by tomu bylo zejména v případech, kdy by soud nepřipustil či opomenul zastoupení účastníka řízení a ten by v důsledku této chyby utrpěl v řízení újmu.

Ustanovení o obecném zmocnění vychází z obecné hmotněprávní úpravy zastoupení v občanském zákoníku. Podle § 31 obč. zák. je možné dát se při právním úkonu zastoupit jinou osobou. Zastupovat jiného nemůže pouze ten, kdo sám není způsobilý k právnímu úkonu, o který jde, ani ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného (§ 22 odst. 2 obč. zák.).

V novém občanském zákoníku jsou možnosti zastoupení ještě méně omezené kogentními pravidly, neboť se – při respektu k ochraně třetí strany – vychází z principu autonomie vůle. Proto bude možné se dát zastoupit i osobou, jež zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, pokud při smluvním zastoupení zastoupený o takovém rozporu věděl či musel vědět (§ 430 odst. 1 nového obč. zák.). Jde o jeho volbu rizika, kterou mu zákon nemá zakazovat, neboť je to věc soukromého práva. Určité důsledky bude mít i zastoupení osobou nezpůsobilou (nesvéprávnou). Dosud by bylo takové zastoupení vždy absolutně neplatné, bez zřetele k tomu, že si toho nemusí být třetí osoby vědomy a fakticky může vyvolat podstatné následky. Nový občanský zákoník zavádí pravidlo, že jednala-li jako zástupce osoba nezpůsobilá v příslušné záležitosti sama právně jednat, nelze se toho dovolat vůči tomu, kdo o této záležitosti nevěděl ani nemohl vědět. Pokud tedy zmocnitel zmocní osobu nezpůsobilou, její jednání ho zavazuje ve vztahu ke třetím osobám, které s ní jednaly v dobré víře.

Obecným zmocněncem účastníka může být *fyzická osoba*, která má plnou způsobilost k právním úkonům a která není nezpůsobilá ve smyslu odstavce 2.

Touto osobou může být kterákoliv třetí (cizí) osoba. Tím spíše jí mohou být i osoby svázané s účastníkem řízení z nejrůznějších důvodů, jako např. zaměstnanec, zaměstnavatel, manžel, partner, příbuzný, osoba blízká, jiný účastník řízení (pokud není ve střetu zájmů) apod. Vždy však musí být pro účely zastoupení zmocněny. Jejich zástupčí oprávnění jim nevyplývá z jiných mimoprocesních vztahů k účastníkovi řízení.

Účastníka může zastupovat rovněž cizinec či osoba s trvalým bydlištěm mimo ČR. Zástupce účastníka však nemá, na rozdíl od účastníka řízení samotného, právo jednat před soudem ve své mateřštině. Bude-li zástupci účastníka ustanoven tlumočník, nebudou náklady s tím spojené hrazeny státem.

Zástupčí oprávnění obecného zmocněnce vyplývá z dohody o zastoupení (srov. komentář k § 24). Obecný zmocněncem musí své zástupčí oprávnění vůči soudu *prokázat*. Prokazuje je předložení *plné moci*. Obecnému zmocněnci lze udělit jak plnou moc pouze pro určité úkony, tak i procesní plnou moc. Zástupčí oprávnění nemůže vyplývat z jiných skutečností, které nejsou pro zástupčí oprávnění rozhodné.

Soudní praxe řešila, zda vyplývá zástupčí oprávnění fyzické osoby ze skutečnosti, že je zaměstnancem jiné fyzické osoby. *Nejvyšší soud v usnesení ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1841/2000*, uvedl, že „zaměstnanec fyzické osoby může svého zaměstnavatele zastupovat v občanském soudním řízení jen na základě plné moci (§ 27 o. s. ř.). Existence pracovního poměru není pro vznik zástupčího oprávnění rozhodná.“

U obecného zmocněnce se vyžaduje *osobní jednání*. Další (*substituční*) zmocnění není pro účely zastoupení před soudem možné. To je podstatný rozdíl oproti profesionálnímu zastoupení advokátem, notářem či patentovým zástupcem i proti obecné občanskoprávní úpravě, která další zmocnění připouští (byť dnes pouze na základě dohody, srov. § 33 odst. 1 obč. zák.; podle nového občanského zákoníku to bude možné i bez předchozí dohody, vyžaduje-li to nutná potřeba, § 431 nového obč. zák.). Vychází se z toho, že obecný zmocněncem není profesionál, který nemá, resp. nesmí poskytovat právní služby systematicky, a proto musí jednat osobně.

Uvedené nebrání tomu, aby si účastník zvolil v případě potřeby jiného obecného zmocněnce. Zvolení jiného zástupce zakládá s účinností od okamžiku oznámení soudu fikci, že tím také vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci (§ 28 odst. 3). Účastník řízení může být zastoupen vždy jen jedním zástupcem.

Zastoupení obecným zmocněncem je vnímáno spíše jako osobní pomoc zastoupenému, nikoliv jako podnikání. Vzhledem k tomu, že obecný zmocněncem nemá zastupovat účastníky systematicky a za účelem výděлку, nepatří jeho odměna, byla-li mezi jím a zastoupeným sjednána, ani jeho případná ztráta na výděлку k nákladům řízení ve smyslu § 137 odst. 2. K nákladům řízení patří pouze *hotové výdaje* obecného zmocněnce, které účelně vynaložil za účastníka v daném řízení (§ 137 odst. 1).

Soudní praxe se setkala s případy, kdy účastníka nalézacího řízení zastupoval soudní exekutor v rámci své další činnosti ve smyslu § 74 písm. a) exekučního řádu, který uplatňoval nárok na odměnu podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. *Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 26. 3. 2004, sp. zn. 18 Co 572/2003*, uvedl, že „exekutor může poskytovat účastníkům právní pomoc, ale dle výslovné díkce § 74 odst. 1 písm. a) zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, až po vydání exekučního titulu a v souvislosti s jeho exekuční činností. Veškerá další činnost exekutora, v důsledku které mu vzniká nárok na odměnu dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. a č. 177/1996 Sb. (§ 16 prováděcí vyhlášky č. 330/2001 Sb.), je taxativně uvedena v ustanovení § 74 a násl. exekučního řádu. Oprávnění k zastupování v nalézacím řízení však nelze pod žádné uvedené ustanovení exekučního řádu o další činnosti exekutora zahrnout. Nic však nebrání tomu, aby na základě udělené plné moci exekutorka v daném řízení zastupovala žalobce podle ustanovení § 27 odst. 1 o. s. ř. (tedy jako obecná zmocněnkyně). V případě úspěchu účastníka zastoupeného exekutorem v nalézacím řízení však nelze tomuto účastníkovi přiznat právo na odměnu jeho zástupce dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. a vyhlášky č. 177/1996 Sb.“ (pozn. autora – nyní již pouze podle vyhl. č. 177/1996 Sb. – viz *nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12*).

V případech, v nichž je vyžadováno *povinné zastoupení* profesionálem, není zastoupení obecným zmocněncem přípustné (*např. sepis dovolání a následné zastoupení v řízení před Nejvyšším soudem dle § 241 odst. 1*).

Obecným zmocněncem nemůže být *soudce*. Zakazuje to výslovně ustanovení § 80 odst. 5 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., které uvádí, že soudce je povinen ve svém osobním životě svým chováním dbát o to, aby nenarušovalo důstojnost soudcovské funkce a neohrožovalo nebo nenarušovalo důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Soudce zejména nesmí zastupovat účastníky soudního řízení nebo jako zmocněncem poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení, s výjimkou zákonného zastoupení a případů, v nichž půjde o zastupování dalšího účastníka řízení, v němž je účastníkem i sám soudce.

Uvedené omezení práv soudce bylo v roce 2009 napadeno Nejvyšším soudem, který je předložil Ústavnímu soudu spolu s návrhem na jeho zrušení. *Ústavní soud v nálezu ze dne 7. 9. 20110, sp. zn. Pl. ÚS 22/09*, návrh zamítl a vysvětlil, že: „Funkce soudce je veřejnou funkcí a pokud by soudce mohl zastupovat byt osoby blízké v soudním řízení, nelze vyloučit, že k narušení důstojnosti soudcovské funkce a k ohrožení nebo narušení důvěry v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů by mohlo dojít. Ve shodě s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva považuje Ústavní soud za validní kritérium tzv. jevovou stránku věci, tedy reálnou existenci objektivních okolností, které by mohly vést k pochybnostem, zda existuje legitimní důvod obávat se u určitého soudního orgánu nedostatku nezávislosti nebo nestrannosti.“

K odst. 2:

Odstavec druhý *omezuje* institut obecného zmocněnce ve dvou směrech:

a) *Způsobilost obecného zmocněnce k zastupování*. Soud je oprávněn, resp. dokonce povinen hodnotit způsobilost obecného zmocněnce k zastupování účastníka řízení a je-li zjevně nezpůsobilý, aktivně rozhodnout o tom, že zastoupení nepřipouští. Za způsobilou k zastupování lze obecně vzato považovat každou fyzickou osobu, která má sama plnou způsobilost k právním úkonům a není ve střetu zájmů (srov. § 22 odst. 2 obč. zák. *a contrario*: *Zastupovat jiného nemůže ten, kdo sám není způsobilý k právnímu úkonu, o který jde, ani ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného*). Z této zásady může soud učinit výjimky, ale musí k nim přistupovat restriktivně a náležitě odůvodnit, neboť nepřipuštěním zástupce zasahuje do práv účastníka.

Podle *usnesení Krajského soudu v Brně* ze dne 23. 8. 1997, *sp. zn. 18 Co 56/97*, „nemůže být důvodem pro nepřipuštění zastoupení pouze odlišnost názoru zástupce účastníka řízení a soudu na aplikaci procesních předpisů.“ Podle *usnesení Městského soudu v Praze* ze dne 7. 12. 1993, *sp. zn. 16 Co 445/93*, „se nelze ztotožnit se závěrem, že nezpůsobilost k řádnému zastupování nemůže být dána, když obecný zmocněnec má *právnícké vzdělání*. Takovýto paušální závěr neobstojí, neboť ani dosažení právníckého vzdělání nemůže apriorně vyloučit nezpůsobilost k řádnému zastupování v konkrétním případě. Na druhé straně nelze ovšem souhlasit ani s tím, že by rozhodující pro řešení dané otázky bylo zjištění, na jaké vysoké škole zástupce dosáhl doktorátu či jaké znalosti právních předpisů projevil v průběhu řízení, či dokonce mimo jeho rámec. Je totiž třeba si uvědomit, že občanský soudní řád počítá se zastoupením účastníků na základě plné moci, tzv. obecným zmocněncem, který nemusí mít vůbec právnícké vzdělání (jediný předpoklad, který občanský soudní řád na zmocněnce klade, je způsobilost k právním úkonům – § 27 odst. 1). Tudíž stejně tak jako dosažení právníckého vzdělání není bez dalšího důkazem o způsobilosti k řádnému zastupování, ani nedostatek takového vzdělání není bez dalšího důkazem o nezpůsobilosti k zastupování.“

Zjevně nezpůsobilý k zastupování bude například ten, kdo – přestože má doposud způsobilost k právním úkonům – není sám schopen jednat před soudem ve smyslu § 22. *Městský soud v Praze* v *usnesení* ze dne 7. 12. 1993, *sp. zn. 16 Co 445/93*, k nezpůsobilosti obecného zmocněnce uvedl, že: „Otázku je třeba posuzovat individuálně, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, tedy zejména k projevům a postupu zástupce v daném konkrétním řízení. Nepřipustit zástupce z tohoto důvodu lze především v těch případech, kdy jeho postupem jsou poškozována práva účastníků, kdy zástupce máří průběh řízení, nerespektuje pokyny soudu, narušuje důstojnost soudního jednání, dopouští se v souvislosti se soudním řízením jiného protiprávního či neetického jednání, jeho projevy a úkony jsou i přes poučení soudu zmatené a nesrozumitelné apod., přičemž všechny tyto okolnosti musí být dle výslovného znění zákona zřejmé, tj. zjevné, evidentní neboli očividné.“

b) *Opětovné zastupování v různých věcech*. Soud má povinnost zajistit, aby se z individuální volby obecného zmocněnce nestalo zmocněncovo podnikání, které by fakticky obcházelo povinnosti pro profesionální poskytování právních služeb stanovené zvláštními předpisy, zejména zákonem o advokacii (kvalifikační předpoklady, bezúhonnost, povinné pojištění, kárná odpovědnost atd.). Jestliže obecný zmocněnec vystupuje jako zástupce v různých věcech *opětovně* (tzv. *pokoutník* či *vinklář*), soud rozhodne (tj. má povinnost rozhodnout), že zastoupení nepřipouští.

Krajský soud v Ústí nad Labem v *usnesení* ze dne 30. 10. 2007, *sp. zn. 10 Co 839/2007*, uvedl, že: „Zjistí-li soud v občanském soudním řízení, že fyzická osoba, jež se nenachází ve specifickém (profesionálním) postavení osoby znalé práva (advokát, notář, exekutor atd.), vystupuje v různých věcech opětovně, je jeho povinností, nikoliv snad možností spočívající na uvážení ad hoc, aby rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 27 odst. 2 o. s. ř. zastoupení účastníka takovou fyzickou osobou (zástupcem) nepřipustil. Ve smyslu ustanovení § 27 odst. 2 o. s. ř. je nepřipustné zastupování obce fyzickou osobou, která opětovně vystupuje jako zástupce obce (byť v druhově stejných a skutkově obdobných právních věcech (o nařízení exekuce pro vymožení pohledávek uložených přestupkovou komisí obce).“

O tom, že zastoupení obecným zmocněncem nepřipouští, rozhoduje soud usnesením, proti němuž je přípustné *odvolání*. Podle převažující soudní praxe nejde o usnesení, kterým se pouze upravuje vedení řízení ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 písm. a). Výrok usnesení musí být určitý, tj. musí z něj být jasné patrné, jaké zastoupení a koho se nepřipouští, a musí být opřen o konkrétní ustanovení zákona. Usnesení musí být odůvodněno.

Podle *usnesení Vrchního soudu v Praze* ze dne 8. 6. 1993, *sp. zn. 10 Cmo 254/93*, „ustanovení § 27 odst. 2 o. s. ř. neodpovídá výrok ve znění »soud nepřipouští zastoupení účastníka řízení«. Ve výroku usnesení musí být uvedeno, jaké zastoupení se nepřipouští a také z kterého ustanovení právního předpisu se dovozuje závěr, že zástupce není způsobilý k řádnému zastupování.“

Podle *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 6. 5. 2003, *sp. zn. 29 Odo 832/2001*, musí být rozhodnutí soudu o nepřipustnosti zastoupení obecným zmocněncem „*doručeno nejen obecnému zmocněnci, ale i zastoupenému, v jehož rukou tkví možnost zjednat nápravu tím, že si ustanoví nového (způsobilého) zástupce.*“

Podle *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 29. 4. 1999, *sp. zn. 2 Cdon 1301/97*, platí, že „*dokud takové usnesení není v právní moci, jsou procesní úkony, jež tento zmocněnec učiní jako zástupce účastníka, účinné.*“

Ústavnost § 27 odst. 2 byla několikrát zpochybněna před *Ústavním soudem*, který se jim zabýval např. ve věcech *sp. zn. I. ÚS 698/04, III. ÚS 96/06* či v již citovaném *usnesení* ze dne 10. 2. 2009, *sp. zn. I. ÚS 2428/08*. Ústavní soud shledal napadené ustanovení věcně odůvodněným a ústavně konformním; proto návrh odmítl. Z nosných důvodů posledně citovaného a velmi zajímavého rozhodnutí lze vybrat následující teze: „*Významným předpokladem fungování právního státu je možnost každého účinně uplatnit a prosadit svá práva vůči ostatním subjektům včetně státu. Garantovat naplnění uvedeného důležitého předpokladu fungování právního státu by však nebylo možné, pokud by právní služby mohl poskytovat (soustavně jako výdělečné povolání) kdokoli a jakýmkoli způsobem, libovolně (pozn.: z obdobného principu ostatně vychází právní stanovení podmínek a omezení výkonu jiných výdělečných činností), tedy právě kupř. obecní zmocněnci vystupující »v různých věcech opětovně« (tzn. v rozporu s napadeným ustanovením). Instrument, který slouží k zajištění nastíněného předpokladu právního státu, je tak právě výkon advokacie, tedy služba kvalifikovaných právníků, kteří poskytují právní služby pro neomezenou veřejnost jako své povolání, při současném zakotvení některých omezení a podmínek výkonu advokacie, neboť ty ve svém soubornu představují záruky odborné a morální úrovně jednotlivých advokátů, a tím i garanci kvality a též dostupnosti právní pomoci pro všechny (tato omezení a povinnosti advokátů slouží k ochraně jejich klientů). Poskytování právní pomoci advokacii se tedy děje ve veřejném zájmu. Zákonnodárce tak sleduje, aby se účastník řízení, jestliže si již zvolil zastoupení za účelem poskytnutí právní služby, dostalo skutečně kvalifikované právní pomoci, kterou od poskytovatele může opodstatněně očekávat. Stát tak umožňuje – se zřetelem na atributy advokacie – garanci práv a svobod jednotlivců, včetně základních lidských práv a svobod. Pokud by byli do soudního řízení připuštěni tzv. pokoutníci, na což lze usuzovat (předpokládat) ze skutečnosti, že konkrétní osoba vystupuje jako obecný zmocněnec v různých věcech opětovně, nemohl by stát shora nastíněný legitimní cíl účinně naplňovat. Je tedy dán veřejný zájem na ochraně v zásadě vylučného postavení advokátů v systému ochrany práv (tedy včetně civilního řízení).*“

Smyslem a účelem § 27 odst. 2 o. s. ř. je tedy zájem na ochraně jednotlivců jako účastníků řízení před nekvalifikovaným zastupováním osobami nenacházejícími se ve specifickém (profesionálním) postavení osoby práva znalé (především advokáta) a ochrana (v zásadě) vylučného postavení advokátů v systému ochrany práv, tedy ochrana před tzv. pokoutnictvím (poskytování právních služeb za úplaty osobami práva neznalého, na které se nevztahuje zákonná úprava, především zákon o advokacii).

Pro posouzení, zda je určitá právní úprava diskriminační či není, tak musí být srovnávané osoby ve stejném nebo analogickém postavení. Skupiny účastníků řízení s přípustným obecným zmocněncem a s obecným zmocněncem nepřipustným dle § 27 odst. 2, *in fine*, o. s. ř. však v takovém srovnatelném postavení nejsou, neboť jejich zastoupení vyplývá z rozdílných příčin a charakteristik (výjimečnost, ojedinelost zastoupení na straně obecného zmocněnce, tj. chápané jako pomoc účastníkovi v určité věci, nevykonávané jako poskytování právních služeb coby soustavné výdělečné činnosti, oproti předpokládanému poskytování právních služeb jako soustavné výdělečné činnosti). I kdyby však podmínka stejnosti či srovnatelnosti obou případů byla naplněna, šlo by o takové rozlišování účastníků řízení, které lze považovat za legitimní a nezbytně nutné.

Interpretace a aplikace § 27 odst. 2 o. s. ř. může tudíž dosáhnout do ústavní právní roviny pouze v případě přítomnosti prvku svévole. Jen v takto vymezeném rámci Ústavní soud může posuzovat ústavnost rozhodnutí obecného soudu dle § 27 odst. 2 o. s. ř. v konkrétním případě.“

Německé civilní procesní právo jde v tomto směru ještě dále; ustanovení § 157 civilního soudního řádu stanoví, že žaloba, podaná osobou, která podnikatelsky obstarává před soudem cizí věci, musí být odmítnuta (Winterová, A.: Civilní právo procesní, Edice Vysokoškolské právnícké učebnice, Praha, 2008, s. 170; v cit. usnesení). Český proces tak přísný není a do doby právní moci rozhodnutí o nepřipuštění obecného zmocněnce k zastupování jsou jeho úkony za zmocnitele platné. Proto například platnému podání žaloby takovým obecným zmocněncem nelze zabránit, neboť rozhodnutí o jeho nepřipuštění k dalšímu zastupování lze vydat až v rámci řízení, které takovým podáním zahájil.

§ 27a

Zrušen – od 1. 1. 1992 zákonem č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

§ 28

Úplné znění § 28 – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Zástupci, jež si účastník zvolil, udělí písemně nebo ústně do protokolu procesní plnou moc nebo plnou moc jen pro určité úkony.
- (2) Odvolání plné moci účastníkem nebo její výpověď zástupcem jsou vůči soudu účinné, jakmile mu byly účastníkem nebo zástupcem oznámeny; vůči jiným účastníkům řízení jsou účinné, jakmile jim byly oznámeny soudem.
- (3) Zvolí-li si účastník jiného zástupce, platí, že tím také vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci.
- (4) Podpisy na písemné plné moci, na odvolání plné moci nebo na její výpovědi musí být úředně ověřeny, jen stanoví-li to zákon nebo rozhodl-li tak předseda senátu.
- (5) Ztratí-li zastupovaný způsobilost být účastníkem řízení, popřípadě zemře-li nebo zanikne-li zástupce, plná moc zaniká.
- (6) Nevyplývá-li z plné moci něco jiného, plná moc zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo skončeno řízení, pro něž byla udělena.

Komentář k § 28
Komentátor: Korbek

K odst. 1:

Plná moc je dokladem o existenci *smluvního zastoupení* mezi účastníkem řízení (*zastoupeným, zmocnitelem*) a jeho zástupcem (*zmocněncem*). Základem tohoto zastoupení je smlouva, kterou § 23 občanského zákoníku označuje jako *dohodu o plné moci*. Název ani forma této dohody nejsou rozhodující, musí však jít o dohodu, která vede ke vzniku přímého zastoupení, nikoliv jen nepřímého (srov. komentář k § 22 a 24). K tomu lze využít některé smluvní typy (mandátní smlouva, pokud v sobě obsahuje plnou moc ve smyslu § 568 odst. 4 obch. zák., nebo dohoda o poskytování právních služeb podle zákona o advokacii) nebo i nepojmenovanou smlouvu (např. dohoda o zastoupení, dohoda o právní pomoci apod.). Taková dohoda může být uzavřena i ústně či jen konkludentně, příp. tacitně (mlčky). Tato dohoda zakládá vznik smluvního zastoupení. Plná moc na tuto dohodu navazuje a prokazuje, že zmocněnec je zmocněn k zastupování a činění právních úkonů za zmocnitele, čili že má tzv. *zástupčí oprávnění*.

Příklad: *Klient navštívil advokáta s tím, že půjčil svému sousedovi 20 000 Kč a ten mu půjčku po uplynutí sjednané doby ani přes opakované urgency nevrátil. Advokát klientovi navrhl, že převezme jeho zastoupení, zašle jeho dlužníkovi předžalobní upomínku a nezaplátí-li dlužník do 14 dnů od jejího doručení, vyhotoví a podá proti němu návrh na vydání platebního rozkazu. Dále se dohodli, že advokát bude klienta zastupovat v této věci v řízení před soudem. Vzhledem k tomu, že vše bylo jasné a odměnu dohodli určit dle advokátního tarifu, neuzavírali dohodu o plné moci ani smlouvu o poskytování právních služeb v písemné formě, neboť ústní forma se jim jevila dostačující. Klient podepsal advokátovi tři vyhotovení procesní plné moci, jednu pro přiložení k písemné předžalobní upomínce dlužníkovi, jednu k případnému podání soudu a jednu si nechal advokát ve spisu pro „strýčka příhodu“.*

Stejně jako dohoda, i plná moc může být udělena *ústně* či jen *tacitně*, ale půjde spíše o výjimku určenou pouze k jednotlivým úkonům, které nevyžadují písemnou formu. Je-li třeba, aby právní úkon byl učiněn v písemné formě, musí být plná moc udělena *písemně*. Písemně znamená v *listinné* nebo *elektronické* formě. Pokud je písemná plná moc vyhotovena v elektronické formě, nahrazuje originální ruční podpis zmocnitele jeho zaručený elektronický podpis podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Písemně musí být plná moc udělena i tehdy, netýká-li se jen určitého právního úkonu (§ 31 odst. 4 obč. zák.). Tento princip zůstává zachován i v novém občanském zákoníku; pouze se doplňuje dosud chybějící pravidlo, že vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma, udělí se v téže formě i plná moc (§ 434 nového obč. zák.).

Příklad: *Poté, co předžalobní upomínka zůstala marná, přistoupil advokát k sepsu návrhu na vydání platebního rozkazu. Svého koncipienta vyslal na poštu a pověřil jej, at mu koupí kolkovou známku v hodnotě 1000 Kč. Příslušnou částku mu dal ze svého do ruky. Písemnou plnou moc kvůli tomu neseřpisovali; nikdo nepochybuje o tom, že k ústnímu uzavření kupní smlouvy o koupi kolku postačí plná moc udělená ústně.*

Pro účely občanského soudního řízení obsahuje § 28 odst. 1 zvláštní ustanovení v tom smyslu, že ústně lze udělit i plnou moc ke všem úkonům v řízení (procesní plnou moc), pokud je udělena *do protokolu*. Protokol je zde míněn nejen protokol v právě smyslu slova (§ 40 odst. 2), ale i *záznam* ve smyslu § 40 odst. 1. Je tomu tak proto, že záznam nahrazuje protokol a má před ním přednost (srov. komentář k § 40 odst. 1).

Pro plnou moc nejsou stanoveny žádné zvláštní *náležitosti* či formality. Základními náležitostmi plné moci jsou pouze označení osoby zmocnitele, zmocněnce a rozsahu zmocnění, a dále datum a podpis zmocnitele. Tyto požadavky vyplývají z § 31 odst. 1 obč. zák. Bez nich platná plná moc nevznikne. Přestože mnohdy vypadají plné moci složitě s podrobnými výčty procesních oprávnění zmocněnce, platnou plnou moc lze sepsat velmi jednoduše.

Plná moc je platná vždy, pokud je určitá a srozumitelná a vyplývá z ní jednoznačně vůle zmocnitele nechat se zastupovat zmocněncem (viz obecná ustanovení o právních úkonech, § 37 odst. 1 obč. zák.). Tento přirozený princip trefně vyjádřil *Nejvyšší soud ČSSR v rozsudku* ze dne 27. 6. 1968, *sp. zn. 2 Cz 2/68*: „Plnomocenstvom udeleným pre konanie pred súdom môže byť každá listina účastníkom vlastnoručne podpísaná, ak je z nej vidieť vôľu účastníka, aby bol určitou osobou zastupovaný.“

Pokud z obsahu plné moci či jiných okolností jednoznačně vyplývá vůle zmocnitele nechat se zastupovat zmocněncem, nemají případné vady plné moci pro řízení význam a nelze z nich vyvozovat žádné důsledky k tíži účastníka. Pokud je vůbec nutno je odstraňovat, jde zásadně o vady odstranitelné.

Uvedené zásady platí v právu všeobecně, ne jen v občanském soudním řízení. Tak kupříkladu *Nejvyšší správní soud v rozsudku* ze dne 27. 7. 2005, *sp. zn. 7 As 13/2005*, konstatoval, že: „Při posuzování, jestli písemná plná moc nebo ústní prohlášení účastníka o udělení plné moci (do protokolu) mají potřebné náležitosti, je třeba vzít především v úvahu, zda spolehlivě prokazují oprávnění označeného zástupce jednat za účastníka řízení. V případě, že je možné bez pochybností takové oprávnění dovést z obsahu plné moci, popřípadě z okolností, za kterých byla písemná plná moc soudu doručena nebo za kterých bylo učiněno ústní prohlášení, nemají případné vady plné moci za řízení význam.“

Existenci řádného zástupčího oprávnění zmocněnce lze *prokázat* i kopií plné moci, naskenovanou plnou mocí zaslanou elektronicky či plnou mocí vytištěnou faxem (viz např. *nález Ústavního soudu* ze dne 18. 6. 2008, *sp. zn. I. ÚS 1084/08*). Nevznikají-li konkrétní pochybnosti o její pravosti, není nutné předkládat originál; soud si jej však může dle potřeby vyžádat. V případě nutnosti lze plnou moc předložit i dodatečně (*rozsudek Nejvyššího soudu ČR* ze dne 28. 12. 1983, *sp. zn. 3 Cz 88/83*, či *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 24. 10. 1996, *sp. zn. 2 Cdon 1007/96*). Procesní a generální plná moc advokáta, případně procesní plná moc notáře či jiného specialisty může být založena u soudu trvale a *evidována* podle § 255aa vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy. K dokládání plné moci a prokazování zástupčího oprávnění soudu, jakož i k vadám plné moci a jejich důsledkům a také k uvedené judikatuře se podrobněji věnuje komentář k § 32 odst. 1.

Plná moc je *jednostranný* právní úkon zmocnitele, který uděluje a podepisuje, ať již rukou, nebo elektronicky pouze zmocnitel. Vyplývá to z povahy věci, jakož i z textace komentovaného ustanovení a § 31 občanského zákoníku, kde se hovoří o tom, že plnou moc uděluje zmocnitel zmocněnci. Plná moc slouží jako *potvrzení o existenci zástupčího oprávnění* zmocněnce pro jednání za zmocnitele s jinými osobami a orgány. Přijetí plné moci zmocněncem vyplývá z předchozí či souběžné dohody a také implicitně z toho, že zmocněnec za zmocnitele jedná a plnou mocí se prokazuje (shodně konstantní názory doktríny i praxe, viz např. Eliáš, K. a kol.: *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. Linde Praha, a. s. Praha, 2008, str. 223–226; Drápal, L., Bureš, J.: *Občanský soudní řád I*, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2009, str. 175, 6).

Část soudní praxe zřejmě pod vlivem některých starých vzorů vyžaduje podepisování plné moci oběma stranami, což svědčí o nepochopení rozdílu mezi dohodou o plné moci a plnou mocí samotnou. Podpis zmocněnce na plné moci doprovázený obvykle formulí „*plnou moc přijímám*“ je nadbytečný, ale nejde o vadu, která by zakládala fatální právní následky; plná moc se pouze mění z plné moci jako jednostranného potvrzení na dohodu o plné moci. Soudy obecně věnují plným mocím značnou formální pozornost, která ve většině případů neodpovídá tomu, že plná moc je pouze jednostranným projevem vůle účastníka řízení a další podrobnosti jeho zastoupení nejsou obvykle předmětem sporu (srov. též úvodní výklad k § 24 odst. 1).

Rozdíly mezi plnou mocí a dohodou mezi zmocnitelem a zmocněncem zakládající přímé zastoupení názorně popsal *Nejvyšší soud v rozsudku* ze dne 20. 12. 2007, *sp. zn. 21 Cdo 360/2006*: „Při zastoupení na základě plné moci je třeba rozlišovat mezi dohodou o plné moci (zastoupení či zmocnění) na straně jedné a mezi samotnou plnou mocí na straně druhé. Dohoda o plné moci (zastoupení či zmocnění) je smlouva mezi zmocnitelem a zmocněncem, kterou se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu,

popřípadě za dohodnutých podmínek; uzavřením této dohody vzniká právní vztah zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem. Plná moc je jednostranný právní úkon zmocnitele, určený (adresovaný) třetí osobě (třetí osobám), v němž zmocnitel prohlašuje, že si zvolil zmocněnce, aby ho zastupoval v rozsahu uvedeném v této plné moci; plná moc z hlediska obsahu právního úkonu představuje osvědčení (příkaz) o zastoupení, vzniklém na základě dohody o plné moci (zastoupení či zmocnění). Zatímco pro uzavření dohody o plné moci (zastoupení či zmocnění) zákon nepředepisuje určitou formu, plná moc musí být v případech uvedených v ustanovení § 31 odst. 4 obč. zák. udělena písemně.“ Obdobně **rozsudek Nejvyššího soudu** ze dne 22. 4. 2010, *sp. zn. 21 Cdo 5429/2007*, citovaný v komentáři k § 24 odst. 1.

V **rozsudku** ze dne 24. 2. 2010, *sp. zn. 33 Cdo 4385/2007*, se **Nejvyšší soud** zabýval rozdíly mezi plnou mocí a souběžně uzavřenou mandátní smlouvou podle obchodního zákoníku. Nejvyšší soud uvedl: „*Mandátní smlouva (tak jako smlouva příkazní) je dvoustranným právním úkonem, který se týká pouze vnitřního vztahu mandanta a mandatáře. V závazkovém právním vztahu založeném mandátní smlouvou vznikají subjektivní práva a tomu odpovídající povinnosti jeho stranám. Mandatář se zavazuje, že pro mandanta za úplatu zařídí určitou obchodní činnost, kterou je povinen uskutečňovat podle pokynů a příkazů mandanta. Má-li mandátář konat jménem mandanta právní úkony, může tak činit jen na základě plné moci, kterou mu mandant udělí; její náležitosti jsou upraveny občanským zákoníkem v § 31 a násl. Zatímco dohoda o zastoupení (která je obsažena ve smlouvě mandátní) je dvoustranným právním úkonem, kterým se zmocněncem zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu, a týká se jejich vnitřního vztahu, plná moc je neadresným jednostranným právním úkonem zmocnitele, kterým prohlašuje vůči třetí osobám (vnější vztah), že zmocnil jinou osobu, aby ho v rozsahu uvedeném v této plné moci jako zmocněncem zastupovala.“ K tomu srov. § 568 odst. 3, 4 obchodního zákoníku: *Vyžaduje-li zařízení záležitosti uskutečnění právních úkonů jménem mandanta, je mandant povinen vystavit včas mandatáři písemně potřebnou plnou moc. Není-li plná moc obsažena ve smlouvě, nenařazuje ji převzetí smluvního závazku mandatářem jednat jménem mandanta, a to ani v případě, že osoba, se kterou mandatář jedná, o tomto závazku ví.**

Mnohá nedorozumění vyplývají v praxi z toho, že právo rozlišuje **více druhů plných mocí** a jde o pojem využívaný v právu hmotném i procesním. Plná moc může být z hlediska rozsahu zástupčího oprávnění:

- **všeobecná (generální)**, která opravňuje zmocněnce ke všem právním úkonům ve všech věcech,
- **procesní**, která opravňuje zmocněnce ke všem právním úkonům v konkrétní věci, případně ve více konkrétně uvedených věcech,
- **prostá**, která opravňuje zmocněnce pouze k některým právním úkonům či pouze k jedinému právnímu úkonu v konkrétní věci,
- **zvláštní (speciální)**, která opravňuje zmocněnce k výslovně uvedeným právním úkonům, k nimž nepostačují jiné druhy plných mocí, pokud to vyžaduje zvláštní zákon.

Ve všech případech může být plná moc formulována jako **neomezená**, která dává zmocněnci právo jednat volně podle nejlepšího vědomí a svědomí, nebo jako **omezená**, v níž jsou stanoveny hranice, ve kterých a jak má zástupce jednat.

Hmotněprávní úprava zastoupení na základě plné moci bývá v procesu neprávem opomíjena, a proto je vhodné si její základy připomenout v ustanoveních § 22–24 a § 31–33b obč. zák. Nejdůležitější je hmotněprávní rozlišení tzv. **generální (všeobecné) plné moci**, jíž zmocnitel zmocňuje zmocněnce ke všem úkonům, a **zvláštní (speciální) plné moci**, kterou udílí pouze k vyjmenovaným aktivitám. Ač jde o instituty hmotněprávní, lze je využít i v procesu. Pojmy **procesní** a **prostá plná moc** se používají **pouze v procesním právu**.

a) **Generální plná moc** je širší pojem než procesní plná moc. Generální plná moc se vztahuje na všechny právní úkony včetně hmotněprávních jednání zmocněnce za zmocnitele (např. uzavření smlouvy, učinění návrhu ve smyslu hmotněprávním, podání výpovědi apod.), procesní plná moc pouze na všechny procesní úkony v řízení (např. podání žaloby, podání vyjádření či důkazního návrhu, zastoupení u jednání, uplatnění opravných prostředků apod.). Z uvedeného vyplývá, že generální plná moc bude vždy zároveň procesní plnou mocí, ale nikoli naopak. Generální plná moc, na rozdíl od procesní plné moci, nezaniká spolu se skončením řízení, neboť není udělena, a tím pádem ani omezena pouze na konkrétní řízení.

Rozhodovací praxe **Nejvyššího soudu** (např. **rozsudek** ze dne 14. 9. 1999, *sp. zn. 25 Cdo 2144/98*, **rozsudek** ze dne 24. 7. 2001, *sp. zn. 26 Cdo 356/2000*, či **rozsudek** ze dne 31. 5. 2002, *sp. zn. 26 Cdo 420/2002*, nebo **usnesení** ze dne 20. 4. 2010, *sp. zn. 26 Cdo 1616/2009*) se ustálila v názoru, že byla-li zmocněnci udělena zmocnitelem písemně plná moc k zastupování ve všech právních věcech a k vykonávání veškerých úkonů, aniž zároveň určité věci či právní úkony byly z oprávnění vyloučeny, jde o generální plnou moc, která zmocněnce opravňuje též k tomu, aby jménem zmocnitele učinil svou povahou jak procesní, tak i hmotněprávní úkon.

Vzorový dokument č. 9: Vzor generální plné moci.**PLNÁ MOC**

Já, níže podepsaný zmocnitel, Petr Věřitel, nar. 1. 1. 1966, bytem Tábořská 11, Praha 1 zmocňuji tímto zmocněnce, Jana Nováka, nar. 1. 2. 1976, bytem Pražská 12, Kladno, ke všem právním úkonům.

V Praze dne 1. 6. 2013

.....
podpis zmocnitele

b) **Procesní plná moc** je pojem, který označuje plnou moc udělenou pro účely všech procesních úkonů v konkrétním řízení, případně pro celé řízení (srov. § 25 odst. 1). V procesní plné moci to není nezbytně nutné výslovně uvádět, neboť pokud v ní není uvedeno žádné omezení, pak se rozumí samo sebou, že je udělena pro všechny úkony, s výjimkou těch, k nimž je třeba zvláštní plná moc. Za procesní plnou moc ke všem úkonům v řízení se proto považuje i tak formulovaná plná moc, která je udělena „pro zastupování v konkrétním řízení“ bez dalšího.

V některých vzorech, které jsou využívány advokáty, se v procesních plných mocích uvádí demonstra- tivní výčty typových úkonů, které je advokát oprávněn za klienta provádět (například: *aby jej zastupoval u jednání před soudy a správními orgány všech stupňů, jednal za něj s třetími osobami, uzavíral smíry a narov- nání, činil písemná i ústní podání a návrhy, předkládal důkazy, uplatňoval opravné prostředky či se jich vzdával, přebíral písemnosti apod.*). Tyto výčty obvykle ničemu nevadí, ale jsou nadbytečné, neboť advokátovi lze udělit pouze procesní plnou moc (případně generální plnou moc), na jejímž základě může činit všechny procesní úkony za zmocnitele. Procesní plnou moc nelze omezit pouze na vybrané úkony v řízení; lze ji však omezit na určitou dobu nebo na určitou část řízení, neboť to vyplývá z práva zmocnitele kdykoliv plnou moc odvolat (blíže k omezením procesní plné moci a jeho důsledkům komentář k § 28a odst. 1).

Obdobně je tomu v případě zastoupení účastníka notářem (§ 25a odst. 1) a zastoupení obce státem, za nějž před soudem vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (§ 26a). Obdobně posta- vení jako zástupce s procesní plnou mocí má ustanovený opatrovník nebo jiný zástupce podle § 31 odst. 1 a správce podniku podle § 338k odst. 6. Smyslem procesní plné moci je mimo jiné zjednodušení situace pro soud, aby nemusel v případech zastoupení účastníka profesionály zkoumat rozsah jejich zmocnění, ale mohl s nimi jednat bez dalšího při všech procesních úkonech v řízení.

Procesní plnou moc lze udělit i obecnému zmocněnci podle § 27.

Po dobu svého trvání zakládá procesní plná moc, na rozdíl od prosté plné moci, **neomezené zastoupení**. Proto soud jedná pouze se zástupcem. Povinnost soudu poskytnout účastníku potřebná poučení, výzvy nebo upozornění je v takovém případě splněna tím, že budou poskytnuty jeho zástupci (§ 32 odst. 3).

Vzorový dokument č. 10: Vzor procesní plné moci.**PLNÁ MOC**

Já, níže podepsaný zmocnitel, Petr Věřitel, nar. 1. 1. 1966, bytem Tábořská 11, Praha 1 zmocňuji tímto zmocněnce, Jana Nováka, nar. 1. 2. 1976, bytem Pražská 12, Kladno, aby mě jako obecný zmocněnec zastupoval (při všech úkonech) v řízení o mé žalobě o zaplacení 15 000 Kč s příslušenstvím proti Pavlu Dlužníkovi, nar. 1. 3. 1967, bytem Plzeňská 13, Kladno.

V Praze dne 1. 6. 2013

.....
podpis zmocnitele

c) *Prostá plná moc* je opakem procesní plné moci; jde o plnou moc, která je po dobu trvání zmocnění omezena pouze pro určité procesní úkony v řízení. Jejich vymezení může být v prosté plné moci uvedeno jak pozitivně (např. k sepsu a podání žaloby, k doručení písemnosti, k zastoupení u jednání apod.), tak i negativně (např. ke všem procesním úkonům s výjimkou vyjmenovaných).

Vzorový dokument č. 11: Vzor prosté plné moci.

<p>PLNÁ MOC</p> <p>Já, níže podepsaný zmocnitel, Petr Věřitel, nar. 1. 1. 1966, bytem Tábořská 11, Praha 1 zmocňuji tímto zmocněnce, Jana Nováka, nar. 1. 2. 1976, bytem Pražská 12, Kladno, aby za mě jako obecný zmocněnec podal žalobu o zaplacení 15 000 Kč s příslušenstvím proti Pavlu Dlužníkovi, nar. 1. 3. 1967, bytem Plzeňská 13, Kladno a aby mě zastoupil při prvním nařízeném jednání soudu o této žalobě.</p> <p>V Praze dne 1. 6. 2013</p> <p style="text-align: center;">..... podpis zmocnitele</p>
--

d) *Zvláštní (speciální) plná moc* je plnou mocí k určitým zvlášť závažným právním úkonům, pro které nepostačují jiné druhy plných mocí, zejména hmotněprávním. Zvláštní plná moc s výslovným uvedením těchto úkonů se vyžaduje pouze tam, kde to výslovně stanoví zákon, například zvláštní plná moc pro nakládání s běžným účtem zmocnitele podle § 709 odst. 3 obch. zák. či zvláštní plná moc k převzetí listiny z notářské úschovy podle § 84 odst. 1 notářského řádu. V obou případech navíc musí být podpis na plné moci úředně ověřen (viz dále komentář k odstavci 4).

Vzorový dokument č. 12: Vzor zvláštní plné moci (nutno specifikovat dle požadavků zvláštních zákonů).

<p>PLNÁ MOC</p> <p>Já, níže podepsaný zmocnitel, Petr Věřitel, nar. 1. 1. 1966, bytem Tábořská 11, Praha 1 zmocňuji tímto zmocněnce, JUDr. Jana Nováka, advokáta se sídlem Pražská 12, Kladno, aby za mě sepsal ústavní stížnost proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. 2 Co 12/2013 a zastupoval mě v řízení před Ústavním soudem.</p> <p>V Praze dne 1. 6. 2013</p> <p style="text-align: center;">..... podpis zmocnitele</p>
--

Zvláštní plnou moc lze nahradit udělením *prokury*, avšak pouze k právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku. Prokura je tak de facto generální i zvláštní plnou mocí v jednom. Podle § 14 obchodního zákoníku prokurou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc (obdobně i § 443 nového obč. zák.). V prokure není zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, ledaže je toto oprávnění výslovně v udělení prokury uvedeno. Udělení prokury je účinné od zápisu do obchodního rejstříku.

V praxi se stává, že zmocnitel druh plné moci neuvádí, a proto je nutno jej odvozovat *podle obsahu*. Pokud je plná moc udělena bez dalšího ke všem úkonům, jde o všeobecnou (generální) plnou moc, která zahrnuje i parametry procesní plné moci. Pokud je udělena ke všem úkonům v určité věci, půjde o procesní plnou moc. Pokud je plná moc udělena pouze ke konkrétním úkonům, ať již pozitivním či negativním výčtem, půjde o prostou plnou moc. Není přitom rozhodné, zda jsou tyto termíny v jejím názvu či obsahu použity.

V některých případech se stává, že ani zákon výslovně v označení plné moci neuvádí, že vyžaduje *zvláštní plnou moc*, a lze to dovodit pouze z obsahu, pokud vyžaduje plnou moc pro konkrétní úkon, případně se specifickými náležitostmi. O takový příklad jde v případě udělení plné moci:

- pro uzavření manželství podle § 9 zákona o rodině (zde musí být navíc úředně ověřený podpis),
- pro odmítnutí dědictví podle § 463 odst. 2 obč. zák.,
- pro zastupování na valné hromadě podle § 184 odst. 4 obch. zák.,
- pro zastupování před Ústavním soudem podle § 31 odst. 2 zákona o Ústavním soudu apod.

O stejný případ jde i při přebírání písemností doručovaných doporučeně do vlastních rukou; podle:

- § 20 odst. 2 správního řádu lze písemnost doručit tomu, koho adresát k přijetí písemnosti zmocnil písemnou plnou mocí s úředně ověřeným podpisem,
- § 336 odst. 1 zákoníku práce lze písemnost doručit tomu, koho zaměstnanec k přijetí písemnosti určil na základě písemné plné moci s úředně ověřeným podpisem zaměstnance,
- § 50a o. s. ř. jsou za fyzické osoby oprávněny písemnost přijmout také osoby, které k tomu byly adresátem zmocněny na základě písemné plné moci udělené před provozovatelem poštovních služeb.

K možnostem udělení jednotlivých druhů plných mocí a jejich charakteru se názorně vyjádřil *Ústavní soud* v *nálezu* ze dne 30. 1. 2003, *sp. zn. I. ÚS 433/01*: „*Podstata ústavní stížnosti je založena na rozsahu plné moci. Při hodnocení je třeba vzít v úvahu, že právní vztah u dobrovolného zastoupení vzniká mezi zastoupeným a zástupcem na základě smlouvy a k jeho obsahu patří právo zástupce zastupovat zastoupeného v dohodnutém rozsahu. Plná moc je jednostranný právní úkon zastoupeného, jenž je adresován třetím osobám, kterým se dává na vědomí, že zástupce je oprávněn zastoupeného zastupovat a v jakém rozsahu (plná moc je pouhým osvědčením existence práva určité osoby zastupovat jinou osobu). Právní teorie i praxe rozlišuje různé druhy plné moci, resp. obsahu a rozsahu zástupcovy oprávnění podle různých kritérií. Jde např. o všeobecnou (generální) plnou moc, která opravňuje zmocněnce ke všem právním úkonům, nebo zvláštní (speciální) plnou moc omezující se pouze na některé právní úkony, popř. některý druh právních úkonů či pouze jediný právní úkon. Kromě případů, kdy zákon výslovně požaduje speciální plnou moc k určitému právnímu úkonu (např. k odmítnutí dědictví), je věcí zmocnitele, zda ke každému právnímu úkonu, jenž má být učiněn v jeho zastoupení, vystaví zmocněnci zvláštní plnou moc, či zda mu udělí všeobecnou plnou moc. Každý druh plné moci může být omezený nebo neomezený. Podle neomezenosti plné moci může zmocněnec provést příslušné právní úkony podle svého volného uvážení, zachováváje povinnost zmocněnce, v omezené plné moci má dány směrnice, jak má postupovat. V každém případě musí být z plné moci zřejmý rozsah oprávnění zmocněnce; rozhodující je proto obsah plné moci a omezení daná inter partes nemají vůči třetím osobám žádnou právní relevanci.“*

Ke své platnosti musí jakékoli *omezení* vůči soudu i vůči třetím osobám být výslovně uvedeno v *plné moci*. K vnitřním ujednáním mezi zmocnitelem a zmocněncem, pokud nevyplývají přímo z plné moci, se ve vztazích navenek nepřihlíží. Jde o výraz ochrany adresátů plné moci, kteří o ujednáních mezi zmocnitelem a zmocněncem nemohou vědět a legitimně vycházejí pouze z toho, co je v předložené plné moci uvedeno.

Nejvyšší soud v *usnesení* ze dne 27. 10. 2004, *sp. zn. 29 Cdo 466/2002*, uvedl, že „*zástupce, jemuž byla udělena plná moc pro celé řízení, je oprávněn činit všechny úkony, které může v řízení učinit účastník, včetně těch procesních úkonů, k nimž nebyl účastníkem řízení výslovně zmocněn. Vnitřní omezení (pokyny, příkazy, zákazy), která si účastník řízení se svým zástupcem sjednal, žádné účinky vůči soudu a ostatním účastníkům řízení nemají. Skutečnost, že zástupce s procesní plnou mocí případně nerespektoval vnitřní pokyny zmocnitele, může být toliko základem odpovědnostního vztahu mezi ním a zmocnitelem.“*

V *rozsudku* ze dne 24. 2. 2010, *sp. zn. 33 Cdo 4385/2007*, *Nejvyšší soud* uvedl: „*Jakékoli omezení, pokyny či výhrady nezahrnuté v plné moci nejsou ve smyslu § 32 odst. 2 obč. zák. vůči třetím osobám právně relevantní, ledaže by byly známy osobám, vůči kterým zmocněnec jednal (jinými slovy řečeno, má-li být rozsah zmocněncova oprávnění jednat za zmocnitele omezen, musí to být výslovně v plné moci vyjádřeno). Pro vymezení rozsahu oprávnění zmocněnce jednat za zmocnitele je tak rozhodující obsah plné moci. Odtud plyne, že za pomoci obsahu mandátní smlouvy nelze provádět vyklad plné moci. Podmínkou zastoupení na základě plné moci je platně udělená plná moc a platný právní úkon, který zmocněnec činí v rámci plné moci jménem zmocnitele.“*

K odst. 2:

Odstavec druhý upravuje důležitý aspekt plné moci, a sice její *známost* v okruhu orgánů a osob, s nimiž má zmocněnec jednat jménem zmocnitele. Vzhledem k tomu, že plná moc je potvrzením existence zástupčího oprávnění zmocněnce navenek, nemá bez známosti vůči třetím orgánům a osobám žádný smysl. Vnitřní vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem není určován plnou mocí, ale dohodou.

Přestože jsou důsledky známosti plné moci formulovány ve vztahu k jejímu zániku, platí obdobně i pro vznik jejích účinků navenek. **Udělení plné moci** bude vůči soudu účinné, jakmile mu bude účastníkem nebo zástupcem oznámeno; vůči jiným účastníkům řízení bude účinné, jakmile jim bylo oznámeno soudem.

Odvolání plné moci účastníkem nebo její **výpověď** zástupcem jsou vůči soudu účinné, jakmile mu byly účastníkem nebo zástupcem oznámeny; vůči jiným účastníkům řízení jsou tyto úkony účinné, jakmile jim byly oznámeny soudem. Soud oznámení nikterak nepřezkoumává a nezjišťuje stanovisko zástupce, zastoupeného ani jiných účastníků; vezme je pouze na vědomí a jedná dále přímo s účastníkem řízení, aniž by o tom vydával rozhodnutí.

Obdobné pravidlo obsahuje i hmotné právo. Dokud odvolání plné moci není zmocněnci známo, mají jeho právní úkony účinky, jako kdyby plná moc ještě trvala. Tohoto ustanovení se však nemůže dovolávat ten, kdo o odvolání plné moci věděl nebo musel vědět. Oznámil-li zmocnitel jiné osobě, že udělil plnou moc zmocněnci na určité úkony, může se vůči ní dovolávat odvolání plné moci, jen oznámil-li jí toto odvolání před jednáním zmocněnce nebo když tato osoba v době jednání zmocněnce o tomto odvolání věděla (§ 33b odst. 4, 5).

Odklad účinků odvolání plné moci až k okamžiku oznámení tomu, kdo z ní při jednání se zmocnitelem vychází, podporuje i judikatura.

Podle **usnesení Nejvyššího soudu** ze dne 15. 3. 2001, *sp. zn. 21 Cdo 1094/2000*, „jestliže účastník řízení oznámil soudu vypovězení procesní plné moci svému zástupci poté, co tento zástupce byl řádně a včas vyzooměn o termínu soudního jednání, při kterém nebylo zapotřebí osobní účasti zastoupeného, neměl soud povinnost vyzoomět účastníka znovu o termínu jednání.“

Podle **usnesení Nejvyššího soudu** ze dne 27. 6. 2002, *sp. zn. 29 Odo 303/2001*, „jestliže účastník řízení vypověděl procesní plnou moc svému zástupci ještě před doručením soudního rozhodnutí, avšak oznámení o tom došlo soudu až po doručení rozhodnutí takovému zástupci, šlo o účinné doručení.“

K odst. 3:

Odstavec třetí zakládá **fikci**, podle níž platí, že zvolí-li si účastník jiného zástupce, vypověděl tím také plnou moc dosavadnímu zástupci. Jde o reakci na ustanovení § 24 odst. 1, věta třetí, podle níž v téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce. Soudu tím podstatně zjednodušuje situaci, neboť nemusí jednat s více zástupci a v případě zvolení nového zástupce nemusí ani zjišťovat, zda předchozí zmocnění zaniklo, neboť k tomu došlo *ex lege*. Při zvolení nového zástupce není rozhodné, jaký druh plné moci mu zmocnitel udělí. Proto např. i v důsledku pozdější prosté plné moci vznikne fikce výpovědi předchozí procesní plné moci apod. Právní fikci nelze nijak vyvrátit ani zvrátit.

Podrobněji k důvodům zániku plné moci viz komentář k odst. 5.

K odst. 4:

Na **běžné plné moci** (bez ohledu na to, zda jde o plnou moc generální, procesní či prostou) postačí obvykle **originální ruční podpis** zmocnitele, případně **zaručený elektronický podpis** zmocnitele podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Tento podpis nemusí být úředně ověřen, nestanoví-li zákon nebo předseda senátu jinak. (zaručený elektronický podpis je z hlediska právní síly ekvivalentem originálního ručního podpisu; úředně ověřený elektronický podpis se v našem právním řádu zatím nevyskytuje).

Situaci, kdy zákon vyžaduje úřední ověření podpisu na běžné (prosté, procesní či generální) plné moci, není mnoho. V občanském soudním řádu je požadavek úředně ověřeného podpisu na plné moci obsažen pouze v § 336h odst. 3 (výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti), podle nějž fyzická osoba může dražit jen osobně nebo prostřednictvím zástupce, jehož plná moc byla úředně ověřena.

Požadavek úředně ověřeného podpisu plné moci mohou stanovit jiné zákony, například:

- podle § 57 odst. 2 obchodního zákoníku musí být podpis zmocnitele na plné moci úředně ověřen, uzavírá-li na jejím základě zmocněnec společenskou smlouvu; tato plná moc se povinně přikládá ke společenské smlouvě,
- podle § 11 odst. 1 zákona č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů, se výpis z rejstříku trestů vydá zmocněnci jen na základě úředně ověřeného plné moci,
- podle § 4 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, se účastník dražby může dát v dražbě zastupovat zástupcem na základě písemné plné moci s úředně ověřeným podpisem,
- podle § 58 odst. 8 zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, může požádat o poskytnutí údajů z registru obyvatel a registru práv a povinností zmocněnec pouze na základě plné moci s úředně ověřeným podpisem zmocnitele.

Požadavek úředně ověřeného podpisu plné moci může stanovit též předseda senátu, ale jde o výjimku, která se příliš nevyužívá, neboť k tomu nebývá žádný důvod. Tato povinnost se případně stanoví usnesením, proti němuž není odvolání přípustné, neboť jde o usnesení, kterým se upravuje vedení řízení (§ 202 odst. 1 písm. a/).

Ani u **zvláštní plné moci** není požadavek úředního ověření podpisu zmocnitele automatický. U zvláštní plné moci může (ale nemusí) vyžadovat úřední ověření zvláštní zákon. Specifikem zvláštní plné moci není úřední ověření podpisu, ale skutečnost, že zákon výslovně vyžaduje zvláštní plnou moc udělenou právě (a pouze) k danému úkonu, tj. nepostačí zde všeobecná plná moc (srov. též výklad ke zvláštní plné moci k odst. 1).

Příklad: *Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) vyžaduje na dvou místech úřední ověření podpisu na plné moci. V prvním případě jde o běžnou plnou moc (generální), ve druhém případě o zvláštní plnou moc. První případ (§ 91 odst. 4. not. ř.) je formulován: „Prosté opisy notářských zápisů o závětech a o listinách o správě dědictví lze vydat jen jejich pořizovateli nebo osobě, která je ustanovována správcem dědictví, nebo jejich zmocněnci, který se vykáže plnou mocí s úředně ověřeným podpisem zmocnitele.“ Ve druhém případě (§ 84 odst. 1 not. ř.) se uvádí: „Notář může listinu vydat jen žadateli; jde-li o závět, lze ji vydat jen pořizovateli. Tyto listiny vydá i tomu, kdo se vykáže zvláštní plnou mocí opravňující jej k převzetí listiny z notářské úschovy; podpis žadatele nebo pořizovatele musí být úředně ověřen.“*

V usnesení ze dne 29. 4. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1383/97, Nejvyšší soud dovodil, že „ani v případě, že plnou moc pro řízení před soudy České republiky udělí tuzemskému účastník v cizině, není třeba zastoupení osvědčovat veřejnou listinou. Má-li pak plná moc povahu listiny soukromé, nemusí ani být opatřena předepsanými ověřeními.“

Otázkou může být, jaké důsledky má **nedostatek úředního ověření podpisu** zmocnitele na plné moci v těch případech, kdy je zákon výslovně vyžaduje. Vzhledem k tomu, že v těchto případech jde o zvlášť vyžadovanou náležitost oproti obecné právní úpravě, má požadavek ověření podpisu dle zákonodárce své opodstatnění. Nelze pak připustit výklad, podle něž by takový nedostatek nezpůsoboval žádné následky. Lze mít za to, že plná moc bez ověření podpisu v těchto případech nevyvolá zamýšlené následky a soud ji nebude akceptovat. Musí o tom však informovat účastníka či jeho zástupce, poučit je a poskytnout jim možnost k odstranění vad, neboť nedostatek ověření podpisu je z povahy věci vadou jednoduše odstranitelnou. Pokud nedojde k odstranění vady, soud nebude k plné moci přihlížet a bude jednat pouze s účastníkem řízení.

Podrobnosti ověřování podpisu (tzv. **legalizace**) upravuje zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování). Vedle toho upravuje i ověřování shody opisu nebo kopie s listinou (**vidimace**).

Legalizaci a vidimaci provádějí podle uvedeného zákona krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, úřady městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a úřady městských částí hlavního města Prahy, jejichž seznam stanoví prováděcí právní předpis (dále jen „**obecní úřad**“), újezdní úřady podle § 35 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, držitel poštovní licence, Hospodářská komora ČR. Legalizaci a vidimaci dále provádějí **notáři** podle § 74 notářského řádu. Legalizaci provádějí od 1. 1. 2005 též **advokáti** podle § 25a zákona o advokacii.

Legalizací se ověřuje, že žadatel listinu před ověřující osobou vlastnoručně podepsal nebo podpis na listině uznal za vlastní. Žadatel se při tom identifikuje průkazem totožnosti.

Nemůže-li žadatel číst nebo psát a nemá-li ani jinou možnost se s obsahem listiny seznámit, provádí se legalizace za účasti dvou svědků. Legalizací se nepotvrzuje správnost ani pravdivost údajů uvedených v listině ani jejich soulad s právními předpisy. Ověřující orgán za obsah listiny neodpovídá.

Legalizace se na listině nebo na listu pevně s ní spojeném vyznačí ověřovací doložkou a otiskem úředního razítka. Ověřovací doložka má formu otisku razítka, anebo může být vyhotovena na samostatném listu, nebo přelepce za pomoci výpočetní techniky. **Ověřovací doložka** obsahuje:

- označení ověřujícího orgánu,
- pořadové číslo, pod kterým je legalizace zapsána v ověřovací knize,
- jméno, popřípadě jména, příjmení, datum a místo narození žadatele, popřípadě svědků,
- adresu místa trvalého pobytu žadatele, popřípadě svědků,
- označení dokladu, na jehož základě byl žadatel identifikován,
- údaj o tom, že žadatel listinu před ověřující osobou vlastnoručně podepsal nebo že podpis na listině uznal za vlastní,
- datum provedení legalizace,
- jméno, popřípadě jména, příjmení a podpis ověřující osoby, která legalizaci provedla.

Legalizace se neprovede:

- jde-li o legalizaci podpisu ověřující osoby, která legalizaci provádí,
- je-li podpis vyhotoven jinými písmeny než písmeny latinské abecedy,
- jde-li o legalizaci podpisu na listině, která neobsahuje žádný text,
- je-li legalizován podpis na listině, která je psána v jiném než českém nebo slovenském jazyce a není-li současně předložena v úředně ověřeném překladu do jazyka českého.

Smyslem legalizace i vidimace je nejen úřední ověření pravosti podpisu či shody rozmnoženiny s originálem, ale především vytvoření **vyvratitelné právní domněnky**, že úředně ověřený podpis je skutečně pravý, tj. že jej učinila identifikovaná osoba, která je uvedena v ověřovací doložce, resp. že se rozmnoženina listiny shoduje s jejím originálem. Tuto domněnku lze vyvrátit, ale důkazní břemeno stíhá toho, kdo by proti ní vystupoval. Pro účely případného dokazování těchto skutečností se evidence vidimací a legalizací vede ve svázané ověřovací knize s tiskopisy očíslovanými v souvislé řadě, která se ukládá u ověřovacího orgánu po dobu 10 let.

Detaily a vzory dokumentů stanoví vyhláška Ministerstva vnitra č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu.

Vzorový dokument č. 13: Vzor ověřovací doložky pro legalizaci.

Podle ověřovací knihy
název úřadu

poř. č. legalizace
vlastnoručně podepsal* – uznal podpis na listině za vlastní*

.....
jméno/a, příjmení, datum a místo narození žadatele

.....
adresa místa trvalého pobytu* – adresa místa pobytu na území České republiky* – adresa bydliště mimo území České republiky*

.....
druh a číslo dokladu, na základě kterého byly zjištěny osobní údaje, uvedené v této ověřovací doložce

V dne

.....
Jméno/a a příjmení ověřující osoby, která legalizaci provedla
(nebo otisk jmenovky)

Otisk úředního razítka a podpis ověřující osoby

Vzorový dokument č. 14: Vzor ověřovací knihy s uvedením údajů, které se v ní evidují.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Pořadové číslo	Datum provedení vidimace nebo legalizace	Jméno a příjmení, datum a místo narození žadatele, popřípadě svědků	Adresa trvalého pobytu, místa pobytu na území ČR, nebo bydliště mimo území ČR žadatele, popřípadě svědků	Druh a číslo dokladu, na základě kterého byly zjištěny údaje pod bodem 3 a 4	Podpis osoby, jejíž podpis je legalizován, případně podpis svědků	Listina byla u úřadu vlastnoručně podepsána nebo podpis na listině byl uznán za vlastní	Vidimovaná listina doslovně souhlasí s listinou, z níž byla porížena	Označení druhu listiny, která je vidimována, nebo na které je legalizován podpis	Údaj o uhrazení správného poplatku	Podpis ověřující osoby

Podle *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 20. 5. 1997, *sp. zn. 2 Tzn 25/97*, „*plná moc udělená mezi občany sama o sobě není veřejnou listinou, a to ani tehdy, byly-li podpisy na příslušné listině ověřeny notářem. Veřejnou listinou je plná moc jedině tehdy, byla-li pořízena formou notářského zápisu o právním úkonu.*“

Obdobnou právní sílu a důsledky jako legalizovaný či vidimovaný dokument má *výstup autorizované konverze* podle zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Autorizovanou konverzí se rozumí:

- a) úplné převedení dokumentu v listinné podobě do dokumentu obsaženého v datové zprávě nebo datovém souboru, ověření shody obsahu těchto dokumentů a připojení ověřovací doložky, nebo
- b) úplné převedení dokumentu obsaženého v datové zprávě do dokumentu v listinné podobě a ověření shody obsahu těchto dokumentů a připojení ověřovací doložky.

Dokument, který provedením konverze vznikl (*výstup*), má stejné právní účinky jako úředně *ověřená kopie dokumentu*, jehož převedením výstup vznikl (*vstup*). Má-li být podle jiného právního předpisu předložen dokument v listinné podobě správnímu orgánu, nebo soudu anebo jinému státnímu orgánu, zejména aby byl užit jako podklad pro vydání rozhodnutí, je tato povinnost splněna předložením jeho výstupu (§ 22 zákona č. 300/2008 Sb.).

K odst. 5:

V pátém odstavci jsou uvedeny některé důvody *zániku plné moci*, konkrétně ztráta způsobilosti zmocnitele být účastníkem řízení a smrt nebo zánik zmocněnce. K nim je třeba přidat ještě zánik plné moci v důsledku fikce výpovědi ze strany zmocnitele podle odstavce 3 a pravomocného skončení řízení podle odstavce 6.

Důvodů zániku plné moci je však mnohem více a vyplývají z hmotného práva. Podle § 33b obč. zák. plná moc dále zanikne:

- a) provedením úkonu, na který byla omezena,
- b) odvoláním ze strany zmocnitele,
- c) výpovědí ze strany zmocněnce,
- d) smrtí zmocnitele, nevyplývá-li z jejího obsahu něco jiného nebo nestanoví-li zvláštní zákon jinak.

Zánikem právnické osoby, jež je zmocněncem nebo zmocnitelem, zaniká plná moc jen tehdy, nepřecházejí-li její práva a závazky na jinou osobu.

Plná moc může zaniknout též na základě zvláštních ustanovení či zvláštních zákonů, například:

- prohlášením konkursu podle § 252 odst. 1 insolvenčního zákona, s výjimkou neodkladných úkonů a plné moci pro samotné pro insolvenční řízení (§ 252 odst. 2, 3 insolvenčního zákona);
- jmenováním správce podniku ve smyslu § 338k odst. 6 aj.

Plná moc dále zanikne (aniž by to bylo výslovně uvedeno kdekoliv v zákoně):

- dohodou stran,
- uplynutím toho času, na který byla omezena.

Zmocnitel se nemůže platně vzdát práva plnou moc kdykoliv *odvolat*, nicméně účinky odvolání plné moci navenek nastávají až oznámením této skutečnosti třetím osobám, které z plné moci vycházely. Totéž platí i při *výpovědi* plné moci ze strany zmocněnce. Blíže viz komentář k odst. 2.

Zemře-li zmocnitel nebo vypoví-li zmocněnec plnou moc, je zmocněnec povinen učinit ještě *vše, co nesnese odkladu*, aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu na svých právech. Úkony takto učiněné mají stejné právní účinky, jako kdyby zastoupení ještě trvalo, pokud neodporují tomu, co zařídil zmocnitel nebo jeho právní nástupci.

Povinnost ochrany zájmů zmocnitele mají zvlášť zdůrazněnou *právní profesionálové*, kteří musí ještě po dobu 15 dnů od zániku smluvního vztahu se zmocnitelem činit veškeré neodkladné úkony tak, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu, nedohodnou-li se jinak (srov. § 20 odst. 6 zákona o advokacii, § 54 odst. 3 notářského řádu, § 38 odst. 3 zákona o patentových zástupcích). K důvodům, pro které může a pro které musí vypovědět plnou moc *advokát*, a k podmínkám a důsledkům tohoto postupu viz komentář k § 25.

Zemře-li zmocněnec, který byl právním profesionálem, nebo brání-li mu v zastupování jakákoliv překážka, určí buď sám, nebo příslušná komora jeho zástupce či náhradníka (srov. § 27 zákona o advokacii, § 14 notářského řádu, § 39 zákona o patentových zástupcích).

Zánik smluvního vztahu mezi zmocnitelem a zmocněncem ještě neznamená automatický zánik zástupčího oprávnění na základě plné moci, neboť jde o dvě odlišné, byť úzce související skutečnosti, a také proto, že plná moc je určena k jednání navenek, a dokud není její zánik oznámen, chrání se dobrá víra třetích osob.

V *rozsudku* ze dne 24. 2. 2010, *sp. zn. 33 Cdo 4385/2007*, Nejvyšší soud uvedl: „Z odlišnosti právního vztahu založeného mandátní smlouvou (tj. vnitřního vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem) a plné moci deklarující navenek oprávnění zmocněnce v uvedeném rozsahu za zmocnitele jednat (jak bylo vyloženo výše) nutně vyplývá, že zánik právního vztahu z mandátní smlouvy nelze ztotožňovat se zánikem právních účinků plné moci. Aby nastal zánik právních účinků plné moci, musí ji zmocnitel odvolat podle § 33b odst. 1 písm. b) obč. zák. (nezanikla-li plná moc z jiných důvodů uvedených v § 33b obč. zák. nebo dohodou, popř. uplynutím doby, na kterou bylo její trvání omezeno); nestačí, že zanikl právní vztah z mandátní smlouvy – třeba i uplynutím doby, na niž byl sjednán.“

K odst. 6:

Při splnění dvou podmínek *zaniká* plná moc dnem *právní moci rozhodnutí*, kterým bylo skončeno příslušné řízení. Těmito podmínkami jsou následující skutečnosti:

- plná moc byla udělena pouze pro dané řízení,
- z plné moci nevyplývá něco jiného.

Se znalostí různých druhů plných mocí (viz komentář k odst. 1) je nutno konstatovat, že toto ustanovení může dopadat pouze na *procesní plnou moc*, případně *zvláštní plnou moc* pro řízení před Ústavním soudem. Z povahy věci nemůže dopadat na generální plnou moc, neboť ta není udělena pro jakékoli konkrétní řízení, ale obecně pro všechny právní úkony. Nemůže dosti dobře dopadat ani na prostou plnou moc, neboť ta zaniká provedením konkrétních úkonů, pro které byla udělena, bez vazby na právní moc rozhodnutí, jímž se řízení končí.

Z nedostatečného rozlišení druhu plné moci vyplývají *chyby*, jichž se nezřídkou dopouštějí i soudy. Tak kupříkladu Nejvyšší soud v *usnesení* ze dne 18. 3. 2010, *sp. zn. 20 Cdo 492/2010*, zastavil dovolací řízení jenom proto, že advokát dovolatele předložil generální plnou moc, která jej zmocňovala k zastupování klienta „ve všech právních věcech“, nikoliv však výslovně k sepsu a podání dovolání. Ústavní soud v *nálezu* ze dne 30. 11. 2010, *sp. zn. IV. ÚS 1768/10*, konstatoval, že zastavení dovolacího řízení bylo v takovém případě zcela absurdní. „Tento závěr je podle náhledu Ústavního soudu v extrémním nesouladu s vykonávanými skutkovými a právními zjištěními a je projevem naprosto svévolné aplikace ustanovení § 28 odst. 6 občanského soudního řádu ze strany Nejvyššího soudu, již schází smysluplné odůvodnění. V návaznosti na právě uvedené neobstojí ani závěr Nejvyššího soudu o nedostatku právního zastoupení stěžovatele v dovolacím řízení a o nezbytnosti zastavení řízení o stěžovatelské dovolání.“

Generální plná moc platí po právní moci rozhodnutí a lze jí bez dalšího využít k jakýmkoli dalším úkonům (např. nahlédnutí do spisu po skončení řízení, návrh na nařízení exekuce, podání mimořádných opravných prostředků, uplatnění nároku na náhradu škody apod.). Totéž platí o procesní plné moci, pokud by to z ní výslovně vyplývalo. Správně proto postupoval Nejvyšší soud v *usnesení* ze dne 15. 1. 2003, *sp. zn. 33 Odo 582/2002*, kde konstatoval, že pokud udělila žalovaná advokátovi generální (všeobecnou) plnou moc, aby ji „zastupoval ve všech právních úkonech ...“, platí předmětná plná moc nejen k převzetí dovolání, ale opravňuje advokáta k zastupování žalované po celé řízení o mimořádném opravném prostředku. „V dovolacím řízení tak není třeba znovu předkládat procesní plnou moc zástupce žalované, která byla zastoupena uvedeným způsobem již v nalézacím řízení a jejíž plná moc je ve spise založena. Na tom nic nemění ani doplnění této generální plné moci slovy: »i jako speciální plná moc ke všem úkonům, jež souvisejí se zastupováním ve věci sporu o úhradu částky 521 875 Kč vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 1«. Tento dovětek se zvláštní procesní plnou moci pro určité soudní řízení je nadbytečný, neboť jím upravené zastoupení je již subsumováno v generální plné moci (v dané věci šlo o generální plnou moc, kterou klientka udělila svému advokátovi v roce 1994 a která byla od počátku nalézacího řízení založena v soudním spise, přičemž k podání dovolání došlo až v roce 2001; není však úkolem soudu, aby vedl dokazování o vztazích mezi účastníky řízení a jejich právními zástupci, pokud nejsou předmětem řízení a nikdo z účastníků je nespouje).“

§ 28a

Úplné znění § 28a – v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- (1) Procesní plnou moc nelze omezit. Zástupce, jemuž byla tato plná moc udělena, je oprávněn ke všem úkonům, které může v řízení učinit účastník.
- (2) Plná moc pro určité úkony opravňuje k zastupování jen při těch úkonech, které byly v plné moci výslovně uvedeny.

Komentář k § 28a
Komentátor: Korbel

Ustanovení § 28a bylo do zákona doplněno tzv. velkou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. v zájmu zvýšení názornosti zákona. Prakticky popisuje to, co se dříve dovozovalo pouze doktrinárně – že *procesní plnou moc* nelze omezit a že opravňuje zmocněnce ke všem procesním úkonům v řízení, zatímco *prostá plná moc* jej opravňuje pouze k úkonům, které jsou v ní výslovně uvedeny.

K odst. 1:

Procesní plná moc slouží k zastoupení při všech úkonech v celém soudním řízení, aniž by v ní tyto úkony musely být konkrétně vyjmenovány. Plná moc se posuzuje podle obsahu, nikoli (jen) podle názvu. O procesní plnou moc půjde tehdy, bude-li udělena *ke všem úkonům v řízení* nebo *k zastupování v celém řízení* či jiným způsobem bude z její formulace nepochybně, že jde o plnou moc, která není omezena jen k vybraným úkonům (popis a vzor procesní plné moci je uveden v komentáři k § 28 odst. 1).

Za procesní plnou moc je nutno považovat i tzv. všeobecnou (generální) plnou moc udělenou ke všem právním úkonům. Jde o plnou moc vyplývající z hmotného práva, již lze však využít i pro zastoupení v soudním řízení. Všeobecná plná moc opravňuje zmocněnce ke všem právním úkonům, tj. i hmotněprávním. Při procesních úkonech není vázána na konkrétní soudní řízení, a může být proto využita při jakémkoliv řízení.

Příklad: Po skončení nalézacího řízení může zmocněnec na základě téže všeobecné plné moci podat za zmocnitele návrh na nařízení výkonu rozhodnutí či exekuce. Tuto plnou moc však musí předložit znovu, neboť jde o nové řízení a nový spis (shodně stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 1981, sp. zn. Cpj 159/79, k praxi soudů a státních notářství při soudním výkonu rozhodnutí).

Po dobu svého trvání zakládá procesní plná moc, na rozdíl od prosté plné moci, *neomezené zastoupení*. Zástupce s procesní plnou mocí je oprávněn ke všem úkonům, které může v řízení učinit účastník. Proto soud jedná pouze se zástupcem. Povinnost soudu poskytnout účastníku potřebná poučení, výzvy nebo upozornění je v takovém případě splněna tím, že budou poskytnuty jeho zástupci. Výjimkou jsou situace, kdy má účastník v řízení něco osobně vykonat, osobně se dostavit k výsledku či jinému úkonu soudu, případně další situace uvedené v § 50b odst. 4. Pak doručuje soud jak zástupci, tak i přímo účastníkovi řízení. O doručení též účastníkovi řízení může rozhodnout soud, jeho zástupci s procesní plnou mocí však doručit musí.

Po dobu platnosti procesní plné moci může zmocněnec činit veškeré procesní úkony, včetně využití opravných prostředků, a to i mimořádných po pravomocném skončení původního řízení. V *usnesení* ze dne 30. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 680/97, Nejvyšší soud konstatoval, že „*není-li plná moc udělena advokátu omezena jen na řízení před soudem určitého stupně a obsahuje-li zmocnění k podávání opravných prostředků, je tím prokázáno právo advokáta vystupovat v odvolacím i dovolacím řízení jako zástupce účastníka.*“

Případná *omezení plné moci* či pokyny zmocnitele dané zmocněnci jsou primárně součástí smluvního vztahu mezi zmocnitelem a zmocněncem. Pokud nejsou uvedeny v plné moci (a v procesní plné moci ani být nemohou), nemají vliv na právní účinky jednání zmocněnce vůči třetím osobám.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 28. 11. 1996, sp. zn. 2 Cdon 1081/96, potvrdil: „*Zástupce, jemuž byla udělena procesní plná moc pro celé řízení, je oprávněn činit všechny úkony, které může v řízení učinit účastník, včetně těch procesních úkonů, k nimž nebyl účastníkem řízení výslovně zmocněn. Vnitřní omezení (pokyny, příkazy, zákazy), která si účastník řízení se svým zástupcem sjednal, žádné účinky vůči soudu a ostatním účastníkům řízení nemají.*“

Za nepřijatelné omezení se nepovažuje, pokud je procesní plná moc omezena pro určitou dobu nebo pro určitý úsek řízení (například pouze pro řízení v určitém stupni nebo i jen jeho části nebo dokonce i jen pro jediný úkon v řízení, např. podání žaloby). Musí však jít o omezení časové, nikoli omezení věcné. Časové omezení plné moci je právem svobodné volby zmocnitele vyplývajícím mimo jiné z toho, že jakoukoliv plnou moc může kdykoliv odvolat. Tato možnost zdánlivě relativizuje rozdíl mezi procesní a prostou plnou mocí, ale podstatný rozdíl zůstává v tom, že procesní plnou moc nelze omezit tím způsobem, aby zároveň platila, a přitom některé procesní úkony nepřipouštěla.

Pokud by výslovně označená procesní plná moc obsahovala *nepřijatelné omezení* jen na některé úkony, vzniká otázka, zda by byla celá neplatná pro rozpor se zákonem, nebo zda by bylo neplatné pouze toto omezení, nebo zda by se jednalo o prostou plnou moc.

Při zastoupení obecným zmocněncem by se nepochybně jednalo o prostou plnou moc.

Právním profesionálům však může být udělena pouze procesní plná moc (advokát dle § 25 odst. 1, notář dle § 25a odst. 1 a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových podle § 26a odst. 2). Vzhledem k oddělitelnosti omezující klauzule je u nich nutno aplikovat § 41 obč. zák., podle nějž, *vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností, za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu*. Soud by proto k omezení nepřihlížel, pokud by z něj nevyplývalo, že je nelze oddělit.

Má-li účastník zástupce s procesní (či generální) plnou mocí, může řízení pokračovat i v případě, ztratí-li účastník způsobilost jednat před soudem; v případě prosté plné moci to není možné, neboť soud musí mít zajištěno, že zástupce je oprávněn jednat za nezpůsobilého účastníka při všech úkonech (§ 109 odst. 1 písm. *al a contrario*).

K odst. 2:

Prostá plná moc opravňuje zmocněnce k zastupování jen při těch úkonech, které v ní jsou *výslovně uvedeny*. Zákon nestanoví konkrétní návod, jak mají být tyto úkony specifikovány. Může se tak stát jakýmkoliv způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o vůli zmocnitele a rozsahu zmocnění, tzn. například uvedením konkrétního úkonu, typovým označením úkonů či negativním výčtem.

Příklady stanovení rozsahu zmocnění v prosté plné moci:

- k zastoupení u jednání soudu konkrétně určeného dne;
- k sepsání a podání žaloby;
- k uzavření soudního smíru;
- k podání námítky podjatosti;
- k zastoupení u všech jednání soudu;
- ke všem písemným podáním;
- k přijímání písemností (tím není míněn jiný fyzický příjemce písemnosti při doručení, než kterému je soudem doručováno podle § 50a, ale zástupce účastníka, jemuž soud přímo doručuje ve smyslu § 50b);
- ke všem písemným podáním s výjimkou opravných prostředků;
- ke všem procesním úkonům s výjimkou uzavření smíru.

Uděлил-li účastník řízení prostou plnou moc, nařídí předseda senátu doručení písemnosti pouze jeho zástupci, jen jestliže ho k tomu plná moc výslovně opravňuje, nestanoví-li zákon jinak (§ 50b).

Část první

Obecná ustanovení

Hlava třetí

Účast na řízení

Zástupci účastníků

c) na základě rozhodnutí

§ 29

Úplné znění § 29 – odst. 1, 2 v tomto znění od 1. 1. 2001 – poslední změna zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; odst. 3, 4 v tomto znění od 1. 7. 2009 – poslední změna zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

(1) Není-li zastoupena fyzická osoba, která jako účastník řízení nemůže před soudem samostatně jednat, ustanoví jí předseda senátu opatrovníka, je-li tu nebezpečí z prodlení. Stejně se postupuje, stanoví-li tak zvláštní předpis.

(2) Opatrovníka ustanoví předseda senátu též právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat (§ 21), je-li tu nebezpečí z prodlení.

(3) Pokud neučiní jiná opatření, může předseda senátu ustanovit opatrovníka také neznámým dědicům zůstavitele, nebyl-li dosud v řízení o dědictví stanoven okruh jeho dědiců, účastníku, jehož pobyt není znám, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, který byl stížně duševní poruchou nebo z jiných zdravotních důvodů se nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení nebo který není schopen srozumitelně se vyjadřovat.

(4) Opatrovníkem podle odstavců 1 až 3 lze ustanovit advokáta. Jinou osobu lze ustanovit opatrovníkem, jen jestliže s tím souhlasí. Nerozhodl-li soud jinak, opatrovník ustanovený podle odstavců 1 až 3 vystupuje v řízení před soudem prvního stupně, v odvolacím a v dovolacím řízení.

Komentář k § 29
Komentátor: Korbel, Jirsa

Zástupce na základě rozhodnutí je nutno odlišovat od zákonného zástupce, přestože může klamat v některých případech shodně označení *opatrovník*, jakož i fakt, že v obou případech může být opatrovník ustanoven rozhodnutím soudu v řízení podle § 192, příp. § 176, tedy striktně vzato *na základě rozhodnutí*. Pro rozlišení těchto případů je nutno vyjít z hmotného práva.

Pokud je opatrovník ustanoven trvale osobě omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům podle § 27 odst. 2, 3 obč. zák., jde o *zákonného zástupce*. Je-li ustanoven *ad hoc* tomu, jehož pobyt není znám, vyžaduje-li to veřejný zájem nebo je to třeba k ochraně jeho zájmů nebo z jiného vážného důvodu podle § 29 obč. zák. nebo z dalších důvodů stanovených v občanském soudním řádu či ve zvláštních zákonech, jde o *zástupce na základě rozhodnutí*. Takový opatrovník může zastupovat účastníka pouze v řízení, pro které byl jako jeho zástupce ustanoven.

Opatrovník podle § 29 o. s. ř. (*procesní opatrovník*) je *opatrovníkem pro řízení*, v němž vystupuje; se skončením řízení jeho funkce zaniká. Na rozdíl od zastoupení dle § 24 opatrovníctví trvá i v dovolacím řízení.

Zástupcem na základě rozhodnutí je též *zvláštní zástupce* či tzv. *kolizní opatrovník* podle § 30 obč. zák., kterého soud ustanoví, dojde-li ke střetnutí zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného nebo zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týměž zákonným zástupcem. Ve věcech péče o nezletilé děti soud pravidelně ustanovuje tzv. kolizního opatrovníka (nejčastěji *orgán sociálně-právní ochrany dětí* – viz § 37 zák. o rodině).

Vazby hmotného a procesního práva jsou v případě zákonného zastoupení a zastoupení na základě rozhodnutí poměrně složité, neboť vykazují jak prvky vzájemné speciality, tak i doplňování.

a) *specialita občanského soudního řádu*. Právní úprava zákonného zástupce a zástupce na základě rozhodnutí v občanském zákoníku (§ 27 odst. 2, 3, § 29, 30 obč. zák.) je širší než právní úprava opatrovníctví v § 29 o. s. ř., neboť se týká veškerých právních jednání zástupce za zastoupeného, včetně hmotněprávních úkonů. Opatrovník podle § 29 o. s. ř. je ustanoven pouze pro účely řízení před soudem. V tomto smyslu je § 29 o. s. ř. v postavení speciality vůči obecné občanskoprávní úpravě v občanském zákoníku.

b) *specialita občanského zákoníku*. Mezi důvody pro ustanovení opatrovníka v řízení před soudem řadí § 29 odst. 1, věta druhá, o. s. ř. i důvody stanovené zvláštním předpisem. V tomto smyslu je v postavení speciality naopak občanský zákoník, který v § 29, věta druhá, uvádí, že opatrovníka může soud ustanovit i tehdy, jestliže je to třeba z jiného vážného důvodu.

Vzorový dokument č. 15: Obecný vzor usnesení o ustanovení procesního opatrovníka.

Jednací číslo:.....

U S N E S E N Í

..... soud rozhodl

ve věci

žalobce (žalobkyně):

zastoupeného (zastoupené):

proti

žalovanému (žalované):

zastoupenému (zastoupené):

o

t a k t o :

Soud ustanovuje.....

podle § 29 odst. ... o.s.ř. z důvodu

opatrovníka:.....

P o u č e n í : *) Proti tomuto usnesení je možno podat odvolání do 15 dnů ode dne
jeho doručení k soudu v
prostřednictvím podepsaného soudu.

*) Proti tomuto usnesení není dovolání přípustné.

V dne

.....

Za správnost vyhotovení:

Poučení: Úkolem opatrovníka je zastupovat účastníka řízení, jemuž byl ustanoven, a to v řízení před soudem prvního stupně a v případném odvolacím nebo dovolacím řízení. Za výkon funkce mu nenáleží odměna. Náklady, které mu za řízení v souvislosti s výkonem funkce vzniknou, jsou součástí nákladů jím zastupovaného účastníka řízení.

*) nehodící se škrtněte

c) **doplňování.** Pokud je podle občanského zákoníku ustanovován osobě zákonný zástupce (§ 27 odst. 2, 3 obč. zák.), obecný opatrovník pro hmotněprávní úkony (§ 29 obč. zák.) nebo zvláštní zástupce (§ 30 obč. zák.), slouží občanský soudní řád k úpravě postupu při rozhodování. Občanský zákoník v těchto případech upravuje hmotněprávní podmínky pro ustanovení zástupce a § 192, příp. § 176 a násl. o. s. ř. upravují proces.

Speciální **procesní úpravu** řízení o ustanovení opatrovníka obsahují § 192, 193 (**řízení opatrovnícké**) a ve věcech nezletilých též § 176 a násl. (**péče soudu o nezletilé**).

Předseda senátu je povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, které ho podle zákona musí mít. Neustanovil-li by soud opatrovníka účastníku, který splňuje shora uvedené podmínky, šlo by o **zmatečnost** ve smyslu ustanovení § 229 odst. 1 písm. c). V ustanovení § 229 odst. 1 písm. h) je však

upraven zmatečností důvod rovněž pro opačnou situaci, byl-li ustanoven opatrovník osobě, která zákonné podmínky nespĺňuje. *Jde například o případy, kdy soud nevyvine odpovídající pátrací činnost za účelem doručení zahraničnímu adresátovi (srov. komentář níže a ke třetímu odstavci).* Ustanovený opatrovník má stejné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci, tj. je oprávněn zastupovat účastníka v celém řízení a při všech úkonech (srov. § 31 odst. 1). Ustanovený opatrovník může za účastníka udělit i plnou moc smluvnímu zástupci, zejména advokátovi.

Věcně příslušným soudem k ustanovení opatrovníka ve zvláštním opatrovníckém řízení je okresní soud (§ 9 odst. 1). Místně příslušným soudem podle § 88 písm. e) je soud, v jehož obvodu má opatrovanec bydliště; jde-li však o opatrovnictví nad osobami neznámého pobytu nebo nepřítomnými, je příslušný soud, v jehož obvodu mají tyto osoby majetek.

O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud usnesením. Ve výroku usnesení uvede označení zastoupené osoby, opatrovníka a rozsah opatrovníckých práv a povinností a dobu trvání zastoupení (*například uvedením soudních instancí, pro které se opatrovník účastníku ustanovuje – pro řízení v prvním stupni, řízení o případném odvolání, dovolání apod.*).

Usnesení, kterým soud rozhoduje o ustanovení opatrovníka, zní například takto:

Ivu Mrakovi, nar. 8. 1. 1961, se ustanovuje opatrovníkem JUDr. Petr Dub, advokát se sídlem Aš, Nová 1.

Proti takovému usnesení je přípustné odvolání. To mohou podat jak účastníci, tak i opatrovník.

Usnesení se v případě, kdy jde o procesního opatrovníka osoby neznámého pobytu či osoby, které se nedaří doručit na známou adresu v cizině, musí doručovat vyvěšením na **úřední desku soudu**, postupem dle ustanovení § 50b odst. 4 písm. c) a 50l odst. 1 (srov. komentář k těmto ustanovením).

Kdo může být ustanoven **opatrovníkem**, viz komentář k § 29 odst. 4, § 192 odst. 1. V řízení o ustanovení opatrovníka je osoba navržena do funkce opatrovníka účastníkem řízení, neboť se jedná o jejich právech a povinnostech. Podmínkou ustanovení osoby do funkce opatrovníka, s výjimkou advokáta, je souhlasný projev vůle.

Ustanovený opatrovník je nejen oprávněn, ale i povinen učinit všechny právní úkony, které vyžaduje efektivní ochrana práv zastupované osoby. Z obdobného užití § 179 (srov. § 193 odst. 3) vyplývá, že k platnosti právního úkonu, který opatrovník učinil za zastupovanou osobu při nakládání s jejím majetkem, je třeba schválení soudu.

Bez ohledu na soudem stanovenou dobu trvání zanikne zastoupení opatrovníkem bez dalšího tehdy, pomine-li k němu důvod (*například nezletilý účastník nabude zletilosti, účastník neznámého pobytu se přihlásí soudu apod.*). Soud v takových případech začne jednat přímo s účastníkem, aniž by o tom vydával rozhodnutí (**princíp priority účastníka řízení**); do spisu založí listinu osvědčující plnou způsobilost účastníka k právním úkonům (*rodný list, rozsudek*) a opatrovníka uvědomí jednoduchým přípisem. K tomu srov. např. *usnesení Nejvyššího soudu* ze dne 15. 4. 2008, *sp. zn. 26 Odo 1685/2006*. Účinky dosavadních úkonů opatrovníka zůstávají zachovány.

Usnesení o ustanovení opatrovníka musí být **odůvodněno**. Odvolání proti němu je přípustné, neboť se jím neupravuje pouze vedení řízení, ale právní postavení účastníka.

Doručování v případě ustanovení opatrovníka se provádí specificky podle toho, o jakou písemnost a o jaký z důvodů ustanovení opatrovníka jde.

Usnesení o ustanovení opatrovníka se doručuje jak ustanovenému opatrovníkovi jako zástupci účastníka, tak i účastníkovi samotnému, pokud lze alespoň teoreticky předpokládat smysluplnost pokusu o doručení (§ 50b odst. 4 písm. c)). Smysl nemá doručovat v případech účastníka:

- jehož pobyt není znám,
- jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině,
- neznámým dědicům zůstavitele a
- právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat, nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat.

V těchto případech se doručuje jen ostatním účastníkům řízení a ustanovenému opatrovníku a písemnost se vyvěsí na **úřední desce soudu**. Podle ustanovení § 50l odst. 1 platí fikce, že desátým dnem po dni vyvěšení byly písemnosti doručeny účastníkům. Obsah úřední desky soud zveřejňuje i způsobem umožňujícím dálkový přístup, a to na stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz, sekce InfoDeska či přímo na infodeska.justice.cz.

Další písemnosti v řízení se běžně doručují pouze ustanovenému opatrovníkovi jako zástupci účastníka ve smyslu § 50b odst. 1. Výjimkou jsou však situace, byl-li účastníku ustanoven opatrovník podle § 29 odst. 3 proto, že – ačkoliv má plnou procesní způsobilost – nemůže se srozumitelně vyjadřovat nebo jednat samostatně před soudem. V takovém případě má také účastník právo, aby mu byly doručovány všechny písemnosti (§ 50b odst. 4 písm. d/).

Vady v ustanovení opatrovníka zatěžují celé řízení. Jestliže účastník řízení neměl procesní způsobilost (§ 29 odst. 1) nebo nemohl před soudem vystupovat (§ 29 odst. 2) a nebyl řádně zastoupen, nebo účastníku řízení byl ustanoven opatrovník z důvodu neznámého pobytu nebo proto, že se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, ačkoliv k takovému opatření nebyly splněny předpoklady (§ 29 odst. 3), je to důvodem žaloby pro zmatečnost podle ustanovení § 229 odst. 1 písm. c), h). Nebyl-li mu ustanoven opatrovník z jiných důvodů, může jít o zmatečnost podle § 229 odst. 3, jestliže tím byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata účastníku možnost jednat před soudem. K těmto vadám přihlíží soud kdykoliv za řízení (což znamená – ve všech fázích, včetně řízení o odvolání /§ 212a odst. 5, věta první/ a dovolání /§ 242 odst. 3/).

Odměna opatrovníka záleží na tom, zda jím byl ustanoven advokát, nebo jiná osoba.

V případě ustanovení **advokáta** má advokát právo na odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů podle sazeb mimosmluvní odměny uvedených ve vyhlášce č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Odměna advokáta za úkony právních služeb ustanoveného zástupce v občanském soudním řízení nebo ustanoveného opatrovníka v občanském soudním řízení byla pro rok 2011 snížena ustanovením § 12a advokátního tarifu o 30 % a omezena maximální částkou 5000 Kč za jeden úkon právní služby. Je-li advokát plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se odměna o tuto daň. Blíže viz komentář k § 31 odst. 2.

Hotové výdaje jsou určovány skutečnou cenou účelně vynaložených výdajů souvisejících s výkonem funkce opatrovníka, případně cestovným podle právních předpisů a režijním paušálem podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu. O nároku advokáta na zaplacení rozhoduje soud prvního stupně, a to i kdyby ho do funkce opatrovníka ustanovil odvolací nebo dovolací soud; soud prvního stupně je také povinen přiznat částku zaplatit. V odůvodněných případech může soud poskytnout advokátovi přiměřenou zálohu, jestliže o to požádá (§ 140 odst. 2). Byla-li účastníku, kterého zastupoval advokát jako ustanovený opatrovník, přisouzena náhrada nákladů řízení, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, povinen zaplatit ji státu (§ 149 odst. 2).

Pokud je opatrovníkem ustanovena **jiná osoba** než advokát, odměna za výkon funkce nepřislouží. Hotové výdaje, které tomuto opatrovníku za řízení vznikly, jsou součástí nákladů řízení jím zastupovaného účastníka (§ 137 odst. 1).

Vedle obecné úpravy ustanovení opatrovníka podle § 29 obsahuje občanský soudní řád na různých místech ještě další, **zvláštní případy ustanovení opatrovníka**, které se řídí procesní úpravou v § 192, ale nedopadají na ně podmínky uvedené v § 29. Jde o tyto případy:

Tabulka č. 9: Zvláštní případy ustanovení opatrovníka.

	popis případu	právní norma
ustanovení opatrovníka	dítěti k podání návrhu na určení otcovství, nedošlo-li k jeho určení jinak	§ 73 odst. 3
	nezletilému dítěti po provedení výkonu předběžného opatření umístění ve vhodném prostředí	§ 76a odst. 3
	dědicům, jichž byl zůstavitel zákonným zástupcem	§ 175d odst. 1
	účastníku řízení o způsobilosti k právním úkonům	§ 187 odst. 1
	účastníku řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče	§ 191b odst. 3
	zemřelému v řízení o určení data narození nebo úmrtí	§ 194a odst. 1
	nezvěstnému v řízení o prohlášení za mrtvého	§ 195 odst. 2

Vzorový dokument č. 16: Protokol o slibu opatrovníka.

Spisová značka:.....

**PROTOKOL
o slibu opatrovníka**

..... soud oddělení: dne:.....

V ě c :

opatrovnictví:

Přítomni od soudu:

*) Předseda senátu (samosoudce):

*)

Zapisovatel:

Úkon zahájen v hodin

K soudu se dostavil(a):

Jméno a příjmení:

datum, místo a okres narození:

rodné číslo:

rodinný stav:

povolání:

zaměstnavatel:

trvalé bydliště:

přechodné bydliště:

totožnost zjištěna z občanského průkazu č.

který(á) byl(a) usnesením zdejšího soudu ze dne č.j.
ustanoven(a) opatrovníkem

Soud poučil opatrovníka o jeho právech a povinnostech při výkonu funkce a o významu opatrovnictví.

Soud uložil jmenovanému (jmenované), aby podával(a) soudu zprávy o osobě opatrovance a účty ze správy jeho majetku vždy do

Poté jmenovaný(á) složil(a) tento slib:

"Slibuji, že budu řádně vykonávat své povinnosti opatrovníka a že budu přitom dbát pokynů soudu."

.....
(podpis opatrovníka)

Po složení slibu doručil *) předseda senátu - *) jmenovanému (jmenované) listinu o ustanovení opatrovníka ze dne sp.zn.

Úkon skončen v hod.

Opatrovník:

*) Předseda senátu:

*)

Zapisovatel:

*) nehodící se škrtněte

Do doby, než se zákonný zástupce nebo ustanovený opatrovník ujme zastupování, neběží účastníku řízení *lhůty*; nová lhůta začíná běžet ode dne, kdy zákonný zástupce (opatrovník) do řízení vstoupil (§ 56). Do doby ustanovení opatrovníka osobě, která musí mít zákonného zástupce, nezačne běžet ani *promlčení*; již započaté promlčení probíhá dále, avšak neskončí, dokud neuplyne rok od ustanovení opatrovníka (§ 113 obč. zák.). To platí obdobně i pro oblast pracovního práva (§ 332 zák. práce).

Na rozhodnutí o ustanovení zvláštního opatrovníka navazuje po jeho právní moci slib a vydání listiny, která potvrzuje existenci a rozsah zástupčího oprávnění. Slib skládá opatrovník v předepsaném znění: „*Slibuji, že budu řádně vykonávat své povinnosti opatrovníka a že budu přitom dbát pokynů soudu.*“ O průběhu slibu učiní soud protokol (je vhodné využít vzorové listiny č. 138), v němž se rovněž zaznamená poučení udělené opatrovníku o jeho právech a povinnostech při výkonu funkce a o významu opatrovnictví. Soud též uloží opatrovníkovi povinnost podávat zprávy o osobě opatrovance a útech ze správy jeho majetku. Listina o ustanovení opatrovníka je zpravidla vydávána podle vzorového dokumentu, stejně jako usnesení o jeho odvolání z funkce.

Vzorový dokument č. 17: Vzor usnesení o odvolání opatrovníka z funkce.

Jednací číslo:.....
U S N E S E N Í
..... soud rozhodl
v opatrovnícké věci , nar.
t a k t o :
I. Soud odvolává..... z funkce opatrovníka, do níž byl ustanoven(a) usnesením soudu ze dne č.j.
II. Soud odvolanému opatrovníku ukládá, aby do dnů předložil podepsanému soudu závěrečný účet ze správy majetku opatrovance a aby řádně předal správu majetku nově ustanovenému opatrovníku
P o u č e n í : Proti tomuto usnesení je možno podat odvolání do 15 dnů ode dne jeho doručení k soudu v prostřednictvím podepsaného soudu. Odvolaný opatrovník je povinen do 10 dnů od právní moci tohoto usnesení vrátit podepsanému soudu listinu o ustanovení opatrovníkem.
V dne
.....
Za správnost vyhotovení: